

P O L S K A A K A D E M I A N A U K
K O M I T E T J Ę Z Y K O Z N A W S T W A

KAZIMIERZ POŁAŃSKI

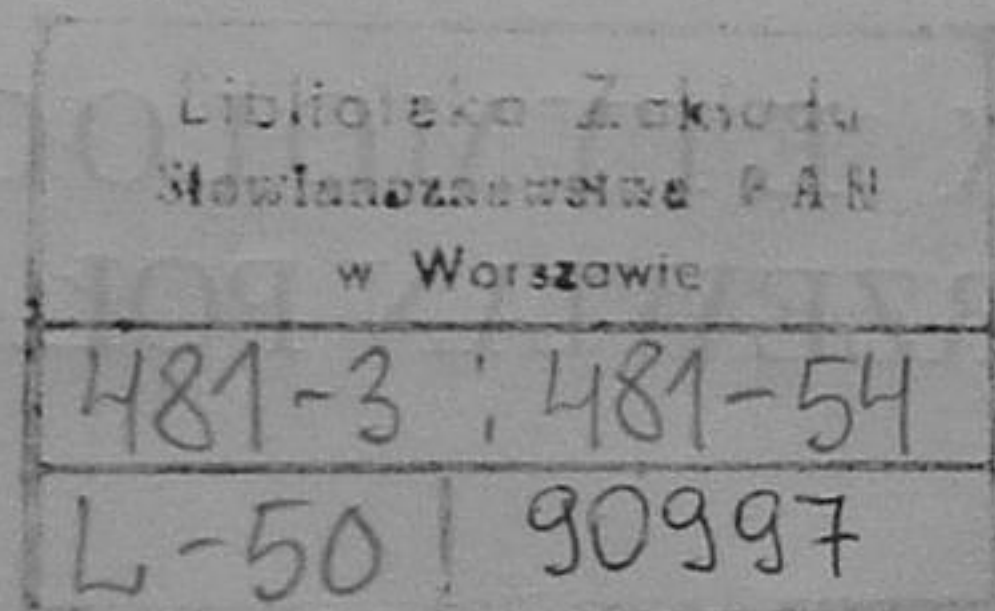
SŁOWNIK ETYMOLOGICZNY
JĘZYKA DRZEWIAN POŁABSKICH

ZESZYT 4

Perēt — Rott'ə

WROCLAW · WARSZAWA · KRAKÓW · GDAŃSK
ZAKŁAD NARODOWY IMIENIA OSSOLIŃSKICH
WYDAWNICTWO POLSKIEJ AKADEMII NAUK

1976

Redaktor Wydawnictwa Krystyna Wasielec

Printed in Poland

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław 1976.
Wyd. I. Nakład 650 egz. Ark. wyd. 8,40; ark. druk. 10,37. Pa-
pier druk. sat. kl. III, 70 g, 61×86 z fabryki papieru w Kluczach.
Oddano do składania 3 lutego 1976. Podpisano do druku w lipcu 1976.
Druk ukończono w lipcu 1976. Zam. nr 1063/75 P-6-1231. Cena zł 26. —
Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, ul. Czapskich 4.

DODATKOWE SKRÓTY

Źródła połabskie
(na podstawie Olescha, Fontes)

WV — Wendische Vocabuln
HKA — Hennigs Kleines Autographon

Pozycje bibliograficzne

- Budziszewska, Słownictwo — W. Budziszewska, *Słownictwo do-
tyczące przyrody żywej*, Wrocław—Warszawa—Kraków 1965.
Dzendzelivskýj, LA — J. O. Dzendzelivskýj, *Lingvistyčnyj atlas
ukrajinskich narodnych hovoriv zakarpatškoji oblasti URSS*,
Užhorod 1960.
Hilferding — A. F. Hilferding (Gilferding), *Pamjatniki narečija
zalabskich drevljan i glinjan*, St. Petersburg 1856.
Honowska, SP — M. Honowska-Brodowska, *Słowotwórstwo przy-
miotnika w języku staro-cerkiewno-słowiańskim*, Wrocław—War-
szawa—Kraków 1960.
Kluge, EW — F. Kluge, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen
Sprache*, Berlin 1934 (11 wyd.).
Laskowski, Derywacja rzeczowników — R. Laskowski, *Derywacja
rzeczowników w dialektach laskich*, I—II, Wrocław—Warszawa—
Kraków 1966, 1971.
Mladenov, EPR — S. Mladenov, *Etimologičeski i pravopisen rečnik
na bālgarskija knižoven ezik*, Sofia 1941.
Olesch, Dravaenopolabica — R. Olesch, *Dravaenopolabica*, „Serta
slavica in memoriam Aloisii Schmaus. Gedenkschrift für Alois
Schmaus”, Herausgegeben von W. Gesemann, J. Holthusen,
E. Koschmieder, I. Kunert, P. Rehder, E. Wedel unter Mit-
wirkung von J. Daňhelka, R. Medenica, S. Skendi, München 1971,
s. 544—548.
Olesch, Juglers Wb. — R. Olesch, *Juglers Lüneburgisch-wendisches
Wörterbuch*, Böhlau Verlag, Köln—Graz 1962.

- Polański, Zasady — K. Polański, *Zasady morfologicznej adaptacji niemieckich rzeczowników zapożyczonych w języku polabskim*, ZNUJ, Prace Językoznawcze 5, 1963, s. 35—55.
- RSJ — *Russkoe i slavjanskoe jazykoznanie. K 70-letiju člena-korrespondenta AN SSSR R. I. Avanesova*, Moskva 1972.
- Słownik staropolski — *Słownik staropolski*. Polska Akademia Nauk, Warszawa, od 1953.
- Trubačev, RT — O. N. Trubačev, *Remeslennaja terminologija v slavjanskich jazykach*, Moskva 1966.

Inne skróty

a) języki i dialekty	b) inne
alb. — albański	dok. — dokonany
cs. — cerkiewno-słowiański	indecl. — indeclinabile
cymr. — cymryjski	iter. — iterativum
kret. — kreteński	pejor. — pejorativum
mużak. — mużakowski	reflex. — reflexivum
(łużycki)	
stmarch. — staromarchisjki	
(altmarski)	

perět — inf. 'prać, usuwać brud z bielizny, odzieży itp.': peret 'waschen' PS, Peret O.

perě — 3. sg. praes. 'pierce' : pehre 'waschen' PS, pere H, pehre H.

peri-sə — 3. sg. praes. reflex. 'pierce się' : Périsa 'Waschen (Zeug)' HB₁.

pereně — subst. verb. nom. sg. 'pranie' : Peren 'waschen' PSO.

Forma zwrotna *peri-sə* może mieć znaczenie albo nieosobowe 'piorą', albo bierne 'jest prane, pierze się (o czymś)'.

**periti*, **pere(tō)*, **pere(tō) sě*, **pereněje* — do ps. **p̄rati*, **perq*: pol. *prać*, *piore*, *pierce* 'oczyszczać z brudu bieliznę lub inną tkaninę; bić (mocno), uderzać, łomotać, okładać, trzepać', kasz. *prac*, *peře* 'ts.; młócić; uderzać skrzydłami; starać się, ubiegać się usilnie', dł. *praś*, *peru*, *peroš* 'schlagen, prügeln; walken; waschen (die Wäsche)', gł. *prać*, *pjeru*, *pjerje* 'bić, walić, okładać; prać (np. bieliznę)', *prać so* 'męczyć się, dążyć do czegoś; klócić się', cz. *práti*, *peru* 'oczyszczać z brudu, prać; bić, walić, smagać; prażyć, mocno grzać', sła. *prat*, *perie* 'ts.', sle. *práti*, *pérem* 'schlagen, prügeln; (die Wäsche) waschen; schlämmen; netzen; bespülen', sch. *prāti*, *pèrēm* 'myć, umywać, obmywać; prać (bieliznę)', bg. *nepá*, *nepéu* 'prać, opierać; bić, walić', maced. *nepe* 'prać; myć', strus. *p̄rati* || *prati*, *peru* 'myć, prać', ros. dial. *npamь*, *nepý* 'prać (bieliznę)', ukr. *npámu*, *nepý*, *nepéu* 'ts.; smagać (o deszczu)', br. *npaуь* 'ts.' — Pierwotne znaczenie 'uderzać, bić', por. już w lit. *pērti*, *periù* 'schlagen, mit dem Badequast schlagen, jemd. baden', lot. *pèrt* 'ts.' — Według Vaillanta, GC III, s. 210, punktem wyjścia było tu znaczenie 'deptać', stąd 'prać bieliznę przez deptanie nogami', następnie 'prać bijąc kijanką', z czego dopiero wtórnie 'bić'. W takim wypadku należałoby tu także ros. dial. *npamь*, *nepý* 'deptać, ugniatać, gnieść', które Vasmer, REW, II, s. 426, traktuje jako oddzielny pierwiastek i wiąże z lit. *spirti*, *spierù* 'dränge, drücke, stoße mit dem Fuß'. — W polab.

temat inf. i subst. verb. został zmieniony pod wpływem praes. — Moroń, SO, VIII, s. 225—226, rekonstruował formę połab. jako *perati, a subst. verb. jako *peranə, jednak zapisy przez e przed t w bezokoliczniku oraz między r i n w subst. verb. kazały raczej przyjąć tu wpływ pierwotnej koniugacji na *i i rekonstruować *periti, *perenŷje. — O podobnych przykładach wpływu tematu praes. na inf. zob. s. v. v. *vāzinēt, voizinēt* = *vōženiti, *vyženiti zamiast *vōgōnati, *vygōnati.

perjedě — 3. sg. praes. (fut.) 'przeżre, przegryzie, przeje' : Pergöde 'Durchfreßen' H.

perjez — 2. sg. imperat. 'przeżryj, przegryź, przejedz' : Pergêtz 'Durchfreßen' H, Pergeetz B₁.

**perjēde* (zamiast **perjēstō*, por. s. v. *jest*), **perjēdjь* do ps. **perjēsti*: pol. *przejeść, przeje* 'wydać wszystkie posiadane pieniądze na jedzenie; spędzić czas na jedzeniu', rzad. 'zjeść wszystko', przestarz. 'przegryźć, zjeść od czasu do czasu; przeżreć na wskroś (zwłaszcza o rdzy)', kasz. *přejesc* 'przejeść, przehulać', *přejesc są* 'przejeść się', dł. *pšejěšć* 'veressen, vernaschen', *pšejěšć se* 'sich überessen, krank essen', gł. *přejěšć, přejěm* 'durch Essen vertun, verfressen', cz. *přejisti se, přejím se* 'przejeść się', sła. *prejest* 'zużyć na jedzenie', sła. *prejěsti, prejěm* 'durchfressen; durchhätzen, durchbeizen', sch. *prèjesti se, prèjedēm se* 'przejeść się, przebrać miarę w jedzeniu', bg. *прѣям, прѣядѣм* 'przejeść się, obeżreć się; przegryźć', maced. *нрѣјадѣ* 'przekarmić', *нрѣјадѣ се* 'przejeść się', ros. *непее́сть, непее́м* 'przejeść się czym', pot. 'pozjadać, przeżreć (np. o rdzy)', ukr. *непеї́стму, непеї́м* 'zjeść wszystko; przeżreć (np. o kwasach)', reg. 'przegryźć', br. *непа́еци* 'ts.' — Derywat od *jest, jedě* (zob. s. v.), utworzony za pomocą prefiksu *per-*. Podobna zmiana w temacie praes. jak w połabskim występuje także w językach sch., bg. i maced.

Lehr-Splawiński, SO, I, s. 188, Gram. poł., s. 213.

perjoda — 3. sg. praes. 'przeżera, przegryza, przejada' : Pergöde 'Durchfreßen' HB.

**perjēdaje(tō)* do **perjēdati*: pol. *przejadać, przejadam* 'wydawać wszystkie posiadane pieniądze na jedzenie; zjadać wszystko', przestarz. 'jeść, trochę jeść między posiłkami; przeżerać na wskroś (zwłaszcza o rdzy)', kasz. *přejadac są* 'przejadać się', gł. *přejědować* 'przejadać, przeżerać, przegryzać', cz. *přejídati se* 'przejadać się', sła. *prejedat' sa* 'przejadać się', sła. *prejědati, prejědam* 'durchfressen; durchbeißen, durchbeizen (von einer ätzenden Flüssigkeit)', sch. *prejědati se* 'przejadać się, objadać się', w ses. por. *pojadati* 'verzehren', bg. *прѣјадам*, aor. *прѣјдох* 'przejadać się, obżerać się; przegryzać, gryźć', ros. *непее́дámь, непее́дáo* 'przejadać się czym; przeżerać', pot. 'zjadać', ukr. *непеї́дáму, непеї́дáo* 'przejadać; przeżerać', reg. 'przegryzać'. — Iterativum do *perjedě* (zob. s. v.; o iteratiwach tego typu zob. Meillet, SC, s. 300—302, Vaillant, GC, III, s. 359—361).

Tak interpretuje ten zapis Henniga Moroń, SO, VIII, s. 225. Niepewne, bo może chodzić o błąd w zapisie, zamiast Pergöde = Pergede = *perjedě* (zob. s. v.). Rost, s. 414 (sl.), i Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 213 i 240, przyjmują dla połab. tylko formę *perjedě*.

perlajě — 3. sg. praes. 'przelewa (przeleje?)' : Perláye 'Durchgießen' H, Perlaje B₁.

**perlije(tō)* do **perliti* || **perliŷjati*: stpol. *przelić* 'przelać', pol. współczesne *przelać, przeleje* 'spowodować spłynięcie płynu z jednego zbiornika do drugiego, zlać, przetoczyć; rozlać co wskutek nadmiernego nalania, lejąc przepełnić co', przestarz. 'odlać co przetapiając wyrób gotowy, przetopić', kasz. *přelac* 'przelać', dł. *pšelaš, pšelěju* || *pšelějom* 'durchgiessen, umgiessen, anderswohin giessen; vergiessen, verschütten', gł. *přeleć, přeliju* 'ts.; Übergiessen, zu viel hineingiessen', cz. *přelíti, přeliji* || *přeleji* 'przelać (z tymi samymi mniej więcej znaczeniami co w pol.)', sła. *preliat* 'ts.', sła.

preliti, *prelijem* 'durchgiessen, übergiessen, vergiessen', sch. *prèliti*, *prèlijēm* 'przelać; polać, oblać; zalać', w scs. por. *prèlijati*, *prèlějo* 'übergiessen, umgiessen', bg. *прелѣя*, *прелѣи* 'przelać; przepelnić; wylać (np. o rzece); przetopić', maced. *прелее* 'ts.', rcs. *prèlitisja* 'przepełnić się', ros. *перелитъ*, *перелью*, *перельюшь* 'przelać; przetopić', ukr. *перелити*, *переллю*, *переллюш* 'ts.', br. *пераліць* 'ts.' — Utworzone od **liti* || **l̥jati* za pomocą prefiksu **per-*. O oboczności **liti* || **l̥jati* zob. Vaillant, GC, III, s. 276, 291, 293—294.

permesat — inf. 'pomieszać, zamieszać, przemieszać': Permêsat 'Vermischen, Vermengen' H, Permêsat B₁.

**perměšati*: pol. *przemieszać* 'mieszając, poruszając co przerobić, wymieszać co', daw. także 'różnie przegradzać, przeplatać', kasz. *prēměšac* 'przemieszać', dł. *pšēměšaš* 'durchmischen, durchmengen; vermischen, vermengen, verwirren', gł. *prēměšec* 'przemieszać', sła. *premišat* 'roz mieszać, przez mieszanie przerobić', sła. *premešati* 'durcheinander mischen; aufmischen', rcs. *prēměšatisja* 'иметь общение', ros. *перемешать* 'zmieszać; przegarnąć; pomieszać; poplątać, pomylić', ukr. *перемішати* 'przemieszać, rozmieszać, zmieszać; pomylić, pomieszać, poplątać', br. *перамішавць* 'przemieszać, rozmieszać'. — Utworzone od **měšati* (zob. s. v. *mesat*) za pomocą przedrostka **per-*.

perrájě — 3. sg. praes. 'przekopie, przeryje': Perráye 'Durchgraben' H, Perraye B₁; Perráye 'Durchgraben' HB₁.

**perryje(t̥)* do **perryti*: pol. rzad. *przeryć*, *przeryję* 'ryjąc, spulchniając przekopać, przejść ryjąc', stpol. *przeryć* 'wskroś ryjąc przeniknąć, durchgraben, durchwühlen' (Linde), kasz. *pr̥erēc* 'przekopać', dł. *pšerys*, *pšeryju* || *pšeryjom* 'durchgraben, durchwühlen, eine gewisse Strecke hindurch graben; umgraben, rajolen', gł. *pr̥eryć*, *pr̥eryju* 'ts.', cz. *pr̥erýti*, *pr̥eryji* 'przekopać, przez kopanie uprawić', rzad. 'przez kopanie rozdzielić', przen. ekspres. 'przerwać (np. mowę, rozmowę)', sła. *preryt*, *preryje* '(dokładnie, gruntownie) prze-

kopać', sła. *preriti*, *prerijem* 'durchwühlen, durchstöbern', sch. *prèriti*, *prèrijēm* 'przekopać (w poprzek)', ros. *переру́ть*, *переру́ю* 'przekopać, skopać; przekopać w poprzek; zryć, rozkopać (wszystko); przewrócić, przetrząsnąć', ukr. *переру́ти*, *переру́ю* 'ts.', br. *перарыць* 'przeryć (ryjem — o zwierzętach)'. — Utworzone od **ryti* (zob. s. v. *rájě*) za pomocą przedrostka **per-*.

persai — s. nom.-acc. pl. 'brzoskwinie': Persei 'Des Pesches' Pf, Perséi Ec; Porsey 'Pfersche' Bauc; Persey 'Pfersche' H, Persey B₂.

Pożyczka z dn. *pers* || *perš*, też *pěřš*, por. altmar. *persch* 'brzoskwinia', szlez.-holszt. *pers* || *persch* m. 'ts.' ('Pfersich, Prunus persica'). Podstawą dla dn. *pěřš* || *pěřš* (|| *pers*, *perš*) było śrdn. *persik* 'ts.', zapożyczone z kolei z łac. *persica*. — Końcówka plur. w połab. *-ai* = **-y*. Mniej prawdopodobna wydaje się w tym wypadku interpretacja formy połab. jako gen. sg. masc. (genetivus partitivus) na *-ai* = **-u*, za którą się opowiadają Polański, MZ, s. 11, 17, 35 i 108 i Polański — Sehnert, PED, s. 109.

Rost, s. 25, Lehr, Zapoż., s. 303, Reczek, Z badań..., s. 186.

perstrelět — inf. 'przestrzelić': Perstrelit 'Durchschießen' H, Pärstrelit B₂.

perstraleně — ptc. praet. pass., masc. 'przestrzelony': Pörstralên 'Durchgeschoßen' H, Pörstrelên B₁, Pärstralên B₂.

**perst.ěliti*, **perstrěljenajb*: pol. *przestrzelić* 'strzelając przeszyć, przedziurawić co na wylot; strzelając przerwać co (np. sznurek, drut)', daw. też 'strzelając przenieść przez jakie miejsce', pomor. *pr̥estrelac* 'durchschießen', dł. *pšestšeliš* 'ts.', cz. *pr̥estřeliti* 'strzelić dalej lub wyżej niż znajduje się cel; przeszyć strzałą', sła. *prestrelit* 'przeszyć strzałą', pot. 'przesadzić', sła. *prestreliti* 'mit einem Schusse durchbohren, durchschießen', sch. *prestréliti* 'przestrzelić, przebić (pre-

szyć) kulą; ocenić na oko odległość, w bg. dial. por. *престрѣлам се* 'herüber- und hinüberschießen, ein Scharmützel liefern', *престрѣлян* 'eingeschossen' (Weigand), maced. dial. liefern', *престрѣли* 'przestrzelić, przeszyć (przebić) strzałą; i poet. *престрѣли* 'przestrzelić, przeszyć (przebić) strzałą; zastrzelić', strus. por. *perestrělъ* 'odległość (zasięg) strzału', w ros. por. *перестрѣлѣть* 'powystrzelać, wystrzelać', por. także z innym prefiksem *прострѣлѣть* 'przestrzelić, przebić (przeszyć) kulą', ukr. *перестрѣляти* 'powystrzelać, wystrzelać', por. także z innym prefiksem rzad. *прострѣлѣти* 'przestrzelić, przebić (przeszyć) kulą', w br. *перастрѣляць* 'powystrzelać, wystrzelać', także z innym prefiksem *прастрѣляць* 'postrzelać (przez jakiś czas)'. — Utworzone od **strěliti* (zob. s. v. *strelět*) za pomocą prefiksu **per-*.

perü — s. nom. sg. n. 'pióro (ptasie i jako narzędzie do pisania); pletwa (u ryby); pióro u szpulki (w kołowrotku) : Peréi ou Pérü 'Une plume' Pf; Peru 'Une plume à écrire' Pf; perli¹ 'Eine Feder' Vand, pereí Do; Perü 'Federn'² PS, Werí³ O; perü 'Federn'² PS; Peri 'Feder' Bauc; Péri 'Floßfeder' Bauc; Péri 'Feder' H; Péri 'Floß-Feder' H, Perí B₁; Péri 'Flügel, an einer Spulen, am Spinn-Rade' H, Péry B₁, Péri C.

perisaj — nom.-acc. dual. (zanotowane tylko w znaczeniu): 'oba pióra u szpulki (w kołowrotku) : Perissáy 'beyde Flügel' H.

peresə — nom.-acc. pl.: Perese 'Flügel, an einer Spulen, am Spinn-Rade, plur.' HC.

**pero*, **peresi*, **peresa* (formy dual. i plur. utworzono analogicznie do tematów na *-es-, por. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 184; pierwotną końcówką nom.-acc. dual. n. u tematów spółgłoskowych było *-i-, natomiast *-ě jest wtórne pod wpływem tematów na *-o-, por. s. v. *pajla*, przyp. 1): pol. *pióro* 'wytwór naskórka ptaków, odpowiadający włosom ssaków i łusce gadów, w kształcie pręcika z bocznymi promieniami; narzędzie do pisania, dawniej sporządzane z pióra gęsiego lub trzciny, później metalowe, osadzone na

specjalnej obsadce', por. także stpol. *piórko u ryby* 'pletwa', pol. dial. *pióro u szpulki* (w kołowrotku), kasz. *þóro* 'pióro ptasie; narzędzie do pisania, dawniej sporządzane z gęsiego pióra; końcowa, rozszerzona część wiosła zanurzona w wodzie podczas wiosłowania; pletwa ogona łososia i śledzia; część radła usypująca redliny', dł. *þero* 'die einzelne Feder; die Schreibfeder', gł. *pjero* 'Feder', *rybjace pjero* 'Fischfloß', cz. *pero*, *þero* 'pióro ptasie; pióro do pisania', dial. *þera*, *þérka rybí* 'pletwy', *pero* 'pióro u szpulki (w kołowrotku)', śla. *pero* 'pióro ptasie; pióro do pisania', śle. *perō*, *peręsa* 'die Feder; die Spannfeder (in der Uhr, im Schloss u. dgl.); die Klinge einer Säge; der Schlüsselbart', pl. *pera* 'die Radspeichen', sch. *þero* 'pióro ptasie; pióro do pisania; pletwa u ryby; sprężyna', dial. 'pióro u szpulki (w kołowrotku)', bg. *nepó* 'pióro ptasie; pióro do pisania', maced. *nepo* 'ts.; pletwa (u ryby)', strus. *pero* 'penna', w plur. *pera* 'skrzydła', ros. *nepó* 'pióro ptasie; pióro do pisania; pletwa (u ryby); pióro steru, pióro wiosła', dial. 'pióro u szpulki (w kołowrotku)', ukr. *nepó* 'pióro ptasie; pióro do pisania; pletwa (u ryby)', br. *нярó* 'nepo'. — Spoza Słowiańszczyzny por. lit. *spařnas* 'Flügel, Fittich', łot. *sparns* 'ts.', stind. *parñám* 'ts.', awest. *parəna-* 'Feder', por. Meillet, Ét., s. 238, Vasmer, REW, II, s. 343.

Szydłowska-Cegłowa, Lud, XLVIII, s. 73, 87, 133.

¹ Błąd zam. peru. ² Znaczenie pluralne podane przez pomyłkę, co się często trafia w zabytkach połab. ³ Błąd zam. Peri.

pesěn — s. nom. sg. f. 'pieśń' : Pëssen 'Gesang' H.

pesnaj — nom.-acc. pl. 'pieśni' : Pëssnáy 'Gesang, plur.' H; Püe¹ Pësnáy 'Lieder singen' H; Jotzang pësnáy püöl² 'Ich will Lieder singen' H.

pěsnь, **pěsni*: pol. *pieśń* 'krótki utwór wokalny do tekstu poetyckiego; wiersz liryczny o różnej tematyce, przeznaczony do recytacji lub śpiewu; także: część (rozdział) poematu epickiego', kasz. *þesń* 'pieśń, piosenka', dł. *pěsn* || *pěsen* 'ts.;

poemat', gł. *pěsn* || *pěseň* 'ts.', cz. *píseň* 'ts.', śl. *pieseń* 'ts.', śl. *pěsem* 'ts.', sch. *pjēsma*, rzadziej także *pjēsna* 'ts.; śpiew', scs. *pěsnь* 'Lied, Gesang', bg. *песен* 'ts.', maced. *песна* 'ts.', strus. *pěsnь* 'śpiew; pieśń', ros. *песня*, przestarz. *песнь* 'pieśń', ukr. *пісня* 'ts.', br. *песня* 'ts.' — Pierwotny derywat od **pēti* (zob. s. v. *pot*) utworzony za pomocą sufiksu *-snь*, por. Meillet, *Ét.*, s. 456, SC, s. 366. — Lehr-Splawiński, *Gram. poł.*, s. 35, 82, 98, 155, 176, niesłusznie rekonstruuje formę połab. jako *pesən*; samogłoska wstawna między *s* i *n* podobnie jak i w innych tego rodzaju wypadkach (por. np. *totēr*) nie rozwijała się jako kontynuant pierwotnego jeru, lecz musiała powstać później i przybrała postać samogłoski zredukowanej wyższej.

¹ *pūjē* = **poje(tə)*. ² *jo eą pesnai pot* = **ja xətjo pěsni pēti*.

petaj — s. gen. sg. m. (partitivus) 'smoła': Petgáy 'Pech' H.

Z śrdn. *pek* n. 'smoła'. Końcówka połab. *-aj* = *-*u*. O kategorii gen. partit. w połabskim zob. Polański, *MZ*, s. 12—13; por. także Heydzianka, *SO*, VI, s. 33—34, Lehr-Splawiński, *Gram. poł.*, s. 160—161.

Rost, s. 142, przyp. 7, Reczek, *Z badań...*, s. 185.

pēlūzēt zob. *pōlūzēt*.

pēnidelə (*pnidelə?*) — s. nom. sg. f. 'poniedziałek': Pnedígl 'Lundy' Pf; pnedigl 'Montag' Vand, Pnediglia Do; pnidélia 'Montag' HB₂; Pnidéla 'Montag' H, Pnidéla B₁.

vā pēnidelə lub może z redukcją końcówki *vā pēnidelə* — acc. sg. 'w poniedziałek': wa pnidela 'Auf dem Montag' H, wapnidéla B₁, wa pnidéla B₂, wapnidéla C.

**ponedělja*, **və poneděljo* — dokładny odpowiednik znajdujemy tylko w gł. *póndzela*, por. też przysłówkowe obecnie *póndzelu* 'w poniedziałek, w poniedziałki', w innych językach z innymi sufiksami: pol. *poniedziałek*, pomor. *p^oóńezólk*, dł. *póńezele* || *póńezele*, cz. *pondělí* n., przestarz. *pondělek*, śl. *pondelok*, śl. *poneděljek*, sch. *ponèdjeljak*, także *ponè-*

djeljnīk, *ponèdeonīk*, scs. *poneděl'nikъ*, bg. *понеделник*, maced. *понеделник*, strus. *poneděl'nikъ*, ros. *понеделник*, ukr. *понеділок*, br. *панядзэлак*.

W połab. pierwsza sylaba wyrazu tylko wyjątkowo ulegała redukcji, por. Kuryłowicz, *StFPS*, I, s. 349—374, Polański, *RS*, XX, s. 99—101. Może punktem wyjścia dla redukcji było tu wyrażenie przyimkowe *vā pēnidelə*, w którym sylaba kontynuująca w połab. pierwotne **po-* nie była już inicjalna. Por. jednak także niezupełnie regularny rozwój fonetyczny odpowiedników tego wyrazu w językach gł., dł., cz. i śl. (z redukcją drugiej sylaby).

pək — con. 'ale, lecz': Pak 'Aber' HB₁.

**pakə*: stpol. *pak* '(w funkcji nawiązania) zaś, tedy, więc, igitur, autem', dł. *pak* 'aber, hingegen, dagegen, jedoch, hinwider; wiederum, abermals, dann aber', gł. *pak* (wymawiane zwykle *pa*) 'aber, aber wieder, wieder einmal, denn aber', cz. *pak* 'potem, następnie, potem dopiero, a potem; więc, a więc, wobec tego, w takim razie; zaś, znowu; a', przestarz. 'ale', śl. *pāk*, częściej *pà* 'aber; und; wieder', w pytaniach 'denn', sch. *pāk* || *pāk* 'zaś, natomiast, jednak; potem', por. też *pa* 'i, a', w scs. por. *paky* 'wiederum, auch', *pače* 'vielmehr, lieber, mehr (als)', strus. *pakə*, także *pako*, *paky* 'wstecz, na odwrót; znów, jeszcze; potem; a, zaś; natomiast, jednak', ros. dial. pld.-zach. *nak* part. 'niby, ponoć', ukr. *nak* pot. part. 'to, też, tam', por. np. *що nak вона почувла* 'co też (to) ona przeżyła'. — Pierwiastek ten sam co w **opakə* (zob. s. v. *vāpək*). — W języku połab. redukcja samogłoski w wyrazach jednozgłoskowych występowała tylko wtedy, jeśli miały one charakter klityczny (tj. enklityczny lub proklityczny). Należy przypuszczać, że połab. *pək* miało taki charakter i występowało po pierwszym wyrazie akcentowanym w zdaniu podobnie jak *pak* w języku gł.

pic — s. nom. sg. (prawdopodobnie m.) 'piec piekarski, chlebowy' (według relacji Henniga biedniejsi ludzie piekli w nim

także mięso, por. u niego Gebraten Fleisch: pitzena mangsi¹, von pitze², Backen, weil die Braten bey gemeinen Leuten gemeinlich im Back-Ofen gemacht werden): Pitz 'Un four' Pf; Püz 'Der Backofen' Vand; Pitz 'Backofen' Bauc; Pitz 'Back-Ofen' H.

no pic — acc. sg. 'na piec': No pitz 'auffen Backowen' PS.

*pektb, *na pektb: pol. piec m. 'urządzenie, w którym pali się ogień dla uzyskania wysokiej temperatury', pomor. pęc m. 'piec piekarski, chlebowy', dł. pjac m. 'ts.', stare i dial. pęc 'der Ofen; der Backofen', gł. pęc f. 'ts.', cz. pec f. 'piec piekarski', dial. także 'piec', śl. pec f. 'piec', sle. peč f., gen. peči 'der Ofen; der Fels, das Felsenstück', sch. pęc, peči f. 'piec', scs. pešt f. 'Ofen, Höhle', bg. neuc, plur. neuci f. 'piec', dial. 'piec piekarski, chlebowy' (Weigand), strus. peč f. 'ognisko; piec', ros. печь, neuc f. 'piec', por. też русская печь 'piec chlebowy', ukr. nič, neuci f. 'piec', br. neuc f. 'piec'. — Z odpowiedników pozasłow. por. stind. paktih f. 'Kochen, gekochtes Gericht', grec. πέψις f. 'gotowanie, warzenie'. — Formacja z sufiksem *-tb utworzona od pierwiastka czasownikowego *pek-ti (zob. s. v. pict), por. Meillet, Ét., s. 276—278, Trautmann, BSW, s. 212, Vasmer, REW, II, s. 352—353 (z dalszą bibliografią).

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 145—146.

¹ picenā masi ← *pečenoje mešyje. ² picē ← *peče(tb).

pican — s. nom. sg. (trudno ustalić rodzaj) 'chleb, bochenek chleba': Pützau¹ 'Brodt, wen es noch ganz ist' Bauc; u Henniga por.: Brodt: Stjeiba². Dem Bericht nach wird es zwar in genere von allem Brodt gebraucht; doch insonderheit von angeschnittenem Brodte. Ist es aber noch ganz, so heißt es pützan, oder Pitzan, das gleichsam erst aus dem Ofen kommen, pýtžân B₁.

picne — nom.-acc. pl. 'bochenki chleba': Pitzne 'Brodt (wenn) es noch ganz ist, plur.' H, Pytznê B₁, Pützne C.

*pektynjъ, *pektyně — substantywizacja przymiotnika *pektynъ (zob. s. v. picnā) za pomocą sufiksu *-jъ. Dokład-

nym odpowiednikiem formalnym i znaczeniowym jest tylko cz. pecen, pecnu (może z pierwotnego peceň, por. dial. peceň, pečňa) 'bochenek chleba', śl. peceň, pečňa 'ts.' Znaczenie pierwotne: 'chleb pieczony w piecu' (w przeciwieństwie do chleba pieczonego na wolnym ogniu, na ognisku, por. Machek, ES, s. 359). — Co do budowy por. pol. kwiecień, kwietnia, strus. cvětenъ, cvětnja (= *květnjъ od przymiotnika *květnъ), pol. sierpień, sierpnia, strus. serpenъ, serpnja (= *sърpnjъ od przymiotnika *sърpnъ), pol. wrzesień, wrzesnia, ukr. vépecenъ, vépecnja (= *versynjъ, por. pol. wrzos, ukr. vépec ← *versъ; o formacjach tych por. Meillet, Ét., s. 393—394). Por. też ros. dial. цвѣтень 'pył kwiatowy'.

Inaczej Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 149, a za nim Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 109, i Polański — Sehnert, PED, s. 111 (z pierwotnego *pečynъ).

¹ Błąd zam. Pützan. ² stajba ← *skyba.

picenā — s. nom. sg. n. 'pieczeń, pieczone mięso, pieczone': Pýtžena 'Ein Braten' HB₁; tu też prawdopodobnie: pitzena 'Gebraten' H; Pitzena 'Gebraten' H.

*pečenoje — substantywizowany imiesłów przymiotny (zob. s. v. pict). Co do sposobu substantywizacji por. pol. święcone n. 'tradycyjne potrawy wielkanocne poświęcone przez księdza w Wielką Sobotę', także 'śniadanie wielkanocne'.

picnā — adi. nom. sg. n. 'odnoszące się do pieczenia, służące do pieczenia', zanotowane w wyrażeniu:

picnā tōrāitē 'niecka': Pitzena tyereita 'Back-Trog' H, Pitzena B₁; Pjtzena tyereita 'Backtrog' Bauc.

*pektynoje, *pektynoje koryto — do *pektynъ: gł. pęcny 'piecowy', cz. pecný, częściej pecní 'ts.', śl. pecný 'ts.', sle. pečen 'ts.', scs. peštynъ 'ts.', bg. dial. neucen, fem. neucna 'ts.', ros. печной 'ts.', ukr. ničnij 'ts.', br. пячній 'ts.' — Derywat od *pektb (zob. s. v. pic), utworzony za pomocą sufiksu -yn-, por. Honowska, SP, s. 83.

Mniej prawdopodobna wydaje się rekonstrukcja *picenā* *tōrāitē* = **pečenoje* *koryto* (Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 108, za nią Polański — Sehnert, PED, s. 110). Co do pisowni ze wstawną samogłoską między *c* i następującym po nim *n* por. Runzene 'Hand-' H = *rōcnē* obok Runtz-nik 'Hand-Tuch' H = *rōcnēk*, Smátzana 'Geschmack' H obok Smátzna 'Geschmack' H = *smacnā*. Połab. wyrażenie *picnā tōrāitē* jest kalką niem. *Back-Trog*, por. Szydłowska-Ceglowa, l. c.

pict — inf. 'piec' : Jotzang *pītz* Stjeibong¹ 'Ich will Brodt backen' H.

picē — 3. sg. praes. 'piecze' : Piziguńskie² 'Un boulanger' Pf, Piziguńskie *Ēc*; Pitsenmangséi³ 'Rotir' Pf; Pitsen mangsei⁴ 'Braten' Vand; Skiáybon⁵ *pītz*⁶ 'Cuire du pain' Pf; Skiaybe⁷ *Pütsch*⁸ 'Brodt backen' Vand, *Pützskiaybe* Do; *Pitze* 'Backen' H, *Pitse* B₁; *Pitzejungste*² 'Semmel-Becker' H, *Pitsejüngste* B₁; *Pitze* 'Braten' H, *Pýtze* B₁; *pitze* 'Backen' H.

picā — 3. pl. praes. 'pieką' : Worang *pītzang* wa Šmila⁹ 'Kochen und Braten in der Hölle' H, *Bitsang* B₁, *pītsang* C.

picenā — ptc. praet. pass., nom.-acc. sg. n. 'pieczone' : w wyrażeniu:

picenā mase || *māsi* 'mięso pieczone, pieczeń' : *Picina* mangsée 'Du roty' Pf; *pītzena* mangsi 'Gebraten Fleisch; von pitze, Backen, weil die Braten bey gemeinen Leuten gemeinlich im Back-Ofen gemacht werden' H, *pitzena* B₁.

**pekti*, **peče(tō)*, **pečp(tō)* zamiast **pekꝛ(tō)* z wtórnym zmiękczeniem *k* w *č* pod wpływem tematu innych osób praes. (Lehr-Splawiński, SO, I, s. 187 i Gram. poł., s. 207—208), **pečenoje*, **pečenoje mēsje*, por. pol. *piec*, *piekę*, *pieczesz* 'poddawać produkt żywnościowy działaniu wysokiej temperatury w piecu, na ruszcie, rożnie, blasze lub bezpośrednio w ogniu dla nadania jej lepszego smaku; palić, parzyć', kasz. *pec*, *peče* 'ts.', dł. *pjac*, *pjaku* || *pjacom* 'backen, braten', gł. *pjec*, *pjeku*, *pjećē* 'ts.', cz. *péci*, *peku* || *peču* 'piec,

prażyć, smażyć; silnie grzać', sła. *piect*, 3. pl. praes. *pečú* 'ts.', sła. *péči*, *péčem* 'backen, braten; brennen', sch. *pèci*, *pèčēm* 'ts.', scs. *pešti*, *pekō* 'braten, rösten', bg. *neká*, *nečiu* 'piec; grzać; opalać, wypalać', maced. *nece* 'ts.', ros. *neчь*, *neký*, *nečëu* 'piec; prażyć, palić', ukr. *nekú*, *neчý*, *nečëu* 'ts.', br. *nyči* 'ts.' — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *kepù*, *kèpti* 'backe', łot. *cepu*, *cept* 'ts.' (pierwotne bałtyckie **pekō*), stind. *pácati* 'kocht, backt, brät', łac. *coquō* 'koche' (= **quequō*), por. Trautmann, BSW, s. 211, Vaillant, GC, III, s. 161—162, Vasmer, REW, II, s. 331 (z dalszą bibliografią). — Znaczenie 'braten' jest stare i dlatego objaśnienie Henniga podane przy wyrażeniu *picenā māsi* nie jest trafne, chociaż z etnograficznego punktu widzenia jest cenną informacją z zakresu sposobów przygotowywania potraw u Drzewian Połabskich. — W połab. w infinitiwie wprowadzono wtórnie spółgłoskę *-t* podobnie jak w języku sła. i ukr. Por. podobną zmianę w formach *aisæct*, *vict*, *tāuct*, *vāvlāct* (Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 221).

¹ *jo cā pict stāibō* = **ja čstjō pekti skybō*. ² *picē gostē* = **peče(tō) gosky*. Znaczenie podane przez Pfeffingera i Henniga jest niedokładne. Informator zamiast nazwać piekarza po połabsku określił opisowo, co on robi. ³ *picē mase* = *... *mēsje*. Bardziej prawdopodobne wydaje się takie odczytanie tego zapisu aniżeli *picenā mase*, ponieważ wygłosowe *-ə* zasadniczo w pisowni zabytków nie było pomijane, por. Polański, Palabica I, s. 113—123. ⁴ *picē mase*, por. wyżej, przyp. 3. ⁵ *stāibō* = **skybō*. ⁶ Rost, s. 408 (sł.) niesłusznie czyta jako inf. ⁷ *stāibē* = **skyby*. ⁸ Błąd zam. *Pits* = *picē*. ⁹ *vorā*, *picā vā smülā* = **varę(tō)*, ... *vž smolē*.

pijə — s. nom. sg. f. 'ciepła koszula, kabacik' : Piejah 'Futterhemd' PS.

Pożyczka z dn., por. szlez.-holszt. *pie*, *pee*, *py*, *pi* m. i f. 'Bezeichnung für ein Kleidungsstück von verschiedener Art'. Wyraz w śrdn. nie poświadczony. Na teren dn. dostał się z Holandii, por. holend. *pij* 'ein grober Wollstoff; grobes Tuch; Überrock aus grober Leinwand, der mit Fries gefüttert

pipala zob. *pipana*.

pipana (*pipala*?) — s. nom. sg. n. 'przepiórka': Pipanang 'Wachtel' Bauc; Pipanang 'Wachtel' H.

Rost, s. 166, przyp. 32, przypuszcza pomyłkę w zapisach zam. Pipalang. Niewykluczone, por. u Parum Schultzego Nechjüt zamiast Lechjüt = *lütët* = **olkzët*.

Pierwotnie dźwiękonaśladowcze od charakterystycznego głosu wydawanego przy wabieniu. Por. o podobnej strukturze dźwiękowej kasz. *pipón* 'gąsior', sło. *piplè*, *pipléta* 'das Hühnchen', *pípulica* 'der Kiebitz', sch. *pìple*, *pìpleta* 'ts.'

pipə — 3. sg. praes. 'całuje': Pipe 'Küßen' Vand.

Pożyczka z dn. *pīpen* 'całować'. Wyraz podciągnięto pod rodzime tematy na **-ati*, **-ajo*, stąd zakończenie *-ə* = **-aje(tə)*

Rost, s. 61, przyp. 18, Lehr, Zapoz., s. 285, Polański, MZ, s. 79 i 151.

pipsak — s. nom. sg. m. 'dudy': Píbsac 'Une cornemüse' Pf; Pibsak 'Der Dudel-Sack' Vand.

Z śrdn. *pip-sak* m. 'dudy', por. *pipen* 'pfeifen' i *sak* 'Sack'.

Rost, s. 59, przyp. 8, Polański, MZ, s. 102.

pir || *per* — praep. 'dla': por¹ noosse grees neitje² 'für unß arme sünder' Mit; pirtü Tibbe nitzang meht³ 'Darumb dier nicht haben willen' PS, Pirtu O; *pir tüh*⁴ 'davor' PS; *Pértigger*⁵ 'Darum' H.

O wahaniu *pir* || *per* zob. Tomaszewski, SO, II, s. 147—148, Lehr-Splawiński, SO, VI, s. 24—25. Rost s. 414, nieśluszenie wyprowadza formę połab. z **por* i transkrybuje *püör*. Brak metatezy jest wynikiem uogólnienia postaci odpowiadającej położeniu przed nagłosem wokalicznym, por. Lehr-Splawiński, l. c. Przyimek ten miał pierwotnie składnię biernikową, por. pol. *przeto* = **per-to*, stpol. *karz ich Panie prze ich zdrady* (Kochanowski; por. Heydzianka, SO, VI, s. 32). Zapis Henniga *Pértigger* (zob. niżej przyp. 5) jest

prawdopodobnie przejawem błędnego użycia gen. zamiast acc.

**per*: stpol. *prze* 'przez; dla, ze względu na; z powodu; za', pomor. *pře* 'bezeichnet 1. die Person, für die etwas ist oder geschieht, öfters mit der Nebenbedeutung der Beschränkung: für; 2. die Sache, für die man etwas in Tausch gibt: für; 3. das, worüber etwas hinausgeht: über', dł. *pše*, daw. też *pře* 'durch — hindurch, über — hinweg', gł. *pře* 'dla, z powodu, ze względu na, przeciwko', sła. *pre* 'dla, z powodu, ze względu na, po'. — Z odpowiedników pozasłow. por. stprus. *per* z acc. 'über, für, durch, zu', lit. *peĩ* z acc. 'hindurch, durch, über — hinweg, während, zu, an', lot. *par*, *pār* 'ts.' (Meillet, Ét., s. 155, Trautmann, BSW, s. 214—215, Vasmer, REW, II, s. 337—338 — z dalszą bibliografią). — Co do wyrażenia *pir tū* por. pol. *przeto* (= *prze to*) 'zatem, więc', przestarz. 'przez to, dlatego', dł. *pseto* jako adv. 'dafür', jako coni. 'dessenungeachtet, trotz, dem, doch, gleichwohl; darum, denn', gł. *přeto* 'za to, o to', sła. *preto* 'więc, zatem; dlatego, z tego powodu'.

¹ Błąd zam. *pör* = *per*. W zabytkach połab. często *e* było zapisywane za pomocą litery *ö*. ² *per nos gresnaitē* = **per nasz, gręšniky*. ³ *pir tū tibē ni-ca met* = **per to tebe ne žotjō jymēti*. ⁴ *pir tū* = **per to*. ⁵ *per tūg er* lub może *per tū er* = **per togo* (*er* z niemieckiego, zob. s. v. *ar* || *er*) lub **per to*. Ze względu na sposób napisania bardziej prawdopodobne wydaje się pierwsze odczytanie, chociaż nie jest wykluczone i drugie z literą *g* dla *j* (*jer* zamiast *er*), por. Rost, s. 101, przyp. 15.

pir-bəs — adv. 'na boscie nogi, na bosą nogę': *pirbass* 'Schuh auf Bar Fuß' PS.

**per-bosə*: dokładnym odpowiednikiem formalnym i znaczeniowym jest dial. pld.-wsch.-bg. *np̄s̄boc* 'na boscie nogi', w Razgradsku *na np̄asyu* = *na npēōyc* 'na bosą nogę' (z wtórnym chyba *na*), por. ponadto pol. dial. *przyboś* 'na boscie nogi', *probuś* 'ts.', *probuś* || *prabuś* 'ts.', bg. dial. *na np̄ābou* 'ts.' Wahania w wygłosie w tej kategorii wyrazów są w językach słow. częste, por. pol. *na ukos*, dial. *na ukoś*.

Polański, Polabica I, s. 128, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 172. — Rost, s. 73, przyp. 18, niesłusznie uważa ten wyraz polab. za pożyczkę z dn.

pirdol zob. *pardojě*.

pirdoně zob. *pardojě*.

pirtagni-sə — 3. sg. praes. 'wyciągnie się, przeciągnie się (przeciąga się?)': Pirtagnissa¹ 'Recken, sich ausrecken, ausrentzen' H, Pirtangnëssa B, Pirtangnyssa B₁.

**pertęgne(tə)* sę do **pertęgnoti* sę, por. pol. *przeciągnąć się, przeciągnie się* 'przedłużyć się, przewlec się; wyprostować się wyciągając ręce, nogi', kasz. *pręcignoc* 'przeciągnąć', pomor. *pręcignoc są* 'sich strecken', dł. *pśeśęgnuś* 'durchziehen, umziehen, hinüberziehen, vorbeiziehen', *pśeśęgnuś se* 'sich dehnen, recken, strecken', gł. *prēcahnyc so* 'przeciągnąć się, wyciągnąć się, rozciągnąć się', cz. *přetáhnouti* 'przeciągnąć', sła. *pretiahnuť sa* 'przedłużyć się; przeciągnąć się, wyciągnąć się', sło. *pretęgniti se* 'seine Muskeln zu sehr anspannen, sich zu sehr anstrengen', sch. *pretęgnuti* 'przeważyc', bg. *претегна, претегнеи* 'ściagnąć, skrepować (np. sznurem)', maced. *претегне* 'ts.', ros. *пертянуть, пертяну́, пертянеишь* 'przeciągnąć, na nowo naciagnąć, podciągnąć; ściagnąć, ścisnąć', ukr. *пертягну́ти, пертягну́, пертягнеи* 'przeciągnąć (z jednego miejsca na drugie)', br. *перцягну́ць* 'ts.; przeważyc'. — Z prefiksem **per-* do **tęgnoti* (zob. s. v. *tagnót*).

¹ Błąd zam. Pirtagnissa, por. zapisy w redakcji B i B₁.

pirtartě — 3. sg. praes. 'przewierci (przewierca?)': Pirwarte 'Durchboren' H.

pirtartona — ptc. praet. pass. 'przewiercone': Pirwartyona 'Durchbort' H, Pirwartygena B₁, pirwartyóna B₂, Pirwartyona C.

**pervrti(tə)*, **pervrtěnoje* do **pervrtěti*: pol. *przewiercić* (z pierwotnego *przewiercieć* pod wpływem tematu praes.),

przewierci 'wiercać, drażąc przebić co, zrobić otwór, prześwidrować', kasz. *prėvircęc* 'ts.', dł. *pśeũersės, pśeũersim* 'ts.', gł. *prėwjeręcęc, prėwjeręci* 'przekręcić', w cz. por. *prėvrtati, prėvrtám* 'na nowo przewiercić', por. stez. *vrtěti* 'wiercić', sła. *prevrtat, prevrta* 'przewiercić, przebić wierceniem', sło. *prevrtati, prevrtati* 'durchbohren', ros. pot. *перевєрмємь* 'przekręcić', ukr. *перевєрміму* 'ts.' — Z prefiksem *pir-* do **vrtěti*, zob. s. v. *vartě*.

pisaĩnə — s. nom. sg. f. 'mocz': Pisseina 'Harn, Urin' H; Pisseina 'Urin' H, Pisseina A, Pisseina B₁; Pissein 'Piss' PS.

Derywat od *pisot* (zob. s. v.) utworzony za pomocą sufiksu *-aĩnə* = **-ina*. O sufiksie **-ina* w tej funkcji zob. Laskowski, Derywacja rzeczowników, II, s. 55 i 62.

pisot — inf. 'oddawać mocz, siusiać': Juzan haid¹ pissöt 'Je veux pisser' Pf, pissóot Ec.

Z śrdn. *pissen* 'ts.', por. też niem. *pissen* 'ts.', ang. *piss* 'ts.', szwedz. *pissa* 'ts.', które z kolei zostały zapożyczone z franc. *pisser* 'ts.', por. stfranc. *pissier* 'ts.', włos. *pisciare* 'ts.' (pierwotnie dźwiękonaśladowcze, zob. Kluge, EW, s. 552; Vasmer REW, II, s. 360). — Wyraz zapożyczony także do innych języków słow., por. kasz. *pišac* 'oddawać mocz, siusiać', sch. *pišati* 'ts.', ros. *ніцать* 'ts.'

¹ *jo cą aĩt* = **ja χετjə iti*.

plajě — 3. sg. praes. 'pływa, płynie': Pláya 'auf dem Wasser fleußt' H; Pláye 'Schwimmen' H, Plaje B.

plaja — 3. pl. praes. 'pływają, płyną': Reibáy playang wa widda¹ 'Die Fische schwimmen im Waßer' H, playang B₁C.

**pluje(tə)*, **plujo(tə)* do **pluti*, **plovə*, por. cz. *plouti, pluji* 'pływać, płynąć', stez. *plúti, plovu* 'ts.', sła. książk. *plut, pluje* 'ts.', sło. *plúti, plújem* || *plóvem* 'ts.', scs. *pluti, plovə* 'befahren (Schiff), πλεῖν', strus. *pluti, plovu* 'natara, navigare'. — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *pláuti*,

pláuju, plóviau 'spülen, waschen', stind. *plávatē* 'schwimmt', stwn. *flawen, flewen* 'spülen, waschen', grec. *πλέω* 'żeglować, płynąć, pływać'. — Temat praes. w połabskim (podobnie jak w niektórych innych językach słow.) jest wtórny, powstały pod wpływem tematu inf., por. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 217, przyp. 1. — O stosunku form typu *plyvati, plynoti, plyti* (pol. *pływać, płynąć*, ros. *плыть*, bg. *плувам* itd.) do *pluti* zob. Vaillant, GC, III, s. 196—200, por. też Vasmer, REW, II, s. 377.

¹ *rāiboī plaja vā vidā* ⇐ **ryby ... vā vodě*.

plamoze — s. nom.-acc. pl. 'pióropusz' : Plamosé 'Feder-Busch' H, Plamosê B₁.

Pożyczka, por. śrdn. *plumasie* 'poduszka puchowa', szlez.-holszt. *plumasen* pl. 'Federn am Damenhut' (z franc. *plumage*). — Połab. końcówka *-e* ⇐ **-ě*, zob. Polański, MZ, s. 20, 47 i 134.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 161, przypuszcza, że chodziło tu o pęk piór zdobiący kapelusze.

Rost, s. 107, przyp. 28, Reczek, Z badań..., s. 182.

planta — s. nom. sg. f. 'roślina' : Planta 'Pflanze' H.

Z śrdn. *plante* f. 'Pflanze'. Wyraz podciągnięto pod rodzime tematy na **-a* jak większość pożyczek rzeczownikowych zakończonych w niem. na *-e*, zob. Polański, MZ, s. 30—31 i 125.

Lehr, Zapoż., s. 275, Reczek, Z badań..., s. 186, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 43.

plantoňě — subst. verb. 'sadzenie' : Plantonye 'Pflanzen' H, Plantonje B, Plantonge B₁.

Rzeczownik odsłowny od nie zaświadczonego **plantot* 'sadzić', zapożyczonego z śrdn. *planten* 'ts.' Wyraz podciągnięto pod rodzime tematy na **-ati, *-ajo*, stąd sufiks *-oňě* ⇐ **-anŷj-*. Trudno ustalić, który przypadek reprezentuje forma połab., prawdopodobnie dat. z opuszczeniem czę-

stego w takich wypadkach przyimka *kā* ⇐ **kz* (zob. s. v.). W każdym razie nie może to być nom. sg., ponieważ **-nŷj-* przed pierwotnie przednią rozwijało się w połab. w twarde *-n-*, por. s. v. *nid'oně, flaitot, strafoně*.

Rost, s. 143, przyp. 1, Polański, MZ, s. 85, 151, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 43.

plater — s. nom. sg. m. 'miska, półmisek' : Platteer 'Un plat' Pf, Plattéer Ec; Platteer 'Schüssel' Bauc; Wläte¹ plattêr 'Flache Schüssel' H; Plattêr 'Schüssel' H; Glûmbitge² plattêr 'Tiefe Schüssel' H, platter B₂C.

platerē — nom.-acc. pl. 'miski, półmiski' : Plattére 'Schüssel' H, Platterê B₁.

Z śrdn. *plattêr* n. '(tiefe) Schüssel'. — Połab. końcówka nom.-acc. pl. *-e* ⇐ **-ě*, ponieważ pożyczki na *-r* traktowane były jako pierwotnie miękkotematowe, zob. Polański, MZ, s. 24—28, por. też Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 167.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 115.

¹ *vlötě* z śrdn. *vlot* 'flach'. ² *glōbütě* ⇐ **glōbokzjz*.

plateraiťě — s. nom.-acc. pl. 'półmiski, miseczki' : Plattireich 'Schüssell (plat)' An.

Prawdopodobnie forma pl. do nie zaświadczonego sg. **platerěk* — deminutivum od *plater* (zob. s. v.), utworzonego za pomocą sufiksu **-ikz*, w pl. **-iky* ⇐ połab. *-aiťě*. Obok tego istniała w połab. oboczna forma deminutywna *platerək* (zob. s. v.).

Rost, s. 308 (sł.). — Inaczej Polański, MZ, s. 117 i Polański — Sehnert, PED, s. 111.

platerək — s. nom. sg. m. 'półmisek, miseczka' : Plattérek 'Schüsselchen' H.

Deminutivum od *plater* (zob. s. v.), utworzone za pomocą sufiksu *-ək* ⇐ **-zkw*.

plaŷcə || *plaičə* — s. nom.-acc. pl. n. 'płuca'.

plaŷcə: Plautza 'Lunge' Bauc; Plautza 'Lunge' H.

plaiçə: Pläutzah 'Lunge' PS, Plänzah¹ H.

Oboczność *au* || *ai* w rozwoju pierwotnego **u* była wynikiem zróżnicowania dialektalnego, zob. Polański, LP, VI, s. 161—166, StFPS, V, s. 365—369.

**plutja* z pierwotnego **pljutja* przez dysymilację pierwszego *j* (zob. Meillet, Ét., s. 392, Machek, ES, s. 375—376), por. pol. *pluca* 'narząd parzysty służący do oddychania u ludzi i zwierząt kręgowych', kasz. *plëca* 'ts.', dł. *pluca* 'ts.', gł. *pluca* 'ts.', cz. *plíce* (= **pljutja*) 'ts.', sła. *plúca* 'ts.', sła. *pljúca* 'ts.', sch. dial. i daw. *pljúca* 'wątroba', scs. *plúšta* 'πνευμών', strus. *pljuča* 'pulmo'. — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *plaučiai* 'pluca', lot. *plaušas* 'ts.', grec. πνευμών (z pierwotnego **pleumōn* pod wpływem πνέω 'oddycham'), por. Trautmann, BSW, s. 226, Vasmer, REW, II, s. 378 (z dalszą bibliografią).

¹ Błąd zam. Pläuzah.

plaug — s. nom. sg. m. 'plug': Plauck 'Pflueg' Bauc; Plauk 'Pflug' H.

**plugz*: pol. *plug*, kasz. *plug*, sli. *plüg*, dł. *plug*, gł. *pluh*, cz. *pluh*, sła. *pluh*, sła. *plug*, sch. *plüg*, scs. *plugz*, strus. *plugz*, ros. *пльг*, ukr. *пльг*, br. *пльг*. — Stara pożyczka z germ., por. stwn. *pfluog* 'ts.', stnord. *plógr* 'ts.', ags. *plóg* 'ts.', por. Meillet, Ét., s. 179, Vasmer, REW, II, s. 376 (z dalszą bibliografią).

plauzenə zob. *plauzě* i *plauznə*.

plauzě — 3. sg. praes. 'orze (plugiem)': plause 'Pflügen (welches vom Haken unterschieden)' H.

plauzenə — ptc. praet. pass., nom.-acc. sg. n. 'zorane': plausena Püelí¹ 'Gepflügt Feld' H; plausena Lguntí² 'Gepflügt Land' H.

**pluži(tə)*, **pluženoje* do **plužiti*, por. pol. dial. *plużyć* 'wędrować, wałęsać się' (z pierwotnego 'iść jak za plugiem'), stpol. XVI-wieczne 'orać plugiem' (Szydłowska-Ceglowa,

Lud, XLVIII, s. 40), poza tym w pol. tylko w znaczeniu przenośnym 'w dobrym stanie lub bycie zostawać; dopisywać, sprzyjać', kasz. rzad. *plužęc* 'orać plugiem', cz. *ploužiti se* 'wlec się, ciągnąć się' (= 'iść jak za plugiem'), sła. *plúžit* 'orać plugiem', sła. *plúžiti*, *plúžim* 'den Pflug lenken; pflügen; den Pflug ziehen', sch. *plüžiti*, *plüžim* 'orać plugiem; trzymać plug', ros. dial. *пльжцумь* 'orać plugiem' (Dal), ukr. dial. *пльжцуми*, *пльжцы* 'ts.' (Hrinčenko). — Derywat denominatywny od **plugz* (zob. s. v. *plaug*) utworzony za pomocą sufiksu *-iti jak *codēt* od *cod*.

¹ *püli* = **polje*. ² *lōdü* = **lędo*.

plauznə — adi. nom. sg. n. 'plugowe, pluzne', zanotowane w wyrażeniu:

plauznə zilozü 'lemiesz', może też 'radlica': Plausena Silgosi 'Pfluegeisen' Bauc; Plausena Silgosi 'Pflug-Eisen, Hak-Eisen' H, Plausena BB₁C.

**plužьnoje*, **plužьnoje želězo* — do **plužьnə*: pol. *plużny* 'plugowy, odnoszący się do pluga', kasz. *plužni* 'ts.', gł. *plužny* 'ts.', cz. *plužní*, daw. też *plužný* 'ts.', sła. rzad. *plužný* 'ts.', sła. *plúžen*, f. *plúžna* 'ts.', sch. *plüžnī* 'ts.', ros. *пльжный*, 'ts.', br. *пльжны* 'ts.'; co do wyrażenia *plauznə zilozü* por. cz. *plužné železo*, sła. *plužno železje*, ros. *пльжное железо*. — Derywat przymiotnikowy od **plugz* utworzony za pomocą sufiksu *-ьn-. Co do pisowni Plausena itp. por. Réseka H, Röseka BB₁B₂C = *rözgə*, Risemêsat HB₁ = *rüzmesət* — litera *e* w zabytkach połab. często używana była do oznaczenia dźwięczności poprzedzającej spółgłoski, zob. Polański, Polabica I, s. 113—123. Mniej prawdopodobna wydaje się rekonstrukcja połab. formy w postaci *plauzenə* = **pluženoje* (Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 38, Polański — Sehnert, PED, s. 111), chociaż sufiks *-en-* = **-en-* był w tym języku bardzo produktywny i często występował w formacjach, w których inne języki słow. mają *-ьn-, zob. Lehr-Splawiński, SO, VI, s. 10 i nast.

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 73 i 79.

plätneně — adi. nom. sg. 'plócienny' : *plätnehn* 'Inlet-Leinen' PS; w redakcji O: *Plätnehn tabartena*¹ 'linnen Beider Wams' (Olesch, Fontes, s. 173).

**polťnen*(*ějě*?), por. pol. rzad. *plótniany* 'plócienny, zrobiony z plótna, odnoszący się do plótna', kasz. *plótnani* 'zrobiony z plótna', cz. rzad. *plätněný*, częstsze *plátěný* 'ts.', sła. *platnený* 'ts.', sła. *platněn* 'ts.', sch. *plätnen* 'ts.', bg. *платнен* 'ts.', maced. *платнен* 'ts.', strus. *polotňjanujь* 'ts.', ros. *полотняный* 'ts.', ukr. *полотняний*, br. *палатняны* 'ts.' — Derywat przymiotnikowy od **polťno*, utworzony za pomocą sufiksu *-en- (w połab. bardzo produktywnego, zob. Lehr-Splawiński, SO, VI, s. 10 i nast.), w niektórych językach słow. *-ěn-, w niektórych wreszcie *-jan-.

¹ *tabartena* (pożyczka z dn.).

plätně — s. nom. sg. n. 'plótno (tkane)' : *Plätne* 'Pechlinnen. Ist eine Art grobes Linnens, welches hiesiges Orts gemacht wird, davon sie fast das meiste Geld einnehmen, und weit verführet wird. Ein Reep, sind 10 Ellen, gilt 5. 6. 7. auch wol mehr ggl. nachdem es dicht und breit ist, und der Handel fortgehet'. H.

plätne — gen. sg. (partitivus) 'plótna' : *Plaätna* 'Leinwand' An; *Plaatna* 'linnen' Bauc; *Plätna gang rissona*¹ 'Das Linnen ist gebleicht' H; *Plätna* 'Leinwand' H, *Platna* B₂.

**polťno*, gen. **polťna*: pol. *plótno* 'tkanina lniana, kopna albo bawelniana na bieliznę, ubrania kobiece itp.', w podobnym znaczeniu kasz. *plótno*, dł. *plotno*, gł. *plótno*, cz. *plátno*, sła. *plátno*, sła. *plátno*, sch. *plätno*, es. *platyño*, strus. *polotňno*, ros. *полотно*, ukr. *полотно*, br. *палатно*. — Z odpowiedników pozasłow. por. stind. *paṭa*- 'gewebtes Zeug, Gewand, Laken, Tuch, Gemälde' (= **palta*-), może też śrwn. *valte*, *valde* 'Tuch zum Einschlagen der Kleider' (zob. Vasmer, REW, II, s. 397—398 z dalszą bibliografią).

O genetiwie w funkcji partytywnej zob. Polański, MZ, s. 12—13. Taki genetivus mógł w połab. występować w funk-

cji podmiotu i łączyć się z przydawkami i orzecznikami w nom. sg., por. *tō kolaŋ* = **tōnō kol-u* (*kol* z dn., -*u* = końcówka gen. sg. m.). — Lehr-Splawiński, który nie odróżniał w sylabach otwartych samogłoski zredukowanej wyższej -*ě* od niższej -*ə*, obie formy rekonstruuje w postaci *plätne* i uważa za nom. sg. O opozycji -*ě* || -*ə* także w sylabach otwartych, a zwłaszcza w wygłosie i związanej z nią pisowni zabytków połab. zob. Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 11—40.

¹ *plätne ja rüsenə* = **polťna je(stō) rosjenoje*.

plätniněk — s. nom. sg. m. 'handlarz plótnem' : *Plätninik* 'Pechlins-Händler' H, *Platnýnik* B₁, *Plätńnik* B₂C.

**polťnenikō* — derywat z sufiksem *-enikō = połab. -*iněk*, utworzony jak *vākniněk* od *vāknü*, *sākliněk* od nie zaświadczonego *sāklü* (zob. s. v. *sākliněk*, *vākniněk*). Sufiks *-enikō powstał z połączenia sufiksu *-ikō z przymiotnikowym sufiksem *-en-. — Por. w podobnych znaczeniach z pokrewnymi sufiksami pol. *plóciennik* 'handlarz plótnem; tkacz wyrabiający plótno', pomor. *plócèńnik* 'Leinweber', gł. *plätnik* 'handlarz plótnem', sła. *platničar* 'ts.', sch. *plätñār* 'ts.'

plāvě — 3. sg. praes. 'piele, plewi; oddziela plewy od ziarna, przesiewa, przewiewa' : *Plawe* 'Gäten' HB; *Plawe* 'Gäten' H, *Plāwe* B₁; *Plāwe* 'Schwingen (Futter)' H, *Plawe* B, *Plāwe* B₁.

**pelvi(tō)* do **pelviti*: pol. *plewić*, *plewi* 'oczyszczać ziemię z chwastów, wrywając je spośród uprawnych roślin', kasz. *plećic*, *plėći* 'oddzielać plewy od ziarna', sła. *plėviti*, *plėvim* (dial., częściej *plėti*) 'jäten, ausjäten, Unkraut reißen', sch. *plijèviti*, *plijèvim* 'ts.', bg. *плевя*, *плевину* 'ts.', maced. *плеву* 'ts.' — Denominativum od **pelva* (zob. s. v. *plāvoŋ*) utworzone za pomocą produktywnego w tej funkcji sufiksu *-iti (por. *plaužēt* od *plauğ*, *codēt* od *cod*). Pierwotne znaczenie chyba 'oddzielać plewy od ziarna'; znaczenie 'pleć' rozwinęło się prawdopodobnie pod wpływem pokrewnego **pelti*, por. pol. *pleć*, dł. *pláš*, *plėju*, gł. *plėć*, *plėju*, cz. *plíti*, *pleji*,

sła. *plet*, *plejem*, sła. *plēti*, *plēvem* || *plējem*, sch. *pljēti*, *plijēvēm*, ros. *полѳтъ*, *полю*, ukr. *полѳту*, *полю*, br. *палоуѳ*.

Rost, s. 153, przyp. 2.

plāvoī — s. nom.-acc. pl. f. 'plewy': blawoy 'Spreu-Kaff' Bauc; Blawóy 'Spreu' H.

**pelvy* do **pelva*: pol. *plewa*, zwykle w pl. *plewy* 'odpadki pozostałe po wymłóceniu zboża (drobne cząstki kłosa, osłony ziarn); łuski obite przy łuszczeniu nasion niektórych roślin uprawnych', kasz. *pleva*, zwykle w pl. *plevė* 'plewy', dł. *plowy* 'ts.', *plowa* 'die Getreidehülse, das einzelne Spreublättchen; die Spelze', gł. *pluwa*, zwykle w pl. *pluwy* 'plewa, plewy', cz. *pleva*, stare *plėva*, dial. *plıva* 'ts.', sła. *pleva*, zwykle w pl. *plevy* 'ts.', sła. *plėva* 'der Samenbalg des Getreidekernes', w pl. *pleve* 'die Spreu', sch. *pljėva* 'ts.', ses. *plėva* 'ts.', bg. *пљава* 'ts.', strus. *polova* 'słoma', ros. *полѳва* 'plewy', ukr. *полѳва* 'ts.', br. *палова* 'ts.' — Z odpowiedników pozasłow. por. strus. *pelwo* 'Spreu', stlit. *pėlūs* 'ts.', łot. *pėlus* 'ts., Kaff', *pėlvas* 'ts.', też *pėlavas*, *pėlėvas* 'ts.', stind. *palāvā*- m. pl. 'Spreu'. W Słowiańszczyźnie znana jest też postać **peleva*, por. ros. dial. *пелєва* 'plewy', ukr. dial. *пелєвня* 'rodzaj stodoły, w której się przechowuje słomę, plewy, siano, a także zboże' (Hrinčenko), zob. Vasmer, REW, II, s. 331 oraz 394—395 (z dalszą bibliografią).

plesnaivě — adi. nom. sg. m. 'spleśniały, zepsuty, stęchły (o pokarmach, np. mięsie, zupie)': pleesneywe 'Schimmel auf Fleisch oder Suppe' PS, Pleess neyve O, Pleesneywa H.

**plėsnivjь*: pol. daw. *plėsnivy* 'spleśniały', także 'mający masę kasztanowatą, jasnogniadą, biało nakrapianą (o korniu)', dł. *plėsnivy* 'schimmelig (v. Brot u. ä.), muffig', gł. *plėsnivy* 'ts.', cz. *plesnivý* 'spleśniały; przypominający pleśń, zwłaszcza barwą, szary, popielaty', przen. 'stary', sła. *plėsnivý* 'spleśniały', przen. 'stary', sła. *plėsniv* 'schimmelig', o winie 'kahmig', sch. *pljėsniv* 'spleśniały', por. też ukr. *пліснявий* 'ts.' — Derywat przymiotnikowy z sufiksem

*-ivъ od nie zaświadczonego w połab. **plėsnь*, por. pol. *pleśń*, kasz. *plesna*, dł. *plėśń*, gł. *plėśń*, cz. *plıseň*, sła. *pleseň*, sła. *plėsen*, *plėśni*, sch. *pljėsan*, *pljėśni*, bg. *плєсен*, res. *plėsnь*, ros. *плєсень*, ukr. *плісня*, br. *плєсня*. — Znaczenie podane przez Parum Schultzego jest niedokładne: chodziło o określenie spleśniałego czy zepsutego mięsa oraz spleśniałej zupy, nie zaś o rzeczownik 'pleśń'. Tego rodzaju niedokładności znaczeniowe często się zdarzają w zabytkach połab., por. np. znaczenia podawane przez zapisywaczy dla form *mücaidlē*, *mozě tōlā*. — Mniej prawdopodobna chyba jest rekonstrukcja *plesnaivě* = **plėsnivo* (tak Polański, Polabica III, s. 63).

Szydłowska-Cegłowa, Lud, XLVIII, s. 100.

plestan — s. nom. sg. m. 'placek, rodzaj płaskiego ciastka': Plesstān 'Kuchen' H; Plėstan 'Fladen (ein flacher dünner Kuchen)' HB.

**plėščьнь* — derywat od **plėskati* utworzony za pomocą sufiksu *-ьнь; czasownik **plėskati* || **pleskati* nie jest zaświadczony w zabytkach połab., ale por. pol. *plaskać* 'uderzać dłonią, płaską powierzchnią w co lub po czym, uderzać czymś płaskim, wydawać odgłos plaśnięcia', dł. *plaskaš* 'plätschern (bes. beim Waschen der Wäsche)', gł. *pleskać* 'plätschern', cz. *pleskati* 'uderzać z odgłosem plaskania; klaskać; płaskimi uderzeniami coś formować, nadawać czemuś kształt', sła. *plieskat* 'plaskać', sła. *pleskāti* 'platzen, klatschen, plätschern, schlagen', sch. *pljėskati* 'klaskać', ses. *pleskati* 'ts.', bg. *пљскам* 'ts.; chlastać; pluskać', maced. *плеска* 'ts.', pot. 'miesić, zagniatać (ciasto)', strus. *pleskati* 'klaskać', ros. *плєскать* 'pluskać, chlapać, chlustać, trzepotać', przestarz. 'klaskać', ukr. *плєскати* 'plaskać, chlastać, klaskać; chlustać', dial. 'klepać (o kowalach)', br. *пљскауѳ* 'plaskać, uderzać płasko; klaskać', *пљскауѳ* 'spłaszczać (żelazo); paplać, mleć językiem'. — Punktem wyjścia dla znaczenia połab. było prawdopodobnie ciasto utworzone przez gniecienie („plaskanie”), por. od tego samego czasownika też

cz. dial. *pleskanec* 'rodzaj słodkiego ciasta, placek', por. wyżej znaczenia w cz. i maced. — Co do budowy por. *pradan* = **prēdъnъ* od **prēsti*, **prēdō*. — Rost, s. 131, przyp. 6 oraz s. 409, nieprzekonująco rekonstruuje *plüöstan* wyprowadzając formę połab. z **plošćъnъ* (do *ploskō*).

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 111, por. też Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 149.

pletěpaizdē — s. (adi.?) nom. sg. m. 'sarna': Bletje peisde 'Reh' PS, Pletje Peiste O.

Złożenie z dn. *pleckig* (prawdopodobnie istniała też forma *plek*, por. fryz. *plek* 'fleckig') i rodzimego *paizd-* = **pizd-* (por. *paizdō*). Końcówka *-ě* = **-ajь*. Nazwa od koloru saren, zwłaszcza młodych. Całość jest albo substantywizowanym przymiotnikiem albo przymiotnikiem użytym jako określenie saren: 'mit geflecktem Hintern'.

Lorentz, ZfslPh, III, s. 314, Polański, MZ, s. 71 i 143. — Inaczej Rost, s. 66, przyp. 16.

plevo — s. nom. sg. f. 'błonka na oku': Plewó 'Das Häutchen im Ey' H, Plewô B₁C.

**plēva*: pol. daw. *pliwa*, *pliwka* 'błonka, błonczka (np. na oczach, na białku jajka)' (Linde), kasz. *pleva* 'zaćma, katarakta (na oczach); świeży naskórek, cieniutka warstewka pokrywająca roślinę z zewnątrz, nabłonek', sli. *plēva* 'Regenbogenhaut im Auge', sło. *plēva* 'das Augenlid', ros. *плевá* 'blona', ukr. *плевá*, *плівка* 'ts.', br. *плевá* 'ts.' — Z odpo-wiedników pozasłow. por. lit. *plėvė* 'dünne Haut', lot. *plėve* 'ts.' (zob. Trautmann, BSW, s. 226, Vasmer, REW, II, s. 368 z dalszą bibliografią).

plicě — s. nom. sg. n. lub może *plic* — s. nom. sg. f. lub m. 'ramię, bark': blietz 'Schulter' PS, Blitz H.

Ze względu na to, że w pisowni Parum Schultzego wy-głosowe *-ě* bywa często opuszczane, nie da się ustalić, czy forma połab. sprowadza się do prasłow. **plektje*, czy do

**plektjь*, por. formy w pozostałych językach słow.: pol. *plecy* pl., stpol. *plece* n. 'tylna strona tułowia od ramion do pasa, zwłaszcza górna część, barki, łopatki, kark', kasz. *plecē* 'ts.', dial. pomor. *plec* f. 'Schulter', dl. *placo* 'der Oberarm (rzad.)', das Oberbein; die Lende, die Keule; der Schinken', gl. *pleco* 'ts.', cz. *plec* f., rzadziej *plece* 'tylna strona tułowia nad łopatkami', sła. *plece* n. 'ts.', sło. *pléce* n. 'die Schulter', sch. *plèce* n., także *plèca* pl. n., *plèci* pl. f. 'ts.', scs. *plešte* n. 'ts.', bg. *плéци*, także *плéци* pl. 'ts.', maced. *плéки* 'ts.', strus. *pleče* 'ramię, bark', ros. *плечó* 'ts.', pl. *плéчи* 'barki, plecy', ukr. *плечé* 'ramię, bark', br. *плевó* 'ts.' — Rekonstrukcję **plektje* uzasadnia się zestawieniem z takimi formami, jak ros. *подплéка* 'podszywka', ros. dial. *белоплéкий* 'o białym grzbiecie (o ptaku)' (Dal), zob. Vasmer, REW, II, s. 371 z dalszymi nawiązaniem i bibliografią.

pliteně — subst. verb. 'ogrodzenie plotem': Pliten 'Zäunen' H, Plíten B₁B₂C.

pliteně vākārst 'ogradzanie, gradzenie dokoła (plotem)': Pliten wakoarst 'Bezäunen, Umzäunen' H.

Zakończenie *-eně* zamiast *-ině* pod wpływem form pte. praet. pass., zob. Lehr-Splawiński, SO, I, s. 190—191.

**pletenъje*, **pletenъje okrstō* — subst. verb. do **plesti*, **pletō* (zob s. v. *plitě*). Chodziło o czynność plecienia plotów koszowych, zob. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 154—155.

plitě — 3. sg. praes. 'plecie': Plite 'Flechten' H.

plitenā — pte. praet. pass. (nom. sg. f. lub n.) 'plecione': plitena 'Geflochten' H.

**plete(tō)*, **pletenoje* lub **pletenaja* do **plesti*: pol. *pleść*, plotę, kasz. *plesc*, *plece*, dl. *placć*, *pletu*, gl. *plesć*, *pletu*, cz. *pléstí*, *pletu*, sła. *pliest'*, *pletiem*, sło. *pléstí*, *plétem*, sch. *plèsti*, *plètēm*, scs. *plesti*, *pletō*, bg. *плетá*, ros. *плетмú*, *плетмý*, ukr. *плетмú*, *плетмý*, br. *плетцъ*.

Zob. też *pliteně*.

plitot — inf. (iterativum) 'splatać, pleść' : *plittot* 'Flechten' PS, *Pittot*¹ O.

**plētati*: cz. *plétati*, częściej *plitati* — iterativum do *plésti*, w sła. por. *pletavat* 'ts.', poza tym tylko z przedrostkami, por. pol. *zaplatać*, dł. *hupletaś*, sła. *oplétati*, sch. *òpletati*, też *òplitati*, ros. *оплетать*, ukr. *оплітати*, br. *оплятáць*. — W połab. tego typu bezprzedrostkowe iterativa są częste, por. *prosojě*, *brezd'ojě*, *vajsojě*. — W połab. formie spodziewalibyśmy się *o* w miejsce **ě* przed przedniojęzykową twardą, samogłoska *i* dostała się pod wpływem tematu praes., por. Lehr-Splawinski, Gram. poł., s. 127, przyp. 1, oraz s. 223, przyp. 1 (jednak nieco inaczej).

¹ Błąd zam. *Plittot*.

plogo — s. nom. sg. f. 'plaga, klęska' : *Plogó* 'Plage' H, *Plôch* B₁.

Z śrdn. *plage* f. 'klęska, plaga'. Końcówka połab. nie zredukowana *-o* = **-a*, ponieważ w pierwszej sylabie występuje samogłoska długa, zob. Polański, MZ, s. 30 i 125.

plogol — praet. sg. m. 'męczył, dręczył' : *Plogól* 'Plagen' H, *Plogöl* C.

plogalai-mě — praet. pl. 'dręczyli mię, męczyli mię' : *wan*¹ *plogaleime* 'Er plagt mich'² H.

Z śrdn. *plagen* 'męczyć, dręczyć'. Pożyczkę podciągnięto pod rodzime tematy na **-ati*, **-ajō*, stąd zakończenia połab. *-ol* = **-alō*, *-alai-(mě)* = **-ali-(me)*.

¹ *vân* = **onō* (forma sg. użyta błędnie zamiast pl. przy czasowniku w pl.). ² Znaczenie podwójnie nieściśle: po pierwsze chodzi o praet., po drugie — liczbę mnogą.

ploxta — s. nom. sg. f. 'plachta, plachta lniana, prześcieradło, obrus, serweta' : *Plocht* 'Laaken' PS; *Plauchta* 'Tischtuch' Bauc; *Plôchta* 'Linnen-Laken' H; *Plôchta* 'Tisch-Tuch' H.

ploxtō — acc. sg. 'plachtę, obrus, serwetę, prześcieradło' : *Plise plôchtang*¹ no *teiskung*² 'Den Tisch decken, d. i. das

Tisch-Laken auf den Tisch legen' H, *plôchtong* B₁, *plôchtang* B₂.

**plaxsta*: pol. *plachta* 'duży płat grubego płótna lub innego materiału służący najczęściej do przykrywania, okrywania kogo, czego (np. jako chusta, prześcieradło, plandeka), a także do noszenia w nim trawy, zielska, ziarna itp.', kasz. *plaxta* 'plachta, prześcieradło', dł. *plachta* 'Allgem. grobleinenes Tuch; insb. das Bettuch, das Sätuch, das grosse Grastuch', gł. *plachta* 'ts.', także 'żagiel', cz. *plachta* 'duży płat grubego płótna służący do różnych celów, najczęściej do przykrywania; żagiel', dial. moraw. 'płótno służące jako prześcieradło, obrus', sła. *plachta* 'większy kawałek grubszej tkaniny, płótna, na brzegach obrębiony; żagiel', sła. *plâhta* 'die Plache; eine grobe Decke oder Tuch oder grober Leinwand; das Segeltuch; das Tischtuch', sch. *plahta* 'plachta, prześcieradło', ros. *пλάχма* przestarz. 'zgrzebna odzież, włosiennica', dial. 'chustka na głowę przetykana złotem; spódnica', ukr. *пλάχма* 'rodzaj spódnicy; rodzaj chłopskiej odzieży wierzchniej; rodzaj chustki na głowę', br. *пλάχма* 'ts., co w ros.' — O dalszych nawiązaniach zob. Vasmer, REW, II, s. 367 (z bibliografią).

Szydłowska-Cegłowa, Lud, XLVIII, s. 137, 176—179.

¹ Prawdopodobnie błąd zam. *plôchtong* lub *plôchtung*, zob. Kuraszkiewicz, SO, IX, s. 326. ² *pělüzě ploxtō no daiškō* = **položī(tō) plaxstō na (disk- z dn.)-ō*.

ploxtvaičs — s. nom. sg. f. 'plachta (prześcieradło, chusta)' : *Plogtweitz*¹ 'Lacken' An.

**plaxstvica* — derywat deminutywny od **plaxsta* (zob. s. v. *ploxta*), utworzony za pomocą sufiksu **-ica* i rozszerzony następnie o *-v-* pod wpływem produktywnych w połab. form na *-vaičs*, por. np. *mâsvaičs*, *pûsvaičs*. W innych językach słow. występują formy sprowadzające się do **plaxstica*: dł. *plachśica* 'das gewöhnliche Grastuch', dial. 'das weisse Trauertuch der Frauen', gł. *plachéica*, częściej *plachéička* 'lniana chustka (łużycki strój ludowy)', cz. *plachtička* demin. do

plachta, sła. *plachticka* 'mała plachta; chustka na głowę', sła. *plāhtica* 'eine kleine Plache; die Samenhaut (testa)', diminutivum do *plahta*, sch. *plāhtica* 'plachetka'.

¹ Niezbyt dokładny zapis zam. Plochtweitzia.

plokət — inf. 'plakać': Plókat 'Weinen' H, Plokət BB₁.

plocą — 1. sg. praes. 'placze': Jose¹ plotzang 'Ich weine' H.

plocě — 3. sg. praes. 'placze': Plotze 'weinen' PS; deta² plohtze 'Kind weinet' PS.

plokol — praet. sg. m. 'plakał, plakałem': Jōs³ plokōl 'Je pleurts' Pf; plokoól Ec; Jus³ plokōl 'Er hat geweinet'⁴ Vand, plokōl Do; gang⁵ plokōl 'Er hat geweinet' H, plokol B₁.

**plakati*, **plačǫ*, **plače(tǫ)*, **plakalǫ*: pol. *plakać*, *placze* 'wylewać, ronić łzy, głośno szlochać, łkać; biadać, lamentować, ubolewać nad kim, nad czym, desperować po kim, po czym', daw. 'opłakiwać kogo, co, żałować kogo, czego', w tych samych podstawowych znaczeniach kasz. *plakac*, *plące*, dl. *plakaś*, *placu* || *placom*, gł. *plakać*, *plachu*, cz. *plakati*, *pláču* || *pláči*, sła. *plakat'*, *plące*, sła. *plákati*, *pláčem* || *plá-kam*, sch. *plàkati*, *pläčēm*, scs. *plakati*, *plačǫ*, bg. *плача*, *плачеи*, ros. *плакать*, *плачу*, ukr. *плакати*, *плачу*, br. *плакаць*. — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *plàkti*, *plakù* 'schlage, peitsche', grec. *πλήσσω* (= **plākiō*) 'uderzam, rażę', łac. *plangō*, *plangere* 'bić, uderzać', poet. w pass. 'bić się w piersi przy gwałtownym żalu, smutku', *plangere* lub *plangi* 'placząc i narzekając tłum sobie piersi, załamując ręce', goc. *faiflōkun* 'sie betraueren'. Pierwotne znaczenie w słowiańskim 'bić się w piersi z żalu', por. Trautmann, BSW, s. 222, Vasmer, REW, II, s. 364—365 (z dalszą bibliografią).

¹ *joz* = **jazǫ*. ² *deta* lub może z redukcją wygłosu *deta* = **děte*. ³ *joz*, zob. wyżej, przyp. 1. ⁴ Znaczenie podane niezupełnie ściśle. Por. też niżej, przyp. 5. ⁵ *ja* = **je(stǫ)*. Pierwotne praeteritum złożone występowało najczęściej w postaci samej formy imiesłowowej w połączeniu z zaimkami osobowymi,

por. wyżej *joz plokol* 'plakałem' itd. Form złożonych typu *ja plokol* zaświadczonych jest w zabytkach niewiele (zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 232—233).

plosněk zob. *plostněk*.

plost — s. nom. sg. m., zaświadczone w wyrażeniu:

sāvlākně plost 'nazwa pola': Zawwlackne plost 'ein Feldname' PS, zawwlackenplost J (Zob. Rost, s. 77, przyp. 9, oraz Olesch, Juglers Wb., s. 203, przyp. 25).

**plastǫ*: stpol. *plast* 'płat wosku pszczelego z miodem', 'plaster miodu', gł. *plast* 'ts.', cz. *plást* 'cienka spoista warstwa; plaster miodu', sła. *plást* 'płat wosku pszczelego', sła. *plást* 'die Schichte; der Heuschwaden; der Grünsaatenschimmel unter dem Schnee', sch. *plāst*, *plāsta* 'stóg, sterta (np. siana)', bg. *пласт* 'warstwa, pokład', strus. *plastǫ* 'cienka warstwa', ros. *пласт* 'warstwa, pokład, skiba', dial. też 'резаный дерн', 'murawa, łąka', 'печорье', por. też wyrażenie *пласты поднять* 'orać ugór', ukr. *пласт* 'warstwa, pokład', br. *пласт* 'ts.' — Samo *plost* w połab. oznaczało najprawdopodobniej miarę pola ('włóka, łan', niem. 'Hufe'); znaczenie to nie zostało wprawdzie zaświadczone bezpośrednio, ale pośrednio wynika z derywatu *plostněk* 'właściciel jednej włóki pola' (zob. s. v.). Punktem wyjścia dla znaczenia połab. było zapewne 'warstwa pola, kawałek pola', por. zwłaszcza znaczenia w ros. dial. — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *plāštaka*, *plāštakà* 'flache Hand, Handbreite', prawdopodobnie ten sam rdzeń co w **ploskǫ*, **plaskǫ* (zob. Vasmer, REW, II, s. 365—366 o dalszych nawiązaniach etymologicznych).

Brückner, KZ, XLVIII, s. 186.

plostněk (lub może z uproszczeniem *t* między spółgłoskami *plosněk*) — 'właściciel jednej włóki pola': Plásnik¹ 'Hüfener, der eine Hufe Landes besitzt' H.

**plastǫnikǫ* — derywat od *plost* (zob. s. v.), utworzony za

pomocą produktywnego w połab. sufiksu *-něk*, por. *maurněk*, *glozněk*, a zwłaszcza *pölvněk* 'posiadacz pół włóki pola'.

¹ Zapis niedokładny zam. Plôsnik. Pisownia przez *a* zamiast *o* jest rzadka w zabytkach połab., ale zdarza się, por. np. Ggáde = *god* = **gadō* (zob. s. v. *god*).

plotě — 3. sg. praes. 'kosztuje, jest warte': Prôssey cik¹ plote 'Feilschen, d. i. fragen, was es gelten soll' H; Plote 'Gelten' H, Plóte B₁; Kôk wile² plote 'Wie viel gilts?' H, plóte B₁.

**plati(tō)* do **platiti*: pol. *płacić*, *placę* 'dawać pieniądze jako należność za pracę lub towar; wynagradzać w pieniądzech (także w naturze), uiszcząć dług, podatek itp.; odwzajemniać się, odpłacać', stpol. także 'mieć pewną wartość, kosztować, valere, pretium habere', kasz. *placęc*, *placi* 'płacić; kosztować, stanowić wartość pieniężną', dł. *plāšís*, *plāšim* 'zahlen', gł. *plācić*, *plācu* 'płacić; kosztować; być ważnym, mieć ważność; uchodzić za co', cz. *platiti*, *platím* 'ts.', sła. *platit*, *plati* 'ts.', sła. *platiti*, *platím* 'zahlen', sch. *plātiti*, *plātīm* 'płacić, odpłacać', w ses. por. *otzplatiti*, *otzplāštō* 'vergelten', bg. *платя*, *платиу* 'zapłacić, odpłacić', maced. *плату* 'ts.', strus. *platiti*, *plācu* 'płacić', ros. *платить*, *плату* 'płacić, odpłacać', ukr. *платити*, *плату* 'ts.', br. *платиць* 'ts.' — Pierwotne denominativum od **plata* 'płaca, zapłata', por. np. gł. *plata* 'ts.', sch. *plāta* 'ts.', bg. *платя*, ros. *платя* 'ts.', por. także w tym samym znaczeniu sła. *plāt*, cz. *plat*, sła. *plat*. Pozostaje w związku z **platō* 'kwałek płótna', ponieważ u dawnych Słowian płótno służyło jako środek płatniczy, zob. Brückner, SE, s. 420, Vasmer, REW, II, s. 366 (z dalszą bibliografią).

¹ *prošǫ cig* = **prašaji čego*. ² *kok vilě* = **kako velbje*.

plütvaičǫ — s. nom. sg. f. 'płotka': Blütweicia¹ 'Pflaum-Fisch' H, Blütweizia B₁.

plütvaičǫ — nom.-acc. pl. 'płotki': Blütweiza 'Pflaum-Fisch, plur.' H.

**plotzica*, **plotzicē* — pierwotne deminutivum do **ploty*, **plotzve*, por. pol. *plócica*, częściej *plóc*, *plotka* 'Rutilus rutilus, pospolita ryba z rodziny karpowatych', kasz. *plotka* 'ts.', dł. *plōšica* 'ts.', gł. *plōšica* 'ts.', cz. *plotice* 'ts.', sła. *plotica* 'ts.', ros. *плотва*, dial. także *плотвица*, *плотица*, *плотичка* itp. 'ts.', ukr. *плотва*, *плотиця*, *плотви́чка* 'ts.', br. *плотка* 'ts.' — Co do dalszych nawiązań zob. Brückner, SE, s. 421, Vasmer, REW, II, s. 374 (z dalszą bibliografią).

¹ Błąd zam. Plütweicia. W zabytkach połab. dość często występuje mieszanie spółgłosek dźwięcznych i bezdźwięcznych.

plauštǫ — s. gen. sg. (partitivus) m. 'bluszczu': Pillegaustga 'Kleben'¹ H, Pillejaustja B, Pillegáustja B₁.

**pljušča* do **pljuščǫ*: sch. *pljūšt* 'bluszcz', ros. *плющ* 'ts.', ukr. *плющ* 'ts.', też *блющ* 'ts.' — W innych językach słow. w tym znaczeniu występuje forma z nagłosem dźwięcznym, por. pol. *bluszcz*, dł. *blušč*, także *blišć*, gł. *blušč*, sła. *bljūšć*, w sch. obok *pljūšt* także *bljūšt* 'roślina wijąca się jak winna latorośl, taminek', por. też ros. stare *блющ* 'bluszcz'. — Formy te prawdopodobnie pozostają w związku z **plvati*, **pljujo* i **blvati*, **bljujo*, por. Štrekelj, AfslPh XXVII, s. 64—65, Brückner, SE, s. 30, Sławski, Słownik et., I, s. 35, Vasmer, REW, II, s. 378 (z dalszą bibliografią).

¹ Co do znaczenia podanego przez Henniga por. Rost, s. 128, przyp. 19: „Es liegt eine Verwechslung von nd. klewen, liwen = kleben, anhaften und nd. klibe, kliwe, kliewe = Klette, Klebekraut (nd. klif = Epheu) vor”.

plōsǫt — inf. 'tańczyć': Plúsǫt ou Plūngsǫt 'Danser' Pf, Plūngsǫt Ec; Plōossǫt 'Tantz' An; wan¹ plōossǫt 'Er tantzet' An; Plusǫt 'Tantzen' Vand; tǫu mǫhss² pjungsǫt 'Du solt tantzen' PS, P Jungsǫt O, pjunzǫt J; Plūngsǫt 'Tantzen' H, Plūngzǫt B₁.

plāšǫ — 3. sg. praes. 'tańczy': Plāngse 'tantzet' H, Plāngse B₁.

plōsǫ — 3. sg. praes. 'tańczy': Plūngsa 'Taufen'³ Vand.

plasa — 3. pl. praes. 'tańcza': Plangsang 'Wenn viele tantzen' H.

plōsa — 3. pl. praes. 'tańcza': Pjungsan 'Tanzen' PS, Jungsen⁴ H, pjungse⁵ J.

plōsəl — praet. sg. m. 'tańczyłem, tańczył': Jōs pluŋgsal al⁶ 'J'ay dansé' Pf; Jus plungsalal⁵ 'Du hast getantzet'⁷ Vand.

Co do szczegółów w zachowaniu się tylnej nosówki w pierwszej sylabie i pisowni zabytków zob. Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 73—76, a zwłaszcza przyp. 1 na s. 73. Por. też Lorentz, KZ, XXXVII, s. 325—326.

**plēsati*, **plēše(tō)*, **plēsaje(tō)*, **plēšo(tō)*, **plēsajo(tō)*, **plēsalo*, por. pol. *plasać*, *pląsam* przestarz., dziś zwykle żartobl. 'tańczyć, hasać', daw. 'łopotać, trzepotać', cz. *plesati*, *plesám* książkowe 'głośno przejawiać radość, wykrzykiwać z radości, radować się', przestarz. 'tańczyć', żartobl. 'brać udział w zabawie tanecznej, w tańcu', sła. *plesat'*, *plesá* 'przejawiać wielką radość, radować się', sła. *plēsati*, *plēšem* 'tanzen', sch. *plēsati*, *plēšēm* 'tańczyć', przestarz. 'deptać', bg. dial. *plēua* 'tańczyć' (Mladenov, EPR, s. 429), scs. *plēsati*, *plēšo* 'tanzen', strus. *plēsati*, *plēšo* 'tańczyć', ros. *плясать*, *пляшú* 'ts.; skakać'. — Z odpowiedników pozasłow. por. stlit. *plenšti* 'tanzen, frohlocken', dial. *plēšti* 'lärmen, toben' (Trautmann, BSW, s. 225, Vasmer, REW, II, s. 379 z dalszą bibliografią).

Pierwotny temat praes. był **plēše-* (por. odpowiednie formy w scs., sła., sch., strus.); formy typu pol. *pląsam*, cz. *plesám* powstały pod wpływem tematu inf. W języku połab. w koniugacji tego czasownika występują oba tematy praes. Tym się tłumaczy oboczność *a* (= **e* przed spółgłoskami pierwotnie palatalnymi, w tym wypadku *š*) || *o* (= **e* przed spółgłoskami pierwotnie twardymi, w tym wypadku *s*).

¹ *vān* = **onō* (zaimek błędnie połączony z formą inf.; tego rodzaju pomyłek w zabytkach połab. jest więcej). Inaczej tę formę interpretuje Rost, s. 55, przyp. 7. ² *tāi mos* = **ty*

jymašb ³ Błąd zam. Tanzen. ⁴ Pomyłka zam. Pjungsan lub Pjungsang. ⁵ Ten zapis może reprezentować formę 3. sg. praes. *plōsə* (zob. wyżej). ⁶ *joz plōsəl al* = **jazō plēsalo* (*al* z dn. *all* 'już'). ⁷ Znaczenie podane nieściśle.

pnidelə zob. *pěnidelə*.

podəji-sə — 3. sg. praes. reflex. 'pasa (o deszczu)': Pudáisa doost¹ 'Il pleut' Pf, Pudaísa Ec.

**padaje(tō) sě* do **padati*: pol. *padać*, *padam* 'cadere, decidere', stpol. por. także *padać się* 'rozpadać się, pękać', por. też *pada* 'o deszczu, śniegu', kasz. *padac*, *padā* 'padać' (także o opadach atmosferycznych), dł. *padaś*, *padam* 'fallen; stürzen', por. też *deść pada* || *se pada* albo *to se pada* 'es regnet', gł. *padać*, *padam* 'padać, upadać (też o opadach atmosferycznych)', cz. *padati*, *padám* 'padać, upadać, opadać', sła. *padat'*, *padá* 'ts.', sła. *pádati*, *pādam* 'fallen, sinken, stürzen; ausfallen; umfallen', sch. *pādati*, *pādām* 'ts.', scs. *padati*, *padajo* 'fallen, zugrunde gehen', bg. *nádam* 'padać, upadać, spadać, wypadać, zapadać', strus. *padati*, *padaju* 'padać; rzucać się; popadać', też *padati sě* 'padać', ros. *nádamь*, *nádaю* 'padać, spadać, wypadać, upadać, podupać', ukr. *nádamu*, *nádaю* 'ts.', br. *nádaуь* 'padać', pot. 'biegać, przepadać za czym, pragnąć czego'.

Polanski—Sehnert, PED, s. 112, nieprzekonująco rekonstruuja *podesă* = **padeše*. Zapis Pfeffingera Pudáisa z akcentem nad *a* jest niedokładny, lepszy jest zapis w wersji Eccarda Pudaísa, por. z podobnym zakończeniem *ogəji-sə*, w zapisie Henniga Ogaíssa. — Pisownia samogłoski *o* przez *u* jest u Pfeffingera częsta, por. np. *Gudic* = *goděk*, *Maillù* = *ma'lo* itp. — Dokładnym odpowiednikiem połab. *podəji-sə dāzd* jest dł. *deść se pada*.

¹ *dāzd* = **dōždь*.

pod'ajbně — adi. nom. sg. m. 'mądry': Pojäubne 'kluge' PS, Po zäubee¹ O, pojäubne J; Pojäubne 'Kluger' PS; Pod-

geibene 'Klug' H, Podjeibene B, Podgeýbene B₂; potgeibene böit² 'Klug seyn' H, pòdgeibene B₁; Pogeibene, Podigeibene 'Weise (Sapiens)' H, Podijeibene B, Podigeíbne B₁, Podigéibene C.

Prawdopodobnie z pierwotnego **paġubynǰjь*, por. scs. *paġubynǰ* 'verderblich', bg. książkowe *нагубен* 'zgubny', strus. i res. *paġubynǰjь*, 'ts.; śmiertelny; smutny, żaloszny; przestępczy, zbrodniczy', por. też *paġubynikǰ* 'niszczyciel, złoczyńca, czarodziej, czarownik', ros. *нагубный* 'zgubny'. — Rozwój znaczeniowy może od 'zgubny, złowrogi' poprzez 'podstępny', 'chytro' do 'bystry, mądry'. — Połab. wyraz można by jednak także wyprowadzać z **paġubynǰjь*, por. z pokrewnym prefiksem gł. *pohibny* (także *pohibiwy*, *pohibliwy*, *pohibnity*) 'ruchomy, ruchliwy', cz. rzad. *pohybný*, częściej *pohyblivý* 'ts.; żywy, zwinny, bystry, żwawy', sła. *pohyblivý* 'ts.' Rozwój znaczeniowy byłby 'ruchliwy' → 'żwawy, bystry' → 'sprytny, mądry'.

Rost, s. 64, przyp. 11 oraz s. 168, przyp. 30, zestawia z ros. *нагубный*; za tą etymologią opowiadają się też Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 77 i 193, oraz Polański—Sehnert, PED, s. 112. — Brückner, ZfslPh, VII, s. 45, nieprzekonująco zestawia z pol. *pochybny* (nie pozwala na to rozwój fonetyczny).

¹ Zapis niedokładny zam. Pojäubne. ² *boit* = **byti*.

pojačaiņə — s. nom. sg. f. 'pajęczyna': pojagsein 'Spinnewebe' PS, w redakcji O: Pojanck¹ 'Spinwebe', Pojangsein 'hir (= ihr) Gewäbe' (Olesch, Fontes, s. 173, przyp. 42); pojangsein 'Spinnewebe' PS, Po Zangsein² O; Pogangzeina 'Spinwebe' Bauc; pogangzeina 'Spinnwebe' WV; Pogangceina 'Spinnewebe' H, Pojangceina B, Pogańceina B₁, Poyängeceina B₂, Pogängeceina C.

**pajōčina* (|| **paōčina*, zob. s. v. *pojak*): pol. *pajęczyna*, kasz. *pajičēna*, dł. *pawcyņa*, gł. *pawčina*, cz. *pavučina*, sła. *pavučina*, sła. *pājčina*, sch. *pāučina*, scs. *pajōčina*, też *paōčina*, bg. *паяжина*, dial. też *паяджина*, maced. *najadžina*,

strus. *paučina* || *paōčina* || *pajučina*, ros. dial. *пачина*, literackie *пачина* (z wtórnym *t* przez kontaminację z *пучина*, zob. Vasmer, REW, II, s. 325—326), ukr. *пачина*, dial. *пачина*, br. *пачина*. — Derywat od **paōkǰ* || **pajōkǰ*, utworzony za pomocą sufiksu *-ina, zob. Meillet, Ét., s. 451.

¹ *pojak* = **pajōkǰ*. ² Błąd zam. Pojangsein.

pojak — s. nom. sg. m. 'pajak': Pójanc 'Une ariagnée' Pf; Pojanck 'Die Spinne' Vand, Poianck Do; Pojanck 'Spinne' PS; pojanck 'Spinne' PS, Po Zanck¹ O; Pogang 'Spinne' Bauc; Pogang 'Spinne' H, Pojang B, Pôgang B₁, poyang B₂.

**pajōkǰ* = **pa-ōkǰ*: pol. *pajak*, kasz. *pajk*, dł. *pawk*, gł. *pawk*, cz. *pavouk*, sła. *pavúk*, sła. *pājek*, *pāvok*, sch. *pāūk*, bg. *паяк*, maced. *najak*, ros. *паяк*, dial. także *павок*, *павка*, ukr. *паяк*, br. *паяк*. — Prefiks *pa-* i rdzeń **ōk-ǰ*, prapokrewne z łac. *uncus* adi. 'zakrzywiony', s. m. 'hak', *ancus* 'mający krzywe ramię', stind. *anká-* m. 'Biegung, Haken', *ánka-* n. 'Biegung, Krümmung', grec. *ὄγκος* 'zakrzywienie, hak' (Vasmer, REW, II, s. 325 z dalszą bibliografią). — Oboczność **paōkǰ* || **pajōkǰ*, w niektórych językach też **pavōkǰ*, spowodowana jest chwiejnością w traktowaniu protezyjnego *j* i *v* przed samogłoską (o protezie w słow. por. np. Vaillant, GC, I, s. 178—187).

¹ Błąd zam. Pojanck.

pol — s. nom. sg. m. 'pal, kół': Pol 'Pfal' H.

pole — nom.-acc. pl. 'koły, pale': Polé 'Pfal, plur.' H, Pole B₁; Polé 'Pallwerck' H.

Z śrdn. *pāl* m. Pfahl. — Połab. końcówka nom.-acc. pl. *-e* = **-ě*, ponieważ rzeczowniki zapożyczone kończące się na *-l* traktowane były jako tematy pierwotnie palatalne, zob. Polański, MZ, s. 24—28. — Wyraz zapożyczony także do innych języków słow., por. pol. *pal* 'słup drewniany z zaostrowym końcem do wbicia w ziemię, kół; tyczka', w podobnych znaczeniach kasz. *pāl*, dł. *pal*, sła. *pāl*. Dn. *pāl*,

niem. *Pfahl* są pożyczkami z łac. *pālus*, por. Brückner, SE, s. 391.

Rost, s. 142, przyp. 13, Lehr, Zapoż., s. 275, Reczek, Z badań, ..., s. 183, 200, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 141—142.

polca (lub może z wygłosem w postaci zredukowanej *polcə*) — s. nom. sg. n. 'palec, paluszek': *pōlza* 'Zeige-Finger' WV; *Pōlza* 'Zeiger-Finger' HKA; *Pōlza* 'Zeiger-Finger' H, *Pōlza* B₂; *Mola*¹ *pōlza* 'Kleineste Finger' H, *Pōlza* B₂; *Mole*² *Pōlza* 'Kleineste Finger' HKA; *mole*² *pōlza* 'Kleineste Finger' WV.

Nie jest pewne, czy litera *a* w wygłosie zapisów reprezentuje *-a*, czy może postać zredukowaną końcówki *-ə*; por. podobne wahania w tej końcówce w formie *detā* || *detə*, *jaiṃā* || *jaiṃə*.

**palьcě*: pomor. *pólčā* deminutivum do *pólc* 'palec'. — Deminutivum do **palьcь* (zob. s. v. *polac*).

¹ *mola* ← **maloje*. ² Zapewne błąd zam. *mola*, zob. wyżej, przyp. 1.

polčk — s. nom. sg. m. 'kołek, drewniany gwóźdź': Polik 'Pflock, hölzerner Nagel' H.

polaitě — nom.-acc. pl. 'kołki drewniane, gwoździe': Poleitge 'Pflock, hölzerner Nagel, plur.' H.

Deminutivum do *pol* (zob. s. v.) utworzone za pomocą sufiksu *-čk* ← **-ikč*, w pl. *-aitě* ← **-iky*.

polac — s. nom. sg. m. 'palec (u ręki lub nogi)': *Póletz* 'Un doigt' Pf; *poletz* 'Der Finger' Vand; *Polatz* 'Finger' Bauc; *Polatz* 'Finger' WV; *Polatz* 'Zähe' WV; *Polatz* 'Zähe' Bauc; *Polatz* 'Finger' H, *Pōlatz* B₁, *Pólatz* B₂C; *Polatz* 'Zehe' H, *Pólatz* B₁.

molě polac 'mały palec': *Pólaz* 'Kleineste Finger' HC.

viltě polac 'kciuk, duży palec': Wiltge *Polatz* 'Daum' Bauc; Wiltge *Polatz* 'Daum' WV; wiltge *polatz* 'Daum'

WV; Wiltge *Polatz* 'Daum, d. i. großer dicker Finger. So heißt auch der große Zehe' H; Wiltge *Pōlatz* 'große Zehe' HB₁.

sridně polac 'środkowy palec': *Sride*¹ *Polatz* 'Mittelfinger' H, *Sridne* B₁.

traivně polac 'serdeczny palec': *tréiwene polatz* 'Gold-Finger, von treiwene: trauen, weil der Trau-Ring an selbigen Finger gesteckt und getragen wird' H; *tréiwene polaz* 'Gold-Finger' WV.

polcə — nom.-acc. pl. 'palec': *Poltzah* 'Zehen und Finger' PS, *Poltzach* H.

**palьcь*, **malьcь* *palьcь*, **velikьcь* *palьcь*, **serdьnьcь* *palьcь*, *(*traivně* z dn.) *palьcь*, **palьcě*: pol. *palec* 'końcowa, pałeczkowata część ręki lub stopy człowieka i niektórych zwierząt, będąca narządem chwytym i narządem zmysłu czucia', kasz. *palec*, także *palc*, *pālc* 'ts.', dł. *palc* 'ts.', gł. *palc* 'wielki palec u ręki lub u nogi, kciuk', cz. *palec* 'ts.', ślą. *palec* 'ts.', śle. *pālec* 'ts.', sch. *pālac*, *pālca*, także *pālac* 'ts.', cs. *palьcь*, bg. *палец* 'ts.', ros. *палец*, *пальца* 'palec', ukr. *палець*, *пальця* 'ts.', br. *палец*, *пальця* 'ts.' — Dalsze nawiązania niepewne, zob. Vasmer, REW, II, s. 305 (z dalszą bibliografią).

¹ Błąd zam. *Sridne*, por. zapis w redakcji B₁.

porainə — s. nom. sg. f. 'huba, hubka, żagiew, Polyporus'; także jako nazwa miejscowa (nazwa terenu): *Porein* 'Zunder' Bauc; *porein* 'Zunder' WV; *Pórein* 'Zunder' H, *Porein* B.

Jako nazwa miejscowa: u Parum Schultzego: *Porein* ist so viel als Dreckstück oder da etwa vor diesem die Pofisten gewachsen haben, die werden auch Porg¹ genannt wegen ihren Dreck; wenn man drauf tritt, dann berstet es und sprützt Dreck heraus.

**parina* — z sufiksem **-ina* do **para* (zob. s. v. *poro*). Punktem wyjścia było zapewne znaczenie 'grzyb parzący', por. także w innych językach nazwę tego grzyba utworzoną od parzenia, palenia: pol. *żagiew*, niem. *Zunder* (por. *zünden*

'zapalać, wzniecać pożar'). — Wprawdzie w zapisach brak wygłosowego -ə, ale rekonstruować w postaci *porain̄ ≡ *parin̄ nie można, ponieważ sufiks *-in̄ w takiej pozycji rozwinąłby się w połab. w -ĕn.

¹ porχ ≡ *porχ̄.

porenā — adi. nom. sg. (f. lub n.) 'brudna, zabłocona, błotnista': Porena 'Kothicht' H, Porēna R₁.

*parenaja lub może *parenoje — derywat przymiotnikowy utworzony za pomocą sufiksu *-en- od *para (zob. s. v. poro). — Rost, s. 410 (sł.), niesłusznie rekonstruuje pórne. O produktywności sufiksu *-en- w połab. zob. T. Lehr-Splawinski, SO, VI, s. 10 i nast.

porĕk zob. porg.

porg — s. nom. sg. m. 'próg, przycieś': Pûrik¹ 'Schwelle, unter einem Hause, u. dergl.' HB₁.

porzai — nom.-acc. pl. 'progi': Pûrtzêy 'Schwelle, unter einem Hause, u. dergl., plur.' HB₁.

*porḡ, *porzi: pol. próg 'poprzeczna, dolna część futryny drzwiowej, wystająca nad poziom podłogi', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. próg, dł. prog, gł. próh, cz. práh, prahu, sła. prah, sło. prąg, prága, sch. präg, scs. praḡ, bg. праг, maced. праг, ros. нопóg, ukr. нопі́, нопóга, br. napóg. — Prapokrewne z lit. pérgas 'Fischerkahn', stnord. forkr 'Prügel, Knüppel', łac. pergula 'kram, sklep, ganek, budka', por. Vasmer, REW, II, s. 407—408 (z dalszą bibliografią).

Szydłowska-Ległowa, Lud, XLVIII, s. 143—144.

¹ Pisownia chyba niezbyt dokładna, chociaż niewykluczone jest także, że w nom. sg. między r i wygłosowym g wymawiana była zredukowana samogłoska ĕ (porĕg). Być może nawet wyraz przekształcono w porĕk, pl. porzai, jak gdyby zawierał sufiks -ĕk ≡ *-ik̄.

porχ — s. nom. sg. m. 'purchawka, purchatka'; por. u Parum Schultzego: Porein¹ ist so viel als Dreckstück oder da etwa

vor diesem die Pofisten² gewachsen haben, die werden auch Porg³ genannt wegen ihren Dreck; wenn man drauf tritt, dan berstet es und prützet⁴ Dreck heraus.

*prχ̄ lub może *porχ̄, ponieważ w połab. zarówno *r jak i *or między dwiema spółgłoskami (w tzw. grupie tort) rozwijało się ostatecznie w or (zob. T. Lehr-Splawinski, Gram. pol., s. 61—62 oraz 64—65), a w językach słow. na oznaczenie purchawki występują formacje zawierające ten pierwiastek w obu obocznych postaciach, por. pol. purchawka, dial. także prochówka, stpol. parchawica, parchawiec, parchewka (o obocznościach w rdzeniu zob. Brückner, SE, s. 448), kasz. purχawica, także purχówka, purχávka, dł. parchajca, gł. porchawka, sła. dial. prachovka (Kálal), sch. dial. prhavac, prhavica (Budziszewska, Słownictwo, s. 202), bg. прахавица, także прахавица, ros. dial. норховка, норховица, норхавка (Merkulova, Očerki, s. 174—175), ukr. норхавка, br. норхаўка. — Wyraz jest spokrewniony z całym szeregiem formacji, por. pol. parch 'choroba roślin wywołana przez grzybki pasożytnicze, polegająca na tworzeniu się na owocach, pędach i liściach różnego rodzaju plam i narośli; te plamy i narośla; rodzaj choroby skóry', proch 'pył, kurz; materiał wybuchowy', kasz. parχ 'choroba skóry u zwierząt i ludzi; choroba roślin, zwłaszcza ziemniaków wywołana przez grzybki pasożytnicze', dł. parch 'die Räude, die Krätze', proch 'das Staubkorn; der Staub; das Pulver', gł. proch || próch 'ts.', cz. prach 'ts.', sło. prh 'etwas Staubar-tiges: der Schimmel, der Moder, die Stauberde, die Lodera-sche', práh 'der Staub; das Pulver', sch. práh 'ts.', scs. prach̄ 'der Staub', bg. прах 'ts.; das Pulver', ros. нопox 'ts.', нопóчно 'próchno, zgniłe drzewo', ukr. нопox 'proch; pył, kurz', br. нопax 'ts.' — O dalszych nawiązaniach zob. Vasmer, REW, II, s. 410 (z dalszą bibliografią).

Koblischke, AfslPh XXVIII, s. 269—270.

¹ porain̄ (zob. s. v.). ² We współczesnym niemieckim Bofist. ³ porχ. ⁴ U Hilferdinga sprützet. Por. także Olesch, Fontes, s. 130, przyp. 1.

poro — s. nom. sg. f. 'bloto, bagno; brud, kał' : Pórou 'Un marais' Pf; Poró 'Morast' H, Porô B₁; Poró 'Unflat' H, Porô B₁; Porô 'Sumpff' HB₁; Poró 'Koth' H, Porô B₁; Porou 'Morast' Vand.

**para*: pol. *para* 'ciało w stanie lotnym, tworzące się podczas parowania cieczy lub ciał stałych; tchnienie, dech', stpol. 'opar, wyziew, vapor; dech, oddech, tchnienie', kasz. *para* 'para; oddech', dl. *para* 'der Strassenschmutz, Strassenkot; der Moder', stdl. 'der Dampf', gł. *para* 'para, wyziew, opar', cz. *pára* 'ts.', sła. *para* 'ts.', sło. *pāra*, także *pār* 'die Ausdünstung, der Dunst; der Dampf; die Thierseele', sch. *pāra* 'para; dech', bg. *nāpa* 'para, opary, wyziew', maced. *napa* 'ts.', strus. *para* 'para, mgła; oddech', ros. *nap* 'para, opary; ugór, odlóg', ukr. *nāpa* 'para, opary', br. *nāpa* 'ts.', por. także pol. dial. *pary* 'bloto nie zamarzające', *sparzysko* 'ts.', cz. *opařelisko* 'ts.', stdl. *pariščo* 'der Pfuhl', ukr. dial. *siđnapʹ* 'nie zarastające i nie zamarzające miejsce na błocie' (Hrinčenko). — O dalszych nawiązaniach zob. Meillet, Ét., s. 255, Vasmer, REW, II, s. 313 (z bibliografią).

Radłowski, RS, XXI, s. 194, niesłusznie formę połab. rekonstruuje w postaci *boro*, nie pozwalają na to bowiem systematyczne zapisy z nagłosowym *p-*, zob. Polański, Etym. połab. II, s. 90—91. O użyciu rdzenia *par-* w nazwach błota zob. Kurkina, Etimologija, 1967, s. 136.

porsq — s. nom. sg. n. 'prosię' : porssang 'Färeken' An; Porsang 'Vercken' PS; Pörsang 'Fereken' Bauc; Pörsang 'Fercken' H; Sâssangse¹ Pörsang 'Spanfercken' H; Pörsang 'Fereken' HKA; pôrsang 'Fereken' WV.

dairə porsq 'warchlak, prosię dzika' : Deiwa Persang 'fröschling' Bauc.

porse — nom.-acc. pl. 'prosięta' : Pörse 'Fercken, plur' H.

**porse*, **divoje porse*, **porse* (? — zamiast regularnego nom.-acc. pl. **porseta*), por. pol. *prosię*, *prosięcia*, kasz. *prosq* || *parsq*, gen. *proseca* || *parsēca*, pld. *prosqca*, dl. *prose*, *proseša*, gł. *proso*, *proseca*, cz. *prase*, *prasete* (też 'świnia'),

sła. *prasa*, *prasata*, sło. *prasè*, *praséta*, sch. *prāse*, *prāsete*, es. *prase*, *prasete*, bg. *npacé*, maced. *npace*, strus. *porosja*, ros. dial. *порося*, literackie *поросенок*, ukr. *порося*, *поросіаму*, br. *napacjā* || *napacē*. — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *pařšas* 'prosię', stprus. *parstian* 'ts.', łac. *porcus* 'wieprz, świnia', stwn. *far(a)h* 'prosię', por. Trautmann, BSW, s. 207, Vasmer, REW, II, s. 409 (z dalszą bibliografią), Brückner, SE, s. 438.

¹ *sāsqčē* ← **sāsqčjeje*. Wyrażenie *sāsqčē porsq* jest kalką niem. 'Saugferkel', zob. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 66.

porsnenə — adi. nom. sg. n. 'prochowe, dotyczące prochu, do prochu', zaświadczone w wyrażeniu:

porsnenə risetē 'sito (rzeszoto) do usuwania prochu, kurzu' : Pörsnena Rissete 'Staub-Sieb' H.

**poršʹnenənoje*, **poršʹnenənoje rešetə* — do **poršʹnenə(jb)*: gł. *próšny* 'dotyczący kurzu; zakurzony', cz. *prašny* 'ts.', sła. *prašný* 'ts.', sło. *prášen* 'ts.', sch. *prášan* 'zakurzony, zapyłony', bg. *npáuen* 'ts.', ros. dial. *порощноу* 'dotyczący kurzu', ukr. *порощніу* 'zakurzony, pełen kurzu'. — Derywat przymiotnikowy utworzony od **porχz* (zob. s. v. *porχ*) za pomocą sufiksu *-ʹnen-.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 51.

posarněk zob. *postarněk*.

posmq — s. nom. sg. n. 'pasma nici (przędzy), wiązka nici (przędzy)' : Pösmang 'Garn, Bindgarn' H.

posmenə — nom.-acc. pl. 'pasma nici, wiązki nici (przędzy)' : Pösmena 'Garn, Bindgarn, plur.' H.

**pasmē*, **pasmēna* — forma wtórna, powstała pod wpływem tematów na *-e, *-ene do pierwotnego **pasmo*, por. pol. *pasmo* 'pewna liczba włókien lub nici podłużnie ułożonych, długością do siebie przylegających; układ rzeczy przypominający wstęgę, pas itp.', kasz. *pasmo* 'pasma', dl. *pasmo* 'das Gebind Garn oder Zwirn oder Seide', gł. *pasmo*

'pasma; pęk; strefa; pas; zgraja, banda', cz. *pásmo* 'ts.', sła. *pásmo* 'ts.', sło. *pásmo* 'eine bestimmte Anzahl Garnfäden auf dem Haspel, das Wiedel, das Gebinde, die Fitze', sch. *pàsmo* 'pasma, motek', bg. *nácmo* 'ts.', maced. *nacmo* 'ts.', ros. *nácmo* 'jedna z części (różnych w różnych regionach), na które dzieli się motek przędzy; kosmyk', ukr. *nácmo* 'pasma; pas; snop (np. światła)', br. *nácma* f. 'pasma; pęk; kosmyk'. — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *puõsmis*, *puõsmis* 'Zaunschicht zw. zwei Pfosten, Halm von einem Knoten zum anderen', o innych nawiązaniach zob. Vasmer, REW, II, s. 320 (z bibliografią).

post — inf. 'paść': Pôst 'Hüten' HB₁.

posě — 3. sg. praes. 'pasie': Pohse 'hüten' PS; Pôsse 'Hüten' H; schapâr pôsse witzé¹ 'Der Schäfer hütet eine Heerde Schafe' H, posse C.

**pasti*, **pase(tō)*: pol. *paść*, *pasę* 'umożliwiać bydłu, owcom, świniom itp. nakarmienie się, wypędzając je na pastwisko, łąkę, pole lub do lasu i pilnując, pascere; dawać jedzenie, karmić (szczególnie zwierzęta domowe)', kasz. *pasc*, *pase* 'pilnować bydła, owiec itp., paść', dł. *pasć*, *pasu* 'weiden, hüten', gł. *pasć*, *pase* 'ts.', cz. *pásti*, *pasu* 'paść; czatować, śledzić', przestarz. 'strzec, pilnować', sła. *pást*, *pasie* 'paść; podziwiać, z zamiłowaniem patrzeć; strzec, pilnować', sło. *pásti*, *pásem* 'auszuspähen, suchen, belauern, beobachten; Vieh hüten, weiden', sch. *pàsti*, *pásēm* 'paść; paść się', scs. *pasti*, *pasq* 'weiden', bg. *nacá*, *nacéu* 'paść; paść się', maced. *nace* 'ts.', strus. *pasti*, *pasu* 'pilnować, strzec, paść; kierować', ros. *nacmú*, *nacý*, *nacēm* 'paść, pasać', dial. także 'strzec, pilnować', ukr. *nácmu*, *nacý*, *nacéu* 'paść', reg. 'jeść, zjadać (o bydło)', br. tylko *nácniy*, *náciy* 'paść'. — Z odpowiedników pozasłow. por. łac. *pāscō*, *pāscere* 'paść, pasać', co do dalszych nawiązań zob. Vasmer, REW, II, s. 322—323 (z bibliografią).

¹ *šapâr posě vice* = (*šapâr* z dn.) *pase(tō) ověčě*.

postarněk — s. nom. sg. m. 'pasterz, pastuch': Pôssernik 'Hirte' H, Pôssêrnik BB₂C, Pôssârnek B₁; Pôssarnik 'Hüter, Hutsmann, Hirte' H, Póessernik B₁, Pôssârnik C.

**pastyr̃nikz*, por. pol. *pasterz* (= **pastyr̃*), stpol. też *pastyrz* 'ten, kto pilnuje pasącego się bydła, owiec, świń' itp., w tym samym znaczeniu kasz. *pastuř*, *pastář*, *pastěř*, dł. *pastyr̃*, gł. *pastyr*, cz. *pastýř*, sła. *pastier*, sło. *pastír*, sch. *pàstír*, scs. *pastyr̃*, bg. *nacmúp*, maced. książk. *nacmup*, ros. przestarz. *nácмырь*, ukr. przestarz. *nácмup*, br. cerk. *nácмыр*. Co do dalszych nawiązań zob. Vasmer, REW, II, s. 322 (z bibliografią). — W połab. wyraz poszerzono o produktywny sufiks ze znaczeniem agentywnym *-něk* = **-nikz*, zob. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 79. — Co do pisowni przez *ss* zamiast *st* zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 99, przyp. 1. Mniej prawdopodobne wydaje się odczytanie zapisów połab. jako *posârnek* = **pasr̃nikz* (pod wpływem bardzo produktywnych w połab. formacji na *-âr* || *-er*)

postvaicē zob. *postvaistě*.

postvaistě — s. nom. sg. n. 'nazwa terenowa określająca miejsce wypasu bydła': Postweitz 'heist so viel als Vieh hüten, dann da wird das Vieh zu der Hud nach der Heide getrieben' PS.

**pastvišče* (obok formacji z pokrewnym sufiksem **pastvisko*), por. pol. *pastwisko* 'miejsce porośnięte trawą, na którym się pasą zwierzęta domowe', stpol. także *pastwiszcze*, kasz. *pastvisko*, dial. pñ. *pastvišče* 'ts.', dł. *pastwišćo* 'ts.', gł. *pastwišćo* 'ts.', cz. *pastvisko*, *pastviště* 'ts.', sła. *pastvisko* 'ts.', por. też w tym samym znaczeniu sło. *pasišče*, sch. *pàsište*, ros. *nácмóуе*. — Forma **pastvišče* || **pastvisko* jest derywatem od **pastva* (pol. *pastwa*, dł. *pastwa* itd.) utworzonym za pomocą sufiksu **-išče* || **-isko*. — Ze względu na brak odpowiedników w innych językach słow. mniej prawdopodobne wydaje się odczytanie zapisu Parum Schultzego

jako *postvaičs* = **pastrica*, ale por. ses. *pastvina* 'pastwisko', sło. *pastvina* 'ts.'

Lehr-Spławiński, Gram. poł., s. 151, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 79. — O sufiksie *-išče zob. Taszycki, Sl IV, s. 213—227.

pot — s. nom. sg. m. 'kopyto (nierozdwojone)': Pôt 'Huf' H.

Może tu też jako pl. *potâi* lub *potaj* (zob. s. v. *potâi*). Pożyczka z dn., por. szlez.-holszt. *poot* m. i f. 'łapa', holend. *poot* m. 'ts.', por. też śrdn. *pote* f. 'Pfote, Tatze'. Co do przeniesienia znaczenia z 'łapa' na 'kopyto' por. w niem. *Klaue* 'szpon, pazur, racica, kopyto rozdwojone', pot. 'łapa'.

Lehr, Zapoż., s. 291, Polański, MZ, s. 41, 102, Hinze, ZfSl, IX, s. 687.

potâi — s. nom. sg. f. 'kopyto rozdwojone, racica': Potáy 'Klaue' H.

Pożyczka z dn., może dokonana niezależnie od *pot* (zob. s. v.). Punktem wyjścia mogła tu być dn. forma na -e, por. śrdn. *pote*, którą podciągnięto pod rodzime tematy na *-û-, stąd końcówka w nom. sg. -âi. O zapożyczeniu niem. rzeczowników zakończonych na -e do połabskiego w takiej postaci zob. Polański, Zasady..., s. 44—48 oraz MZ, s. 48—50. — Być może, iż pożyczkę w tej postaci na skutek względów znaczeniowych i formalnych potraktowano potem jako pl. ('kopyto rozdwojone' → 'kopyta') i dorobiono do niej wtórnie singulativum *pot*. Nie jest jednak wykluczone, że zapis Henniga Potáy reprezentuje formę pluralną do *pot*, które byłoby pożyczką z dn. formy zakończonej na spółgłoskę.

potot — inf. 'sadzić, szczepić, zaszczepiać': Potôt 'Impffen, Paten' H.

Z śrdn. *poten, potten, paten* 'pflanzen'. Czasownik podciągnięto pod rodzime tematy na *-ati, *-ajo, stąd zakończenie inf. -ot = *-ati.

Rost. s. 125, przyp. 28, Lehr, Zapoż., s. 297, Reczek, Z badań..., s. 195, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 58—59, Lehr-Spławiński, Gram. poł., s. 128 i 223.

pöd I. — s. nom. sg. m. 'palenisko': Peede 'Heerdt' Bauc; Péde 'Feuer-Herd' H, Pêde B₁.

Pisownia z literą -e na końcu wyrazu służyła często w za- bytkach połab. do oznaczania dźwięczności wygłosowej spół- głoski, zob. Polański, Polabica I, s. 113—123, por. także Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 245, przyp. 198.

**podz*: pol. dial. *pod, podek, pójd* 'strych; część młyna' (Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 146), sło. *pöd* 'der Fußboden; der Dreschboden, die Tenne; das Mühlgebiet, in der Mühle ein Gestell, auf welchem sich der Stein, der Lauf und der Rumpf befindet; der Dachboden; das Dachzimmer; das Stockwerk; das Deck', sch. *pöd* 'podłoga, posadzka; strych', bg. *nod* 'podłoga', strus. *podz* 'spód, dół; podnóże góry; podstawa; dno paleniska', ros. *nod* 'dno paleniska, spód', ukr. *nid, nódy* 'strych, poddasze', dial. także 'dół, podstawa; nieruchoma podstawa wiatraka', br. *nod* 'pale- nisko w piecu', por. także gł. *póda* 'gleba, ziemia; grunt, podłoże', cz. *půda* 'grunt, ziemia; poddasze; tło', rzad. 'podłoga', sła. *pada* 'grunt, ziemia; rola', przestarz. 'podłoga; podstawa'. — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *pādas* 'Sohle', łot. *pads* 'Estrich', stind. *padám* 'Tritt, Schritt, Fuß- stapfe, Spur, Ort, Stelle', awest. *pada-* 'Spur', grec. *πούς, ποδός* 'noga, stopa', goc. *fōtus* 'ts.', zob. Trautmann, BSW, s. 209—210, Vasmer, REW, II, s. 382 (z dalszą biblio- grafia). — Rozwój znaczeniowy w połab.: 'podstawa' → 'dno' → 'dno paleniska' → 'palenisko'.

pöd II. zob. *püd*.

pöddoně (pödoně?) — adi. nom. sg. (rodzaj trudno ustalić) 'oddany': Bedóna 'Ergeben' H.

Zapis Henniga można interpretować bądź jako wierną

rejestrację formy *pödoně* = **podanъjь*, bądź też jako niedokładne oddanie formy *pöddoně* = **poddanъjь* (z uproszczeniem geminaty *dd* w *d*), por. pol. *podany* ptc. praet. pass. od *podać* oraz *poddany* ptc. praet. pass. od *poddać*, w użyciu przymiotnikowym 'zależny od woli pana, władcy; o chłopie: pańszczyźniany', dł. *pódaś*, ptc. praet. pass. *pódany* 'hingen, darreichen, hinlagen, verleihen', *póddany* 'untergeben, untertan', gł. *podać*, ptc. praet. pass. *podany* 'podać, dostarczyć', *poddany* 'poddany, podległy; unizony, oddany', cz. *podaný* ptc. praet. pass. do *podati* 'podać, przedłożyć, dostarczyć; oddać', *poddaný* 'poddany, podległy; oddany, unizony', sła. *podaný*, ptc. praet. pass. do *podat* 'podać, dostarczyć, przedłożyć', *poddaný* 'poddany, podległy; oddany, unizony', sła. *podáti se* 'sich ergeben', *podánost* 'die Ergebenheit', sch. *pödan* 'poddany', w bg. por. *пóданик* 'poddany, obywatel', maced. przestarz. *пóданик* 'ts.', strus. *podati* 'podać, dać, oddać', ros. *пóдáть* 'podać, dać', *пóдданный* 'poddany', ukr. *пóдáти* 'podać, dać', *пíддáний* 'poddany', br. *пáдáць* 'podać', *пáддáны* 'poddany'. — Mniej prawdopodobne wydaje się odczytanie zapisu Henniga w postaci *pědoně* z redukcją samogłoskową w pierwszej sylabie (jak Polański — Sehnert, PED, s. 109).

pödraug — s. nom. sg. m. 'towarzysz, pomocnik': Beddrauk, Beddraug 'Gefehrte' H, Bedrauk B, Beddrák B₁; Bedraug 'Gehülfe' H, Beddrauk B₁, Bedrauk BC; Beddraug 'Gesellschaft' H, Bedraug BB₁, Beddrauk C; Sena gang Tgaláf Beddraug¹ 'Die Frau ist des Mannes Gehülfin' H, Beddrauk C.

**podrugъ*: cz. *podruh* 'ten, kdo bydlí v podruží' (*podruží* 'bytový poměr, nájem nebo podnájem ve venkovském hospodářství, který vyplývá z pracovního poměru bydlícího k majiteli'), 'chłop bezrolny mieszkający na komornym, w cudzej chacie', bg. dial. *пóдръгъ* 'towarzysz, kompan' (Weigand), maced. *пóдръгъ* 'inny, drugi', ses. *podrugъ* 'der Nächste, Gefährte, der andere', strus. *podrugъ* 'inny, drugi; bliźni; to-

warzysz', ros. *пóдръга* 'przyjaciółka, koleżanka', dial. także *пóдръгъ* 'kolega, przyjaciel', ukr. reg. *пóдръгъ* 'towarzysz, przyjaciel; mąż', br. dial. *пóдръгъице* 'towarzyszka, żona'. — Z prefiksem **po-* do **drugъ* (zob. s. v. *draug*). — Mniej prawdopodobna wydaje się rekonstrukcja z redukcją samogłoski w pierwszej sylabie *pědraug* (jak u Polańskiego — Sehnerta, PED, s. 109).

¹ *zenə ja tarlau pödraug* = **žena je(stъ)* (*tarl-* z niem.) -u ...

pöl — s. indecl. 'pól, połowa': Peel 'Halb' Bauc; Pël 'Halb' H; Pël 'Helffte' H, Peel B₁; Pël 'Helffte' HBB₁C; Pël 'halb' H.

pöl güld'o 'pól guldena': Pël güldigo 'Halber gülden' H.

pöl kládě 'pól beczki': Pël Klada 'Halbe Tonne' H.

pöl laibo 'pól szefla' (miara zboża): Pël Leibó 'Halber Wispel' H, Pël Leybô B₁.

pöl loto 'pól roku': Pelyotó 'Halbjährig' H, Pëljotó B, Peeljotó B₁.

pöl-lotü 'pól roku': pöhl lijetüh 'halb Jahr' PS.

pöl mailě 'pól mili': Pül maïllan¹ 'Jusqu'ou'² Pf; Pyl moïlan¹ 'Wie weit'² Vand.

pöl nüci 'pól nocy': Pël nützi 'Halbe Nacht' H.

pöl pauno 'pól funta': Pelpaunu 'Halb-Pfund' H, Pël Paunú B₁.

pöl tăně 'pól beczki, pól tony': Pël tana 'Halbe Tonne' H.

pöl tüpě 'pól kopy, trzydzieści': Pültschübe³ 'Trente' Pf; Peeltjüpe 'Dreißig, i.e. ½ Schock' Bauc; Pël tyípa 'Halb Schock' H, Peel B₁; Peltyípe 'Dreißig, d.i. ½ Schock' H, Pêltjüpe B₁, Pêltyípe B₂, Pêltyípe C.

no päláji 'na poły; ni dobry, ni zły': Nupalói viuder⁴ 'Le Vent du Septentrion. Cela veut dire: le Vent qui n'est ny bon, ny mauvais' Pf.

**polъ*, **polъ güld'-a* (pożyczka, zob. s. v. *güld*), **polъ koldy*, **polъ luba* (zob. s. v. *laib*), **polъ lěta*, **polъ-lěto* (kalka niemieckiego *Halbjahr*), **polъ mil-i* (pożyczka, zob. s. v. *maïlo*), **polъ nokte*, **polъ pun-a* (pożyczka, zob. s. v. *paun* || *pain*), **polъ tăn-y* (pożyczka, zob. s. v. *tănə*), **polъ kopy*, **na poły*,

por. pol. *pól* 'połowa czego, jedna z dwu równych części', kasz. *pol* 'ts.', dł. *pól* 'ts.', gł. *pol* 'ts.', cz. *půl* 'ts.', sła. *pol* 'ts.', sło. *pōl* 'die Seite; die Hälfte, halb', sch. *pō* || *pōl* 'pól, połowa', scs. *polz* 'Hälfte, Seite, Ufer, Rand, Gebiet, Geschlecht', bg. *пол* 'pleć', lud. też 'pól, połowa', maced. *пол* 'pleć; pól, połowa', strus. *polz* 'pól, połowa; strona; pleć', ros. *пол* 'pleć', w złożeniach 'pól', ukr. *ніс* 'pól, połowa', br. *пол* 'pleć', por. też *налóва*, *палавіна* 'połowa'. — Dalsze nawiązania niepewne, zob. Vasmer, REW, II, s. 390 (z bibliografią). — Co do wyrażenia *no pälai* = **na poly* por. pol. *na poly* 'w połowie, do połowy; prawie że', sła. *napoly* 'na pól, w połowie', sło. *po poli* 'ts.', strus. *na poly* 'na pól, po połowie' (Lorentz, ZfslPh, I, s. 57—58; Rost, s. 34, przyp. 7, niesłusznie zapis Pfeffingera Nupalói wiąże z wyrażeniem Henniga nopalni = *nopalni*).

¹ *pöl mailē ja* = **polz mil-i je(stz)*. ² Znaczenie podane przez zapisywacza jest nieściśle: zapisywacz pytał 'jak daleko?', informator zamiast dosłownie przetłumaczyć to wyrażenie na polabski podał odległość. ³ *pöl tüpē* z nierzadkim użyciem litery *b* dla bezdźwięcznego *p*. ⁴ *úotēr* = **větrz*.

pölât — s. nom. sg. (rodzaj trudno ustalić, ponieważ w innych językach słow. występują tu odpowiedniki w rodzaju męskim i żeńskim) 'połec': Pelât 'Speck-Seite' H.

**polz*: pol. *połec*, *połcia* m. 'duży kawał słoniny lub mięsa; płat słoniny lub tłustego mięsa z całego boku zwierzęcia', dł. *pólś* m. 'die Speckseite, die Speckschwarte', gł. *połé*, pisane także przez *połě* m. 'słonina, połec', cz. *polt*, *poltu* m. 'długi, szeroki pas wieprzowego tłuszczu, słoniny', sła. *pōlt*, *pōlta* m. 'dłuższy (zwykle i szerszy) pas słoniny przeznaczony do wędzenia, bok', sło. *pōlt*, *pōlti* f. 'die Haut am lebendigen Leibe; die Carnation; der Boden eines geblühten Zeuges', strus. *polz* || *polotz* || *polotz* 'kawałek, warstwa', ros. lud. *пóлоть* || *пóлтъ* f. 'połowa mięsa zabitego zwierzęcia', ukr. dial. *ність*, *ністму* f. 'duży kawałek słoniny z całego boku świni' (Hrinčenko), br. dial. *ноўць*, *ноўци* f. 'pól gęsi,

pól kaczki; połowa wieprzowej słoniny wycięta wzdłuż' (Nosovič). — Pierwotny derywat od **polz* (zob. s. v. *pöl*) z sufiksem **-stz* utworzony jak **nogzstz* (zob. s. v. *nüd'ët*), zob. Vasmer, REW, II, s. 398 (z dalszą bibliografią).

pólni — s. nom. sg. n. 'południe': Pólni 'Le Midy' Pf; Pólni 'Der Mittag' Vand; Pólní 'Mittag' H, Pölný B₁, Pölný C. *no-palni* 'na południe, południowy': nopalni Wyoter¹ 'Sudwind, d. i. Wind vom Mittag' H, nopalni Wióter B₁, nopalni Wyóter B₂C.

**polzdyńje* lub może **polzdyne*, **na polzdyńje*, por. pol. *południe* 'połowa, środek dnia; jedna z czterech stron świata przeciwstawna do północy', kasz. *pólne* 'obiad; pora obiadowa, południe; strona południowa', dł. *pöldño*, zwykle *pólno* n. 'der Mittag', gł. *połdnjo*, *połnjo* 'ts.; der Süden', cz. *poledne* n. 'pora obiadowa', przestarz. 'strona południowa', sło. *pöldne* n. 'der Mittag', sch. poet. *pládnē* n. 'ts.', scs. por. *poludne* adv. 'mittags', *poludny* 'Mittag', bg. *pládnē* 'pora obiadowa', lud. też 'obiad; strona południowa', maced. *pládnē* 'pora obiadowa' (o formach pld.słow. zob. Brückner, SE, s. 430 s. v. *połec*), res. *pládnije* 'meridies', strus. *poludnyje*, *poludeniye* 'pora obiadowa; strona południowa', por. także ros. *пóлдень* 'pora obiadowa', ukr. *нівдень* 'ts.; strona południowa', sła. *poldeñ*, *poláña* 'środek dnia', br. *ноўдзень*, *ноўдня* 'ts.; strona południowa'. — Pierwotnie wyraz złożony z **pol-* i **dyń-* (zob. s. v. *pöl*, *dan*) z sufiksem **-yje*. — W wyrażeniu *no-palni* redukcja *ö* w *ə* nastąpiła pod wpływem poprzedzającego przyimka, por. podobne *pöl* ale *no-pälai*.

¹ *úotēr* = **větrz*. — Lorentz, ZfslPh, I, s. 57—58, niesłusznie wprowadza *no-palni* z pierwotnego **na poly*.

pölstörne — s. nom.-acc. pl. 'półbuty, półbuciki': Pöstyerné 'Halb-Stiefel' H, Pöl styerné B₁.

**polzskorñě* — złożenie z **polz* (zob. s. v. *pöl*) i **skorñě* (zob. s. v. *störne*).

pöлтаiste — s. nom.-acc. pl. 'stłuczka, kawałki stłuczonego naczyńia': *pölteist* 'die Stücken von zerbrochenen Geschirr' PS; *Pölteiste* 'Scherbe' H.

Rost, s. 149, przyp. 8, wiąże z dn. i fryz. *palt*, *palte* 'Stück, Splitter', por. też śrdn. *palte* 'Lappen, Happen, Stück', i transkrybuje *paltéiste* (s. 406), ale ze względu na identyczną pisownię jak *pöl* 'pól' bardziej prawdopodobna wydaje się rekonstrukcja z samogłoską *ö* w pierwszej sylabie.

pölävněk — s. nom. sg. m. 'rolnik posiadający połowę włóki pola': *Pöllibenik* 'Halbhüfener' H, *Pöllibnik* BB₂C, *Pölleibnik* B₁.

Co do pisowni *b* zamiast *w* czy *v* por. także *glädüvně* zapisane przez Henniga w postaci Gladdíbena. Litera *e* po *b* służy do podkreślenia dźwięczności poprzedzającej spółgłoski, zob. Polański, Polabica I, s. 113—123.

**polovъnikъ*: pol. *połownik* 'rolnik uprawiający cudze pole i oddający połowę uzyskiwanego plonu właścicielowi; w dawnej Polsce: kmieć posiadający o połowę mniej gruntów niż inni kmiecie (zwykle: około połowy włóki)', sch. *polovnĭk* 'człowiek obrabiający cudze pole z warunkiem oddania właścicielowi połowy plonu z niego', ros. dial. *полóвнĭк*, także *половѣнцѣк* 'ts.', *половѣнцѣк* też 'половинный хозяин в деле, обороте, торговле, предприятии'; daw. 'полутягловый, хозяин полудворка, половинного усада, и несущий полподати' (Dal), por. też pomor. *p*oložčĭnik* 'Arbeitsgehilfe, welcher die Hälfte des Ertrages als Lohn erhält', sło. *polovničar* 'der Halbhüfner'. — Derywat od nie zaświadczonego w połab. **polova* utworzony za pomocą sufiksu *-*nikъ*.

Polański, StFPS, IV, s. 106.

Por. *plostněk*.

pöläzēt — inf. 'położyć, odłożyć, zaoszczędzić': Plüsit 'Legen (ponere)' H, Plüsitt B₁; Wa lodung¹ plüsit 'In den Sarg legen' H; Tetang wa Seipka² plist 'Kind in die Wiege legen' H.

pöläzē — 3. sg. praes. (fut.?) 'położyć': Plÿse 'Auflegen' HB₁; Plise plôchtang no teiskung³ 'Den Tisch decken, d. i. das Tisch-laken auf den Tisch legen' H.

pöläzē vānaŋ || *vānai* 'wyłożyć': Plise wannâf oder wannay 'Auslegen (Fische, Fleisch u. dergl.)' H.

pöläz — 2. sg. imperat. 'połóż': Sehna⁴ plüss 'Fraue lege' PS.

pöläzâl — praet. sg. m. 'odłożył, zaoszczędził': Pelisâl 'Beylegen' H, Pelysâl B₁; Pölisâl 'Sparen' H, Pöly-sâl B₁.

Wyraz prawdopodobnie występował w dwu obocznych postaciach: z redukcją pierwszej sylaby *pēläzēt* lub nawet *plüzēt* (zob. Polański, RS, XX, s. 99—101) oraz z samogłoską pełną w przedrostku, por. zapisy Henniga dla formy praeteritum.

**položiti*, **položī(tō)*, **položī(tō) vānu*, **položī*, **položīlō*: pol. *położyć*, *położy* 'umieścić co na czym; postawić, ułożyć; obalić, przewrócić', pomor. *p*oložec* 'hinlegen, legen', dł. *póložys*, *póložym* 'hinlegen; hingeben', gł. *položić*, *položī* 'położyć', cz. *položiti*, *položím* 'zrobić, aby coś leżało, aby ktoś leżał; umieścić co na czym; wystawić, wybudować; pokryć co czym', sła. *položīt*, *položī* 'położyć, złożyć, włożyć; odłożyć, przestać trzymać; ułożyć', sło. *položīti*, *položīm* 'legen, hinlegen', sch. *polòžiti*, *pòložīm* 'położyć, włożyć; złożyć (broń); zdać (egzamin, rachunek); wypalić wszystkie drwa w piecu', scs. *položiti*, *položō* 'hinlegen, hinstellen, hinsetzen, machen', bg. *положа*, *положи* 'położyć, postawić, złożyć', maced. *положи* 'ts.; założyć; złożyć (broń); zdać (egzamin)', ros. *положĭтъ*, *положĭ*, *положĭши* 'położyć, umieścić; złożyć (pieniądze na książeczkę); dodać; postanowić', ukr. *положĭти*, *положĭ*, *положĭши* 'ts.', br. *палажĭць* 'ts.'

¹ *vā lodō* ⇐ **vō* (*lodō* z niem.). ² *detā vā zāipkō* ⇐ **dētē vō zybōka* (zam. *zybōkō*, błąd składniowy: nom. sg. zamiast acc. sg.). ³ ... *ploxtō* (co do pisowni w zabytku zob. s. v. *ploxtō*) no *daĭskō* ⇐ *... *plaxōtō na* (*daĭskō* z niem., zob. s. v. *daĭsko*). ⁴ *zenō* ⇐ **žēna* (pierwotna forma nom. sg. w funkcji voc. sg.).

pöpədi-sə — 3. sg. praes. 'pada, spada, upada': Pepadiessa 'Niederfallen' H, Pepadiessa B₁.

pöpədäl-sə — praet. sg. 'spadł, upadł': Pepadóalssa 'Er ist fallen' H, Pepadoalssa B₁, Pepadóalsa B₂C.

pöpədeně — subst. verb. 'upadek': Pepadên 'Fallen' H.

**popade(ts)-sě*, **popadl̥-sě* (z wtórnym *ä* = **ə* między *d* a *l*), **popadenyje* do **popasti*: pol. *popaść*, *popadnę* 'wpaść, dostać się w co, pograżyć się w czym; zdarzyć się, trafić się' (tylko w 3. os. sg.), stpol. 'dopaść, pochwycić', pomor. *p^opadnoc* 'in etwas verfallen, geraten', dł. *popadnuś* || *popanus* 'darüberfallen; überfallen; zulangen', gł. *popadnyć* || *popanyć*, *popadnje* 'złapać, schwycić', cz. *popadnouti*, *popadnu* 'ts.', sła. *popadnúť*, *popadne* 'ts.', sle. *popásti*, *popádem* 'ts.', sch. *pòpasti*, *pòpadne* 'napadać, nalać się', bg. *nónadam*, *nónadam* 'popadać, poupadać, pospadać', także 'wpadać, natrafiać', maced. *nonadne* 'spaść, upaść; napadać (w dużej ilości); znaleźć się gdzieś, trafić', strus. *popasti*, *popadu* 'schwycić, złapać', ros. *nonácmь*, *nonadý* 'trafić, znaleźć się gdzie', ukr. *nonácmu*, *nonadý* 'ts.', br. *nanácyi* 'ts.'

pörüdeně — pte. praet. pass., nom. sg. m. 'narodzony, urodzony': Waddaan noos Jesus¹ porüdeine 'da unser Herr Jesus gebohren' Mit.

**porodenəjь* (zamiast **porodjenəjь*) do **poroditi*: pol. przestarz. *porodzić*, *porodzę* 'wydać na świat (dziecko, potomka), urodzić', kasz. *porożęc* 'ts.', pomor. *p^oorożęc* 'ts.', dł. *pórożis*, *pórożim* 'ts.', *pórożony* 'geboren', gł. *porodzić*, *porodźu* 'porodzić, urodzić', cz. *poroditi*, *porodím* 'ts.', *porozen* 'narodzony, urodzony', sła. *porodit*, *porodí* 'urodzić, porodzić', sle. *porodíti*, *porodím* 'gebären', sch. *poròditi*, *pòrodím* 'ts.', ses. *poroditi*, *poroždq* 'ts.', bg. *nopodá*, *nopodúuu* 'ts.', *nopodén* 'zrodzony', maced. *nopodu* 'urodzić, porodzić; odebrać dziecko, pomóc przy porodzie', strus. *poroditi*, *poroždú* 'urodzić, porodzić', ros. *nopodútmь*, *nopojcy*, *nopodúuuь* 'wzbuździć, wywołać', przestarz. także 'urodzić, zrodzić', ukr.

nopodúumu, *nopodúcy*, *nopóduuu* 'urodzić, zrodzić', przen. 'wzbuździć, wywołać', br. *napadzícyь* 'породить'.

¹ *vā dan nos Jezus* = **və dьnь našь...*, Heydzianka, SO, VI, s. 50 przypuszcza, że brak copuli *ja* 'jest' wystąpił na skutek ściągnięcia ze zdaniem poprzednim, por. cały kontekst: Daans ian Moroin daanaaz Waddaan noos Jesus porüdeine = *dans ja Morajěn danəc vā dan nos Jezus pörüdeně* = **dьnьsь je(stə) Marijinə dьnьsь və dьnь našь Jezus porodjenəjь*.

pöslausət — inf. 'słuchać (posłuchać?); być posłusznym' ('usłuchać, posłuchać?'): Pöslaussat 'Zuhören' H; Peslaussat 'Gehorchen' H, Pëslaussat BB₁B₂C.

pöslausə — 3. sg. praes. 'słucha; jest posłuszny': Pöslausa 'Zuhören' H, Pösláussa B₁, Pöslausse C.

pöslausəl — praet. sg. m. 'słuchał' ('posłuchał?'): Pöslausəl¹ 'Zugehörret' H, Pösláussal B₁, Pöslaussal B₂.

Na podstawie niem. odpowiedników znaczeniowych nie da się z całą pewnością rozstrzygnąć, czy czasownik połab. miał aspekt dokonany czy niedokonany. W innych językach słow. występują tu obie możliwości, por. niżej.

**poslušati*, **poslušajetə*, **poslušalə*: dł. *poslušas*, *poslušam* 'słuchać; być posłusznym', sle. *poslušati*, *poslušām* 'słuchać (uważnie); być posłusznym', sch. *pòslušati*, *pòslušām* 'posłuchać, usłuchać; wysłuchać', ses. *poslušati*, *poslušajo* 'anhören, gehorchen', bg. *noslyuam* 'posłuchać; posłuchać trochę', maced. *noslyua* 'posłuchać, usłuchać', strus. *poslušati*, *poslušaju* 'ts.', także 'słuchać', ros. *noslyuamь*, *noslyuajo* 'posłuchać, wysłuchać; posłuchać, usłuchać', pcr. też pol. *posłuchać*, *posłucham* 'spędzić pewien czas słuchając czego; poddać się czyjejs woli', pomcr. *p^ooslěchac* dok. 'anhören, zuhören; gehorchen', cz. *poslouchati*, *poslouchám* 'posłuchać, wysłuchać; posłuchać, usłuchać', sła. *poslúchat* 'ts.' — Formy sprowadzające się do **posluxati* są wtórne w stosunku do formy **poslušati*, zob. Vaillant, GC, III, s. 389.

¹ Zapis z akcentem nad literą *a* niedokładny, por. zapisy w redakcji B₁ i B₂.

pöslol — praet. sg. m. 'posłał' : Pêslôlyik¹ 'Wegschicken' HB₁.
pöslol vãn 'wysłał, odesłał' : Pêslôlgik¹ Woân 'Aussenden' HB₁.

**posłalə*, **posłalə vãnə* do **posłati*: pol. *posłać* 'wyprawić, delegować; przekazać co za czyim pośrednictwem do kogo, do jakiego miejsca', kasz. *posłac* 'posłać', gł. *póslać* 'ts.', cz. *poslati* 'ts.', sła. *poslat* 'ts.', sło. *posláti* 'ts.', sch. *pòslati* 'ts.', scs. *posłati* 'ts.', bg. por. *noclál* 'abgesandt, geschickt' (Weigand), strus. *posłati* 'posłać, wysłać, przekazać', ros. *noclámь* 'ts.', ukr. *noclámu* 'ts.', br. *nacłáyь* 'ts.'

Wyrażenie *pöslol vãn* jest kalką niem. 'aussenden', por. w innych formach z oddzielnym *aus*: *ich sende aus* itd. Por. także s. v. v. *dānau* || *dānai*, *vānau* || *vānai*.

¹ *pöslol jęg* = **posłalə jego*.

pöstil — s. nom. sg. f. 'łóżko, posłanie' : Pöstühl 'Bettstelle' PS, Postühl O.

**postelə*: pol. *pościel* 'poduszki, kołdra, pierzyna itp., zwykle wraz z bielizną; bielizna pościelowa; miejsce, na którym się śpi, łóżko, posłanie', kasz. *poscél* 'pościel' (w znaczeniu 'poduszki, pierzyna itd.'). pomor. *p^ooscél* 'das Bettzeug, Bett; Streu; Lager', cz. *postel* 'łóżko, posłanie', sła. *postel* 'ts.', sło. *póstelj* 'ts.', strus. *postelə* 'ts.', ros. *nocmélь* 'ts.', ukr. *nocmílь*, *nocmeli* 'ts.', br. *nacųéłь* 'ts.'

Zob. *pöstilə* || *püstilə*.

pöstilə || *püstilə* — s. nom. sg. f. 'łóżko, posłanie'.

pöstilə: Pestília 'Bette' H, Pestílija B, Pestíliya C.

püstilə: Püstiglia 'Un lit' Pf, Püstiglia Ec; Püstiglia 'Das Bette' Vand.

pöstilə (także *püstilə*, ale nie zaświadczone) — acc. sg. 'łóżko, posłanie' : Stile¹ pèstilang 'Bette machen' H.

Oboczność *ö* || *ü* w pierwszej sylabie wyrazu wiąże się z różnicami dialektalnymi, zob. Polański, StFPS, V, 1965, s. 369.

**postelja*, **posteljə*: kasz. *poscela* (tylko w poezji ludowej) 'pościel', stpol. *pościela* 'ts.', dł. dial. mużak. *póstela* 'das Bett, die Bettstelle, das Bettgestell aus Holz', sło. *póstelja* 'das Bett', sch. *pòstelja* 'ts.', scs. *postela* 'Lager, Bett', bg. *nocméля* 'pościel; posłanie', maced. *nocmela* 'ts.', strus. *postelja* 'pościel; łóżko', ros. dial. *nocméля* 'ts.', ukr. *nocméля* 'ts.' — Derywat od **steljə*, **stýlati*, utworzony za pomocą sufiksu *-ja- (Meillet, Ét., s. 398). Występuje też w obocznej postaci **postelə*, zob. s. v. *pöstil*.

Szydłowska-Cegłowa, Lud, XLVIII, s. 56, 175.

¹ *stilě* = **stelje(tə)*.

pövöz — s. nom. sg. m. 'drag służący do przyciskania od góry siana, snopów zboża itp. w czasie transportu drabiniastym wozem, pawąz' : Pewung¹ 'Wesebaum' Bauc; pewung 'Wesebaum' WV.

Co do niemieckiego odpowiednika znaczeniowego por. dn. *wese-bôm*, *wēs-bôm* 'Wiesbaum auf einem Fuder Heu, Stroh, Getreide' (zob. Olesch, Fontes, s. 84, przyp. 26).

**povözə* || **pavözə*, por. pol. *pawąz*, stpol. też *powąz* 'drag służący do przyciskania od góry siana, snopów zboża itp. w czasie transportu drabiniastym wozem', kasz. *povöz* 'ts.', cz. dial. *pavuz* 'ts.', sła. *pavúz* 'ts.', sło. *povöz*, *povôza* 'das Band, die Binde', ukr. dial. zakarpac. *násyз*, *nász*, *náyз* 'pawąz' (Dzendzelivskýj, LA, II, mapa 214); występuje też w formie żeńskiej **povôza* || **pavôza* oraz w obocznej postaci z wokalizmem *ę* **povězə* || **pavězə*, **pověza* || **pavéza*, por. cz. *pavúza*, *pavéza* 'pawąz', sła. dial. *pavúza* 'ts.', sło. *povôza* 'das Band; der Verband', kasz. dial. *pavôz* 'pawąz'. — Stary derywat od **vezati* 'wiązać' w znaczeniu 'wiązać, coś, co służy do wiązania, do przywiązywania'. Postacią pierwotną jest **pavözə*; postaci z prefiksem **po-* powstały pod wpływem czasownika **povězati*. Jeszcze dalszy wpływ czasownika widoczny jest w postaciach z wokaliz-

mem *ε* w rdzeniu. Co do oboczności w prefiksie *pa-* || *po-* por. **pavolka* || **pcvolka* (Meillet, Ét., s. 256).

Brückner, SE, s. 400, Machek, ES, s. 358.

¹ Wygłosowe *-s* (= *-z*) pominięte w zapisie przez pomyłkę, zob. Rost, s. 84, przyp. 9.

pōkavaičā (*punkavaičā?*) — s. nom. sg. f. 'ropucha, kumka': Punkaweitzia 'Uncke' Bauc; Punkaweitzia 'Unke' WV; Punkaweitza 'Uncke' H, Punkawéitza B₁.

pōkavica* — formacja z sufiksem **-avica* od dźwiękonaśladowczego *pōk-* (*punk-*?), imitującego dźwięki wydawane przez niektóre gatunki żab, por. pol. *kumkać* 'o żabie: wydawać głos', *kumka*, *kumak* 'gatunek żaby, której samiec wydaje charakterystyczny głośny dźwięk', gł. *kunkać* 'o żabie: wydawać głos', cz. *kunkati* || *kuňkati* 'ts.', *kuňka* 'żaba'. Prawdopodobnie i w połab. istniał nie zaświadczony w za- bytkach czascownik dźwiękonaśladowczy **pōkat* (punkat?*), por. analogiczne z punktu widzenia słowotwórczego *blinskavaičā* 'huštawka' od *blinskāt* 'huštać'.

Polański, Etimologija 1964 (Moskwa 1965), s. 102.

pōp — s. nom. sg. m. 'pepek': Pump 'Le nombril' Pf, Pump Ec; Pump 'Nabel' PS; Pump 'Nabell' Bauc; Pūmp 'Nabel' H, Pump B₂.

**pōpō*: stpol. *pep* 'blizna na środku brzucha pozostała po odpadnięciu pepowiny', w pol. współczesnym por. *pepek* 'ts.', kasz. *pap* 'guz skórny wypełniony kaszowatą treścią, kaszak; workowate rozszerzenie górnej części przelyku u niektórych ptaków, służące za zbiernik przyjętego pokarmu, wole; pagórek', *papk* 'pepek; żołądek drobiu; złośliwie o dziecku urodzonym poza małżeństwem, lub w ogóle o dziecku, zwłaszcza o chłopcu', pomer. *pap* 'Nabel; die abwärts gekehrte runde Seite des zunehmenden Monds', *papk* 'Nabel; ein Pilz', dial. 'ein giftiger Pilz; der Butterpilz', dł. *pup* 'Nabel; jede nabelartige Erhebung, bes. über der Haut; die Knospe; der Hünner- und Gänsemagen', gł. *pup* 'pāk, pączek; pepek; podwyższe-

nie, wzniesienie', cz. *pupek* 'pepek', por. też *pupen*, rzadziej *pup* 'pączek', śla. *pupok* 'pepek', por. też *pupeň* 'pączek', śle. *pōp* 'Knospe; Nabel', sch. *pūpak* 'pepek', por. też *pūp* 'pāk, pączek', bg. *пън* 'pepek; pepowina', maced. *nanok* 'pepek', strus. *pupō* 'umbilicus; pączek', ros. *nyn*, *nynā* 'pepek', *nynók* 'ts.', ukr. *nyn* 'pepek', br. *nyn* 'ts.' — Por. w tym samym znaczeniu ze spółgłoską dźwięczną lit. *bamba* 'pepek'. Dalej zestawia się z lit. *paūpti*, *pampstū* 'aufdunsen', *pamplūs* 'Dickbauch', *puūpuras* 'Knospe', lot. *pāmpst* 'schwellen', *pēmpis* 'Schmerbauch'. Nazwa 'pepek' prawdopodobnie od nabrzmienia, napęcznienia.

Brückner, SE, s. 403—404, Meillet, Ét., s. 171, Vasmer, REW, II, s. 465 (z dalszą bibliografią), Machek, ES s. 407.

pōt — s. nom. sg. m. 'droga, gościniec': Punct 'Un chemin' Pf; Punct 'Der Weg' Vand; Pungct 'Weg' PS, Punget¹ OJ; pungt 'Weg' PS; Pūnt 'Fahr-Weg' H; Pūnt 'Straße' H, Punt B₁.

bredē pōt 'szosa, gościniec, szeroki trakt': Brēte punct 'Le Grand chemin' Pf; Brete punct 'Die Landstraß' Vand; Brede pūnt 'Land-Straße' H.

krauckotē pōt 'rozstajna droga, skrzyżowanie dróg': Kratzkote pūnt 'Creutz-Weg' H, Krautzkōte B₁.

pricnē pōt 'rozstajna droga, skrzyżowanie dróg': Prītzne pūnt 'Creuz-Weg' H, Prītzne Pūnt B.

sariūtē pōt 'szosa, szeroki trakt': Sarītge Pūnt 'Heerstraße' H, Sārītge Pūnt B₂C, Sārītge Punt B₁.

voipatronē pōt 'utorowana droga': Woypatron Pūnt 'Gebahnter Weg' H.

voisūtē pōt 'szosa, szeroki trakt': Weissītge Pūnt 'Heerstraße' H; Wóyssītge Pūnt 'Heerstraße, d. i. Hoher Weg' H.

vēz pōtō — gen. sg. 'z drogi': Wis puntga stump² 'Aus-treten, d. i. aus dem Wege treten' H, puītga B₁.

no pōtē — loc. sg. 'na drodze': no pūntyē eytatzichik³ 'Auf dem Wege begegnen' H.

pōtō*, (*bredē* 'szeroki' z niem., zob. s. v.) **pōtō*, (krauc-*

koťe 'rozstajny, krzyżujący się' z niem., zob. s. v.) *pōťb*, **perčbnzjъ pōťb*, **širokzjъ pōťb*, **vypatranzjъ pōťb*, **vysokzjъ pōťb*, **jъzъ pōťa*, **na pōťu*: stpol. *pać* 'droga', dł. *puś*, *puśa* 'Weg, Pfad', por. też z *puśa* 'aus dem Wege', *na puśu* 'auf dem Wege', gł. *puć* 'droga', por. też z *puća* 'z drogi', *na puću* 'na drodze', cz. książk. *pout'*, *pouti* f. (wtórne) 'droga; pielgrzymka', sła. *pút'*, *pute* f. (wtórne) 'ts.', sła. *pót* f. i m. 'Weg; Bahn; Route; Reise', sch. *pūt*, *púta* m. 'droga, trakt, gościniec; podróż', scs. *pōťb* m. 'Weg', bg. *nъm* m. 'ts.', maced. *nam* 'ts.; podróż', strus. *putb* 'ts.', ros. *nymb*, *nymú* masc. 'ts.', ukr. *nymb*, *nymí* fem. 'ts.', br. *nyub*, *nyuí* masc. 'droga'. — Pierwotne masc. — Z odpowiedników pozasłow. por. sanskr. *pánthāh* masc. 'Pfad, Weg, Bahn', stprus. *pintis* 'Weg', łac. *pons*, *pontis* masc. 'Brücke, Steg, Prügelweg', grec. *πόντος* masc. 'morze; droga morska', zob. Brückner, ES, s. 401, Meillet, Ét., s. 262, Machek, ES, s. 387, Vasmer, REW, II, s. 469 (z dalszą bibliografią). — Pierwotnie deklinacja na *-i-; w połab. podobnie jak w językach luz. rzeczownik ten jak i inne masculina tej deklinacji został przeniesiony do tematów na *-jo-, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 177—178.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 193—194.

¹ Błąd zam. Punct. ² *stōp* = **stopi*. ³ *aitāciχ-jěg* = **utšēχz jego*.

prading — s. nom. sg. m. 'kazanie': Prading 'Predigt' H. Pożyczka z dn., por. śrdn. *predinge* 'kazanie'. Polański, MZ, s. 102.

pradstail zob. *praxtstail*.

praxtstail (*pradstail*?) — s. nom. sg. m. 'ambona, kazalnica': Prahgdstāuhl 'Predig(t)stuhl' PS; Pragodtstāuhl, prach od Stāul 'Predigtstuhl' PS (Olesch, Fontes, s. 172). Pożyczka, por. dn. *prēgestaul* (z dawniejszego *predigestaul*) 'ambona, kazalnica', śrdn. *predik-stōl* 'ts.'

Rost, s. 65, przyp. 24, Polański, MZ, s. 102, Lehr, Zapoż., s. 294.

praibēt — inf. 'przybić': Preibit 'Anschlagen' H, Preybitt B₁.

praibaita — ptc. praet. pass., prawdopodobnie nom. sg. n. 'przybite': Preibeita 'Angeschlagen' H, Preybeita B₁.

**pribiti*, **pribitoje*: pol. *przybić*, ptc. praet. pass. *przybity* 'przymocować, przytwierdzić co wbiciem gwoźdźcia, kołka itp.; docisnąć uderzając, bijąc w co', pomor. *přābic* 'ts.', dł. *pšibiś* 'ts.', gł. *přibić* 'ts.', cz. *přibiti* 'ts.', sła. *pribit'* 'ts.', sła. *pribiti* 'ts.', sch. *přibiti* 'ts.', strus. *pribiti* 'przebić, przekłuć', ros. *npubúmь* 'przybić; pobić, zbić, stłuc', ukr. *npubúmu* 'ts.', br. *npribólyb* 'ts.' — Z przedrostkiem *prai-* = **pri-* do *bait* (zob. s. v.).

praibüvat — inf. 'dobudować': Preybiwat 'Anbauen' H, Preybiwat B₁, Preibíwat C.

praibüvonə — ptc. praet. pass., prawdopodobnie nom. acc. sg. n. 'dobudowane': preibiwóna 'Angebaut' H.

Derywat od *büvat* (zob. s. v.) utworzony za pomocą prefiksu *prai-* = **pri-*; redukcja *o* = *ə* w ostatniej sylabie w związku z przejściem tego czasownika do kategorii trójzłoskowców. O zjawiskach tego rodzaju zob. Kuryłowicz, SfFPS, I, 1955, s. 365—368.

Polański, MZ, s. 75—76, 84, 87, 156, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 141.

praidot || *praidot* — inf. 'dodać, przydać'.

praidot: 'Preidak' Zugeben H.

praidot: Preidok 'Zugeben' HB, Preidock B₁.

Litera -k w wygłosie zapisów najprawdopodobniej przez pomyłkę zamiast -t, zob. Rost, s. 172, przyp. 30. Lorentz, ZfslPh, III, s. 316, nieprzekonująco objaśnia te zapisy jako reprezentujące 2. os. sg. imperat. *praidek*, *praido(j)k* z partykułą -k = *ka powołując się na zapisaną u Buchholtza

formę *dok*, którą także uważa za 2. sg. imperat. Tymczasem wszystkie inne zaświadczone formy imperatiwu od tej koniugacji zachowują *-i*, por. *doi*, *vitědoi*, *bringoi* itp. Zob. Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 219—220. — Oboczność *praidat* || *praidot* jak w *sāpot* || *sāpot*.

**pridati*: pol. *przydać* rzad. 'dodać, dorzucić, dołożyć', kasz. *přēdac* 'ts.', dł. *pśidaś* 'dazugeben, zugeben, hinzugeben, erlauben, darbringen', gł. *přidać* 'dodać, przydać', cz. *přidati* 'ts.', śl. *pridat* 'ts.', śl. *pridati* 'ts.', sch. *pridati* 'ts.', ses. *pridati* 'ts.', bg. *npudám* 'ts.', maced. *npudade* 'ts.', strus. *pridati* 'ts.', także 'oddać', ros. *npudámь* 'dodać; nadać', ukr. *npudámu* 'ts.', br. *npudáμь* 'ts.'

prailábě — s. nom. sg. n. 'jarzmo przyroźne przywiązywane do rogów zwierzęcia, tj. wołu' (co do tak ustalonego znaczenia zob. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 37 i 205): Preylabe 'Baum am Pfluge oder Haken, daran die Ochsen ziehen' H, Préylabe BB₂, Préilabe B₁.

**prilabje* — derywat z sufiksem *-bje* do wyrażenia przyimkowego **pri labě* 'przy łbie'. Nazwa pochodzi stąd, że jarzmo to przywiązywane było do rogów zwierzęcia, a więc „przy łbie” (zob. Szydłowska-Ceglowa, l. c.). Brak dokładnych odpowiedników w innych językach słow., ale por. pol. *przyłbica* 'hełm z żelazną ruchomą zasłoną opuszczaną na twarz, stanowiący część uzbrojenia rycerza w XIV—XVII w., także: ruchoma zasłona w tym hełmie', cz. *přilbice*, także *přilbice* 'hełm', *přilba*, także *přilba* 'ts.', w stecz. obok *přilbice* też *přielbice* 'ts.', stpol. przed XVI w. *przelbica* 'przyłbica' (Brückner, SE, s. 441, *przelbica* uważa za wtórne zam. *przelbica* podobnie jak *przybytek* zam. *przebytek*; Machek, ES, s. 401, cz. formy wyprowadza z pierwotnego **před-lbice*, natomiast Holub i Kopečný rekonstruuja z przyimkiem **pri-*, Holub — Kopečný, Et. sl., s. 301).

Lorentz, ZfslPh, I, s. 56. — Rost, s. 94, przyp. 18, nieprzekonująco odczytuje *Préglabe* i wiąże z ros. *оглобля*, ukr. *оголобли* itd.

prailüzál-sə — praet. sg. m. 'przyzwyczał się, przywykł': Preilisóalsa 'Angewehnen' H, Preylisóalsa B₁.

**priložilz* sě do **priložiti*, por. pol. *przyłożyć* 'zbliżyć co do czego aż do zetknięcia, zetknąć co z czym', przestarz. 'dodać, dorzucić', stpol. i dial. 'wdrożyć, przyzwyczałić', stpol. i dial. *przyłożyć się* 'przyzwyczałić się, przywyknąć', pomor. *přeložac* 'anlegen, ansetzen, auflegen', dł. *pśiložys* 'hinzulegen, beilegen, beifügen; auflegen; anlegen, anwenden', por. też *nałożys se* 'sich einrichten, sich gewöhnen', gł. *přiložic* 'dolożyć; dołączyć', por. też *nałożic so* 'urządzić się; przyzwyczałić się', cz. *přiložiti* 'przyłożyć; dołożyć; przypisać', śl. *priložit* 'ts.', śl. *priložiti* 'dazulegen, beilegen; beisteuern; anwenden; andichten', sch. *prilòžiti* 'przyłączyć, załączyć', ses. *priložiti* 'zusetzen, zulegen, geben, stärken, hinzufügen, vergleichen', *priložiti se* 'sich hängen an, sich anpassen', bg. *приложка* 'dołączyć, przedłożyć; zastosować', maced. *приложу* 'ts.', strus. *priložiti* 'dodać, dołączyć; powtórzyć', *priložiti sja* 'oddać się czemu; przyłączyć się; przystosować się', ros. *приложити* 'przyłożyć; dołożyć; zastosować', ukr. *приложити* 'ts.', por. także *приложитися* 'przyłożyć się do czego, zabrać się do czego', br. *прылажыць* 'przyłożyć; zastosować'. — Znaczenie 'przyzwyczałić się' rozwinęło się poprzez 'dopasować się, dostosować się'.

praimortě — ptc. praet. pass., nom. sg. m. 'objęty w posiadanie (nabyty) w wyniku czyjejś śmierci, odziedziczony po czyjejś śmierci': Preymiârte 'Zu sterben, wenn einem was zustirbet' H.

**primrtzjz* do **primerti*, **primrto*: stpol. *przymrzeć* 'zapaść po czyjej śmierci', pomor. *přamřec* 'abmagern; zusterben, als Erbschaft zufallen', por. w tym samym znaczeniu też z prefiksem *na-*: dł. *namrěś*, częściej *namrěś* 'durch jemandes Sterben erhalten, erben, ererben', gł. *namrěc* 'ts.', sch. *nàmrijeti* 'pozostawić w spuściźnie po swojej śmierci'.

W dotychczasowych opracowaniach znaczenie połab. wyrazu było błędnie podawane jako 'zmarły', zob. np. Rost,

s. 411, s. v. *preimartē*, Polański—Sehnert, PED, s. 115. Podany przez Henniga niem. odpowiednik znaczeniowy należy rozumieć w jego następującym sensie: 'zusterben' = 'einem durch einen Sterbefall zufallen'.

prairüstě — 3. sg. praes. 'przyrośnie': Preyrīste 'Anwachsen' H.

prairüstenə — ptc. praet. pass., prawdopodobnie nom. sg. n. 'przyrośnięte': preiristēna 'Angewachsen' H, preiristene B₁, preyristēna B₂.

**priroste*(tə) z ps. **priorsti*, **priorstō*, por. pol. *przyrosć*, częściej *przyrosnąć* 'rosnąć powiększyć swoją wysokość, szerokość, objętość; powiększyć się; rosnąć przystać trwale do czego, zrosnąć się', dł. *pśirosć*, *pśirostu* 'anwachsen, zuwachsen, wachsend zunehmen', gł. *přirosć*, *přirostu* 'ts.', cz. *přirůsti*, *přirostu* 'ts.', sła. *prirást'*, *prirastie* 'ts.', sła. *prirásti*, *prirástem* 'ts.', sch. *prirásti*, *prirástēm* 'ts.', bg. *npupacmá*, *npupacméu* 'ts.', maced. *npupacme* 'ts.', w strus. por. *priroste* 'przyrost', ros. *npupacmú*, *npupacmý* 'przyrosnąć, zrosnąć się z czym', ukr. *npupocmú*, *npupocmý* 'ts.; powiększyć się rosnąć', br. *npupacyí* 'ts.'

Por. *rüst*. — Co do budowy ptc. praet. *prairüsteně* zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 228.

praiskat — inf. 'związać (zerwaną nitkę w czasie tkania), przywiązać': Preiskat 'Anknüthen, anknüpfen, Wenn der Weber ein Werk anknüpfet, sie heißens auch wohl anreihen' H, Preisskat B, Préiskat B₁.

**priskati* — formacja utworzona z prefiksu **pri-* i czasownika **skati*, por. cz. *skáti* 'łączyć przez kręcenie kilku przedz razem' ('„spojovat kroucením několik přízí dohromady"), sła. przestarz. *skat* 'ts.', strus. *szkati*, *skati* 'сучить, ссучивать', ros. dial. *скать* m. in. 'skręcać (nitkę), łączyć przez skręcanie' ('сучить, ссучать, простить, спускать свивая, крутя'), 'nawijać, motać' (Dal), por. też z wokalizmem *u* dł. *sukaś* 'Stricke bz. Zwirn drehen, spulen, zwir-

nen', *pśisukaś* 'noch hinzuspulen, hinzuzwirnen; anspulen, anzwirnen', gł. *sukać* 'robić węzły (supły); wiązać, przywiązywać; (o powroźnikach, tkaczach) kręcić, skręcać', stpol. *sukać* 'obracać, nawijać nici' (Brückner, SE, s. 525), cz. *soukati* m. in. 'wytwarzać co przez zwijanie, kręcenie', sła. *súkat'* 'ts.', sła. *súkati* 'drehen, zwirnen', por. też *prisúkati* 'drehend an atwas anfügen, andrehen', sch. *súkati* 'skręcać, zwijać nici', bg. dial. *цýкам* || *цýча* 'zusammendrehen, wirteln, zwirnen; drehen, aufwickeln (mit dem Spulrad), spulen' (Weigand), maced. *cyue* || *cyka* 'ts.', ros. *cyúmb*, dial. *cykámь* 'skręcać, skręcać nitkę', ukr. *cykámь* 'ts.', br. *cykáyь* 'ts.' — Wokalizm pełny (tj. *u*) reprezentuje dawny temat praes., wokalizm zredukowany (tj. *o*) pochodzi z pierwotnego tematu inf., zob. Vaillant, GC, III, s. 309 i 315. — Z odpowiedników pczasłow. pcr. lit. *sukù*, *sùkti* 'drehe', łot. *sukt* 'ts.' (Brückner, l. c., Machek, ES, s. 446, Vasmer II, s. 634—635 z dalszą bibliografią).

Rost, s. 89, przyp. 15, nietrafnie wiąże z *tkać* czytając *preistkat*, tj. wyprowadzając z **pri-stzkati*, nieprzekonująca jest także etymologia Szydłowskiej-Ceglowej, Lud, XLVIII, s. 137 (z **pri-iskati*).

praišovět — inf. 'wynająć': Preistówat, Preistówit 'Miethen' H, Preistowit C, Preystówit B₁.

**pristaviti*: pol. *przystawić* 'umieścić co bliżej, przysunąć; przestarz. 'dobudować do czego', daw. 'wyznaczyć kogo do czego, dostarczyć kogo lub co, dodać', kasz. *prěstavić* 'dostarczyć', pomor. *prěstavić* 'hinzustellen; heranstellen', dł. *pśistajis* 'hinzustellen, ergänzen, beifügen, hinzufügen, beisetzen; mieten' (Šwjela), gł. *přistajić* 'przystawić; założyć; angażować, wynająć, zatrudnić', cz. *přistaviti* 'przystawić; dostarczyć', sła. *pristavit'* 'przystawić, zbliżyć; postawić na ogniu', sła. *pristaviti* 'hinzustellen; hinzubauen; hinzufügen; anstücken', sch. *pristaviti* 'przystawić, zastawić, nastawić (kolację)', ses. *pristaviti* 'hinzustellen, dazustellen, aufstellen, annähern', bg. *npucmáвя* 'dosztukować, nadstawić;

zgodzić parobka, służącego', maced. *npucmasu* 'postawić; przysunąć', strus. *pristaviti* 'przystawić, dodać; skierować; rozkazać, polecić; posłać; wyznaczyć', ros. *npucmásumь* 'przystawić, przyłożyć; dobudować, dosztukować; postawić, przydzielić', dial. 'postawić do pilnowania', ukr. *npucmásumu* 'przystawić; nastawić (do gotowania); dostarczyć', dial. także 'postawić do roboty', br. *npucmásiuь* 'przystawić, przyłożyć'. — Formacja utworzona z prefiksu **pri-* i czasownika **staviti* (zob. s. v. *stově*). W połab. chodziło prawdopodobnie o znaczenie 'wynająć do pracy' podobnie jak w językach luz., bg. ('zgodzić parobka, służącego'), por. też takie znaczenia w językach słow., jak 'wyznaczyć do czego', 'rozkazać' itp. Punktem wyjścia było zapewne znaczenie 'postawić do roboty'.

praitör — 2. sg. imperat. 'przymknij (zamknij) (drzwi)': Preytöhr 'mach die Thür an' PS, Prey töhr J; prey töhr 'mache die Thür zu' PS (zob. Olesch, Fontes, s. 170).

**pritvori* — imperat. do **pritvoriti*: sła. *pritvorit'* 'przymknąć, trochę zamknąć (np. drzwi, okno, oczy)', sch. *pritvóriti* 'domknąć, przymknąć (drzwi); uwięzić', bg. *npumвopя* 'przymknąć', ros. *npumвopúмь* 'ts.' — Formacja utworzona z prefiksu **pri-* i czasownika **tvoriti*, który powstał wtórnie w wyniku błędnej dekompozycji czasownika **ot-voriti* = **o-tvoriti* (zob. s. v. *vitör*) (Vaillant, GC, III, s. 426). — Znaczenie w połab. było podobnie jak i w innych językach słow. zapewne także 'przymknąć' (stąd odpowiedniki znaczeniowe u PS: 'anmachen' i 'zumachen'), bo 'zamknąć' wyrażało się za pomocą czasownika *zomáknót* (zob. s. v.). Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 145, nieprzekonująco przypisuje czasownikowi połab. znaczenie 'otworzyć'.

praiivámě — 3. sg. praes. 'wzrasta, przybiera' (lub może jako dokonane w znaczeniu futuralnym 'wzrośnie, przybierze'): Preywáme 'Zunehmen' H, Preywáme B₁; Preiwám 'Zunehmen' H, Preywám B₁.

**privojьme(tō)* — z prefiksem **pri-* do **vojьme(tō)*, zob. s. v. *vást*; co do znaczenia por. pol. *przybrać* 'o wodzie, rzece itp.: powiększyć się, wzrosnąć', dł. *pšibraś* 'ts.', gł. *přibrać* 'ts.', sła. *pribrat'* 'ts.', sła. *pribráti* 'zunehmen (z. B. an Milch, von Kühen)', ros. *npubpámь* m. in. przestarz. 'dobracz'; pod względem budowy por. pomor. *přavzic* 'noch hinzunehmen', dł. *pšiwześ* 'hinzunehmen', gł. *přiwzac* 'ts.', cz. przestarz. *přivziti* 'ts.'

praiivazą — 1. sg. praes. lub 3. sg. praes. 'przywiążę' (względnie 'przywiążą'): Preiwángsang 'Angürten' H, Preiwangsang C.

**privežo* (względnie **privežotō*) do **privežati*: pol. *przywiązać, przywiążę* 'przez wiązanie przymocować, połączyć; uwiązać', w tym samym podstawowym znaczeniu pomor. *přvazac*, dł. *pšiwézaś*, gł. *přiwjzac*, cz. *přivázati*, sła. *priviazat'*, sła. *privézati*, sch. *privézati*, scs. *privežati*, strus. *přivjazati*, ros. *npುವязáть*, ukr. *npув'язати*, br. *npುವязáць*.

Por. *vōzat*.

praiivobět — inf. 'przywabić': Preiwóbet 'Locken' H, Preywóbet B₁, Preiwobet B₂.

**privabiti*: pol. *przywabić* 'przynęcić, wabiąc sprowadzić', w tym samym podstawowym znaczeniu pomor. *přvabic*, dł. *pšiwabiś*, gł. *přiwabić*, cz. *přivábiti*, sła. *privábit'*, sła. *přivábiti*, sch. *privábiti*, bg. *npುವáбя* (Weigand), strus. *privabiti*, ros. *npುವáбумь* (Dal), ukr. *npುವáбуми*, br. *npುವáбiць*. — Z prefiksem **pri-* do **vabiti*, zob. s. v. *vobeně*.

praižad — 2. sg. imperat. 'poczekaj': Wenn man aber einem nachrufft, daß er warten solle, biß mann nachkomme, heißt es: Preisât H, Preysât B₁.

**prižьdi* — imperat. do **prižьdati*, por. ros. dial. *npುವáться* 'надоестъ дожидаться', ponadto por. bez prefiksu stpol. *ždac* 'czekać, oczekiwać, wyglądać', kasz. *ždac* 'ts.', cz. książk. *ždati* 'ts.', sła. *ždat'* 'ts.', sła. *ždēti* 'unbeweglich, vor sich hinbrütend dasitzen, hocken oder liegen, kauern; warten, lauern', scs. *žьdati* 'warten, erwarten', strus.

ždati, ždati 'cupere, expectare', z prefiksem *pri-* ale z innym wokalizmem *prižidati* 'oczekiwać, czekać', ros. *ждать* 'czekać, oczekiwac', ukr. *ждати* 'ts.', br. *ждати* 'ts.' — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *geidžiù, geisti* 'begehren, verlangen', stprus. *gēide* 'czekają', stwn. i śrwn. *gīt* 'Habgier, Geiz' (Trautmann, BSW, s. 82, Brückner, SE, s. 663, Machek, ES, s. 591, Vasmer, REW, I, s. 413 z dalszą bibliografią).

Lorentz, ZfslPh, I, s. 56; inaczej, nieprzekonująco Rost, s. 167, przyp. 20.

Por. *dūzaidat*.

**prastar, *prastār* zob. (no) *prastōra*.

pradan — s. nom. sg. m. 'pełne wrzeciono' (prawdopodobnie jako miara nici): Brangdân 'Volle Spille' H.

**prędnjъ* — substantywizacja przymiotnika **prędnъ* za pomocą sufiksu **-jъ*. Budowa jak *pican*. Sam przymiotnik w połab. nie zaświadczony, ale por. pol. *przedny* 'o włóknie, wełnie itp.: nadający się do przedzenia, łatwy do przedzenia', dł. *psědny* 'das Spinnen betreffend', cz. *předný* || *předný* 'ts.', sła. *priadny* 'dający się prząć'.

Nieco inaczej Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 149, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 132, jeszcze inaczej Polański—Sehnert, PED, s. 115.

Por. *pradeně*.

pradeně — s. nom. sg. n. 'motek, pasmo przędzy': pradiin 'Garte'¹ An; Brangdên 'Eine Strehne, ein Stück Garn' H, Brangdeen, Branên B₁; Brangdên 'Garn' H.

pradenā — nom.-acc. pl. 'motki, pasma przędzy': Brangdēna² 'Garn' Bauc; Brangdēna 'Eine Strehne, ein Stück Garn, plur.' H, Brandēna B₁.

**prędeno*, pl. **prędena*: pol. przestarz. *przedzono* 'kilkadziesiąt (zwykle 40) pasm przędzy; motek', kasz. *prężono* 'przedza; cienka nić do wyrobu sieci, w ogóle cienki, mocny,

skręcony sznurek', dł. *psěženo* 'das Gespinnst, das Garn; das Netzwerk', gł. *předženo* 'przedza, przedziwo', cz. *přadeno*, rzadziej *předeno* 'luźno zwinięty zwitek przędzy', sła. *pradeno* 'ts.', sła. *prēdeno* 'das gesponnene Garn, die Garnsträhne', strus. *prjadeno* 'przedza, przedziwo', ros. dial. *npřadeno* 'ts.' (Dal). — Substantywizowana forma pte. praet. pass. do **pręsti, *prędo*, zob. s. v. *pradě*.

¹ Rost, s. 53, przyp. 14, zapis Anonima niesłusznie wiąże z *prót*. Co do niem. odpowiednika znaczeniowego por. Koblischke, Sl, II, s. 283: „... Garte bedeutet noch im 18. Jahrh. nur Garten, nicht Gerte = Rute. Der unbekannte Sammler hat aber seine Fragen an den Wenden in platttd. Sprache gerichtet, in der Garten gewöhnlich gaar'n lautet. Dieses Gaar'n wurde nun von dem Wenden mit Garn verwechselt, daher sein Antwort pradîn = prandîn...". — U Anonima i w niektórych innych zabytkach *e* nierzadko jest oznaczane przez *i*. Co się zaś tyczy pomijania w pisowni zabytków wygłosowego *-ě* zob. Polański, Polabica I, s. 113—123. ² Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 129, nieprzekonująco ten zapis zalicza do *pradenā* 'sieć na ryby'.

pradenā — s. nom. sg. f. 'workowate zakończenie sieci gromadzące złowione ryby, matnia': Brangdēna 'Garn-Korb, wie die Fischer brauchen' H, Brangdena BB₂C, Brandēna B₁; Prangdēna 'Garn-Korb' H, Prangdene¹ B₁.

**prędena* — zapewne substantywizowane pte. praet. pass. w formie żeńskiej; punktem wyjścia mogło być wyrażenie **prędena sěť* 'sieć przedzona'. Co do znaczenia por. także w dł. *psěženo* 'das Netzwerk'.

Por. *pradeně*.

¹ Może zapis ten reprezentuje oboczną formę *pradeně* = **prędeno*, która byłaby dokładnym odpowiednikiem formalnym i znaczeniowym dł. *psěženo*.

pradě — 3. sg. praes. 'przedzie': Brang¹ 'Spinnen' Vand; Prangde 'Spinnen' PS; Brangde 'Spinnen' H, Prángde B₁.

**pręde(tō)* do **pręsti*: pol. *prząść, przedzie* 'przerabiać włókno na nici, wysnuwając i skręcając nitkę z przedziwa

za pomocą kołowrotka, wrzeciona itp.; wyrabiać przedzę', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *přěsc* || *přisc*, *přěže*, dł. *pšěśé*, *pšědu* || *pšědom*, gł. *přasé*, *předže*, cz. *přísti*, *předé*, sła. *priast'*, *pradie*, sła. *présti*, *prédem*, sch. *prēsti*, *prédēm*, scs. *presti*, *predo*, bg. *npedá*, *npedéu*, maced. *npede*, strus. *prjasti*, *prjadu*, ros. *npясть*, *npядý*, ukr. *npяcтy*, *npядý*, br. *npácyi*. — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *sprėndžiu*, *sprėsti* 'eine Spanne messen, umspannen', łot. *spriēžu*, *spriēst* 'spannen, strecken', zob. Trautmann, BSW, s. 278, Vasmer, REW II, s. 455 (z dalszą bibliografią).

Por. *aiprast*.

¹ Błąd zam. Brangde = Prangde = *prad̥ě*.

prad̥ə — s. nom. sg. f. 'prządka': Brangdia 'Spinnerin' H, Brandia ABC, Brandýa B₁.

**pred̥ja* — z sufiksem *-*ja* do **presti*, **predo*; brak dokładnego odpowiednika w innych językach słow., ale por. pokrewne **pred̥ja*: sch. *prēlja*, ros. dial. *npялья* 'prządka'; w tym samym znaczeniu por. także sła. *predica*, sła. *priadka*, pol. *prządka*, ukr. *npядка* (= **predica* || **pred̥ka*; co do budowy zob. Trubačev, RT, s. 94).

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 133, 137. Inaczej, mniej przekonująco, Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 39, przyp. 1, Rost, s. 410.

praslen — s. nom. sg. m. (lub może *prasleně* nom. sg. n.) 'ciężarek metalowy, gliniany lub kamienny, obciążający wrzeciono i ułatwiający jego ruch obrotowy, przęślik': Brangslén 'Wirtel, dergleichen mann vor diesem an den Spindeln gebraucht, ehe die Spinn-Räder gemein worden' H. *prasleně* — nom.-acc. pl. (lub może *praslenə* — forma neutr.): Brangsléna 'Wirtel, dergleichen mann vor diesem an den Spindeln gebraucht, ehe die Spinn-Räder gemein worden, plur.' H, Prangsléna B₁, Brangsléna B₂C.

Zapis Brangslén zgodnie ze zwyczajami autorów zabytków połab. może reprezentować zarówno brzmienie *praslen* jak

i *prasleně* (o pomijaniu w pisowni zabytków wygłosowego -*ě* po półotwartych zob. Polański, Polabica I, s. 113—123). Na *praslen* zdają się wskazywać odpowiedniki w innych językach słow., natomiast za *prasleně* mogą przemawiać zapisy formy liczby mnogiej z literą -*a* w wygłosie, która w zabytkach połab. najczęściej oddaje -*ə* ≡ *-*a*, a tylko wyjątkowo -*ě* ≡ *-*y*.

**preslenə* (|| **presleně*): stpol. *prześleń* 'motowidło', dł. dial. *pšěsleń* (literackie *pšěslin*) 'der Spinnwirtel, Spindelwirtel', gł. *přasleń* 'ts.', cz. *přeslen* 'ciężkie kółeczko na wrzecionie działające jako koło rozpedowe', sła. *preslen* 'ts.', sła. *preslèn* 'der Spinnrocken', bg. *npешлен* 'przęślik, pierścień nakładany na wrzeciono', maced. *npешлен* 'ts.', ros. *npяслень*, *npяслен* 'ts.', br. *npяслен* 'ts.', por. też sch. *přšljēn* 'przęślik'. — Pierwotnie derywat od **preslo* z sufiksem *-*eně*, budowa jak **přstěň* od **přstě* (zob. s. v. *parstin*), por. Machek, ES, s. 402. Co do znaczeń por. Trubačev, RT, s. 94—95.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 130 (przyjmuje dla połab. tylko możliwość drugą, tj. rekonstruuje *prasleně*, pl. *praslenə* i formy te uważa za wynik wpływu rzeczownika *vriteně* ≡ **verteno*).

preñə — adi. s. nom. sg. f. 'przednia, wczesna', zaświadczone tylko w wyrażeniach:

preñə zaimə 'jesień': Prégna Séina¹ 'L'Automne' Pf, Pregnia Seine Ec.

preñə zaimə mond 'wrzesień' (dosłownie 'miesiąc jesienny'): Prégna Seine¹ mōn 'Septembre' Pf, Prégna Seine mōn Ec.

**perd̥njaja*, **perd̥njaja zima*, **perd̥njaja zima* (*mond* z niem., zob. s. v.), por. pol. *przedni* 'znajdujący się na przodzie, z przodu, umieszczony od przodu', stpol. 'poprzez przodzie, z przodu, pierwszy, uprzedni, dawniejszy', pomor. *předni*, dzający co, pierwszy, uprzedni, dawniejszy', dł. *přeni* także *přěni* 'znajdujący się na przodzie, z przodu', gł. *přeni* 'pierwszy', *předny* (także *předny*) 'ts.; pierwszy', gł. *přeni* 'pierwszy', *předny* ('przedni; pierwotny', cz. *přední* 'przedni', przestarz. 'po-

przedzający, pierwszy', sła. *predný* 'przedni', sła. *prēdnji* 'ts.; poprzedzający, pierwszy', sch. *prēdnjī* 'przedni', scs. *prēdnjī* 'ts.; pierwszy', bg. *npēden* 'ts.', maced. *npeden* 'ts.', strus. *peredniji*, 'ts.', ros. *передний* 'przedni', dial. także 'poprzedni', ukr. *передній* 'przedni', dial. także 'poprzedni, pierwszy', br. *npēdni* 'przedni'. — Derywat przymiotnikowy od **perdō* (zob. s. v. *prid*) utworzony za pomocą sufiksu **-njb*, por. Meillet, *Ét.*, s. 381. — Co do wyrażen *preña zaima mond* (to ostatnie utworzone na wzór złożen niem.) por. Heydzianka-Pilatowa, RPTNO, VIII, 1957—58, s. 60—67, i Polański, RS, XXI, s. 176—178. Por. też Rost, s. 35, przyp. 15 (nieco inaczej).

¹ Błąd zam. Seima.

prepiet — inf. 'smażyć, przysmażać': *prepitzt* 'geröstet' ¹ HB₂; *Prepitzt* 'Geröstet' HB₁C; tu też prawdopodobnie należy zapis: *Prepitzl* ² 'Geröstet' H.

**perpekti*: pol. *przepiec* 'zanadto wypiec; dokładnie wypiec', stpol. 'upiec', pomor. *přēpec* 'durchbacken, durchbraten; übermäßig backen, braten, verbrennen lassen', dł. *pšepjac* 'ts.', cz. *přepéci* 'zanadto wypiec; przypiec', sła. *prepiect* 'dobrze upiec', sła. *prepēci* 'durch und durch backen oder braten, durchbacken, durchbraten; umbacken, umbraten; zu sehr backen oder braten', *prepēci* 'wypiec na wskrós', ros. *непенѣчь* 'przepiec (nadmiernie); wypiec (wszystko)', dial. także 'dopiec, dokończyć pieczenia', ukr. *непенекмі* 'ts.' — Wygłosowe *-t* w połab. wtórne podobnie jak w *aisact*, *rict*, *tāuct* (zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 221).
Por. *pict*.

¹ Znaczenie podane niedokładnie, jak to często się zdarza w zabytkach połab. (zob. np. s. v. *neḡat*, *mūcaīdlē*). ² Wygłosowe *-l* chyba przez pomyłkę zam. *t*; Rost, s. 114, przyp. 16, i Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 196, mniej przekonująco uważają za ptc. praet. na *-l* zestawiając z cz. *připekly*. Rekonstrukcja Lehra-Splawińskiego **perpečlzb* = **perpeklzb* napotyka na trudności fonetyczne.

presek — s. nom. sg. m. 'sad, ogród, w którym rosną drzewa owocowe i który znajduje się za domem'. Por. następujący passus u Juglera: „clangsey, clangzey ¹ Hinterhof; ein Hinterhof in vielen Dörffern, wo Holz, Morast, oder sonst ein unbebaueter Platz ist, den man so nennt, weil er nur mit einem geringen Zaun oder Plankrikken bewahret wird, welches soklungsent ² heißt. Ist ein solcher Hoff aber mit Fruchtbäumen bepflanzt, so heiß er presik. Die Bauern haben noch jetzt zum Theil beide Namen”.

**persēkō* (|| **persēka*): pol. *przesiek*, częściej *przesieka* 'droga w lesie powstała przez wyrąbanie drzew; pas lasu, pola itp., na którym została wycięta roślinność', pomor. *přesek*, częściej *přesēka* 'Durchhau, durchgehauener Weg, Wildbahn', sła. *presēk* 'der Durchhieb; der Durchschnit; der Durchhau (im Forstwesen)', *přesēka* 'eine durchgehauene, gelichtete Strecke im Walde, der Durchhau; die Hecke, lebendiger Zaun (besonders im Felde); ein Graben zur Ansammlung von Wasser, z. B. in Weingärten', maced. *npesek* 'przekrój', *npeseka* 'antyklina, siodło (geolog.)', ros. dial. *непесек*, *непесека* 'przekrój, przecięcie'. — Pierwotnie nomen actionis do **persēkti* względnie **persēkati*, por. sła. *presēkati* 'durchhacken, durchschneiden', ros. *непесѣчь*, *непесекать* 'rozciąć, rozcinać, przerać' itd. Najbliższe połabskiemu są znaczenia w sła.; punktem wyjścia dla znaczenia połab. było zapewne 'wyrąb' → 'ogrodzenie' → 'sad'.

¹ *klācaī* (zob. s. v.). ² *zoklōnēt* = **zaklōniti*.

(no) *prastōra* — s. loc. sg. m. '(na) ambonie, (na) kazalnicy': gang¹ no prastēra 'Er ist auf dem Predigt-Stul' H, prastēra B₁.

Do tego Hennig sztucznie utworzył formę nom. sg., którą zapisał jako: Prâstar 'Canzel'; Prâstar 'Predigt-Stul'. Od Drzewianina zanotował Hennig prawdopodobnie tylko wyrażenie w loc. sg., na co wskazuje redukcja samogłoski w pierwszej sylabie w położeniu między przyimkiem *no* z akcentem sekundarnym a sylabą przedostatnią zawierającą

jąca akcent główny, por. Kuraszkiewicz, SO, VIII, s. 223—225.

**na prostorě* do **prostorā*: pol. *przestwór* (z wtórnym *w* i *prze-* zamiast *pro-*, zob. Brückner, SE, s. 443) książk. 'szeroka, rozległa przestrzeń; nieograniczona powierzchnia lub rozciągająca się nad nią atmosfera', stdł. *pšestwor* 'der Raum', cz. *prostor*, także f. *prostora* 'przestwór; przestrzeń, zakres', sło. *próstor* 'der Raum; der Platz; die Räumlichkeit', dial. także *préstor* 'ts.', sch. *pròstor* 'ts.', bg. *npocmóp* 'przestwór, przestrzeń; swoboda, wolność', lud. 'napięty sznur, drążek do wieszania bielizny', maced. *npocmop* 'przestwór; przestrzeń; wolność, swoboda', strus. *prostorā* 'ts.', ros. *npocmóp* 'ts.', ukr. *npócmip* 'ts.', br. *npacmóp* 'ts.' — Rzeźownik z wokalizmem *-o-* obok czasownika **prosterti*, por. Meillet, Ét., s. 222. — Znaczenie 'ambona' w połab. prawdopodobnie pod wpływem dn. *predikstól* (zob. s. v. *praxtstail*), por. Rost, s. 410 s. v. *prástor*. Brückner jednak niesłusznie kwestionuje rodzimość wyrazu połab. (ZfslPh, VII, s. 51). — Z odpowiedników pozasłow. por. stind. *prastarah* 'Streu, Polster, Fläche, Ebene' (Vasmer, REW, II, s. 445 z dalszą bibliografią).

¹ *ja* = **je(stā)*.

pricně — adi. nom. sg. m. 'poprzeczny', zaświadczone w wyrażeniach:

pricně pôt 'rozstajna droga, skrzyżowanie' (dosłownie: 'droga idąca w poprzek'): *Prítzne Púnt* 'Creutz-Weg' HB; *Prítzne púnt* 'Creuz-Weg' H.

pricně vaʹsna — gen. sg. n. (partitivus) 'wierzchnia skóra' (?): *Prützna waʹsna* 'Oberleder' H, *Prúzna* B₁; *Prü(t)zna Wausna* 'Oberleder' HBB₂.

Znaczenie podane dla *pricně vaʹsna* chyba niedokładne. Pytający prawdopodobnie „wskazywał na jakąś część wierzchniego obuwia, może poprzeczny pasek, a informator nazwał go po połab. *pricně vaʹsna* 'poprzeczna skórka'" (Szydłowska-Cegłowa, Lud, XLVIII, s. 171).

**perčьnъjь*, **perčьnъjь potь*, **perčьnoje* (v)*usno*, por. stpol. *przecny* 'poprzeczny; przeciwny', pomor. *prěčni* 'ts.', por. też *prěčno droga*, dł. *prěcny* 'quer vorliegend, querliegend, quer', gł. *prěcny* 'poprzeczny', cz. *příčný* 'ts., leżący w poprzek, na krzyż', sła. *priečný* 'ts.', sło. *prěčni* 'ts.' — Derywat przymiotnikowy od **perkō*, **perky* (zob. s. v. *prítai*) utworzony za pomocą sufiksu **-bn-*.

prid — praep. 'przed.': *Pride 'Vor'* H, *Prýde* B₁; *Pride 'Für'* HB. z acc.: *ssare pritang*¹ 'Siehe für Dich' H; *Pritang*² 'Für Dich' HB; *Pritang*² 'Für dich' H, *Prytańg* B₁; *Pritzang ssare*³ 'Für sich sehen' H; *pritzang ssare*³ 'Für sich sehen' H, *prytzańg ssare* B₁; *Bie pritzang*⁴ 'Für sich hinschlagen' H; *püwóde prít radeli*⁵ 'Vor den Haken spannen' H, *prüt* B₂; *pride wás*⁶ 'Vorm Dorffe' H, *Prýde* B₁; *Pride Waytgay*⁷ 'Vorstadt. Wo aber nur einzelne Häuser vor einer Stadt stehen' H, *Pryde* B₁; *prít tyenangsa*⁸ 'Vorm Juncker' H, *Bryd Dgenánsa* B₁.

z instr.: *Pride chardôm*⁹ 'Vors Amt' H, *Brýde* B₁C; *Prüde Lgotâm*¹⁰ 'Vor einem Jahre' H, *Prüdelgotâm* C; *Prüt nídela*¹¹ 'Vor 8 Tagen' H, *Prüd* B₁.

**perdō*: etymologię i odpowiedniki zob. s. v. *pared*. — Nieregularny rozwój fonetyczny dlatego, że proklityka (Tomaszewski, SO, II, s. 137—157).

¹ *zar prid ta* = **zri perdō tē*. ² *prid ta* = **perdō tē*.
³ *prid sa zarē* = **perdō sē zri(tō)*. ⁴ *bějē prid sa* = **bje(tō) perdō sē*.
⁵ *püvodě prid rádlü* = **povadi(tō) perdō ordlo*.
⁶ *prid vas* = **perdō vās*. ⁷ *prid vaiṭai* = **perdō (vaiṭai z niem., zob. s. v.)*.
⁸ *prid tēnāzā* = **perdō kōnēza*. ⁹ *prid gerdām* = **perdō gordām*.
¹⁰ *prid lotām* = **perdō létām*. ¹¹ *prid nídela* = **perdō neděljejo*.

pridcerək — s. nom. sg. m. 'podwieczorek': *Pritzierk* 'Vesperbrod' An; *Pridzerack* 'Vesperbrodt' PS, *Pridzerak* H; *Prütgerak* 'Vesper-Brodt' H; *Prütjerak* 'Vesper-Brodt' HB, *Prýtzerak* B₁.

**perd̥večer̥k̥*: sło. *predveč̥erek* 'podwieczorek' — formacja z sufiksem *-*čk̥* od wyrażenia przyimkowego **perd̥ večer-* *jejo* lub może **perd̥ večerom̥*; budowa jak *pridjauzainak* (zob. s. v.). Por. w tym samym znaczeniu o zbliżonej budowie pol. *podwieczorek*, kasz. *podvečork*, ukr. *niðvečipok*. Por. też pol. *przedwieczór* 'pora przed nadejściem wieczoru', kasz. *předvečor* 'ts.', gł. *předwječor* 'przeddzień', cz. *předvečer* 'ts.', rzadziej 'przedwieczór', sła. *predvečer* 'ts.' — W połab. widoczny jest wpływ rzeczownika *cerā* 'wczoraj' (zob. s. v.) z redukcją sylaby **v̥*.

priděbedě — s. nom. sg. b. 'śniadanie': Brütebüte 'Dejeuner' Pf; Brütebüte 'Frühstücken' Vand; pridebed 'Fruhstück' PS, Priedebed O, prideabed H; Brüde böde 'Frühstück' H.

**perd̥(̥)obēd̥je*: pol. *przedobiedzie* rzad. 'pora przed obiadem', sła. *predobedie* 'ts.', por. także pol. rzad. *przedobiadek* 'posilek przed obiadem, najczęściej w południe', sła. rzad. *predobed* 'ts.', sło. *predob̥dič* 'ts.', bg. *predobed* 'przed-południe'.

Budowa jak *prailābē*, *pūd'örē* (zob. s. v.).

pridjauzainak — s. nom. sg. m. 'posilek przed obiadem, przedobiadek': Prüdgausenak¹ 'Kleine Mittag' H; Prütgauseinac 'Kleine Mittag' HB₁.

**perd̥južin̥k̥* — formacja utworzona od wyrażenia przyimkowego **perd̥ južinojo* za pomocą sufiksu *-*čk̥*; budowa jak *pridcerak* (zob. s. v.). Por. o pokrewnej budowie sło. *predjūžnik* 'das Vormittagsbrot'.

¹ Błąd zam. Prüdgauseinac lub Prüdgauseynac.

prixel — s. nom. sg. m. 'chór w kościele': Prichel 'Chor, Por-Kirche' H.

Pożyczka, por. szlez-holszt. *priechel* n. 'Empore in der Kirche', fryz. *Prichel* 'ts.'

Rost, s. 100, przyp. 10, Polański, MZ, s. 54, 110.

prilid'ot — inf. 'przecierpieć, wycierpieć': my Būsaz nibas waine wissang lidang prilidiot¹ 'Mein Gott nicht wehrt wahr, alle daß leiden hat Er über gelitten' Mit.

Utworzone od *lid'ot* (zob. s. v.) za pomocą prefiksu *pri-* = **per-* (zob. s. v. *pir* || *per*).

¹ *müi büzac ni-bas vainē vēsq lidq prilidot* = **moj̥ bož̥eb̥ ne-bēaše vin̥n̥z̥j̥ v̥šq* (*lidq* z niem.).

pripek — s. nom. sg. m. 'przypieczone miejsce na chlebie': Pripek 'Roste' H.

Co do tak ustalonego znaczenia dla wyrazu połab. zob. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 110. Por. też Rost, s. 146, przyp. 33: „nd. roste bezeichnet die durch das Rösten entstandene Kruste”.

**perpek̥*: sło. *prep̥ek* 'das Durchbraten oder Durchbacken', sch. *pr̥ep̥ek* 'przepiekanie', bg. dial. *np̥enek* 'Doppeltgebrannte(s), zweimal Destillierte(s)' (Weigand), ros. dial. *nep̥en̥ek* 'przepieczenie, przepiekanie; dopiekanie, dopieczenie'. — Pierwotnie nomen actionis do **perpekti*, por. pol. *przepiec* 'zanadto wypiec; dokładnie wypiec', w podobnych znaczeniach pomor. *p̥r̥ep̥ec*, dl. *p̥s̥ep̥jac*, cz. *p̥r̥ep̥eci*, sła. *prepiect*, sło. *prep̥eci*, sch. *prep̥eci*, bg. *np̥eneká*, maced. *np̥enece*, ros. *nep̥en̥ecz*, ukr. *nep̥enekm̥ú*.

pri'tai — adv. 'w poprzek, na poprzek; naprzeciwno', ponadto w połączeniu z czasownikami używane jako kalka i odpowiednik niem. *über*: *tôm*¹ *pr̥itgáy* 'Darüber' H; *Tôm*¹ *pr̥itgáy* 'Gegen über' H, *pr̥itgáy* B₁; *Pr̥itgáy* 'Drüber' H, *Prytgáy* B₁; *Pritgáy* 'Gegen' H, *Pritgáy* B₁; *Pr̥itgáy* 'Quer, in die Quere' H, *Pr̥itjay* B, *Pr̥itgáy* B₁, *Pritgáy* B₂; *Pr̥itgáy* 'Uberhin' H, *Prytgáy* B₁, *Pritgáy* B.

W połączeniu z czasownikami:

lez̥ pr̥itai 'przelezie' ('przełazi'?): *Lēse pr̥itgáy* 'Ubersteigen' HB₁.

loz̥ pr̥itai 'przełazi': *Lose pr̥itgáy* 'Ubersteigen' H.

tagně prítai 'przeciaga': *tangne pritgáy* 'Uberziehen' H, *pritgay* B₂.

**perky* (|| **perkō* || **perko*), **leze(tō) perky*, **lazi(tō) perky*, **tēgne(tō) perky*, por. pol. przestarz. *po-przek* 'w poprzek', stpol. *przeki*, *przeko* 'ts.', *po-przeki* 'ts.', kasz. *přěki* 'ts.', *přěk* adv. 'ts.', także praep. z dat. 'przeciw', por. też *přěk* s. m. 'część dolna okolicy grzbietowej tułowia, znajdująca się ponad kością krzyżową, krzyże, regio sacralis', dł. *překi* 'quer, quer vor, quer durch, in die Quere; gegenüber', gł. *překi* 'w poprzek, na ukos', cz. dial. *příky* 'ts.', sła. dial. *v prieky* 'ts.', *na priek* 'ts.', por. też *priek* s. m. 'opór, sprzeciw; spór', sła. *přěk* adv. 'quer, überzwerch', por. też wyrażenie *vse prek leti* 'es fliegt, stürzt alles darunter und darüber', sch. *prījeko* 'naprzeciwko; na gwałt', bg. *npřako* adv. 'prosto, wprost, bezpośrednio', scs. *vōpřěky* 'gegen, dagegen', res. *přěky* 'w poprzek; na przekór, przeciwko; naprzeciw', strus. *perekō* 'szerokość', *u pereku* 'w poprzek, wszcz', ros. *no-nepěk* 'w poprzek, poprzecznie', ukr. *no-nepěk* 'ts.', br. *nanpřok* 'ts.' — Pierwotnie rozszerzenie przysłowka-przyminka **per* (zob. *pir* || *per*) o sufiks -k- podobnie jak **prokō* od **pro* (por. scs. *prokō* 'übrig'). Por. też **perdō* (połab. *prid*) i **podō* (połab. *pūd*) utworzone od **per* i **po* za pomocą sufiksu -d-. — Znaczenie 'w poprzek' rozwinęło się z 'przez, poprzez'. Stosunek **perky* do **perkō* jak **perdy* do **perdō*. Z przysłowka rozwinął się przyimek (zob. s. v. *pritě*), co jest zjawiskiem częstym i poza tym. Co do **perkō* występującego także w funkcji rzeczownikowej por. **perdō* 'przed' i 'przód'. Por. Brückner, SE, s. 443, Machek, ES, s. 400, Meillet, Ét., s. 329, Vasmer, REW, II, s. 339 (z dalszą bibliografią).

¹ *tom* = **tamo*.

pritě — praep. z gen. 'przeciw; za; na': *Prítge*, *Prütge* 'Gegen' H; *Pitgeine prütge Nidige*¹ 'Ueber den Fuß stoßen' H, *prüdge* B₁; *prütge weitgáy*² 'Ueber die Stadt' H; *Prütga*

*Sistanew*³ 'Ueber 6 Tage' HB₁; *Prítge Wissek*⁴ 'Überall' H, *Prítge* BB₁B₂C.

**perky* lub **perko* (w innych językach słow. także **perkō*), por. kasz. *přěki* praep. z gen. 'w poprzek', *přěk* praep. z dat. 'przeciw', sła. *přěk* praep. z gen. 'quer über, über', sch. *prījeko* praep. z gen. 'w poprzek; przez, poprzez; na wierzach czego, na; ponad; podczas', bg. dial. *npřako* praep. 'przez, poprzez; za; ponad', maced. *npěky* praep. 'ts.', ukr. *nonepěk* praep. z gen. 'w poprzek'. — Ze względu na redukcję wygłosowej samogłoski w połab. trudno rozstrzygnąć, czy *pritě* rozwinęło się z **perky*, czy z **perko*, ponieważ zarówno *-y jak *-o w pozycji zredukowanej dawały w połab. -ě. Gdyby u podstawy *pritě* leżało pierwotne **perky*, różnicowanie *prítai* (zob. s. v.) || *pritě* byłoby wtórne i spowodowane różnicą funkcji, podobnie jak sła. *přěk* adv. || *přěk* praep. Por. w połab. podobne różnicowanie *kok* — zaimek pytajny || *kək* — zaimek względny.

¹ *pütaině prítě nü dě* = **pokyne(tō) ... nogy*. ² *vaitai* (pożyczka, zob. s. v. *vaikō*). ³ *pritě sist danev* = *... *šestě dněvō*. ⁴ *pritě vėseg* = *... *všěgo*.

privizt — inf. 'przewieźć': *Privist* 'Überfahren' H, *Privist* B₁.

**perveztī*: pol. *przewieźć*, kasz. *převjezc*, gł. *převjezc*, cz. *převězti*, sła. *previezt*, sła. *prevěsti*, sch. *prevēsti*, scs. *prēvesti* (*prēvezō*), bg. *npesezá*, maced. *npesēze*, ros. *nepevezmú*, ukr. *nepevezmú*, br. *nepavėzųi*.

Por. *vizt*.

priz — praep. z gen. 'bez': *Prise* 'Ohne' H, *Prise* B₁; *Prise Rüntge*¹ 'Ohne Hand' H; *Kristus gang tzeiste prise Ggrêchi*² 'Christus ist rein von Sünden' H; *Prise myôr*³ 'Unermãglich' H, *Prisemyôr*⁴ B₁.

**perzō*: pol. *przez* praep. z acc. 'per', dial. i stpol. także 'sine', kasz. *přez* praep. z acc. 'przez, w ciągu czego, z powodu czego', dł. *pšez* praep. z gen. 'über ein bestimmtes Mass hinaus = ohne', praep. z acc. 'über (= super), durch

(= per), gegen', gl. *přez* praep. z acc. 'przez', cz. *přes* 'ts.', sła. dial. *pres* 'ts.', sch. przestarz. i dial. *prez* 'ts.', es. *prěz* 'ts.', ros. dial. *népez* 'ts.' (Dal), ukr. dial. *nepez* 'ts.', br. dial. *nepez* 'ts.; mimo, wbrew' (Nosovič), por. także sła. *brěz* praep. z gen. 'ohne', ukr. dial. *ópez* 'przez' i 'bez'. — Pierwotnie rozszerzenie **per-* (zob. *pir* || *per*) o sufiks *-z-*, zob. Brückner, SE, s. 444, Machek, ES, s. 399—400, nieco inaczej Miklosich, EW, s. 239, a za nim Vasmer, REW, II, s. 339 (z dalszą bibliografią). — Znaczenie 'bez' w niektórych językach słow. rozwinęło się pod wpływem przyimka **bez*. Jeszcze wyraźniejszy, bo także głosowy, jest ten wpływ w sła. i ukr. dial. Koblischke, AfslPh, XXVIII, s. 433, przypuszcza, że i w połab. istniała forma **brez*, rekonstruuując rozwój: **bez* ⇒ **brez* ⇒ **prez* ⇒ *priz*. Nieregularny rozwój fonetyczny w połab. spowodowany pozycją proklityczną (Tomaszewski, SO, II, s. 137—157).

¹ *priz rōtē* = **... rōky*. ² *Kristus jā caistē priz grežūv* = **... je(sta) čistajē perz gréχovō*. W tym kontekście właściwszy byłby przyimek *vit* = **otō*, tak też obok zapisał Hennig: tzeiste wit Ggrechi. Do użycia *priz* 'bez' wystarczyłby sam czasownik *jā* 'jest' (bez przymiotnika *caistē* 'czysty'). ³ *priz mōr* = **perzō mēra*. ⁴ *priz mōr*, zob. wyżej, przyp. 3.

profeta — s. nom. sg. m. 'prorok': Propheta 'Prophet' H; Store¹ Propheta 'Alter Prophet' H.

Pożyczka za pośrednictwem śrdn. *prophēte* 'prorok'. Forma jak *aita*, *narā* (zob. s. v. v.).

Polański, MZ, s. 16, 42, 119.

¹ *storē* = **starōjē*.

prosojě — 3. sg. praes. 'pyta' lub może *prosoj* — 2. sg. imperat. 'pytaj' ('zapytaj'?): *Próssey cik plote*¹ 'Feilschen, d. i. fragen, was es gelten soll' H, *Proessey B₁*; *Próssey* 'Fragen' H, *Próssey B₁*.

prosal — praet. sg. m. 'pytał': nie Jang nie Jaddahn Deffca. Tung Tāu nie prosal² 'ist nicht eine Dirne der Du nicht gefraget' PS, *prosal* A.

prašaje(tō)* (prašaji?*), **prašalō* do **prašati*: stpol. *prašac* 'prosić', pomor. *prašac* 'bitten', dł. *pšašaš* 'fragen; inständig bez. wiederholt bitten', gl. *prašec* || *prašec so* 'pytać, zapytywać; dopytywać się', sła. *prašati* 'fragen', maced. *npaua* 'ts.', es. *prašati* (iter. do *prošiti*) 'prosić; szukać, dociekać, badać', strus. *prašati* 'prosić; żądać; pytać'. — Pierwotnie iterativum do **prošiti* (zob. s. v. *prüşē*). Znaczenia 'prosić' i 'pytać' występują tu także w językach ie. pozasłow. (odpowiedniki zob. s. v. *prüşē*).

Koblischke, AfslPh, XXVIII, s. 442; inaczej, nieprzekonująco, Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 47. — O pisowni *ey* = *ojě* względnie *oi* zob. Polański, Polabica II, s. 188—190.

¹ *prosojě* (względnie *prosoj*) *cig plotē* = **... čego plati(tō)*.
² *ni jā ni-jadān devkō tō tāi ni prosal* = **ne je(stō) ni-jedānō* (masc. zamiast fem.) *děvka tō ty ne prašalō*.

prově — adj. 'prawy': Gegen prowe Runkung¹ 'Gegen die rechte Hand' H.

no provaj — loc. sg. f. 'na prawo, po prawej stronie': no proway 'Zur rechten' H, *prōwāy* B, *prowāy* B₂C.

provā — nom.-acc. sg. n. 'prawe': prowa Kreidele² 'Rechte Flügel' H.

provā — nom.-acc. dual. n. 'prawe': nosūje prowa tsi-lesoi³ 'auff seine Backen' Mit.

Formę loc. sg. f. Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 38, rekonstruuje z samogłoską niezredukowaną po *v*: *no provaj* = **na praviji* = **na pravěji*. Bardziej prawdopodobna wydaje się tu jednak rekonstrukcja Lehra-Splawińskiego, Gram. poł., s. 201, przyjmująca redukcję poakcentowego *ě* w *ə*. Zapisy w redakcjach B oraz B₂C ze znakami akcentowymi nad literą *a* uznać chyba należy za niedokładne.

**pravōjē*, **na pravěji*, **pravoje*, **pravěji* (czy może raczej **pravjě*): pol. *prawy* 'dexter; szlachetny', stpol. także 'prawdziwy; sprawiedliwy', kasz. *pravi* 'dexter; szlachetny', dł. *pšawy* 'recht, richtig', gl. *prawy* 'ts.', cz. *pravý* 'dexter;

prawdziwy; odpowiedni, sła. *pravý* 'ts.', sła. *prāvi* 'recht, richtig; wahr; wirklich; echt', rzadziej 'dexter', sch. *prāvi* 'prawdziwy; istotny; prosty; odpowiedni', scs. *pravā* 'richtig, recht', bg. *npas* 'prosty; sprawiedliwy; prawdziwy; słuszny', maced. *npas* 'ts.', dial. 'dexter', strus. *pravýjъ* 'słuszny; prawdziwy; szczery; sprawiedliwy; prosty', ros. *npávyi* 'prawy, dexter; niewinny; sprawiedliwy; mający rację', ukr. *npávyi* 'ts.', br. *npávy* 'prawy, dexter; niewinny; sprawiedliwy'. Co do dalszej etymologii zob. Vasmer, REW, II, s. 424 (z bibliografią).

Por. *provā*.

¹ *gegen* (z niem.) *prově rōkō* ⇐ *... *pravýjъ rōkō* (składnia zniekształcona). ² *kraidlě* ⇐ **kridlo*. ³ *no sūje provā cilě-sai* ⇐ **na svoje pravýjě čelesi*.

provā — adv. 'na prawo, po prawej stronie': Prowa 'Rechts' H.

**pravě*: pol. reg. i stpol. *prawie* 'szlachetnie; prawdziwie, słusznie', kasz. *prave* 'właśnie, akurat, w danej chwili', gł. *prawje* 'słusznie, trafnie; prawdziwie; dobrze', cz. *pravě* 'na prawo, prawicowo; sprawiedliwie', sła. *prave* 'właśnie, akurat', scs. *pravě* 'richtig, recht', strus. *pravě* 'prosto; sprawiedliwie'. — Przysłówek na *-ě do **pravā*, zob. s. v. *prově*.

pröstě — adi. nom. sg. m. 'niedorzeczny, szalony; wściekły (o psie)': *pröste* 'unsinnige' PS; *Preeste* 'Toll, von tollen Hunden und Menschen' HB₁; *preeste piās*¹ 'toller Hund' HB₁.

vā prōsta — adv. 'prosto, na wprost': *Eide*² *wa preesta* 'In der Richt. gehen' HB₁.

**prostýjъ*, **vō prostě*, por. pol. *prosty* 'równy, nie zgięty; o ludziach: stojący na niskim stopniu rozwoju intelektualnego, kultury itp.; nieskomplikowany, jasny; zwykły', kasz. *prosti* 'ts.', dl. *pšosty* 'gerade, steif, aufwärts bz. aufrecht stehend', przen. 'gerade, schlicht, einfältig, einfach', gł. *prostýj* 'ts.', cz. *prostýj* 'ts.; wolny od czego, pozbawiony czego', sła.

prostýj 'ts.', sła. *prost*, *prōsta* 'zwanglos, ungehindert, frei; gewöhnlich, einfach, schlicht, gemein; einfältig', sch. *pröst* 'ts.', scs. *prostō* 'ts.', bg. *npocm* 'prosty, zwykły', dial. także 'roh, derb', maced. *npocm* 'prosty, niewykształcony, głupkowaty, naiwny', ros. *npocmōu* 'ts.', dial. także 'pusty, próżny', ukr. *npócmuu* 'prosty, zwyczajny', br. *npócmy* 'ts.', pot. także 'nie spętany (o koniu)'. — Co do dalszej etymologii zob. Vasmer, REW, II, s. 444 (z bibliografią). — Rozwój znaczeniowy w połab. prawdopodobnie: 'prosty' → 'prostacki' → 'głupi' → 'szalony' → 'wściekły'.

¹ *piās* ⇐ **pāsō*. ² *aide* ⇐ **ide(tō)*.

pröstōta — s. nom. sg. m. (f.?) 'dziwak, cudak': *pröstōta* 'Wunderkopf' PS, *Prösōta*¹ O, *pröstōta*² J.

**prostota*: pol. *prostota* 'nieskomplikowość; naturalność, bezpośredniość', stpol. także 'nieokrzeseanie, brak wykształcenia i ogłady', 'ogół ludzi prostych, pospółstwo, gmin', rzadziej 'człowiek z ludu, ubogi, prosty', pomor. *prostōta* 'Geradheit; Einfachheit, Schlichtheit; Aufrichtigkeit, Ehrlichkeit', gł. *prostota* 'prostota; sztywność; prostość', cz. *prostota* 'prostota, naturalność; prosty człowiek', sła. *prostota* 'prostota, bezpośredniość, naturalność', sła. *pröstōta* 'Freiheit; Einfachheit, Einfalt; Platttheit; Gemeinheit', sch. *pröstōta* 'ts.', bg. *npocmomā* 'Einfachheit, Natürlichkeit', ros. *npocmomā* 'prostota, łatwość; naturalność; niemądrość, tępota', ukr. *npocmomā* 'ts.', br. *npacmamā* 'ts.' — Punktem wyjścia dla znaczenia połab. było przenośne 'dziwactwo' użyte w odniesieniu do człowieka, por. podobne użycia w stpol., gł., cz.

¹ Błąd zam. *Pröstōta*. ² Błąd zam. *pröstōta*.

prösü — s. nom. sg. n. 'proso': *Preessj* 'Hirse' Bauc; *Prëssi* 'Hirsch' H, *Preessi* A, *Prëssy* B₁.

**proso*: pol. *proso*, dl. *pšoso*, gł. *proso*, cz. *proso*, sła. *proso*, sła. *prosō*, sch. *prōso*, es. *proso*, strus. *proso*, ros. *npóco*, ukr.

prüsiněk — s. nom. sg. m. 'kasza jaglana': Prüssínek 'Hirsegrütze' HA; Presínek 'Hirse-grüze' HB₁.

**prosenikō*: dokładny odpowiednik tylko w bułg., por. *npocenúk* 'ciasto jaglane, chleb jaglany', por. także sł. *prosenják* 'Hirsebrot'. — Derywat rzeczownikowy od *prüseně* 'jaglany' albo raczej substantywizacja zestawienia *prüseně* (zaświadczonego w gen. partit. *tösəro*, zob. s. v.) za pomocą sufiksu *-ěk* = **-ikō*, por. o podobnej budowie *roč-něk* = **ročňnikō*, *seniněk* = **sěnenikō*. Alternacja *-en-* (*prüseně*) || *-in-* (*prüsiněk*) spowodowana różnicą w położeniu kontrynanta pierwotnego *-en-*: przed samogłoską tylną mamy rozwój *-en-*, przed przednią *-in-*. — Tak rekonstruuje zapisy Henniga Kuraszkiewicz, SO, VIII, s. 68. Nie jest jednak wykluczona interpretacja Rosta (s. 412 s. v. *prüösü*) i Lehra-Splawińskiego (Gram. poł., s. 80), którzy wyraz połab. zestawiają z czes. dial. *prosovník*, sła. *prosovník* 'jahelník, jidło z prosa'. Przyjmując tę etymologię należałoby połab. formę transkrybować *prüsüvněk* i wyprowadzać z **prosovníkō*. O opuszczeniu w pisowni zabytków połab. zamykającego sylabę *v* zob. Kuraszkiewicz, SO, VIII, s. 66—70.

prüstau — s. gen. sg. m. (w funkcji partytywnej) 'popiół, perzyna': Brüstyâf 'Loderasche' H, Brüstjâf BB₁.

Brak pewnej etymologii. Może z pierwotnego **prošьku*, a to z **poršьku*, por. pol. *proszek*, *proszku*, pomor. *prošk*, *prošek* 'Staub, Pulver, besonders Schießpulver', dł. *prošk* 'Staubflocke; Pulverchen', gł. *prošk* 'Stäubchen; Staub', cz. *prášek* 'proszek', sła. *prášok* 'ts.', sł. *prášek* 'Stäubchen; Pulver', sch. *prášak* 'ts.', ros. *нопуо́к* 'ts.', ukr. *нопуо́к* 'ts.', br. *napauók* 'ts.' — Byłby to derywat deminutywny od **porχō* (zob. s. v. *porχ*) i jeden z nielicznych przykładów w połab. na przestawioną grupę tzw. **tort* = **trot* = *tröt* || *trüt*, zob. Polański, SO, XX, z. 2, s. 119—121. Inaczej Rost, s. 90, przyp. 17 oraz s. 375 (s. v. *brězgúov*), który wyraz połab. sprowadza do pierwotnego **brězg-*. Etymologię Rosta przyjmuje też Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 97.

prüveslě — s. nom. sg. n. 'powróšlo': Prühwesel¹ 'Stroh Seel' PS, Prüh wesel O, prüwesel J.

prüveslō — nom.-acc. pl. 'powróśla': Priwèsła 'Band, damit man das Korn aufbindet'² H.

**proveslo*, **prcvesla* z pierwotnego **povreslo*, **povresla*, a to z **po-verz-slo*, pl. **po-verz-sla*. W związku z występowaniem dwóch płynnych w tym wyrazie różne przedstawienia i zniekształcenia notujemy i w innych językach słow., por. pol. *powróšlo*, dial. też *porwóšlo*, *prowiąsło*, *porwióšlo*, *prowóšlo* 'rodzaj powrozu, sznura skręcane ze słomy, kory wiklinowej itp.', dł. *powrąsło* || *powrěsło* || *powresło* 'Strohband, Garbenband', gł. *powrjestło* 'ts.', cz. *povříslō*, dial. także *probrříslō* 'powróšlo', sła. *povrieslo* 'ts.', sł. *povrěslō* 'ts.', 'wiązadło', sch. *povrijèslo* 'powróż; powróšlo; przyrząd z żelaza lub innego metalu do wieszania czegoś', por. w tym samym znaczeniu o podobnej budowie pol. dial. *przewiąsło*, ros. *перевясло́*, ukr. *перевéсло*, br. *перавя́сла*. — O formacjach z sufiksem **-slo* i **-lo* w językach słow. zob. Meillet, Ét., s. 415.

¹ O pomijaniu w pisowni zabytków połab. wygłosowego *-ě* (zwłaszcza po spółgłoskach płynnych) zob. Polański, Polabica I, s. 113—123. ² Znaczenie podane nieściśle w sg. zamiast w pl.

prōdkə — s. nom. sg. f. 'przędka': Prodka 'Spinnerin' An. **prēdka*: pol. *przędka*, sła. *priadka*, por. także w tym samym znaczeniu dł. *pšédlica*, cz. *předlka*, *přelka*, sł. *prēlja*, sch. *prēda*, *prēlja*, bg. *npedáuka*, ros. *пръля*, ukr. *пръля*. — Nomen agentis do **prēsti*, **prēdō* (zob. s. v. *prādě*), utworzone za pomocą sufiksu **-ka* bezpośrednio od rdzenia **prēd-* (Trubačev, RT, s. 94).

Lorentz, KZ, XXXVII, s. 315—316.

prōtrü || *prōtprü* — s. nom. sg. n. 'strych domu lub stodoły wykorzystywany jako pomieszczenie na zboże (ziarno) lub siano': Pryunteri 'Balcken. Darauf das Korn in den Bauerhäuschen in die Höhe gestochen wird, oder auch in den

Scheunen' ¹ H, Prjuntery B, Prgunterie B₁; Senéna ² priunt-pri 'Heu-Boden' H, Priuntpri B, priuntprý, Priuntpri C.

**prętro* || **pętro*, także **prętr̥*: pol. *piętro* 'kondygnacja budynku nad parterem lub inną niżej od niej położoną kondygnacją', dial. także *przatro*, *przętro*, *przętr*, *przater* 'strych, poddasze', dł. *pšětš* 'das gewöhnlich mit Dielen belegte Gebälk unter dem Dache (in der Scheune) oder über der Hausflur, d. i. ein Bodenraum, der zur Aufspeicherung der Getreidegarben bz. des Heues u. anderer Feldfrüchte dient; der Getreideboden, der Heuboden', gł. *přatr* lub plur. tantum *přatra* 'wieżba dachu w stodole', cz. *patro* 'kondygnacja', śle. *pętr* 'der Dachboden in einer Scheune', dial. także *pętro* 'der Heuboden', sch. *pëtar*, *pëtra* 'Stangendecke', ros. dial. *пятро*, także *пятьерь*, oraz plur. tantum *пятра* 'Dachvorsprung des Heubodens, Stangendecke eines Heubodens', ukr. dial. *пятра* plur., *пятрину* 'полки на которых ставится готовая посуда'. — O stosunku **prętro* do **pętro* zob. Vasmer, REW, II, s. 479 z dalszą bibliografią.

Brückner, ZfslPh, VII, s. 40, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 51, 150.

¹ Rost, s. 412, tak objaśnia to znaczenie: 'Gebälk in der Scheune'. ² *senenə* = **sēnenoje*.

puckət — inf. 'golić': Wungsey ¹ Putzkat 'Un barbier' ² Pf, pútzkat Ec; Wunsey ¹ putzkat 'Der Barbierer' ² Vand.

Z dn. *putzen* 'czyścić, golić', por. oldenbur. *putzen* 'sauber machen; rasieren', westfal. *putsen* 'putzen, reinigen; rasieren', lünebur. *putz'n* 'sauber machen, schmücken'. — Sufiks *-kət* = **-kati*.

¹ *vōsāi* = **vōsy*. ² Znaczenie rzeczownikowe podane nieściśle w obu zabytkach.

pućâr — s. nom. sg. m., zaświadczone w wyrażeniu *pućâr vōsiv* 'fryzjer, golibroda': Puziarungsi ¹ 'Un barbier' Pf.

Z dn. *putzer m.* 'fryzjer, golibroda'.

¹ O pomijaniu w pisowni zabytków połab. wygłosowego *-v* zob. Kuraszkiwicz, SO, VIII, s. 66—70.

pulver — s. nom. sg. m. 'proch (strzelniczy)': Pulver 'Pulver' H; Risen-Pulver ¹ 'Pulver-Horn' H; tzodangs ² Pulver 'Räucher-Pulver' H; Strelyaganse-Pulver ³ 'Schieß-Pulver' H.

Pożyczka z niem., por. także śrdn. *pulver* 'proch, kurz; proszek; proch strzelniczy'.

Polański, MZ, s. 115.

¹ *různě pulver* = **rožbnzjь* ... Co do tego wyrażenia por. Rost, s. 143, przyp. 25: „Der Gefragte hat offenbar nicht gewußt, was ein Pulverhorn ist, daher die sonderbare Antwort”. ² *co-dacě* = **čadętjьjь*. ³ *strelajacě pulver* = **strělajotjьjь* ...

punkəvaiĕə zob. *pōkəvaiĕə*.

puper gesel — s. nom. sg. m. 'dudek': Puper gesell 'Wiedehopf' Bauc.

Pożyczka, chociaż trudno ustalić dokładne źródło, zob. Rost, s. 82, przyp. 12.

pü — praep. 'po'. — Zaświadczone tylko z loc.: Pitt Tgola ¹ 'Nach der Arbeit' H, Pe dgóla B₁, Py dgóla B₂C.

**po*: przyimek ten w językach słow. jest wielofunkcyjny i może rządzić kilkoma przypadkami; w znaczeniu takim jak w połab. ('post') występuje w pol. *po*, pomor. *p^o*, dł. *po*, gł. *po*, cz. *po*, śla. *po*, sch. *po*, ses. *po*, strus. *po*, ukr. *no*, poza tym por. ros. *no* 'według, po', śle. *po* 'ts.'

¹ *pü dolě* = **po dělū*.

pücaivə — 3. sg. praes. 'odpoczywa': Püzeiwa 'Ruhe' H.
pücaivoně — ptc. praet. pass. 'Geruhet': Püzeiwóna 'Geruhet' H.

pücaivoně — subst. verb. 'odpoczynek, odpoczywanie': Pitt Tgola dibbra ¹ pützeiwóna 'Nach der Arbeit ist gut ruhen' H, pützeywóna B₁, pützeiwóna B₂C.

Formę ptc. praet. pass. tworzono w połab. także od cza-

sowników nieprzechodnich, por. ponadto *vâpodeně* ← **vâpa-denǝjъ*. Pod wpływem języka niem. służyła ona do tworzenia czasu przeszłego złożonego, który Lehr-Splawiński nazywał praeteritum złożonym II, zob. Gram. poł., s. 235.

**počiva* z dawniejszego **počivajetъ*, **počivanǝjъ*, **počivanǝje* do **počivati*: dł. przestarz. *pócywaś* (dziś normalnie z przedrostkiem *wót*: *wótpocywaś*) 'ruhen, ausruhen, sich erholen', sło. *počivati* 'rasten, ausruhen, der Ruhe pflegen', sch. *počivati*, *pòčivām* 'odpoczywać; polegać na czym', scs. *počivati* 'ruhen; ruhig, getrost sein', bg. *почивам* 'odpoczywać', maced. *почива* 'ts.', ros. *почивать* przestarz. 'spać, odpoczywać; być martwym', dial. 'spać, odpoczywać; leżeć w mogile', strus. *počivati* 'odpoczywać, spać; leżeć, mieć spokój, spoczywać w grobie', może też stpol. *poczywać* 'odpoczywać, requiescere' (niepewne, zob. Słownik staropolski, VI, s. w19), por. ponadto rozszerzenia z przedrostkiem **otъ*: pol. *odpoczywać*, gł. *wotpočivac*, cz. *odpočivati*, sła. *odpočivat*, ukr. *відпочивати*, br. *адпочиваць* — Pierwotny derywat imperfektywny od **po-či-ti*, zob. Meillet, Ét., s. 54, Vaillant, GC, III, s. 275. Co do dalszej etymologii zob. Vasmer, REW, II, s. 420.

¹ *dübrǝ* ← **dobroje*.

pücred — s. nom. sg. m. 'najemny pastuch': pitzred 'Mitbaade beim Vieh' PS.

Odpowiednik znaczeniowy niem. ma formę dn.: Mitbaade = Mietbote, zob. Kalina, s. 65.

**počerdъ*: brak dokładnych odpowiedników słow., ale por. sło. *čřednik* 'der Gemeindegirt', sch. *čreder* 'pastuch', pol. dial. *trzednik* 'ts.'

Kalina, s. 65 i nast., Brückner, ZfslPh, VII, s. 43, Olesch, RSJ, 1972, s. 212–213. — Inaczej, nieprzekonująco, Rost, s. 75, przyp. 18, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 83.

püd || *pöd* — praep. 'pod': Pitt 'Unter' H. — Występuje z rzeczownikami lub zaimkami w acc. i instr.

Z acc.: zaświadczone w wyrażeniu *püd sa* || *pöd sa* 'pod siebie'. Wyrażenie to pełni ponadto funkcję kalki niem. 'untereinander', 'jeden pod drugim', 'jedno pod drugim', zwłaszcza w odpowiednikach dla niem. czasowników rozdzielnie złożonych zawierających ten przysłówek: Petsang 'Unter sich, unter-einander' H, Pétsang B₁; wan mo¹ pit sang 'Er hat unter sich (in seiner Macht und Gewalt)' H, pitsaang B₁, pitsang B₂C; Wirggene² pitsang 'Unterwerfen' H, pitsang B₁.

Z instr.: pitt Ramingam³ 'Unter der Achsel' H; Pit nebisgoâm⁴ 'Unter freyem Himmel' H, Pitt nýbisgoâm B₁; Pit mohltitgam⁵ 'Unter der Mahlzeit' H, Pet B₁, B₂C.

Prawdopodobnie z instr. także: pit Simang⁶ 'Unter der Erden' H; Gang pit simang⁷ 'Gang unter der Erden' H, pit sima B¹; Pattintze lgotóya pit tunsá⁸ 'Die Vögel fliegen unter den Wolcken' H, pit tunsá B₁. — Niektóre z tych form zdaniem Lehra-Splawińskiego (Gram. poł., s. 173) mogą reprezentować acc.

**podъ*, **podъ se*: pol. *pod*, *pode* z acc. i instr. 'sub', w takiej samej składni i w podobnym znaczeniu pomor. *p^ood*, dł. *pod*, gł. *pod*, *pode*, cz. *pod*, *pode*, sła. *pod*, *podъ*, sło. *pöd*, sch. *pod*, *poda*, scs. *podъ*, bg. *nod*, maced. *nod*, ros. *nod*, ukr. *niđ*, br. *nad*.

¹ *vân mo* ← **onъ jъma(tъ)*. ² *virgně* ← **vǝgne(tъ)*. ³ *püd ramińam* lug może *püd ramińam* ← **podъ ormenъmъ*. ⁴ *püd nebiśam* || *püd nibiśam* ← **podъ nebesъmъ*. ⁵ *püd moltitām* ← **podъ (moltitām z niem., zob. s. v.)*. ⁶ *püd zimǝ* ← **podъ zemjejeǝ* lub może **zemjeǝ*. ⁷ *gang püd zimǝ* ← **gang (z niem.) podъ zemjejeǝ*. Por. też wyżej, przyp. 6. ⁸ *pâtincě lotojǝ püd tǝcǝ* ← **pǝtenъci létajǝ(tъ) podъ tǝcǝjeǝ* lub może **tǝcǝ*.

püdaissǝ — s. nom. sg. f. 'podeszwa': Püdeissa 'Sole, am Schuhe' H, Püdeissa BB₂, Püdeyssa B₁.

**poduša*: prawie dokładny odpowiednik występuje tylko w gł., por. *póduš* 'podeszwa, zelówka' (*póduš* f. ← **podušъ*), por. też cs. *podušiva* 'podeszwa', gł. *napóduš* 'Brandsohle'. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 171. — Rost,

s. 412, i Kuraszkiewicz, SO, VIII, s. 67 wiązali ze słow. *podšbъvъ (Kuraszkiewicz rekonstruował formę połab. w postaci *püdâsəv*), jednak względy fonetyczne nie pozwalają na taką interpretację zapisu Henniga.

püdâpčě — 3. sg. praes. 'podepcze': Püdâwze¹ 'Niedertreten' H, Püdâpze B₁, Püdawze² B₂.

*podšpštje(tš) do *podšpštati || *potšpštati: pol. *podeptać*, *podepcze* 'zdeptać, stratować', w tym samym znaczeniu pomor. *p^uodäptac*, *p^uodäpca*, dł. *póteptaś*, *pótepcu*, gł. *potepać*, *potepam*, cz. *podeptati*, *podeptám*, śła. *podeptať*, *podepcem* || *podeptám*, śle. *potepátí*, *potepám*, ros. *nomonmámь*, *nomonú*, *nomónчeиъ*, ukr. *nomonmámu*, *nomonú*, *nomónчeи*, br. *namanmáuy*, por. też bez przedrostka bg. *mъnчa*. — Dźwiękonaśladowcze.

¹ Błąd zam. Püdâpze, por. zapis w redakcji B₁. ² Błąd zam. Püdapze, zob. wyżej przyp. 1.

püďě — 3. sg. praes. 'pójdzie': püde 'gehen' PS, Püdo O.

püd — 2. sg. imperat. 'przyjdź, chodź': Püd zehm kaa nohss Deisso¹ 'Kom mit bey unsern Tisch' PS; Täu pud zehn har² 'Du kom ihr Er'³ PS; poútzim her⁴ 'Komm her' An; Püht zehm aar⁵ 'kom hir Er'⁶ PS; Püd har⁷ 'kom her' PS; Püd zangd⁸ 'Kom sitzen' PS; Pud O.

*pojьde(tš), *pojьdi do *pojьti (*po-iti): pol. *pójść*, *pójde*, *pójdzie* 'udać się dokądś, idąc skierować się w którąś stronę', w podobnych znaczeniach pomor. *p^uoјc*, *p^uúda*, *p^uúzeš*, inf. także *p^uóc*, *p^uúc*, dł. *pójś*, gł. tylko w imperat. *pój* 'chodź, pójdź, przyjdź' (inf. z innym przedrostkiem: *příně*), cz. *půjdu*, imperat. *pojď* 'przyjdź, chodź (w kierunku do mówiącego lub w tym samym kierunku co mówiący)', śła. *pójde* fut. do *íst*, imperat. *pod'* (w kierunku do mówiącego), śle. *pójdi* imperat. do *íti*, sch. *póci*, *pôdēm* 'pójść, oddalić się', scs. *poiti*, *poido*, bg. dial. *noúdam* 'pochodzić', strus. *poiti*, *poidu*, ros. *noimú*, *noidy*, *noúdeиъ*, ukr. *nimú*, *nidy*, *nideи*, br. *naucyi*. — W języku połab. podobnie jak w niektórych

innych językach słow. czasownik ten pełnił funkcję dokonaną i futuralną w stosunku do czasownika *ait* = *iti. — Co do rozwoju fonetycznego Kuraszkiewicz (SO, VIII, s. 59) przyjmuje starą kontrakcję *-ojь- = -ō-, a to potem rozwinęło się regularnie w *ü*.

¹ *püd sem kâ nosě daijsko* = *pojьdi sěmo kâ našiji (*daijsko* nom. sg. zamiast dat. sg.). ² *tâi püd sem ar* = *ty pojьdi sěmo (*ar* 'tu', pożyczka; semantycznie ekspletynne, bo powtarza znaczenie rodzimego *sem*). ³ *Er* = dn. *er* 'pan'. ⁴ *püd sem her* = *pojьdi sěmo (*her* pożyczka, forma oboczna do *ar*, zob. wyżej przyp. 2). ⁵ *püd sem ar*, zob. wyżej, przyp. 2. ⁶ Co do *Er* zob. wyżej, przyp. 3. ⁷ *püd ar* = *pojьdi (*ar* z niemieckiego, zob. s. v.). ⁸ *püd sąd* = *pojьdi, *sędi*.

püdklodě zob. *pütkladě*.

püdlüzět — inf. 'podłożyć': Pitlüsit 'Unterlegen' H, Pittlüt B₁.

*podložiti: pol. *podłożyć* 'położyć coś pod coś, podstawić, podrzucić', pomor. *p^uodložac* 'darunterlegen', w podobnych znaczeniach dł. *pódložys*, gł. *podložić*, cz. *podložiti*, śła. *podložít*, śle. *podložíti*, *podložiti*, scs. *podžložiti*, bg. *подложка*, maced. *подложу*, strus. *podžložiti*, ros. *подложитъ*, ukr. *нідложити*, br. *надлажыць*. — Por. także *pělüzět*.

püdrájě — 3. sg. praes. 'podkopie (podkopuje?)': Pitráye 'Untergraben' H, Bittráye B₁, Pitraye C.

*podžryje(tš) do *podžryti: stpol. *podryć*, *podryje* 'podkopać, podmyć', dł. *pódryś* 'untergraben', gł. *podryć* 'ts.', cz. *podrýtí*, *podryji* 'podkopać; osłabić', śła. *podryť*, *podryje* cz. *podrýtí*, *podryji* 'podkopać; osłabić', sch. *pòdríti*, *pòd- 'ts.'*, śle. *podrítí*, *podrìjem* 'unterwühlen', scs. *pòdríti*, *pòd- rijēm* 'podkopać', scs. *podžryti*, *podžryje* 'untergraben, unterwühlen, einbrechen', bg. *подрѝя* 'podkopać, poderwać', ros. *подрѝтъ*, *подрѝю*, *подрѝеиъ*, ukr. *нідрѝти*, *нідрѝю*, *нідрѝеи*, br. *надрѝць* 'podkopać'. — Z przedrostkiem *püd-* = *podž do *rájě* (zob. s. v.).

püd'örě — s. nom. sg. n. 'pogórze, zagórze': Pid jöhr 'heist hinter den Berg' PS, Pidjöhr O.

Zapis Parum Schultzego można też odczytać jako *püd'd'örě*. Rekonstrukcja *püd'örě* nawiązuje do pierwotnego **po-gor̥je*, natomiast *püd'd'örě* do **pod̥gor̥je*. Rost, s. 78, przyp. 5, a za nim Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 43, 101, 141), wyprowadza z **pod̥gor̥je*. Obie formy mają odpowiedniki w językach słow., por. pol. *pogórze* 'obszar wyżynny', stpol. *pogórze* 'teren górzysty', pol. *podgórze* 'teren podgórski', cz. *pohoří* 'teren górzysty, góry', *podhoří* || *podhůří* 'teren położony u podnóża gór', sła. *pohorie* 'pasma gór', *podhorie* 'teren położony u podnóża gór', sła. *pogôrje* 'das Bergland', *podgôrje* 'der Fuß eines Berges', sch. *pòdgôrje* 'podgórze', es. *pod̥gor̥ije* 'montana, promunturium', bg. *nodzópue* 'podgórze', maced. *nodzopue* 'ts.', strus. *pogorije* 'góry', *pod̥gor̥ije* 'podgórze', ros. *nodzópue* 'ts.', ukr. *nidzíp'ja* 'ts.', br. *nadzóp'e* 'ts.' — Derywat utworzony za pomocą sufiksu *-je* od wyrażenia przyimkowego *pod gorōjo* względnie *po gorě*; o formacjach tego typu zob. Meillet, Ét., s. 383—389.

pügribst — inf. 'pogrzebać, zakopać': Bigrübst 'Einscharren' H, Pügrypst B₁.

pügribeně — ptc. praet. pass. 'pogrzebany, zakopany': Bigribên 'Begraben' H, bygrýben B₁.

**pogrebsti*, **pogreben̥j̥*: stpol. *pogrześć*, *pogrzebę*, ptc. praet. pass. *pogrzebion*, *pogrzebiony* 'złożyć w grobie, pochować; zakopać', pol. dzis. *pogrzebać* 'ts.', dł. *pogrěbaś* 'ein wenig scharren', gł. *pohrjebać* 'pochować, pogrzebać', cz. *pohřbíti*, part. praet. pass. *pohřben* 'ts.', sła. przestarz. *po-hriebst* 'trochę pogrzebać, pokopać', sła. *pogrěbsti*, *pogrěbem* 'beerdigen, bestatten', sch. *pogrèpsti*, *pogrèbēm* 'pochować, pogrzebać', scs. *pogre̥ti*, *pogrebo* 'begraben, bestatten', bg. *nozpebá*, *nozpebēu* 'ts.', maced. *nozpebe* 'ts.', ros. *nozpecmú*, *nozpebŏj*, *nozpebēu* 'ts.' — Z przedrostkiem **po-* do **grebsti*.

püjě zob. *pot*.

pükrět || *pökrět* — inf. 'pokryć': Pükrit, Pekrit 'Bedecken' H, Pükrit B₁, Pükrit, Pekrit C.

pükrãitě || *pökrãitě* — part. praet. pass. 'pokryty': Pükreita 'Gedeckt' HB₁, Pükreite C; Pekreita 'bedeckt' H; pikreito 'bedeckt' HB₂; bekreite Gang¹ 'Bedeckter Gang' H, Pekreite B₁C.

**pokryti*, **pokrytj̥*: pol. *pokryć* 'dać obicie na coś, położyć coś na wierzchu; zamaskować', pomor. *p^ookrac* 'pokryć', dł. *pokšyś* 'ts.', gł. *pokryć* 'ts.', cz. *pokryti* 'ts.', sła. *pokryt* 'ts.', sła. *pokriti* 'ts.', sch. *pokriti* 'ts.', scs. *pokryti* 'ts.', bg. *нокрѣа* 'ts.', maced. *нокрue* 'ts.', strus. *pokryti* 'ts.', 'nakryć', ros. *нокрѣтъ* 'pokryć, okryć', ukr. *нокрѣму* 'ts.', br. *накрѣць* 'ts.' — Z przedrostkiem **po-*, do **kryti*, zob. s. v. *krãjě*.

¹ *gang* (z niem., zob. s. v.).

püli — s. nom. sg. n. 'pole': Döpra¹ Pöglü 'Une Province' Pf; Pelü 'Feldt' Bauc; Püelÿ 'Acker' HB₁ (zapis przekreślony); Püelî niang wlatzêne² 'Brach-Acker, i. e. Acker, der nicht geeget ist' HB₁; Püelí 'Feld' H, Püelý B₁; Püeli lise brokam³ 'Das Feld liegt brache' H; plausena⁴ Püelí 'Gepflügt Feld' H, Püelý B₁.

vã pülaĭ — loc. sg. 'w polu, na polu': Püeli wird auch gebraucht von einem Raume oder Platz; Daher wenn sie den Ball spielen und einer hat sich ins Feld gegeben, um nicht getroffen zuwerden, heißt es: Wa püeláy zu Felde, ins Feld, auf den Raum u. s. f. H; Püláy 'Platz' HB₁ (zapis przekreślony).

**polje*, **vã polju*: pol. *pole* 'obszar ziemi przeznaczonej pod uprawę, ziemia uprawna', por. też reg. *na polu* 'na dworze', kasz. *pole* 'ziemia uprawna', pomor. *p^oole* 'Feld, Acker', dł. *pólo* 'das Feld, die Feldmark; das Gefilde; das Flachland', gł. *polo* 'pole', cz. *pole* 'ziemia uprawna', sła. *polje* 'ts.', sła. *pólje* 'ts.', sch. *pólje* 'ts.', scs. *polje* 'ts.', bg. *полé* 'ts.', maced. *поле* 'ts.', strus. *polje* 'ts.', 'odkryte miejsce', ros. *но́ле* 'pole', ukr. *поле* 'ts.', br. *но́ле* 'ts.'

¹ *dübrə* ⇐ **dobroje*. ² *püli ni-ja vlácenə* ⇐ **poje ne-je(stə)* *volčenoje*. ³ *püli ližě brokām* ⇐ **polje leži(tə)* (*brak-* z niem.)-*эмь*. ⁴ *plauženə* ⇐ **pluženoje*.

pümažoně — ptc. praet. pass. 'pomazany, posmarowany (pomalowany?)': Pümasóna 'Bestrichen' H.

**pomazanəjə* do **pomazati*: pol. *pomazać* 'pokryć coś cienką warstwą czegoś mazistego, posmarować, pobrudzić', dł. *pomazaś* 'beschmieren, bestreichen, bekleben', gł. *pomazać* 'ts.', cz. *pomazati* 'posmarować, pobrudzić', sła. *pomazat* 'ts.', sła. *pomázati* 'ts.', sch. *pòmazati* 'ts.', scs. *pomazati* 'salben, bestreichen', ros. *nomázamь* 'posmarować', ukr. *nomázamu* 'ts.', br. *namázauь* 'ts.' — Z przedrostkiem **po-* do **mazati*, zob. s. v. *mozě*.

pümačəl — praet. sg. m. 'pomacał': Pümańgsial 'Begriffen, Zugefühlet haben' H, Pümańgsial B₁.

**pomacalə* do **pomacati*: pol. *pomacać* 'dotknąć czegoś w celu zbadania, sprawdzenia, rozpoznania', sła. *pomacat* 'ts.' — Z przedrostkiem **po-* do **macati*, zob. s. v. *mačə* (tam też o wtórnej nosowości w połab.).

pümačně (*pümačně?*) — 3. sg. praes. 'pomaca, dotknie': Pümańgsien 'Betasten, Begreifen' H, Pymańgsyen B₁.

Z przedrostkiem *pü-* ⇐ **po-* do *mačně* (zob. s. v.). — Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 230, oraz Polański—Sehnert, PED, s. 117, mniej prawdopodobnie uważali tę formę za subst. verb.

pümoja — s. nom.-acc. pl. 'napój (dla świń), pomyje (służące jako napój dla świń)': Pümoya 'Tranck' Bauc; Pümoye 'Tranck' H, Pümoja B, Pümoya B₁, Pumoya B₂C.

Co do odpowiednika znaczeniowego niemieckiego podanego w źródłach por. dn. lünebur. *Drank* 'Trank, gew. das, was die Schweine zum Saufen bekommen, das Abwaschwasser mit den Speiseresten, das man in die Drank-tunn (= Spülichttonne) gießt'.

**pomyjě*: pol. *pomyje* 'woda brudna po myciu naczyń stołowych i kuchennych, zwykle z resztkami jedzenia', dial. także 'rzadki, liche barszcz i w ogóle rzadkie i złe jedzenie', dł. *pomyje* 'Spülwasser', gł. *pomyje* 'ts.', cz. *pomyje* 'ts.', sła. *pomyje* 'ts.', sła. *pomíje* 'ts.', por. wyrażenie *pomije davati svinjam*, sch. *pòmije* 'pomyje', bg. *nomija* 'ts.', maced. *nomija* 'ts.', ros. *nomóu* 'ts.', ukr. *nomíi* 'ts.', br. *namíi* 'ts.', strus. *pomyjě* 'ts.' — Derywat z sufiksem *-ja- od **po-my-ti*. Pierwotnie z pewnością nomen actionis. O formacjach z tym sufiksem zob. Meillet, Ét., s. 394—400.

püp — s. nom. sg. m. 'ksiądz, pastor, kapłan; kaznodzieja, nauczyciel': Püp 'Un Pasteur' Pf; Püp 'Un maitre d'Ecole' Pf; Püp 'Pastor (papa pope)' An; Püp 'Ein Pfarrer' Vand; Püp 'Priester' PS; Píp 'Prediger, Priester' H, Pÿp B₁.

püpai — nom. pl. 'księża, pastorki itd.': Pipáy 'Prediger, Priester, plur.' H.

**popə*, **popi*: pol. *pop* 'duchowny w kościele prawosławnym (niekiedy w unickim)', stpol. także 'ksiądz katolicki', kasz. *pop* 'duchowny ewangelicki', pogardl. 'duchowny katolicki', dł. *pop* 'duchowny', gł. *pop* 'ts.', cz. *pop* 'duchowny prawosławny', arch. 'duchowny', sła. *pop* 'duchowny prawosławny', sła. *pòp*, *pópa* 'ts.', sch. *pöp*, *pópa* 'duchowny', scs. *popə* 'duchowny, kapłan', bg. *non* 'ts.', maced. *non* 'ts.', ros. *non* 'ts.', ukr. *nin*, *noná* 'ts.', br. *non* 'ts.' — Najprawdopodobniej słow. pożyczka ze stwn. *pfaffo* 'duchowny, ksiądz', zob. Vasmer, REW, II, s. 404—405 (z dalszą bibliografią).

püpanaičə — s. nom. sg. f. 'zona pastora': Pipeneizka 'Priesterin' HB₁.

**popaničəka* — derywat deminutywny od **popanica*, zob. s. v. *püpanaičə*.

püpanaičə — s. nom. sg. f. 'zona pastora': Pupeneitz 'Pastörsehe (conjux pastoris)' An; Pipaneicia 'Priesterin, Prediger-Frau' H, Pipeneicia B₂.

*popanica — derywat z sufiksem *-an-ica od *pop̃, zob. s. v. püp. Sufiks *-an-ica jest rozszerzeniem sufiksu *-ica. Por. w podobnej funkcji sufiks *-ica w sło. kovačica 'żona kowala' od kováč 'kował'.

püpel — s. nom. sg. m. 'popiół': poipöl 'La Cendre' Pf; pipeël 'Asche' An; Pupeel 'Die Asche' Vand; Pipël 'Asche' H.

*popel̃ || *pepel̃: pol. popiół 'pozostałość w postaci proszku po spaleniu czegoś', w tym samym znaczeniu kasz. popól, dł. popeł, gł. popjel, cz. popel, sła. popol, sło. pepêl, dial. popêl, sch. pëpeo, ses. pepel̃ || popel̃, bg. nénel, maced. nenel, strus. pepel̃ || popel̃, ros. nénel, ukr. nónil, br. nónel.

püpona — l. sg. praes. 'chwyć': pipona 'Asche' An.

Koblischke, Sl., II, s. 285 i nast., widzi w niem. odpowiedniku znaczeniowym u Anonima niedokładny zapis zam. 'hasche' = 'ergreife'. Zapis pipona Koblischke interpretuje jako niedokładny zam. püponang (por. w tymże źródle także dêta zam. dêtang = deta) = püpona = *popadno z zanikiem d przed n jak w gł. popanyć || popadnyć 'złapać, schwycić, uchwycić', dł. popanus || popadnuś 'darüberfallen; zulangen', por. także pomor. p^oopanoc || p^oopadnoc 'in etwas verfallen, geraten'. — Inaczej, mniej przekonująco, Pfuhl, Časopis Maćicy Serb., 1863, s. 59, i Rost, s. 52, przyp. 14, którzy zapis Anonima interpretowali jako niedokładny zam. jakiegoś püpelna = *popelna czy *popelnja 'popielniczka'. — Podobne uproszczenie dn ⇒ n też w pütaině (zob. s. v.).

püpróg — s. nom. sg. m. 'popręg': Püprung 'Aufschürtel' PS.

*poprog̃: pol. popręg || poprag 'pas przytrzymujący siodło lub kulbakę', cz. popruh 'silny pas tekstylny', rzad. 'w ogóle pas', sła. popruh 'wąski pas służący do noszenia ciężkich przedmiotów, do umocowania czegoś, zawieszania czegoś', sło. popròg 'popręg', sch. pòprug 'pas przytrzymujący

siodło', bg. dial. nónp̃az, nónp̃aza 'Bauchgurt', maced. nonpaz 'ts.', por. w podobnych znaczeniach także pokrewne: pol. dial. poprzag, poprega, popregi 'popręg', sło. podpròg 'popręg', sch. pòtprüg 'ts.', bg. nónp̃aza 'ts.', ros. nónp̃aza 'ts.', ukr. nonp̃aza 'ts.', br. nanp̃aza 'ts.; rzemień, pas rzemieenny'. — Pierwotny derywat rzeczownikowy od *po- (*pod̃-)pregati. Budowa podobna jak *o-tok̃ od *o-tekti.

püsai (püsě?) — s. nom. sg. f. 'poszwa': Püse 'Bühr' PS.

Powyższy zapis Parum Schultzego jest najprawdopodobniej jednym z wielu u niego przykładów opuszczenia w pisowni wygłosowego i w dyftongu -ai czy -äi, zob. Polański, Polabica IV, s. 212—214. W połab. formie püsai zakończenie -ai jest wtórne podobnie jak np. w wyrazie grausai (zob. s. v.), formę tę bowiem musimy nawiązywać do pierwotnego *pošva, por. pol. poszwa 'sztuka bielizny pościelowej, którą powleka się pierzynę lub poduszkę', cz. rzad. pošva 'pochwa', sła. pošva || pochwa 'ts.', sch. pöšva 'futryna (u drzwi, okien)', ukr. nouévska || nouúvska 'poszwa, poszewka'. O stosunku *pošva do *poχva zob. Brückner, SE, s. 432, Machek, ES, s. 381. Forma połab. tłumaczy się zmieszaniami w tym języku zakończeń prowadzących się do pierwotnych *-ṽṽ, *-ṽṽ- *-va, *-va, *-y, por. cartev || cartai = *c̃rk̃ṽ, *c̃r̃ky, grausṽ || grausai = *grušva, *gruśy itp. — Rost w indeksie zapis Parum Schultzego transkrybuje püös(v) i względnie püös(v)é, tzn. dopuszcza możliwość formy nom. sg. f. lub gen. sg. f. Kuraszkiewicz, SO, VIII, s. 67, transkrybuje püs̃ṽ i wyprowadza z *pošṽ, wreszcie Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 176, transkrybuje püsě = *pośy, podobnie Polański—Sehnert, PED, s. 118.

püstod — adv. i praep. z gen. 'po; potem, później'.
W funkcji adv.: Pisslyôt 'Hernach' H, Pissljôt B, Pissljôt B₁; Daudigí¹ pisslyôt 'Lange nachher' H, pissljôt B₁.
W funkcji praep.: Pisslyôt, Pisslgôt 'Nach' H, Pissljôt

BB₁; Pisslyôt tritik dangó² 'Nach 3 Tagen' H, Pisslyot B₂, Pissljôt B₁.

Podobnie jak niektóre inne przysłowki (por. *dānau* || *dānai*, *vānau* || *vānai*) *püslod* było w połab. używane do tworzenia kalek niemieckich czasowników rozdzielnie złożonych:

püslod taütait 'robić później, odrabiać' (lub może 'naśladować'): Pisslyôt tgauteit 'Nachmachen' H, Pisslgôt B₁, Pisslyot C.

püslod sādāt 'naśladować': Pisslyôt ssādāt 'Nachahmen' H.

valgojē püslod 'następuje (za kimś, za czymś)': Walgójy pisslyot 'Nachfolgen' H, pissljôt B, pissilgôt B₁, pisslyôt C.

šikol püslod 'posłał (po kogoś)': Czikól pisslyôt 'Nachsenden' H.

gornāl püslod 'powtórzył (powtarzał?)': Ggôrnāl pisslyot 'Nachsprechen' H, pissljôt B, pisseljôt B₁, Pisslyôt B₂C.

bezē püslod 'ściga, idzie za kimś': Bese pislyôt 'Verfolgen, d. i. einem nachlaufen' H, pisljôt B, pislgôt B₁, pisslyôt B₂.

**poslědz*, **poslědz kutiti*, **poslědz szdēti*, **valg-* (z dn.) -*aje* (*to*) *poslědz*, **šik-* (z dn.) -*al* *poslědz*, **gornil* *poslědz*: stpol. *poślad* 'potem, później; do tyłu, z powrotem', por. też pol. dzis. *poślad* 'ziarno gorszego gatunku oddzielone podczas czyszczenia zboża', pomor. *p^uóslod* adv. 'hinten, hinterher', por. też *p^uósloda* praep. z gen. 'hinter', dł. dial. *póślad* i *póśléd* (literackie *póślědy*) adv. 'hinterher, dahinten, zuletzt, schliesslich', praep. z gen. 'hinter, nach', cz. książk. *posled* 'ostatnio, na końcu; wreszcie', sło. *poslěd* adv. 'zuletzt', praep. z gen. 'nach; infolge', strus. *poslědz* 'później; na końcu, wreszcie', por. też pokrewne dł. *póślědy* (zob. wyżej), gł. *posledy* 'na końcu, na ostatek, w tyle', sła. *do posledu* 'do końca', sło. *poslědi* 'zuletzt', ses. *poslědz* adv. 'zuletzt, in der folge, später', praep. z gen. 'nach (zeitlich)', *poslědi* adv. 'später, darauf', *poslěžde* adv. 'zuletzt, nachher, später'. — Formacja utworzona z przedrostka **po* oraz rzeczownika **slědz*. Por. o podobnej budowie *naparəd*.

¹ *dāudü* = **dłgo*. ² *püslod tritěg daño* = **poslědz tretějego dvāa*.

püsten — s. nom. sg. (f.?) 'cień': Püsteen 'Schatten' PS, Püstern O; Püstēn 'Schatten' H.

püstenə — nom.-acc. pl. 'cienie': Püstena 'Schatten, plur.' H.

**postěň*, **postěňě*: derywat od wyrażenia przyimkowego **po stěňě* do **stěň* || *těň* 'cień', por. ros. dial. *náčmēn* 'cień człowieka', poza tym por. bez przedrostka pol. *cień* 'umbra', w stpol. też 'ciemność', dł. *šěň* 'cień; ciemność', gł. *ścěn* 'cień', cz. *stín*, dial. *tín* 'ts.', sła. *tieň* 'ts.', *stieň* 'ts.', sło. *těnja* 'ein bestimmt begrenzter Schatten (z. B. eines Menschen, eines Hauses), das Schattenbild', ses. *stěň* m. 'Schatten', ros. *мень* f. 'ts.', dial. *мень* f. 'ts.', ukr. *минь* f. 'ts.' — Co do oboczności w przedrostku **pa-* || **po-* por. także s. v. *pūvoz*, *pūzderə*. — O stosunku **stěň* do **těň* i dalszych nawiązaniach etymologicznych zob. Sławski, Słownik et., I, s. 100, Vasmer, REW, III, s. 11 i 93—94.

püstilə zob. *pöstilə*.

püstově — 3. sg. praes. 'postawi, położy': Pistówe 'Setzen' H; Pistówe no nūsłā¹ 'Auf die Bahre setzen' H, Pistów nō nūsłā B₁.

püstovaj-mě — 2. sg. imperat. 'postaw mu, połóż mu' (może z błędną składnią zamiast *jěg* 'go'): Pistoweime 'Ihn setzen' H, Pistóweyme B₁B₂C.

püstově vānau : *püstově vānai* — 3. sg. praes. 'wystawi': Pistowe wannāf 'Ausstellen' H, Pistówe wannāy B₁, Pistówewannāf B.

**postavi*(*to*), **postavi-mu*, **postavi*(*to*) *vōnu* do **postaviti*: pol. *postawić* 'stawiając umieścić na czymś, ustawić; postawić', pomor. *p^uostavie* 'hinstellen, aufstellen; errichten, bauen', dł. *postaviš* || *postajiš* 'ts.', gł. *postajić* 'postawić; podnieść; ustalić', cz. *postaviti* 'postawić; wybudować', sła.

postavit 'ts.', slė. *postáviti* 'ts.', sch. *pòstaviti* 'postawić; ustawić; założyć; mianować', scs. *postaviti* 'aufstellen, hinsetzen, bestellen, machen zu', bg. *nocmáся* 'postawić; zainstalować', maced. *nocmasu* 'ts.', ros. *nocmásumь* 'zmusić kogoś albo pomóc komuś, żeby stanął; ustawić coś w pozycji stojącej; wybudować', ukr. *nocmásumu* 'umieścić, postawić; zbudować', br. *nacmásiуь* 'postawić; podnieść'. — Z przedrostkiem *po- do *staviti, zob. s. v. *stově*.

¹ *püstově no nislə* ⇐ *postavi(tə) na neslě.

püsvaičə — s. nom. sg. f. 'poszewka (na poduszkę)': Püssweitz 'Kissenbühr' PS, Püsweitz O; Püssweitz 'Bautelsack' PS, Pussweitz O.

**pošvica*: stpol. *poszwica* 'wierzchnie pokrycie poduszki', por. też cz. rzad. *pošvice* deminutivum 'pochewka'. — Derywat od **pošva* utworzony za pomocą sufiksu *-ica. Zob. *püsai* (*püsě?*).

pütqzenə — part. praet. pass., zaświadczone tylko w wyrażeniu:

pütqzene tölə 'kareta': Pitańgsena Tjela 'Kutsche, d. i. ein bezogener Wagen' HB₁.

Wyrażenie *pütqzenə tölə* (⇐ **potęženaja kola*) jest zapewne dorazną kalką jakiegoś niem. złożenia typu *Zug-Karre*, zob. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 199.

**potęženaja* do **potęgnoti*: z przedrostkiem *po- do **tegnoti*, zob. s. v. *tagně*. Por. także pol. *pociągnąć* 'dok. do ciągnąć', 'szarpnąć', dł. *pošėgnuś* 'ein wenig ziehen; überziehen, beziehen', gł. *poćahnyć* 'pociągnąć, powlec', cz. *potáhnouti* 'ts.', sła. *potiahnut* 'ts.', slė. *potégniti* 'einen Zug tun, ziehen', sch. *potégnuti* 'pociągnąć; uderzyć', bg. *potéгна* 'naprawić', maced. *potegne* 'pociągnąć', ros. *потянуть* 'ts.', ukr. *потягнути* 'ts.', br. *пацягнуць* 'ts.'

pütesət — inf. 'uspokajac, zabawiac (dzieci)': Pitěssat 'Stillen (Kinder stille machen)' H, Pytěssat B₁.

pütesojě (*pütesaj?*) — 3. sg. praes. (2. sg. imperat.?) 'zabawia (zabaw?) (dziecko)': Pytěssay 'Spielzeug¹ (Kind)' HB₁.

potěšati*, **potěšaje(tə)* (potěši?*): pol. *pocieszac* 'sprawiac pociechę, podtrzymywac na duchu', cz. *potěšiti* 'ucieszyć, pocieszyć', sła. *potešit* 'ts.', ukr. *nomiuámu* 'pocieszac', por. także dł. *šěšyś* 'karmić dziecko piersią'. — Z przedrostkiem *po- do *těšiti*, zob. s. v. *tesqčě*.

¹ Znaczenie podane niedokładnie.

pütkladě — 3. sg. praes. 'podłozy': Pitklode 'Unterlegen' H, Pit klóde B₂.

**podzklade(tə)* do **podzklasti*: dł. *pódklasć* 'darunterlegen', gł. *podkłasć* 'podłozyć, podsunać', slė. *podklásti* 'unterlegen', bg. *подкладá* 'rozniecić (ogień)' (z dawniejszego: 'podłozyć do ognia'), strus. *podzklasti* 'podłozyć', w innych językach słow. poza tym tylko w formie niedokonanej prowadzącej się do **podzkladati*, por. pol. *podkładać*, cz. *podkládati*, sła. *podkládat'*, ros. *подкладывать*, ukr. *nidkladámu*, br. *надкладáуь*. — Z przedrostkiem *podz- do **klasti*, zob. s. v. *kladě*.

püttüv — s. nom. sg. f. 'podkowa': Pütchi 'Les fers de cheval' Pf; Pütgi 'Das Hufeisen' Vand, Pütge Do; Pittgi 'Hufeisen' H, Pittgi B₁.

püttüvə — nom.-acc. pl. 'podkowy': Pittgiwa 'Hufeisen, plur.' H, Pittgiwa B₁C.

**podzkovь*, **podzkově* (|| **podzкова*), por. pol. *podkowa*, dł. *pódkowa*, gł. *pódkow* || *pódkowa*, cz. *podkova*, sła. *podkova*, slė. *pódkov* || *podkōva*, sch. *pòtkova*, bg. *подкóва*, maced. *подкова*, ros. *подкóва*, ukr. *nidkósa*, br. *надкóса*. — Derywat rzeczownikowy (zapewne z pierwotnego nomen actionis) od **podzkovati*. Pod względem budowy przypomina **opona*.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 207—208.

pütaině — 3. sg. praes. 'potrąci, nadepnie': Pitgeine 'Niederstoßen' H, Pítgeine B, Pütgeine B₁; Pitgeine prütge Nidige¹ 'Ueber den Fuß stoßen' H.

*pokydne(tō) do *pokydnoŋi: strus. pokynoŋi 'zostawić, porzucić', ros. покінуть 'opuścić, porzucić', ukr. покінуть 'ts.', br. nakínyu 'ts.' — Z przedrostkiem *po- do *kydnoŋi — perfectivum do *kydati 'rzucić', por. stpol. kinąc 'rzucić', cz. kydnouti 'ts.', dł. kidnuš 'austun, ausschütten, klecksen', kinuš 'ts.', gł. kidnyć || kinyć 'wysypać, wylać; wyrzucić (gnój)', bg. кидна се 'pobiec' (z dawniejszego 'rzucić się'), znaczeniowo por. także pol. pomor. nadkīdnoc 'anstoßen'. — O rozwoju znaczeniowym i dalszych nawiązaniach etymologicznych zob. Sławski, Słownik et., II, s. 136—137.

¹ pütaině pritě nüdě = *pokydne(tō) perky nogy.

püvaucai-jěg — 2. sg. imperat. 'naucz go': tay Biwóyzeyik¹ 'Lehre du ihn' H, Bywóytzeyik B₁.

*pouči-(jego) do *poučiti: pol. pouczyć 'udzielić komuś wiadomości, wyjaśnić; nauczyć', stpol. pouczyć 'powiadomić', pomor. p^oouučac 'lehren, belehren, anlernen', dł. pohucyš 'belehren, zurechtweisen', gł. powučić 'ts.', cz. poučiti 'ts.', sła. poučit 'ts.', sła. poučiti 'belehren, unterweisen', sch. poučiti 'nauczyć', scs. poučiti 'belehren', bg. noýca 'ts.', maced. nouču 'nauczyć, pouczyć', ros. noučúmь 'pouczyć', ukr. nosúmu 'ts.', br. navyčyub 'ts., nauczyć'. — Z przedrostkiem *po- do *učiti, zob. s. v. vaucēt.

¹ tai püvaucai-jěg = *ty pouči-jego.

püvauczai-jěg — 2. sg. imperat. 'okielznaj go': Püwausdayik 'Zäume ihn auf' H, Püwausdayik B₁B₂C.

*pouzdi-jego do *pouzdiŋi: derywat czasownikowy od *uzda utworzony za pomocą sufiksu *-iti i prefiksu *po-. W innych językach słow. występują tu formacje z sufiksem *-iti i *-ati, por. stpol. obuzdać 'założyć uzdę, okielznać', pomor. uouúzdac 'ts.', dł. zahuzdziš 'ts.', gł. zawuzdzić 'ts.', cz. uzdiŋi 'nakładać

uzdę', sła. uzdit 'ts.', sła. obuzdāti 'nałożyć uzdę', sch. obuzdati 'ts.', bg. obyždāy 'nakładać uzdę', maced. obyždu 'nałożyć uzdę', ros. obyždāmь 'ts.' — O etymologii rzeczownika *uzda zob. Meillet, Ét., s. 321, Vasmer, REW, III, s. 177 (z dalszą bibliografią).

püvodě — 3. sg. praes. 'nakłada uprzęż (koniowi), zaprzęga (konia)': Püwôde 'Spannen' HB₁; püwôde prít radelí¹ 'Vor den Haken spannen' H, püwôde B₁B₂C.

püvodeně — subst. verb. 'zaprzęganie': Püwôden 'Spannen' H.

Forma subst. verb. püvodeně zamiast *püvozině pod wpływem formy part. praet. pass., zob. Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 230. Co do zapisu Henniga Püwôden z opuszczonym -ě w wygłosie po spółgłosce n zob. Polański, Polabica I, s. 113—123.

*povadi(tō), *povadenyje (zamiast *povadjenyje) do *povaditi: budowa niezupełnie jasna. Niewątpliwie pozostaje w związku z prasłow. rzeczownikiem *povodō 'rodzaj lejcy, wodze', por. pol. powód 'rzemień, powróż, na którym prowadzi się konia', cz. przestarz. povodec 'lejc', sła. povòd, częściej povòdec 'die Pferdeleine, die Strickhalfter; das Leitseil, der Zügel', sch. póvod 'cugiel, lejc; smycz', bg. nóvod 'cugiel', maced. novod 'ts.', strus. povodō 'lejc, cugiel', ros. nóvod 'ts.', ukr. nóvid 'wodze, lejce; powróż', br. nóvad 'cugiel, lejc'. W polab. rzeczownik ten prawdopodobnie występował z wokalizmem *a po v (*povadō), por. podobną oboczność w języku sła. w pokrewnym rzeczowniku o tym samym znaczeniu váje 'lejce, wodze, cugle' wobec vója 'ts.', w innych językach słow. tylko z wokalizmem o: pol. wodze, ros. во́взду, ukr. во́взка, br. वो́взка. Czasownik püvodě byłby wtedy regularnym denominativum na *-iti od *povadō. Mniej prawdopodobne ze względów znaczeniowych wydaje się objaśnienie Szydłowskiej-Ceglowej, Lud, XLVIII, s. 204—205. Co do budowy rzeczownika *povodō zob. Meillet, Ét., s. 224.

¹ *püvodě prid rádlü* = **povadi(tə) perđə ordlo*. Co do składni por. niem. *vor den Haken spannen, vor den Wagen spannen* (kalka z niem., zob. Szydłowska-Ceglowa, l. c.).

püvōsə — 3. sg. praes. 'powącha': Poiwuṁgsa 'L'odorat' ¹ Pf, Poiwungsa Ec; Poiwungsa 'Der Geruch' ¹ Vand, Poingungsa ² Do.

**povōšaje(tə)* do **povōšati*: forma wtórna zamiast **povōχati*, utworzona zapewne pod wpływem formy praes. **povōšə*. Czasownik **vōχati* odmieniał się pierwotnie w praes. prawdopodobnie na *-je- || *-jo-, zob. Vaillant, GC, III, s. 332. — Por. pol. *powąchać* 'wciągnąć zapach nosem, rozpoznać zapach węchem', sło. *povōhati* 'beriechen, beschnüffeln'. Dalsze odpowiedniki zob. s. v. *vōsat*.

¹ Znaczenie podane niedokładnie. ² Błąd zam. Poiwungsa.

püvōz zob. *pōvōz*.

püzaiṁə — s. nom. sg. f. 'wiosna': Püseima 'Frühling, d. i. nach dem Winter' H.

**pozima*: gł. *pozyma* 'późna zima, druga zima', o podobnej budowie por. też gł. *nazyma* 'jesień'. Por. *püzaiṁək*.

Nieco inaczej Heydzianka-Pilatowa, RPTNO, VIII, s. 60—67.

püzaiṁək — s. nom. sg. m. 'wiosna': Püseimak 'Frühling, d. i. nach dem Winter' HB₁.

**poziməkə*: pol. dial. *pozimek* 'wiosna', kasz. *pozimek* 'koniec wiosny', sło. *pozimek* 'der Nachwinter', por. też ros. dial. *nozúmok*, pl. *nozúmku* 'późne mrozy, późny śnieg'. — Formacja utworzona od wyrażenia przyimkowego **po zimě* za pomocą sufiksu *-əkə. — W połab. w tym samym znaczeniu występował też wyraz *püzaiṁə* (zob. s. v.).

Heydzianka-Pilatowa, RPTNO, VIII, 1957, s. 60—67.

püzarət (|| *pōzarət?*) — inf. 'popatrzeć, spojrzeć': püsaarat 'zu sehen' PS, pü-saarat H; Püsaarat, Besárat 'Beschauen' H, Püsárad B₁; Püsárat 'Zuschauen' H, Püsárat B₁.

püzarě — 3. sg. praes. 'popatrzy, spojrzy': Püsare 'Zuschauen' H, Püsáre B₁.

püzarě-mě — 2. sg. imperat. 'popatrz mi, spojrzij mi': Püsaarim 'Besiehe mir' PS (tu też należy kontekst: *Wattung Dahrung* ¹ 'in das Loch' PS). — W formie imperat. spodziewalibyśmy się przed enklityką pełnego rozwoju końcówki (tj. **püzaraj-mě*). Tak też tę formę rekonstruuja Polański—Sehnert, PED, s. 119. W zapisach Parum Schulzkiego jednak często się spotyka w wygłosie redukcję, gdzie inne zabytki wykazują pełny rozwój wokalizmu, por. Lehr-Spływiński, Gram. pol., s. 219, przyp. 2. Nie jest tylko pewne, czy tego rodzaju pisownia oddaje rzeczywiste cechy dialektu przez tego autora reprezentowanego, czy może jest to tylko wynik niedbałości.

püzarəl — praet. sg. m. 'spojrzał, popatrzył': Püsariäl ² 'Zugeschaut' H.

**pozrěti*, **pozri(tə)*, **pozri-mi*, **pozrěłə*: stpol. *pojźrzeć, poźreć, poźrzeć* 'spojrzeć, zobaczyć', sło. *pozrěti* 'popatrzeć', scs. *pozrěti* 'sehen, erblicken, Nachsicht haben', strus. *pozrěti* 'popatrzeć', ukr. *nozplmu* 'ts.' — Z przedrostkiem **po-* do **zr-ěti*, zob. s. v. *zarət*.

¹ *vā tō darō* = **və tō dirō*. ² Zapis zapewne niedokładny ze znakiem akcentu nad literą *a*: zapisy czasownika z tym samym pierwiastkiem bez przedrostka lub z innym przedrostkiem świadczą, że zakończenie *-ělə rozwinęło się tu w połab. w zredukowane -əl, por. *zarəl, voźzarəl*.

püzder — s. nom. sg. m. 'paździerz': püssdehr 'Schäwe' PS.

püzderə — nom.-acc. pl. 'paździerze': Pisedera 'Schäbe vom Flachs' H, Pysedera B₁, Pisedera BB₂C.

**pozderə*, **pozderě* (zamiast **pozderj* pod wpływem tematów pierwotnie miękkich, do których ten rzeczownik się dostał poprzez collectivum **pozderjje*), w innych językach

słow. też *pazdero, por. pol. dial. paździor, pomor. pászór, dł. pazđer m. lub f., zwykle w plur. pazđerė, gł. pazđer f., pl. pazđerje, cz. pazdeři n. (coll.), sła. pazderie n. (coll.), sła. pazdēr || pozdēr m., coll. pazdērje || pozdērje, sch. pòz-der m., strus. i res. pazdero 'słoma', pazderije || pozderije 'ts.', bg. nazdép, ros. dial. náздеp 'paździerz; słoma', ukr. náздip 'содранное лыко или кострика', поздірря 'кострика'. — Pierwotna budowa: prefiks *pos- || *pōs- + der- (pierwiastek ten sam, co w *derti || *d̄rati, zob. s. v. derě), zob. Meillet, Ét., s. 161, Vasmer, REW, II, s. 301 (z dalszą bibliografią).

püz d'aině — 3. sg. praes. 'zginie, zniknie': Pistjeine 'Verschwinden' H, Pisstjeine B₁.

püz d'ainotě — part. preat. pass. 'zaginiony': Pistjeinunte 'Verschwunden' H, Pistjeinunte B₁B₂C.

*pojъzgyne(tə), *pojъzgynotəjъ do *pojъzgy(b)noti, tj. z dwoma prefiksami: *po-jъz-gy(b)noti, por. z tymi samymi prefiksami sła. poizginiti 'nach einander verschwinden', poza tym por. pol. zginać, zginie 'zniknąć, sczeznąć, zgubić się', pomor. zginoc 'verschwinden', dł. zginus 'gänzlich schwinden', gł. zhinyé, zhinje 'ts., zwiędnąć', cz. zhynouti 'zginać', sła. zhynút 'ts.', sch. izginuti 'ts.', scs. izgybnoti 'ts.', res. nozúbnýmь 'ts.', ukr. zínymu 'ts.', br. zínuyъ 'ts.' — Pierwotne inchoativum z wokalizmem długim (pierwiastek ten sam, co w gubiti, ḡbnoti, zob. s. v. vèzd'aině, zob. Kuryłowicz, RS, XVI, s. 8, Sławski, Słownik et., I, s. 280, Vasmer, REW, I, s. 267 — z dalszą bibliografią).

püzñü — adv. 'późno, późno wieczorem': Püsñü 'Le soir' Pf; Püseni 'Spät' H, Püseni B₂.

*pozďno: pol. późno 'pod koniec jakiegoś czasu (dnia, doby, roku); po zwykłym lub ustalonym czasie, z opóźnieniem', pomor. p^oozdno 'spät', sch. pòzno 'ts.', bg. dial. nóздно 'ts.', strus. pozďno 'późno, późnym wieczorem (blisko do

nocy); powoli', ros. nóздно 'późno', ukr. нізно 'ts.', br. nóзна 'ts.' — Derywat przysłówkowy od przymiotnika *pozďno, por. pol. późny, dł. późny, gł. późny, cz. pozdní, sła. pozdný, scs. pozďno, ros. nóздный, ukr. нізний, br. nóзний; punktem wyjścia zaś dla przymiotnika *pozďno była forma *pozďo, por. strus. pozdyjъ 'późny', scs. pozdē 'późno', dł. późdē 'ts.', gł. pozdē 'ts.', cz. pozdē 'ts.', sła. pozde 'ts.', sła. pozd adi. 'późny', pozdo adv. 'późno', ros. dial. nóздый || поздоў 'późny' (Dal). Ps. forma *pozďo z pierwotnego *pos (por. lit. pas 'przy', łac. pos-t ← *pos-ti, alb. pas 'po') oraz -dō (tego samego, co w *nadō, *sodō), zob. Meillet, Ét., s. 161, Trautmann, BSW, s. 207, Vasmer, REW II, s. 387—388 (z dalszą bibliografią).

P

pās — s. nom. sg. m. 'pies': Piōs 'Un chien' Pf; Chuśsdey¹ piōs 'Le Chien est galeux' Pf; Bias 'Hund' Mit; Pias 'Hundt' An; pias 'Der Hund' Vand; Pyahss 'Hundt' PS, Pijass O; Tung Pijahss böre² 'der Hund bellt' PS, Pijas J; Pias 'Hundt' Bauc; gang kak kungsáyangse pyâs³ 'Er ist ein beißiger Hund' H; Piâs bijauza⁴ 'Der Hund bellt' H; Wile⁵ piâs 'Fauler Hund' H; Gehôrsteiwa⁶ piâs 'Ein schäbichter Hund' H; Piâs 'Hund' H, Pýâs B₁; preeste⁷ piâs 'toller Hund' HB₁.

vülě pās 'leń, prózniak': Wüle Piâs 'Müßiggänger, d. i. fauler Hund' H, Pyâs B₁.

pasaj || pāsě — nom. pl. 'psy': Passáy 'Hund, plur.' H, Pessáy B₂; Mijohle⁸ Pyessi 'kleine Hunde' PS, pjessi J.

*pъso, *pъsi || *pъsy: pol. pies, psa 'canis', w tym samym znaczeniu kasz. pēs, dł. pjas, psa, gł. pos, psa, cz. pes, psa, sła. pes, psa, sła. pès, psà, sch. pās, psà, scs. pъso, bg. pejor. nec, maced. nec, strus. pъso, ros. nēc, nca, ukr. nec, nca, br. nēc, nca. — Co do dalszej etymologii zob. Vasmer, REW, II, s. 346—347 (z bibliografią).

¹ *χorstaivě* = **χorstivǝjǝ*. ² *tō páš bōrě* = **tǝnǝ pǝšǝ bǝr-je(tǝ)*. ³ **ja kǝk kǝsǝjǝčǝ páš* = **je(stǝ) kako kǝsǝjǝtǝjǝ pǝšǝ*.
⁴ *pás Baucě* (zob. s. v.). ⁵ *vülě* (pożyczka z dn., zob. s. v.).
⁶ *χorstaivě*, zob. wyżej, przyp. 1. ⁷ *prōstě* = **prostǝjǝ*.
⁸ *mōlē* = **mǝlǝji*.

pósacně — adi. nom.-acc. sg. n. 'piaszczyste': Pösâtzna 'Sandicht' HB; Pösâtzna Lguntí¹ 'Sandicht Land' H.

**pěšǝčǝnoje* do **pěšǝčǝnǝ*: stpol. *piaseczny* 'piaszczysty, obfity w piasek', gł. *pěšačny* 'ts.', sle. *pésečen*, bg. *пясъчен* 'ts.', strus. *pěšǝčǝnyjǝ* 'ts.; piaskowy, z piasku', ros. *песочный* 'piaskowy, z piasku', ukr. *нісочний* 'ts.', br. *пясочны* 'ts.' — Derywat przymiotnikowy od **pěšǝkǝ* (zob. s. v. *pósək*) utworzony za pomocą produktywnego sufiksu *-ǝn-.

¹ *lǝdǝ* = **lǝdo*.

pósək zob. *pósək*.

pósək — s. nom. sg. m. 'piasek': Piósac 'Du sable' Pf; Piosak 'Der Sand' Vand; pijossie 'Sandt' PS, Pi Jossie O, pijossie H, J; Pyosack 'Sandt' Bauc; Pyósak 'Sand' H, Pjósak B, Pyósak, Pyóssak C.

**pěšǝkǝ*: pol. *piasek*, kasz. *pǝšk*, pomor. *pǝšk*, dł. *pěšk*, gł. *pěšk*, cz. *písek*, sła. *piesok*, sle. *pések*, sch. *pjèsak*, scs. *pěšǝkǝ*, bg. *пясък*, maced. *неок*, strus. *pěšǝkǝ*, *pěsokǝ*, ros. *песок*, ukr. *нісок*, br. *пясók*. — Co do dalszej etymologii zob. Vasmer, REW, II, s. 347—348. — Lehr-Splawiński, SO, VIII, s. 223, zapisy Parum Schultzego rekonstruuje w postaci *pósək* = **pěsokǝ*. Niepewne.

pót — inf. 'śpiewać; piąć': Jotzang *pěsnáy püöl*¹ 'Ich will Lieder singen' H, piól B₁.

püja — 1. sg. praes. 'śpiewam': Jos² *püang* 'Ich singe' H, piang B₁.

püjě — 3. sg. praes. 'śpiewa; pieje': Pühje 'Singen' PS, Püje H; Püe 'Krähen' H; Slepatz³ *püe* 'Der Hahn krähet' H; Püe 'Singen' H, Püe B₁; Püe *Pěsnáy*⁴ 'Lieder singen' H, Püe B₁.

püja — 3. pl. praes. 'śpiewają; pieją': tǝm *püang*⁵ 'Da singen sie' H, *püany*⁶ B₂; Slépze⁷ *püang* 'die Hähne krehen' H.

pól — praet. sg. m. 'śpiewał; (piał)': Juš piól 'Vous avez chanté'⁸ Pf, pióol Ec; Jus plól⁹ 'Ihr habt gesungen'¹⁰ Vand; Jose¹¹ *püól* 'Ich habe gesungen' H, piól B₁.

**pěti*, **pojǝ*, **poje(tǝ)*, **pojǝtǝ*, **pěłǝ*: stpol. *piác*, *poje* 'śpiewać; opiewać (zwłaszcza czyjaś chwałę); chrapać przez sen', pol. dzis. *piác*, *pieje* 'o kogucie: wydawać charakterystyczny dla niego głos', cz. *pěti*, *pěji* 'śpiewać; opiewać', sła. *piet*, *peje* 'ts.', sle. *pěti*, *pójem* 'śpiewać; piąć', scs. *pěti*, *pojǝ* 'singen; lobpreisen', bg. *нея*, *нею* 'śpiewać; piąć', maced. *nee* 'ts.', strus. *pěti*, *poju* 'śpiewać; opiewać; dźwięczeć', ros. *несть*, *ною*, *ноюшь* 'śpiewać; piąć', br. *нець* 'śpiewać'. — W połab. inf. *pót* zamiast **pet* pod wpływem part. praet. pass. *pól* = **pěłǝ* podobnie jak w pol. *piác* zamiast **pieć*.

¹ *jo-ca pesnai pót* = **ja χǝtǝjǝ pěšni pěti*. Zapis püól błędnie zam. püót lub pyót, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 236.
² *joz* = **jazǝ*. ³ *slepǝc* = **slěpǝcǝ*. ⁴ *pesnai* = **pěšni*.
⁵ *tom püja* = **tamo pojǝ(tǝ)*. ⁶ Błąd zam. püang. ⁷ *slepǝc* = **slěpǝci*. ⁸ Znaczenie podane nieściśle. ⁹ plól przez pomyłkę zam. piól. ¹⁰ Znaczenie podane nieściśle. ¹¹ *joz* = **jazǝ*.

pôtě — num. 'piąty': Pyûnte 'Fünffte' H, Pijunte B.

**pětǝjǝ*, do **pětǝ*: pol. *piąty*, pomor. *pǝtǝ*, dł. *pěty*, gł. *pjaty*, cz. *pátý*, sła. *piaty*, sle. *pěti*, sch. *pěti*, scs. *pětǝ*, *pětyjǝ*, ros. *пятым*, ukr. *п'ятим*, br. *пямы*. — Z odpowiedników por. lit. *penktas*, stprus. *piēnctis*, grec. *πέμπτος*, łac. *quintus*, goc. *fimfta*, stind. *pañcathá-*, tochar. A *pant*, tochar. B *piñkte*.

Trautmann, BSW, w. 213, Vasmer, REW, II, s. 479 (z dalszą bibliografią).

pôtǝ — s. nom. sg. f. 'pięta': Pyiunta 'Hacke-Ferße' Bauc; Pyûnta 'Ferse' H, Pjûnta B, Pijûnta B₁.

**pěta*: pol. *pięta* 'tylna część stopy', w tym samym podstawowym znaczeniu pomor. *pǝta*, dł. *pěta*, gł. *pjata*, cz. *pata*,

sła. *päta*, sle. *péta*, sch. *péta*, scs. *pęta*, bg. *nemá*, maced. *nema*, ros. *нямá*, ukr. *н'ямá*, br. *нямá*. — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *péntis* 'Ferse; dickes Ende, Rücken der Axt od. Sense', strpus. *pentis* 'Ferse', afgań. *pūnda* 'Ferse'.

Trautmann, BSW, s. 214, Vasmer, REW, II, s. 477 (z dalszą bibliografią).

R

radlitě — adi. nom. sg. m. 'uczciwy, rzetelny': Radlītge 'Redlich' H, Radelītge B₁, Radlītge BB₂C.

Pożyczka z śrdn. *redelik* 'vernünftig; redlich, ehrlich, ehrbar'. Zakończenie połab.: *-ě* ← **-ǫjь*. Spółgłoska *k* przed takim zakończeniem regularnie przechodziła w *t*, por. rodzime *viltě* ← **velikǫjь*.

Lehr, Zapoż., s. 283 i 295, Polański, MZ, s. 140.

ragni-sə — 3. sg. praes. 'porusza się, rusza się': Rágnissa 'Bewegen' HB₁; Ragnýssa 'Bewegend' ¹ HB₁; Ragnýssa 'beweglich' ² HB₁; Niragnýssa ³ 'Unbeweglich' ⁴ H, Ny ragnýssa B₁; niragnissa Müll.

Z śrdn. *regen* 'bewegen, rühren; sich rühren, sich aufmachen'. Pożyczkę podciągnięto pod rodzime tematy na **-ne-* || **-no-*, zob. Polański, MZ, s. 74, 86, 159. Co do strony fonetycznej zob. Lehr, Zapoż., s. 283.

¹ Znaczenie podane nieściśle. ² Znaczenie podane nieściśle.
³ *ni ragni-sə* ← **ne...* ⁴ Znaczenie podane nieściśle.

ragol (lub może: *rakol*) — praet. sg. m. 'dotknął': Ragól 'Anrühren' H.

Ponieważ w źródłach połab. nierzadko mieszano litery na oznaczenie spółgłosek dźwięcznych i bezdźwięcznych, zapis powyższy może reprezentować pożyczkę z śrdn. *raken* 'treffen, erreichen, tangere' lub *regen* (zob. s. v. *ragni-sə*). W drugim wypadku byłaby to inna forma od tego samego

rdzenia, który w praes. występuje w koniugacji na **-ne-* || **-no-*. — Zakończenie połab. *-ol* ← **-alō*.

Lehr, Zapoż., s. 283 (opowiada się za pierwszą możliwością), Polański, MZ, s. 151 (opowiada się za drugą lekcją).

raǰai — s. nom. sg. f. 'zemsta': Rascháy 'Rache' H.

Pożyczka z niem. *Rache* (najprawdopodobniej ze śrwn. *râche*) 'kara, zemsta'. Zakończenie połab. *-ai* ← **-y* (tj. końcówka nom. sg. f. dawnej deklinacji na **-ū-*). W połab. sporo pożyczek rzeczownikowych zostało podciągniętych pod ten typ deklinacyjny, zob. Polański, MZ, s. 49, 133.

raigerə — 3. sg. praes. 'kieruje, rządzi, panuje': Reigeria 'Hauß halten, oder die Wirtschaft führen' HB₁; Wan ¹ reigeria 'Er regieret' H; Store ² Reigeria 'Ein alter Haußwirth' HB₁; Gleipe ³ Regeria 'Junger Hauß-Wirth' HB₁.

raigerəl — praet. sg. m. 'kierował, rządził': Reigerial 'Regieren' HB₁.

Pożyczka z śrdn. *regēren* 'regieren; herschen, regere'. — Zakończenia połab.: *-e* ← **-aje(tō)*, **-əl* ← **-alō*. — Rost, s. 416, s. v. *regéra*, zmylony znaczeniami rzeczownikowymi podanymi przez Henniga niesłusznie dwa zapisy uważa za reprezentujące formę rzeczownikową. W zabytkach połab. nierzadko znaczenia podawane są nieściśle, zob. np. s. v. *možě*, przyp. 1, por. też znaczenie podane przez Henniga dla rzeczownika *mücaǰdlě*: 'Röthen, Flachs röthen'.

Polański, MZ, s. 79 i 151, RS, XXI, s. 184, Radłowski, StFPS, III, s. 288.

¹ *vān* ← **onō*. ² *storě* ← **starǫjь*. ³ *glaipe* ← **glupǫjь*.

raizo — 3. sg. praes. 'jedzie, podróżuje': Reisa 'Reisen' H, Reysa B₁.

raizol — praet. sg. m. 'jechał, podróżował': Reisól 'Gereiset haben' H, Reysól B₁.

Pożyczka z niem., por. śrdn. *reisen* 'einen Gang, eine

Reise machen', niem. *reisen* 'jechać, podróżować'. — Zakończenia połab.: *-ə* = **-aje(tə)*, *-ol* = **-alə*.

Lehr, Zapoż., s. 285, Polański, MZ, s. 151.

raizo — s. nom. sg. f. 'podróż; moment w podróży, punkt w czasie, raz': Reisó 'Reise' H.

raiz — gen. pl., zaświadczone w wyrażeniu *vilē raiz* 'wiele razy': Wilereis 'Offt' H, Wile reis BB₁.

Pożyczka z śrdn. *reise* f. 'Reise; Zug, mal, Zeitpunkt'. — Zakończenia połab.: *-o* = **-a*, zero w gen. pl. = **-ə*. Postać niezredukowana końcówki nom. sg. wiąże się z długością pierwszej sylaby, zob. Polański, MZ, s. 28—33. — Formę gen. pl. *raiz* Reczek (Z badań..., s. 17) nieprzekonująco interpretował jako adv., zob. Polański, op. cit., s. 48.

Rost, s. 141, przyp. 31, Lehr, Zapoż., s. 285, 297, 302, 305.

rakol I. — praet. sg. m. 'liczył': Rakôl 'Rechnen' H.

Z śrdn. *reken* || *rekenen* 'liczyć'. — Zakończenie połab. *-ol* = **-alə*.

Lehr, Zapoż., s. 283, 306, Polański, MZ, s. 151.

rakol II. zob. *ragol*.

ramkə — s. nom. sg. m. 'baran; cap, kozioł': Ramka 'Ziegenbock' Bauc; Tyesa¹ Ramka 'ts.'; Deiwa² Ramka 'Rehbock' Bauc; Ramka 'Bock' H; Deiwa² ramka 'Rehbock' H; Ramka 'Schaf-Bock' H, Rámka B₁.

Pożyczka z śrdn. *ram* m. 'baran, skop'. Sufiks *-kə* w zapożyczeniach jest wynikiem kontaminacji rodzimego **-ka* z dn. *-ke* (= niem. *-chen*), zob. Polański, MZ, s. 55—57.

Rost, s. 81, przyp. 13, 415, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 64—65.

¹ *tōzə* = **koza*. ² *daivě* = **divəjb*.

rādlaicaistě — s. nom. sg. n. 'radliczysko, część w radle, na którą nasadzona jest radlica': Radeleizeist 'Haken-Schif-

fel, daran der eiserne Haken befestiget' H, Radeléizeist BB₁C.

**ordličišče*: derywat od *ordlica* (zob. s. v. *rādlaicə*) utworzony za pomocą sufiksu **-išče*, występującego w językach słow. także w obocznej postaci **-isko*, por. pol. *radliczysko*. Szydłowska-Ceglowa, Lud XLVIII, s. 35.

rādlaicə — s. nom. sg. f. 'część robocza radła, radlica': Radleitzjaja 'Haakeisen' PS; Radeleitzia 'Hack-Eisen' Bauc; Radeleicia 'Pflug-Schar' H, Radeleizia B₁.

**ordlica*: pol. *radlica* 'część robocza radła, czasem to samo, co radło', kasz. *redlëca* 'część radła służąca do usypywania redliny', dł. *radlica* 'die Hakenpflugschar, die Pflugschar', gł. *radlica* 'ts.', cz. *radlice* 'radlica, lemiesz', śl. *radlica* 'ts.', śl. *rālica* 'die Pflughandhabe', sch. *rālica* 'radło, niewielki drewniany pług; rączka pługa', bg. *pámya* 'Pflugsterz', maced. *pamyā* 'ts.' — Derywat od **ordlo* (zob. s. v. *rādli*) utworzony za pomocą sufiksu **-ica*.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 35, 38.

rādli — s. nom. sg. n. 'radło': Rotlü 'Une charruë' Pf, Rottü¹ Ec; Rotlü 'Der Pflug'² Vand; Radeli 'Der Hake, damit mann die Arbeit statt eines Pfluges verrichtet' H, Radely¹ B₁; Radly¹ 'Hackeisen' HB₁.

nüz vā rādli 'krój (u radła)': Nys wa Radely¹ 'Hackeisen' HB₁.

prid rādli — acc. sg. 'przed radło' (kalka z niem., zob. s. v. *püvodě*): *püwóde*³ *prít radeli* 'Vor den Haken spannen' H, radali B₁.

rādla — nom.-acc. pl. 'radła': Radlaa 'Haake' PS, Radla O.

**ordlo*, **nožb vā ordlo* (ze zniekształconą składnią), **perdō ordlo*, **ordla*: pol. *radło* 'rodzaj pługa używanego do obsypywania roślin; prymitywne narzędzie rolnicze spulchniające glebę', kasz. *redło* 'radło', dł. *radło* 'Hakenpflug, Ruhrhaken', gł. *radło* 'ts.', cz. *rādlo* 'prymitywne narzędzie rol-

nicze do orania', sła. *radlo* 'ts.', rzad. 'radlica, lemiesz', sła. *rālo* 'der Halbpflug, ein kleiner Pflug ohne Räder', sch. *rālo* 'radło, drewniany pług', scs. *rālo* 'Pflug', bg. *pālo* 'radło, socha', maced. *pālo* 'ts.', ros. *pālo* 'ts.', dial. też 'lemiesz', ukr. *pālo* 'radło, socha', br. *pāla* 'gruby sęk'. — Derywat od pierwiastka **or-* (zob. s. v. *vārət*) utworzony za pomocą sufiksu *-*dlo*. O formacjach tego typu zob. Meillet, *Ét.*, s. 315—318. — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *ārklas* 'socha', łot. *ārklis* 'pług', stnord. *arðr* 'ts.', grec. *ἄροτρον*, kret. *ἄροτρον* 'ts.', łac. *arātrum* 'ts.', zob. Trautmann, BSW, s. 13, Vasmer, REW, II, s. 489 (z dalszą bibliografią).

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 35.

¹ Pomyłka zam. Rotlü. ² Znaczenie podane chyba nieściśle. ³ *püvodě* = **povadi(tə)*.

rādo — adi. nom. sg. f. 'rada', w połączeniu z czasownikiem znaczyło 'chętnie': *radó* 'Gerne' HB₁.

rādo met — 'lubieć': Johss tech tiebe¹ rado meht 'Ich wolte Dich gerne haben' PS.

**rada* do **radz*: pol. *rad*, f. *rada* (dziś tylko w nom.) 'zadowolony, uszczęśliwiony (w funkcji orzecznika albo jako skrót zdania względnego); jako określenie orzeczenia: chętnie', kasz. *rād* 'ts.', dł. *rad*, *rada* 'gern, bereitwillig', gł. *rady* 'rad; chętnie', *rady mēć* 'lubieć', cz. *rād*, *rāda* 'chętnie', *mīt rād* 'lubieć', sła. *rād*, *rada* 'chętnie', *mat' rād* 'lubieć', sła. *rād*, *rāda* 'chętnie', *rād biti* 'cieszyć się', *rad imeti* 'lubieć', sch. *rād* 'zadowolony; chętnie', *biti rad* 'cieszyć się', scs. *radz* 'froh; freudig', bg. lud. *pad* 'ts.', maced. *pad* 'ts.', ros. *pad* 'gotów, rad, chętnie', ukr. *pad* 'ts.', br. *pad* 'ts.'. — Dalsza etymologia niepewna, zob. Vasmer, REW, II, s. 481.

¹ *joz tex tibě* = **jazə χstěχə tebe...*

rādüst — s. nom. sg. f. 'wesele': *Ródüst* 'Les nocces' Pf; *Rodüst* 'Die Hochzeit' Vand, *Rodust* Do; *Radüst* 'Hochzeit' PS; *radüst* 'Hochzeit' PS; *Radüst* 'Hochzeit' H, *Radÿst* B₁.

rādüst — acc. sg. 'wesele', w wyrażeniu *rādüst tautait* 'urządzać wesele, robić wesele': *Zime*¹ *ródüst* *Zeit eit*² 'Voulons nous nous marier ensemble' Pf; *Zime*¹ *rodüst* *Zeitteit*?³ 'Wollen wir Hochzeit machen?' Vand; *Ssime*¹ *radüst* *tgauteit* 'Wollen wir Hochzeit machen' H, *Zime* *radüst* *tjauteit* B₁; *Moy* *tgautláy*⁴ *radüst* 'Wir haben Hochzeit gemacht' H.

**radostь*: pol. *radość* 'uczucie wielkiego zadowolenia, wesołości, rozradowanie, uciecha', kasz. *radosc* 'ts.', dł. *radosć* 'Die Wonne, die Lust, die Freude', gł. *radosć* 'ts.', cz. *radost* 'radość; przyjemność', sła. *radost'* 'ts.', sła. *radōst* 'ts.', sch. *rādōst* 'ts.', scs. *radostь* 'Freude', bg. *pādocm* 'ts.; Freudige Nachricht', maced. *pādocm* 'radość', ros. *pādocmь* 'ts.', ukr. *pādicmь* 'ts.', br. *pādacyb* 'ts.'. — Derywat od **radz* (zob. s. v. *rādo*) utworzony za pomocą sufiksu *-*ostь*. Rozwój semantyczny identyczny jak w pol. *wesele* 'przyjęcie, zabawa z okazji śludu' z dawniejszego (używanego dziś jako przestarz., arch.) 'radość, wesołość'.

¹ *cimě* = **χstjemy*. ² Zapis niedokładny zam. *Zeiteit* = *tjeiteit* = *taitait*. ³ Zob. wyżej, przyp. 2. ⁴ *moj tautlaj* (lub może *tautělaj*) = **my kutili*.

rāibě — adi. nom. sg. m. 'rybi, dotyczący ryby', zaświadczone w wyrażeniach:

rāibě dik 'staw na ryby': *Roibediè* 'Un etang' Pf; *Reibedik* 'Fisch-Teich' H, *Réibedic* B₁, *Reibedic* B₂C.

rāibě tēcer 'ręczna sieć do łowienia ryb': *Reib* *tgitzēr* 'Fischer-Korb' H, *Reibe* BB₁B₂C.

**rybьjьjь*: pol. *rybi* 'dotyczący ryby, należący do ryby', kasz. *rēb'i* || *rib'i* 'ts.', cz. *rybí* 'ts.', sła. *rybí* 'ts.', sła. *ribji* 'ts.', sch. *ribjī* 'ts.', bg. *púbu* 'ts.', strus. *rybii* 'ts.', ros. *púbuŭ* 'ts.'. — Przymiotnik utworzony od **ryba* (zob. s. v. *rāibo*) za pomocą sufiksu *-*bj-*. O podobnej budowie zob. *korvě*. — Wyrazy *dik* i *tēcer* są pożyczkami z niem., zob. s. v.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 85—86.

rāibnĕk (rāibinĕk?) — s. nom. sg. m. 'rybak': Reibínik, Reibínek 'Fischer' H.

Trudno ustalić w sposób niezawodny, którą z tych form reprezentuje zapis Henniga: w języku połab. sufiks *-inĕk* = **-enikz* był dość produktywny (zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 144), z drugiej strony w pisowni zabytków połab. nie brak przykładów wstawiania litery *i* między spółgłoskę płynną a poprzedzającą ją spółgłoskę inną, por. Eytíne = *aitně*, no Asillye = *no aslĕ*, Dillân = *dlân* (zob. s. v. v.). Może w ten sposób dałoby się objaśnić więcej form z rzekomym *-inĕk* = **-enikz*.

rybĕnikz* (rybenikz*?): dokładnym odpowiednikiem pod względem budowy i znaczenia jest tylko strus. *rybĕnikz* 'rybak' i ros. dial. *рѣбник* 'ts.', poza tym wyraz ten występuje w znaczeniu 'staw rybny': pol. *rybnik*, dł. *rybnik*, gł. *rybnik*, cz. *rybník*, sła. *rybník*, sło. *rĭbnik*, bg. *рѣбник*, maced. *рѣбник*, ukr. *рѣбник*, br. *рѣбник*, por. także ros. *рѣбник* 'hodowca ryb; pasztet z ryb w cieście; pieróg z rybą', w bg. oprócz 'staw rybny' także 'pieczona ryba z ryżem; chleb nadziewany rybą'. — Derywat od **ryba* (zob. s. v. *rāibo*) utworzony za pomocą sufiksu **-ĕnikz*.

Kuraszkiewicz, SO, VIII, s. 68, przyp. 34.

rāibo — s. nom. sg. f. 'ryba': Reibó 'Du poisson' Pf; Reibò 'Der Fisch' Vand, Reibo Do; Reibóo 'Fisch' Bauc; Reibó 'Fisch' H, Reibô B₁.

bolā rāibo 'płotka, białoryb': Byola reibo 'Weißfisch' Bauc.

buntā rāibo 'pstrąg': Bundia reibó 'Une truite' Pf, reibò Ec; Buntia reibó 'Forell' H, reibów¹ B₁.

rāiboj — nom.-acc. pl. 'ryby': Jaymói² raybói 'Un pecheur'³ Pf, raibói Ec; Reibáy 'Fisch, plur.' H; wan gamóy⁴ rebáy⁵ 'er fangt Fische' H, jeimóy reibáy B₁; Geimat⁶ reibáy 'Fischen' H; Reibáy playang wa widda⁷ 'Die Fische schwimmen im Wasser' H, Reibáe B₁.

Nazwy *bolā rāibo* i *buntā rāibo* to kalki niem. złożen *Weißfisch* i *Buntfisch* (też *Buntaal*), zob. Szydłowska-Ceglowa,

Lud, XLVIII, s. 86—87. Co do etymologii przymiotników *bolā* i *buntā* zob. s. v. v. *bolĕ*, *buntā*.

ryba*, (bělaja ryba*, **bunt-aja ryba*), **ryby*, por. pol. *ryba*, kasz. *rĕba*, dł. *ryba*, gł. *ryba*, cz. *ryba*, sła. *ryba*, sło. *rĭba*, sch. *rĭba*, ses. *ryba*, bg. *рѣба*, maced. *рѣба*, ros. *рѣба*, ukr. *рѣба*, br. *рѣба*. — O dalszej etymologii zob. Vasmer, REW, II, s. 554 (z bibliografią).

¹ Por. o podobnej pisowni dangów HB₁ = *daño*, Lgündóow HB₁ = *lodo*, Oossow H = *oso* itp. Zob. Polański, LP, VI, s. 166. ² *jaimójĕ* = **jimaje(tz)*. ³ Znaczenie podane niedokładnie. Por. podobne niedokładności s. v. *sneg* (*ninā aīdĕ sneg* 'La Neige' Pf), *tōlā* (*mozĕ tōlā* 'Wagen-Schmier' H). ⁴ *vān jaimójĕ* = **onz jima-je(tz)*. ⁵ Zapis niedokładny z pominięciem litery *i* względnie *y* podobnie jak w wyrazie *gamóy*, por. zapisy w redakcji B₁. ⁶ *jaimət* = **jimati*. ⁷ *rāiboj plajā vā vidā* = **ryby pljujō(tz) vā vodĕ*.

rāizĕ — adi. nom. sg. m. 'ryży, rudy': zaświadczone tylko w wyrażeniu *rāizĕ tūnĕk* 'konik polny, szarańcza': Reitze tgūnick 'Heuschrecke' Bauc; Reitze tyūnik 'Heuschrecke' H.

rāizĕ — nom.-acc. pl. 'ryże': Reitze tyūneitga 'Heuschrecke, plur.' H.

Taka nazwa szarańczy w połab. może się wiązać z kolorem brunatno-rudawym jednej z jej odmian. Przymiotnik **rydjĕ* chętnie jest wykorzystywany w językach słow. do nazywania różnych gatunków roślin i zwierząt, por. np. sło. *rĭdžec* 'ein rötlicher Ochs', *rĭdžek* 'ein fuchsfarbenes Pferd; ein fuchsfarbener Ochs; eine fuchsrote Hummel', pol. *rydz* 'gatunek grzyba' itp. — Rost, s. 122, przyp. 24, nieprzekonująco zapisy powyższe odczytuje jako *reiste* i wiąże z ezanosnikiem *riskati*. Za nim etymologię tę powtórzyli Polański — Sehnert, PED, s. 120.

**rydjĕjĕ*: pol. dial. i stpol. *rydzy* 'czerwonożółty, rudy, ryży', dł. *ryzy* 'ts.', gł. *ryzy* 'ts.; prawdziwy', cz. *ryzi* 'prawdziwy, bez domieszki', przestarz. też 'ryży, rudy', sła. *rĭdzi* 'prawdziwy, czysty, bez domieszki', sło. *rĭdž* 'fuchsgelb', sch. *rĭd* 'ryży', cs. *ryždĕ* 'ognistego koloru', bg. *рѣжд*, *рѣжд*

'ryży, rudy', ros. *ры́зый* 'ts.', ukr. *ры́зый* 'ts.', br. *ры́зый* 'ts.' — Pierwiastek ten sam, co w *ruda, *rādja. O dalszych nawiązaniach etymologicznych zob. Vasmer, REW, II, s. 555 (z bibliografią).

rāivət — inf. 'wyrwać': Rāyvat 'Ausrupffen' HB₁.

*ryvati: pol. dial. *rywać* 'rwać', cz. rzad. *ryvati* 'rozrywać', może tu też słu. *rivati* 'stoßen, drängen', sch. *rivati* 'ts.' — Iterativum do *rōvati (zob. s. v. rāvət). — Inaczej, nieprzekonująco, Rost, s. 416.

rājě — 3. sg. praes. 'kopie, ryje': Rāye 'Graben' H, Rāye B₁, Rāye C; Rāye 'Wühlen' H, Raje B.

*ryje(ts) do *ryti: pol. *ryć, ryje* 'robić doły w ziemi, grzebać, rozgrzebywać', przestarz. i dial. 'kopać', kasz. *ręc, rėje* 'kopać, robić doły w ziemi', dł. *rys, ryju* 'graben', gł. *ryć, ryju* 'wühlen, graben', cz. *ryti, ryji* 'kopać (rydlem)', sła. *ryt, ryje* 'kopać, ryć', słu. *rīti, rījem* 'wühlen, graben', sch. *rīti, rījēm* 'ts.', scs. *ryti, ryjo* 'ts.', bg. *рўя, рўеу* 'ts.', maced. *рue* 'ts.', ros. *рыть, рўю* 'ts.', ukr. *рўму, рўю* 'ts.', br. *рыць, рўю* 'ts.' — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *rāuti, rāuju, rōviau* 'raufe, reiße aus, jāte', łot. *raūt, raūju, raūnu, rāvu* 'reiße, ziehe, raufe, nehme, raffe'. Rdzeń ten sam, co w *rōvati (zob. s. v. rāvət), zob. Vasmer, REW, II, s. 558 (z dalszą bibliografią).

rākvaicə — s. nom. sg. f. 'skrzynka': Roakweicia 'Kästlein' H, Roacweizia B₁.

*orkvica: cz. *rakvice* 'trumienka', sła. *rakvička* 'ts.' (forma zdrobniała od nie zaświadczonego *rakvica). — Deminutivum od *orky (zob. s. v. rātai) utworzone za pomocą produktywnego w połab. sufiksu *-ica ← połab. -aicə, por. o podobnej budowie *tōnvaičə, carkvaičə, motaičə*.

rāma — s. nom.-acc. sg. 'ramię': Ramang 'Schulter' Bauc; Ramau¹ 'Arm' Bauc; Ramang 'Achsel' H; Ramánn 'Arm (brachium)' H; Ramang 'Schulter' H, Ramánn B₁.

pūd rāmiñəm — instr. sg. 'pod ramieniem, pod pachą': pitt Ramāngam 'Unter dem Achsel' H.

rāmēnai — nom.-acc. dual. 'ramiona': ramenáy 'Arm, dual.' H, ramanáy C; Ramináy, Ramméy² 'Schulter, plur.' H, Ramnéy B₂C.

ramēnesə — nom.-acc. pl. 'ramiona': Ramenēssa 'Arm (brachium), plur.' H.

*ormę, *podz ormenьть, *ormeni, *ormenesa: pol. *ramię* 'staw łączący łopatkę z barkiem wraz z otaczającym go mięśniem, bark; część kończyny górnej od barku do stawu łokciowego, potocznie czasem w znaczeniu całej ręki', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *reńa*, dł. *rańe*, gł. *ramjo*, cz. *rameno*, arch. *rámě*, sła. *rameno*, arch. *ramä*, słu. *ráme*, sch. *rāme*, scs. *ramo*, bg. *рāмо*, pl. *рамена* i *раменé*, maced. *рамо*, pl. *рамена* i *рамена*, strus. *ramja* i *ramo*, ros. arch. i poet. *рамена* pl. tantum, dial. *рāмо*, ukr. arch. *рāм'я*, br. dial. *рāме* (Nosovič). — Z odpowiedników pozasłow. por. goe. *arms* 'ramię', stwn. *aram* 'ts.', łac. *armus* 'bark, łopaska', stprus. *irmo* f. 'ramię', stind. *irmá-* m. 'ramię', zob. Vasmer, REW, II, s. 490 (z dalszą bibliografią). O pierwotnej budowie słowotwórczej tego wyrazu zob. Meillet, Ét., s. 424 i 427.

¹ Błąd w zapisie zam. Raman. ² Błąd w zapisie zam. Ramney, zob. zapis w redakcji B₂C.

rāna — adv. 'wcześnie' lub może adi. nom.-acc. sg. n. 'wczesne', zaświadczone w wyrażeniu:

rāna jautriū 'wcześnie rano' lub 'wczesne rano, wczesny poranek': Roana jautri 'Früh morgens' H, roāna B₁C, Rana B₂.

Zarówno sposób zapisania przez Henniga jak i rozwój fonetyczny połab. pozwalają na obie lekcje: w wypadku adv. forma połab. sprowadzałaby się do *raně, w wypadku adi. do *ranoje, por. odpowiedniki w innych językach słow.: a) do *raně: słu. *rānje*, także *rāni* 'frühmorgens', ros. dial. *запане* 'wcześnie' (Dal, t. IV, s. 58), b) do *ranz: stpol. *rany*

'poranny, ranny; wczesny', kasz. *reni* 'ts.', dł. *rany* 'früh, frühzeitig, zeitig; Früh-', cz. *raný* 'wczesny; poranny, ranny', sła. *raný* 'ts.', sła. *rān*, *rāna* 'ts.', sch. *rānī* 'ts.', bg. *pan* 'wczesny', maced. *пан* 'ts.', strus. *ranyjъ* 'wczesny; poranny'.
Por. *rānū*.

rāno — s. nom. sg. f. 'rana': Ronó 'Wunde' H.

rāno — acc. sg. 'ranę': Lékar léze¹ ronunk² 'Der Wund- Artzt heilet die Wunden' HB₁.

**rana*, **ranę*: pol. *rana* 'uszkodzenie ciała człowieka lub zwierzęcia, polegające na przerwaniu tkanek, spowodowane urazem', w tym samym znaczeniu kasz. *rena*, pomor. *rāna*, dł. *rana*, gł. *rana*, cz. *rāna*, sła. *rana*, sła. *rāna*, sch. *rana*, scs. *rana*, bg. *пана*, maced. *пана*, strus. *rana*, ros. *пана*, ukr. *пана*, br. *пана*. — Z odpowiedników pozasłow. por. stind. *vraṇa-* 'rana', zob. Meillet, Ét., s. 445, Vasmer, REW, II, s. 490 (z dalszą bibliografią).

¹ *lekār lecē* = **lēkařь lēči(tō)*. ² Błąd zam. *ronung* = *rāno*.

rānū — adv. 'wcześnie, rano', może też w znaczeniu rzeczownikowym 'ranek': Ronei 'Le Matin' Pf, Rónei Ec; Ronei Wostule¹ 'Frühe' Vand; Raní 'Früh' HB₁; Sojautra rani wāsda² 'Des Morgens, wenn ich früh aufstehe' HB₁B₂C.

**rano*: pol. *rano* adv. 'na początku dnia, rankiem, z rana, przed południem', kasz. *reno* 'ts.', pomor. *rāno* 'früh', dł. *rano* 'früh, frühzeitig, zeitig', gł. *rano* 'ts.', cz. *rano* 'rano', sła. *rāno* 'ts.', sła. *rano* 'ts.', sch. *rāno* 'ts.', wcześnie', scs. *rano* 'früh', bg. *пано* 'wcześnie; wcześnie rano', maced. *пано* 'ts.', strus. *rano* 'ts.', ros. *пано* 'wcześnie', ukr. *пано* 'ts.', br. *пана* 'ts.; rano', por. też w funkcji rzeczownika pol. *rano* 'wczesna pora dnia, ranek, poranek', w tym samym znaczeniu kasz. *reno*, pomor. *rāno*, dł. *rano*, gł. *ranjo*, cz. *rano*, sła. *rāno*, sła. *rāno*, maced. *пано*, strus. *rano*, ros. *пань*, ukr. *пань*. — Dalsza etymologia niepewna, zob. Vasmer, REW, II, s. 491.

¹ *vāstolē* = **vzstali*. ² *zojautra rānū vāstō* = **za-jutra rano vāsta*.

rāt — s. nom. sg. m. 'pysk, dziób; gęba': Raht 'Mund' PS, Rath H; Raat 'Schnabell' Bauc; Rāt 'Maul' H, Rat B₁; Jōs gis wiltge dauge¹ Roat 'Ich habe einen sehr langen Schnabel'² H, Raath E; Das Wort Roat, Rāt (Roát C) wird meistens vom Vieh gebraucht, und von Menschen sonst nichts, als im Bösen, als wenn ich sagen will, schlage (ihm) auf das Maul, so heißt es: Būe no Rat³ H.

no rāt — acc. sg. 'na pysk, w pysk': dirse brangsekung⁴ no Rāt 'Die Maul-Trommel an den Mund halten' H; Būe⁵ no Rat 'schlage (ihm) auf das Maul' H, Rāt B₂C.

W wyrażeniu *dirzē brācaikō na rāt* mamy przykład mieszania w połabskim acc. z loc., zob. Heydzianka, SO, VI, s. 31.

**rātō*, **na rātō*: gł. *rót* || *rot* || *ert* 'usta', gen. *rta* || *erta*, cz. *ret*, *rtu*, rzadziej *retu* 'warga', sła. poet. *ret*, *rtu* 'ts.', sła. *rt*, *rta* 'die Spitze; z. B. die Spitze des Messers; die Felsenspitze, die Spitze eines Berges, der Gipfel', sch. *rt* 'przyładek, cypel', cs. *rātō* 'Spitze; Schnabel', strus. *rātō*, *rotō* 'usta, pysk, dziób; szczyt', ros. *пом*, *пма* 'usta, pysk, dziób', ukr. *пом*, *пóма* 'ts.', br. *пом*, *пóма* 'ts.', por. też bg. *пом* 'pagórek, wzgórze'. — Rdzeń ten sam, co w **ryti* (zob. s. v. *rājē*), por. Vasmer, REW, II, s. 539.

¹ *joz jis viltē daudē* = **jazō jesmь veliko dlgojъ*. ² Znaczenie podane nieścisłe. ³ Zob. niżej, przypis 5. ⁴ *dirzē brācaikō* = **dřži(tō) bręčikō*. ⁵ *bějē* = **bje(tō)*.

rātoī — s. nom. sg. m. 'oracz, ten co orze, rataj': Rato 'Haker' PS; Ratóy 'Ackermann. Eigentlich ein Haker, der da haket' H.

**ortajъ*: pol. *rataj* przestarz. 'parobek, folwareczny pracownik najemny zatrudniony głównie przy uprawie roli i innych pracach sprzężonych', stpol. 'oracz, rolnik', kasz. *retāj* 'parobek pracujący przy koniach', pomor. *rātoī* 'Pferdebesitzer, welcher sich mit seinen Pferden zur Arbeit ver-

mietet; Pflüger', dl. *rataj* 'Ackermann, Landmann, Bauer; der erste Knecht, der Ochsenknecht', gl. *rataj* przestarz., częściej *ratar* 'rolnik, oracz', cz. *rataj* 'ts.', sła. przestarz. *rataj* 'ts.', sła. *rātaj* 'Pflüger, Ackermann', sch. rzad. *rātaj*, częściej *rātār* 'rolnik', bg. *pāmaū* 'parobek', ses. *rataj* 'Landmann, Ackersmann', maced. *pamaj* 'rolnik', ros. przestarz. *pāmaū* 'oracz', ukr. dial. *pamāū* 'ts.' (Hrinčenko), br. *pamāū* 'ts.' — Rdzeń ten sam, co w **orati* (zob. s. v. *vārat*). O budowie zob. Meillet, Ét., s. 312.

rātai — s. nom. sg. f. 'skrzynia': Roatgáy 'Kasten' H.

**orky*: cz. *rakev*, *rakve* 'trumna', sła. *rakva*, dial. także *rakev* 'ts.', sła. *rākev* 'ts.; grobowiec', ukr. *pākva* 'maselniczka (ze skrzynką)'; obok tego istnieją w językach słow. formy sprowadzające się do **orka*: sła. *rāka* 'grobowiec', sch. *rāka* 'ts.', ses. *raka* 'ts.; Totenschrein', strus. *raka* 'skrzynka; grobowiec, grób', ros. *pāka* 'relikwiarz', br. *pāka* 'ts.' — Pożyczka z germ., przy czym pierwszą formę wyprowadza się ze starszego germ. **arkō*, drugą natomiast z goc. *arka*, zob. Meillet, Ét., s. 184, Kiparsky, GLG, s. 252—253, Vasmer, REW, II, s. 487—488. Nieco inaczej, ale mniej przekonująco, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 180.

rāvat — inf. 'rwać': Rāwat 'Ausrupfen' HB₁; lgân¹ rāwat 'Flachs aufziehen' H, rāwat B₁.

**rāvati*: pol. *rwać* 'szarpać powodować gwałtowne pęknięcie, rozrywać; targać, szarpać; wydobywać, wyciągać skąd (gwałtownie), wrywać; szybko posuwać się naprzód, pędzić, gnać', kasz. *rvac* 'ts.', dl. *rwaś* 'raufen, reissen', gl. *rwać* 'ts.', cz. *rvāti* 'rwać, targać, wrywać; drzeć, rozdzierać', sła. *rvat* 'ts.', sła. *rvāti* '(mit der Wurzel) ausreißen, raufen', sch. *rvati se* 'walezyć, zмагаć się', cs. *rāvati* 'reißen', bg. *rvā* 'rozrywać (zębami, dziobem)', strus. *rāvati* 'rwać, zrywać; męczyć', ros. *rvat* 'rwać, zrywać, drzeć; wymiotować', ukr. *rvāmu* 'rwać', br. *rvay* 'ts.' — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *ravėti*, *raviū* 'jāte', łot. *ravēt*, stind. *rāvati* 'zer-

schmettert, zerschlägt', lac. *ruō*, -*ěre*, zob. Vasmer, REW, II, s. 499, Trautmann, BSW, s. 247—248.

¹ *lān* = **lbnō*.

rāz, może także bez mazurzenia *rāž* — s. nom. sg. m. 'żyto': *rāz*: Róse 'Du froment' Pf; Rose 'Rocken'¹ Vand; Rase 'Roggen' Bauc; Rase 'Roggen' H, Rāse B₁.

rāž: Raāsch 'Racken'² An.

rāzi — gen. sg. 'żyta': Rassi 'Roggen' Bauc; Rassi (ss ganz gelinde ausgesprochen) 'Roggen' H, Rassý B₁.

Zapisy z literą *e* w wygłosie (Róse Pf, Rose Vand, Rase H itd.) Rost (s. 416) i Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 178) niesłusznie uważają za gen. oboczne do *rāzi*. Za pomocą litery *e* w źródłach połab. często oznaczano dźwięczność wygłosowej spółgłoski, zob. Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 95—97, Polański, Polabica I, s. 113—123. — O pozostałościach wymowy niemazurzącej w języku połab. zob. Lehr-Splawiński, SO, IX, s. 344—357.

**rōžb*, **rōže* zamiast **rōži* (zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 177—178): stpol. *rež*, *ržy* 'żyto', pol. dial. *rež* 'ts.', pomor. *rāž*, *ržə* f. 'ts.', dl. *rež*, *ržy* f. 'ts.; zboże', gl. rzad. *rož*, *ržě* f. 'żyto', cz. dial. *rež*, *rži* f. 'ts.', sła. *raž*, *raži* f. 'ts.', sła. *rž*, *rži* i *rež*, *rži* f. 'ts.', sch. *rāž*, *rāži* f. 'ts.', strus. *rōžb* 'ts.', ros. *poжь*, *poжy* f. 'ts.', ukr. dial. *poж* 'ts.' — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *rugys* 'żyto', łot. *rudzis* 'ts.', stprus. *rugis* 'ts.', stnord. *rugr* 'ts.', stsas. *roggo* 'ts.', zob. Trautmann, BSW, s. 246, Vasmer, REW, II, s. 529—530 (z dalszą bibliografią).

¹ Forma dial. zamiast Roggen. ² Zob. wyżej, przyp. 1.

rebrü — s. nom. sg. n. 'żebro': Rebrj 'leiter'¹ Bauc. *rebrə* — nom.-acc. pl. 'żebra': Rehbrah 'Ribben' PS; Rebra 'Ribbe' Bauc; Rebra 'Riebe, Ribbe' H, Rébra B₁.

**rebro*, **rebra*: pol. *żebro* 'każda z łukowato wygiętych kości klatki piersiowej, łączących się z tyłu z kręgosłupem,

z przodu z mostkiem', pomor. *řebro* 'ts.', dl. *řobro*, stare i dial. *řebro* 'ts.', gl. *rjebło* 'ts.', cz. *žebro* 'ts.', dial. też *řebro* 'ts.', sła. *rebro* 'ts.', sła. *řebro* 'ts.', sch. *rèbro* 'ts.', ses. *rebro* 'ts.; Seite', bg. *peǒpó* 'žebro', maced. *peǒpo* 'ts.', strus. *rebro* 'ts.', ros. *peǒpó* 'ts.', ukr. *peǒpó* 'ts.', br. *paǒpó* 'ts.' — Z odpowiedników pozasłow. por. stwn. *rippi*, *ribbi* 'Rippe', as. *ribb(i)* 'ts.', zob. Trautmann, BSW, s. 241. Vasmer, REW, II, s. 500 (z dalszą bibliografią).

¹ Znaczenie podane nieściśle: 'drabina' (= niem. Leiter) to po polab. *ribrě*, zob. s. v.

rec — s. nom. sg. f. 'mowa, język': Rêtz 'Rede' H, Retz B₂; Wiungsona¹ Rêtz 'Gebundene Rede' H, Retz B₂; Niwiungsona² Rêtz 'Ungebundene Rede' H, Retz B₂; Rêtz Sprache H.

**rěčb*: pol. *rzecz* 'przedmiot; fakt; sprawa', w stpol. 'gadanie, mowa, mówienie; język', dl. *rěc* f. 'die Rede, die Sprache, das Gespräch', gl. *rěč* 'ts.', cz. *řeč* 'ts.', sła. *reč* f. 'ts.', sła. *rěč* f. 'die Sache, das Ding; die Angelegenheit', sch. *rīječ* f. 'wyraz, słowo', ses. *rěčb* f. 'Wort, Rede, Anklage', bg. *peu* f. 'mowa, przemówienie; język', maced. *peu* f. 'ts.', ros. *peu* f. 'ts.', przestarz. i dial. 'rzecz' (Dal), ukr. *piu*, *péui* f. 'rzecz, sprawa, przedmiot', br. *pəu* f. 'ts.' — Pierwotne nomen actionis o temacie na *-i- i z wokalizmem długim do **rekti*, **reko* (zob. s. v. *rikt*), zob. Meillet, Ét., s. 263, 265, Vasmer, REW, II, s. 518 (z dalszą bibliografią). — Z odpowiedników pozasłow. por. tochar. A *rake* 'słowo, wyraz', tochar. B *reki* 'ts.'

¹ *úǒzona* = **vezanaja*. ² *niúǒzona* = **ne-vezanaja*.

rexta — adi. nom.-sg. f. 'prawa'; zaświadczone w wyrażeniu: *rexta rōka* 'prawa ręka': Réchtia runca 'La main droite' Pf; Rechtia Runka 'Die rechte Hand' Vand.

rexta (lub może w postaci niezasymilowanej *rechte*) — nom.-acc. pl. 'prawdziwe': rechte pattjey¹ 'rechte Kutten' PS.

Pożyczka z niem. Podobnie jak *buntā* (zob. s. v.) pochodzi

prawdopodobnie nie z formy prostej *recht* (por. śrdn. *recht* 'gerade, aufrecht; richtig; verus; recht'), lecz z rozszerzenia o *-ig* czy *-ich*, por. śrdn. odprzymiotnikowe *rechticheit* f. Lehr, Zapoż., s. 280, 305, 307, Polański, MZ, s. 140.

¹ *pātai* (zob. s. v. *pātka*).

reka — s. nom. sg. f. 'rzeka': Molaréka¹ 'Une Riviere' Pf; Mola² reka 'Ein Bach' Vand; Recka 'Bag, Beke'³ Bauc; Reka 'Bach' H; Reka 'Jetze'⁴ (fluvius) H; wiltge⁵ reka 'Große Jetze'⁶ H; mola² reka 'Kleine Jetze'⁶ H; ggnoala⁷ Reka 'Faule Jetze'⁶ HC.

reca (?) — loc. sg. f. 'rzece': ggnoale⁸ Retza 'Faule Jetze'⁶, wo es morastig ist' H.

Forma loc. sg. niepewna, bo zapis Retza może być błędem zam. Reka lub Reka. Tak też ten zapis interpretuje Rost, s. 416.

**rěka*, **rěč*: pol. *rzeka*, kasz. *řeka*, dl. *rěka*, gl. *rěka*, cz. *řeka*, sła. *rieka*, sła. *rěka*, sch. *rījeka*, ses. *rěka*, bg. *peká*, strus. *rěka*, ros. *peká*, ukr. *piká*, br. *paká*. — Co do dalszych nawiązań etymologicznych zob. Meillet, Ét., s. 337, Vasmer, REW II, s. 507—508 (z bibliografią).

¹ *mola reka* = **malaja rěka*. ² *mola* = **malaja*. ³ dn. *Beke = Bach*. ⁴ Por. Rost, s. 125, przyp. 25: „Jeetze oder Jeetzel ist der Name des Flußes, der das Wendland durchströmt”. ⁵ *viltě* = **velikājb* (z błędną składnią zam. *vilka* = **velikaja*). ⁶ Co do tak podanego odpowiednika znaczeniowego zob. wyżej, przyp. 4. ⁷ *gnāla* = **gnilaja*. ⁸ *gnālě* = **gnilěji*.

reña — s. nom. sg. f. 'rynna': Rennia 'Rinne' H, Renga B₁, Rennyia B₁, Rennyia B₁C.

Pożyczka z śrdn. *renne* 'rynna, ściek'. — Końcówka polab. *-a* = **-a*. Miękkosć *ñ* pod wpływem poprzedzającego *e*. Rost, s. 146, przyp. 24, Lehr, Zapoż., s. 280, 295, 296, 304, Polański, MZ, s. 30, 125, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 143.

repo I. — s. nom. sg. f. 'rzepa': *repa*¹ 'Rübe' An; *Repó* 'Rübe' H. *carvenə repo* 'burak': Tzerwena *repo* 'rothe Rübe' HB. *gale repo* 'marchew': Gale *Repó* 'Mohr-Rübe, Gelbe Rübe' H, *Repô* B₁.

repoj — nom.-acc. plur.: *Repóy* 'Rübe, plur' H; Gale *Repáy* 'Mohr-Rübe, Gelbe Rübe, plur.' H.

Wyrażenia *carvenə repo* i *gale repo* są kalkami odpowiednich wyrażenń niem., zob. Polański, MZ, s. 144, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 52 i 102 oraz wyżej, s. v. *gale*.

**rěpa*: pol. *rzepa* 'Brassica rapa', kasz. *řepa* 'ts.', dł. *rěpa* 'ts.', gł. *rěpa* 'burak, buraki', cz. *řepa* 'rzepa; burak', sła. *repa* 'rzepa', sła. *rěpa* 'ts.', sch. *rěpa* 'ts.', bg. *pána* 'ts.', maced. *pena* 'ts.', strus. *rěpa* 'ts.', ros. *péna* 'ts.', ukr. *pína* 'ts.', br. *pána* 'ts.' — Co do dalszych nawiązań etymologicznych zob. Trautmann, BSW, s. 237, Vasmer, REW II, s. 512—513.

¹ Najprawdopodobniej błąd zam. *repo*, chociaż nie jest wykluczona oboczna forma z końcówką nom. sg. w postaci zredukowanej *-ə* = **-a*.

repo II. — s. nom. sg. f. 'skrobaczka do paździerzy': *Repo* 'Reibe' Bauc.

Pożyczka z śrdn. *repe* 'Riffel, ein grosser, eiserner Kamm mit langen Zähnen mittelst dessen die Samenknotten von den Flachsstangeln abgeraufet werden'. — Końcówka połab. *-o* = **-a*. Brak redukcji końcówki pozostaje w związku z długością pierwszej sylaby, zob. Polański, MZ, s. 30.

Rost, s. 85, przyp. 5, Szydłowska-Ceglowa, Lud XLVIII, s. 128.

reseně — subst. verb., nom. sg. 'rozwiązywanie (snopów)': *rehsen* 'Garben auflösen' PS.

**rěsenŷje* do **rěšiti*: kasz. *řešec* 'wiązać (bydło, psa na łańcuchu, chustkę na głowie, wstążkę, trzewiki)', *rozřešec* 'rozwiązać', cz. *řěšiti* 'rozwiązywać (zadanie, problem)', sła. *riešit* 'ts.', sła. *rěšiti* 'lösen, losmachen', także przenieśnie

'erledigen, auflösen, loskaufen, erlösen, befreien, retten', sch. *drijěšiti* 'rozwiązywać, odwiązywać', por. także *rijěšiti* 'rozwiązać (problem), rozstrzygnąć', scs. *rěšiti* 'lösen', bg. *peuá*, *peuúu* 'zdecydować, rozstrzygnąć, rozwiązać (problem)', maced. *peuu* 'ts.', strus. *rěšiti* 'rozwiązać; rozgrzeszyć', ros. *peuúmb* 'zdecydować, rozstrzygnąć', lud. 'pozbawić, odebrać', książk. przestarz. 'rozwiązywać (np. pęta)', ukr. *piuúmu* 'rozstrzygnąć, rozwiązać, postanowić', dial. także 'pozbawić; stracić' (Hrinčenko), br. *pauiúy* 'rozstrzygnąć, rozwiązać', pot. 'roztrwonić'. — Znaczenie pierwotne 'wiązać' i 'rozwiązywać', por. lit. *raišyti* 'fortgesetzt e. wenig binden', *rišti*, *rišù* 'binde', łot. *ràisīt* 'reißen', *rist* 'binden', zob. Brückner, AfslPh, XXXIX, s. 4, SE, s. 465 i 576, Vasmer, REW, II, s. 519 (z dalszą bibliografią).

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 49.

revojě — 3. sg. praes. 'rusza, porusza': *Réway* 'Bewegen' H.

revaji-sə — 3. sg. praes. reflex. 'rusza się, porusza się': *Rewayissa* 'Was sich immer bewegt und nicht still seyn kan' H; *Rewaiissa* 'Regen, sich regen' H.

revoi-sə — 2. sg. imperat. 'ruszaj się, poruszaj się': *rewóyissa* 'Bewege, rege dich' H.

Pożyczka z dn., por. dn. *reppen*, hannover. *rebben*, śrdn. *repen* 'bewegen, eilen'. Spółgłoski *b* i *v* często w zapożyczeniach się mieszają. — Zakończenia połab.: *-ojě* = **-aje(tə)*, *-aji-sə* = **-aje(tə) sě*, *-oi-sə* = **-aji-sě*.

Rost, s. 96, przyp. 11. — Polański, MZ, s. 151, uważa za niepewne, podobnie Polański—Sehnert, PED, s. 122.

reza — 1. sg. praes. 'rzną, rzną piłą, piłuję': *drawe*¹ *resam* 'Holz sägen' PS, *resang* H.

rezě — 3. sg. praes. 'rźnie, rźnie piłą, piłuje': *Rese* 'Schneiden' H; *Rêse* B₁; *Rese* 'Sägen' H, *Rése* B₁; *Rese tyélete*² 'Bretter sägen' H.

**rěžo*, **rěže(tə)* do **rězati*: pol. przestarz. *rzezać* 'rznąć, ciąć, krajać, piłować; rzeźbić; bić, zabijać', pomor. *řezac*,

řeže 'schneiden, in Stücke schneiden, schlachten', dl. *rězaś*, *rěžu* i *rěžom* 'ts.', gł. *rězać*, *rěžu* 'ts.', cz. *řezati*, *řežu*, książk. *řeži* 'krajac, rznac; rzeźbić; bić, siec', sła. *rezat*, *reže* 'ts.', sła. *rězati*, *rěžem* 'schneiden; schnitzen; sägen', sch. *rězati*, *rěžēm* 'ts.', scs. *rězati*, *rěžo* 'schneiden, hauen', bg. *péřica*, *péřicu* 'ts.; rzeźbić', maced. *peřice* 'ts.', strus. *rězati* 'rznac; zabijać', ros. *pézamь*, *péřicy* 'ts.; ciac, siec', ukr. *pízamu*, *pízicy* 'rznac, krajac', br. *péřayu* 'ts.; zarzynac, zabijać'. — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *rėžti*, *rėžiu* 'schneide, ritze, reiße, kerbe, furche', grec. *ρήγνυμι* 'rozerwać, rozłamać', zob. Trautmann, BSW, s. 245, Vasmer, REW, II, s. 505—506 (z dalszą bibliografią).

¹ *drāvā* = **drava*. ² *tōlte* = **kolzē*.

rezě — adv. compar. 'szybciej, prędzej': Risse 'Geschwind' H; Risse, risse 'geschwind, geschwind' H.

**rěže*: compar. do **rěžōko* || **rěžokō* (zob. s. v. *rezěk*). W comparatiwach od formacji z sufiksem *-ok-, *-ōk- sufiks regularnie się opuszcza.

rezěk — adv. 'szybko, prędko': zaświadczone w wyrażeniu: *rezěk rezěk* 'szybko, szybko; prędko, prędko' (tj. z pewnością w znaczeniu intensiwu 'szybcieutko, prędziutko'): Rissik, rissik 'geschwind, geschwind' H.

**rěžokō* w funkcji adv. (por. o podobnej budowie *blaižěk* 'blisko') do **rěžōkō*, **rěžokō*, por. pol. *rzeški* 'pełen werwy, ochoty do życia; zwawy', adv. *rzeško* 'rażno, ochoczo; zwawo', pomor. *řezkī* 'frisch, rüstig, munter', sła. *rezkŷ* 'zwawy, ruchliwy; ostry, świeży', sła. *rězek*, *rězka* 'schneidend, pikant; schneidig, beißend; grell, schreiend', sch. *rězak*, *rěski* 'ostry, żrący; kwaśny', bg. *přžak* 'ostry; nagły, gwałtowny', ros. *pézkuŷ* 'ostry, przenikliwy; nagły, gwałtowny; rażący', ukr. *pízkuŷ* 'ts.; opryskliwy', br. *péřki* 'ts.' — Pierwotny derywat przymiotnikowy z sufiksem *-ōk- || *-ok- (ta ostatnia forma tylko w połab.) od **rězati* (zob.

s. v. *reza*). Rozwój znaczeniowy: 'tnący' → 'ostry' → 'żywy, zwawy' → 'szybki'.

rezna (lub może jakiś inny przypadek od *rezně*, np. gen. sg. w funkcji partytywnej lub nom.-acc. pl.) — nom. sg. f. 'trzcina': Resen 'Das scharffe Schilff, darein mann sich schneidet' H.

reznō — acc. sg. 'trzcinę': Resenung 'Das scharffe Schilff, darein mann sich schneidet, Accus.' H.

**rěžna*, **rěžnō*: gł. *rězna* 'turzyca (Carex)', poza tym por. gł. *rězyna* 'ts.', dl. *rězyna* 'das Riedgras (Carex hirta L. A.)'. — Derywat od **rězati* (zob. s. v. *reza*), prawdopodobnie substantywizowany w formie fem. przymiotnik **rěžn-*, por. pol. *rzeźny* 'związany z ubojem zwierząt domowych; przeznaczony do uboju', dl. *rězny* 'zum Schneiden, Schlachten gehörig; Schlacht-; schneidend, schneidig, scheidbar', gł. *rězny* 'ostry; przykry, przejmujący; dotyczący uboju', cz. *řezný* 'służący do rznienia; powstały w wyniku urznienia, cięcia (np. rana); nadający się do koszenia', sła. *reznŷ* 'ts.', także 'ostry; przykry; uszczypliwy', sła. *rězen*, *rězna* 'einen Schnitt, einen etwas scharfen Geschmack habend; schneidig, schlimm, scharf', ros. *peřnōŷ* 'rzeźbiony; rzeźbiarski'.

Rost, s. 149, przyp. 23, Milewski, SO, VIII, s. 229.

ribřě — s. nom. sg. n. 'drabina': Ribére¹ 'Une echelle' Pf; Ribere 'Die Leiter' Vand; Ribre 'leiter' Bauc; Ribre 'Leiter (Scala)' H, Ribre B₁.

řanařna ribřě 'drabina żniwiarska': Sanneisna Ribra 'Erndte-Leiter' H.

**rebrŷe*: stcz. *řebří* 'drabina', sła. dial. *rebrje* 'drabina (w stajni, w oborze)' (Kálal), por. w cz. *žebřík*, dial. także *řebřík* 'drabina' (utworzone wtórnie ze stcz. *řebří* za pomocą sufiksu -ík, zob. Holub-Kopečný, Et. sl., s. 443, Machek, ES, s. 592, do *žebřík* drogą derywacji wstecznej utworzono *žebř* 'ts.'). por. także w sła. *rebrík* 'ts.', dial. *reber*, *rebor*.

Może tu też dl. *rábel* 'drabina; der geflochtene Teil des Karrens', gł. *rěbl* 'drabina', chociaż Muka, II, s. 365, objaśnia inaczej. — Forma **rebr̥je* to pierwotny derywat od **rebro* (zob. *rebrü*): drabina swoim kształtem przypomina zebra, zob. Holub—Kopečný i Machek, l. c.

¹ Znak akcentu nad literą *e* z pewnością przez pomyłkę.

ricat — inf. 'powiedzieć': Johss zang Tibbe zöhg rietzat¹ 'Ich will Dier was sagen' PS.

Forma utworzona przez analogię do tematu praes. *ric-* (zob. s. v. *rict*) zamiast **rek̥at* = *rěkati*, por. gł. *rěkać* 'nazwać', cz. *říkati* 'mówić, powiadać', sło. *rěkati* 'sagen, zu sagen pflegen'.

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 224.

¹ *joz cą tibě ceg ricat* = **jaz̥ ɣətjə tebe čego rečati*.

rict — inf. 'rzec, powiedzieć': Ritz Müll; Ritz 'Andeuten' H.

ricā (|| *ricā?*) — 1. sg. praes. 'mówię': Tibbe Johss rietzang¹ 'Dir ich sage' PS; jo rietze tibbe² 'ich sage Dir' PS, jor jetze J, ritze O, rietzeg³ H.

ricəχ, przed enklityką *riceχ* — 1. sg. aor. lub imperf. 'powiedziałem, mówiłem': Ritzach 'Befehlen' H, Rytcach B₁; Rícechma⁴ 'Ich habe im befohlen' HB₁.

ricāl — praet. sg. m. 'powiedział, rzekł': Jose ritzóalme⁵ 'Ich habe ihm befohlen' H, ritzóalme B₂C.

rici — 3. sg. aor. 'powiedział, powiedziała, rzekł, rzekła, rzekło': Wórno ritzo woapak ka neimo ka dwemo⁶ 'Die Krähe sprach hinwieder zu ihnen den beyden' H.

ric || *ricě*, przed enklityką *ricai* — 2. sg. imperat. 'powiedz': Ritz 'Sagen, sprechen' H; Ritze mené⁷ 'Sage mir' H, Rize B₁, Ritze C; Ritzeime⁸ 'Hersagen' H, Rytzeyme B₁; tay ritzeyme⁹ 'Sage her' H.

Formy *ricəχ*, *riceχ* z punktu widzenia rozwoju fonetycznego mogą pochodzić bądź z **rečəχz* (aor.) bądź z **rečěχz* (impf.), zob. Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 22, jednak

ze względu na niem. odpowiednik znaczeniowy u Henniga w redakcji B₁ (Ich habe im befohlen) należałoby się chyba opowiedzieć za formą dokonaną, tj. aor. Zob. też Lorentz, ZfslPh, III, s. 321. — Zapis Henniga Ritz Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 135, 208, mniej przekonująco uważa za formę 3. sg. praes. i transkrybuje *ricā* = **rečē(tā)* (w niniejszej transkrypcji byłoby *ricě*). Wygłosowe *-ě* na ogół nie było opuszczane w pisowni zabytków połab. po spółgłoskach bezdźwięcznych, zob. Polański, Polabica I, s. 113—123. — W formie inf. *-t* jest wtórne podobnie jak w *sect*, *pict*, *tāuct* itp., zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 220—221.

**rekti*, **rečō* (zamiast **reko*), **rečəχz*, **rečl̥z*, **reče*, **reči*: pol. książk. *rzec*, *rzeknę*, stpol. *rzeke* 'powiedzieć', kasz. *řec*, *řekā* 'ts.', dl. *řac*, *řacom* || *řaknu* 'ts.', gł. *rjec* 'ts.', cz. *řici*, *řeknu* 'ts.', sła. *riect*, *rečie* 'ts.', sło. *rěči*, *rěčem* 'ts.', sch. *rěci*, *rěčēm* 'ts.', scs. *rešti*, *reko*, 'ts.', bg. *pekā* 'ts.', też 'rozkazać, postanowić', maced. *peue* 'ts.', strus. *reči* 'rzec; nazwać', ros. dial. *peuú* || *peuímь* 'powiedzieć', ukr. przestarz. *pekmu*, *peyú* 'ts.' — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *rěkti*, *rėkiù* 'brüllen', łot. *rēkt* 'ts., laut schreien, heulen', stind. *racáyati* 'ordnet, verfertigt, bildet, bereitet', zob. Trautmann, BSW, s. 243, Vasmer, REW, II, s. 508—509 (z dalszą bibliografią).

¹ *tibě joz ricā* = **tebe jaz̥...* ² *jo ricā tibě* = **ja rečō tebe*.
³ Może zapis ten reprezentuje aor., zob. niżej (jeśli nie jest pomyłką zam. rietze = *ricā*). ⁴ *riceχ-mě* = **rečəχz-mu*. ⁵ *joz ricāl-mě* = **jaz̥ rečl̥z mu*. ⁶ *vorno rici vāpāk kā naimo kā dwemo* = **vorna reče opakz k̥z nima k̥z d̥vėma*. ⁷ *ricě mane* = **reči m̥ně*. ⁸ *ricai-mě* = **reči-mi*. ⁹ *tāi ricai-mě* = **ty reči-mi*.

ric her — 2. sg. imperat. 'powiedz': Ritz här 'Sage her' HB₁B₂C.

Forma utworzona na wzór niem. czasowników rozdzielnie złożonych, zob. s. v. *her-ric* i *rict*.

rif zob. *riv*.

rik — s. nom. sg. m. 'królestwo': *tüi Rieck cumma*¹ Mit; *tia Rík komma*¹ 'Dein Reich komme' H, *Tia rik komma* Ee.

Pożyczka z dn., por. lünebur. *Rik* n. 'das Reich, eigtl. „Gebiet des Herrschers“'. Prawdopodobnie forma nowsza, zob. s. v. *riko*.

Rost, s. 47, przyp. 5.

¹ *tüi rik komə* = **tvojb* (*rik* z niem. i *komə* z niem.).

riko — s. nom. sg. f. 'królestwo': *Rików* 'Reich' HB₁.

Pożyczka z śrdn. *rike* n. 'królestwo'. Śrdn. rzeczowniki zakończone na *-e* zostały w większości zapożyczone do połab. jako feminina na *-o* || *-ə* = **-a*, przy czym końcówka nom. sg. w formie niezredukowanej *-o* występowała wtedy, jeśli pierwsza sylaba niem. rzeczownika była długa, zob. Polański, MZ, s. 28—33 oraz Zasady..., s. 44. Wyraz ten występował w połab. też w formie *rik*, którą należy uważać za pożyczkę nowszą, przejętą z dn. *rīk*, zob. s. v. *rik*. — Lehr, Zapoż., s. 286, zapis Henniga *Rików* niesłusznie transkrybuje *rikovə* i uważa za przymiotnik z sufiksem słow. **-av-*. Litera *w* w wygłosie po samogłosce *o* oznacza jej wąską wymowę, por. o podobnej pisowni *reibów* = *rāibo* = **ryba*, *dangów* = *daño* = **dŷna*, zob. Polański, LP, VI, s. 166.

rikotə — adi. nom. sg. f. 'bogata': *riggota Sena*¹ 'Eine reiche Frau' H. *riggóta* C.

Pożyczka, por. śrdn. *rik(e)* 'reich, mächtig', lünebur. *rīk* 'reich'. Wyraz zaopatrzono w sufiks pochodzenia rodzimego *-ot-ə* = **-at-aja*. Rost, s. 416, oraz Lehr, Zapoż., s. 304, widzą tu wpływ rodzimego **bogatə*, związek ten jednak nie jest konieczny, ponieważ zapożyczone z niem. przymiotniki i poza tym zaopatrywano w rodzime sufiksy, zob. Polański, MZ, s. 68. — Przymiotnik ten występował w połab. też w formie *ritě* (zob. s. v.).

¹ *zenə* = **žena*.

risetě — s. nom. sg. n. 'rzeszoto, sito': *Rissete* (ss ganz gelinde) 'Sieb' H, *Risséte* B₁B₂.

kōtūlenə risetě 'sito do oddzielania ziarek kākolu od zboża': *Kungehiléna Rissete* 'Radel-Sieb' H.

mōcānə risetě 'sito do przesiewania mąki': *mungsona Rissete* 'Mehl-Sieb' H, *Risséte* B₂.

glāvēnenə risetě 'sito do oczyszczania nasienia lnu z resztek główek': *glawenena Rissete* 'Knotten-Sieb' H.

porsnenə risetě 'sito do usuwania prochu z ziarna': *Pōrsnena Rissete* 'Staub-Sieb' H.

**rešeto*, **kōkolenoje rešeto*, **mōčŷnoje rešeto*, **golvinenoje rešeto*, **poršŷnenenoje rešeto*: pol. *rzeszoto* 'rodzaj sita z dużymi otworami', kasz. *řešoto* 'ts.', cz. *řešeto* 'ts., sito', śl. *rešeto* 'rzeszoto', śl. *rešéto* 'ts.', sch. *rešèto* 'ts.', bg. *peuémó* 'ts.', maced. *peuemo* 'ts.', ros. *peuemó* 'ts., sito', ukr. *péuemo* 'rzeszoto', br. *púuama* 'ts.' — Dalsza etymologia niepewna, zob. Vasmer, REW, II, s. 518—519. — Trubačev, RT, s. 166 wiąże z **rěšiti*.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 51, 94, 114—130.

risə — s. nom. sg. f. 'kłos': *Rüsa* 'Un Espic' Pf; *Rüsa* 'Die Kornähr' Vand.

Pożyczka z dn., por. stmach. *ress* 'die Kornähren die beim Aufbinden der Garben nicht mit in den Band gekommen sind, nach dem Aufstellen der Garben entweder mit der Harke oder mit einem besonderen Gerät gesammelt werden' oraz 'der im Tass (Nebenraum der Tenne) zurückgebliebene Abfahll von den Korngarben'. Trudno ustalić bezpośrednio źródło zapożyczenia. — Kończówka połab. *-ə* = **-a*. — Wyraz prawdopodobnie nie był synonimem rodzimego *klās* (zob. s. v.), lecz znaczył 'kłos zostawiony na polu', zob. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 55.

Rost, s. 42, przyp. 16.

ritě — adi. nom. sg. m. 'bogaty': *Ritge* 'Reich, ein Reicher' H, *Ritche* B₁.

Pożyczka, por. śrdn. *rīk(e)* 'reich, mächtig', lünebur. *rīk* 'reich'. — Zakończenie połab. *-ě* = **-ǝjɔ* powodujące regularną w tej pozycji palatalizację poprzedzającego *k* = *t*. — Występuje także z sufiksem *-ot-* = **-at-*, zob. s. v. *rikota*. — Tu też z pewnością należą zapisy Müllera ze znaczeniem podanym jako 'królestwo' (typu *kommoja tija*¹ Ritge, Ritje), które Rost (s. 416) uważał za oboczną formę do *rik*, *riko*, a za nim etymologię tę powtórzył Polański, MZ, s. 125, oraz Polański—Sehnert, PED, s. 122. Forma ta w tym znaczeniu poza źródłem Müllera nie jest notowana, a zabytek Müllera jest falsyfikatem, zob. Trubetzkoy, ZfslPh, III, s. 326—364.

¹ *komojě tüje* = **(komojě z niem.) tvoje*.

riv || *rif* — s. nom. sg. m. 'skrobaczka, tarka': *Rif*, *Riw* 'Reib-Eisen' H.

Pożyczka z dn., por. lünebur. *Rif* f. 'Reibe, Küchen-gerät zum Reiben von Semmel, Kartoffeln etc.', oldenbur. *riew* 'Harke', altmar. *riw* 'die Reibe, Reibeisen', śrdn. *rive* f. 'Reibe'.

Lehr, Zapoż., s. 286, 291, Polański, MZ, s. 22, 103.

ročara (*ročara*?) zob. *rotšara*.

rod — s. nom. sg. m. 'radca; rada': *Rôd* 'Rath (consilium)' H, *Ròd* B₁; Dibbre¹ *Rôd* 'Guter Rath' H, *Rod* B₁.

rodaj — nom. pl. 'radcy': *Rodáy* 'Räthe (consilarii)' H.

Zdaniem Lorentza, ZfslPh, I, s. 57, tu też należą następujące zapisy Henniga: *rodey* 'Rathen'; *Rodey* 'Regieren', *Rodéy* B₁, *ródey* B₂. Lorentz pisze: „Der befragte Mann hat hier auf Hennig's Fragen nach 'raten, regieren' mit der Bezeichnung der die betreffende Tätigkeit ausübenden Personen geantwortet". Niepewne, por. *rodojě*, *rodě*.

Z śrdn. *rât*, gen. *rades* m. 'rada; porada; zgromadzenie, senat; radca'. — Końcówka w nom. pl. *-aj* = **-i*.

Lehr, Zapoż., s. 275, 291 i 316, mniej przekonująco rekonstruuje *rot* z bezdźwięczną spółgłoską w wygłosie. — Polański, MZ, s. 15, 41, 62, 93, 103, 118.

¹ *dübrě* = **dobrǝjɔ*.

rodě — 3. sg. praes. 'radzi': zaświadczone w wyrażeniu *rodě vrija* 'radzi małżeństwo, swata': Rode Wryang 'Freywerber, d. i. ein Heiraths-Rath' H.

rodeně — subst. verb. 'rządzenie': Roden wa Wissa¹ 'Regieren im Hause' H.

Zapis Henniga Rode Wryang Rost nieprzekonująco interpretował inaczej. Co do sposobu, w jaki Hennig to wyrażenie zapisał i podał dla niego niem. odpowiednik znaczeniowy, zob. Lorentz, ZfslPh, I, s. 57: „der von Hennig um das Wort Freiwerber befragte Mann wußte hierfür keinen polabischen Ausdruck und antwortete mit einem die Tätigkeit des Freiwerbers bezeichnenden Satz, ein Vorkommnis, das mir bei meinen kaschubischen Studien sehr häufig begegnet ist”. Tego rodzaju niedokładności znaczeniowe trafiają się w źródłach połab. dość często, por. np. *Jajmói raybói* 'Un pecheur' Pf (= *jajimojě rájboj* = **jimajetɔ ryby*), *Mose tgela* 'Wagen-Schmier' H (= *mozě tölə* = **mažetɔ kola*) itp. — Zob. też s. v. *vrija*.

**radi(tɔ)*, **radenɔje*, **radi* lub **radaje(tɔ)*: mamy tu prawdopodobnie zmieszanie dwóch odrębnych pierwotnie wyrazów, z których jeden jest pożyczką z niem. (podobnie jak pol. *radzić* 'udzielać rady', dl. *ražiš*, gł. *radzić*, cz. *raditi*, sła. *radit'*), a drugi jest pochodzenia rodzimego, por. ses. *raditi* 'Sorge tragen für, sich kümmern um', seh. *ráditi* 'pracować, robić, zajmować się', bg. lud. *padá*, *padúu*, literac. *padéa* 'troszczyć się, dbać o coś', strus. *raditi* 'ts.', ros. przestarz. *padémь* 'ts.', por. także stpol. *radzić* 'ts.; dać rady, podolać', pomor. *razac* 'verschaffen'.

Nieco inaczej Rost, s. 417, Lehr, Zapoż., s. 275, Polański, MZ, s. 128, 158. — Por. *rodojě*, *rod*.

¹ *rodeně vā vizě* = **radenɔje vɔ veži*.

rodněk — s. nom. sg. m. 'radny; członek rady; władca, rządcą; gospodarz': Rôdnik 'Rathsherr' H; Store¹ Rôdnik 'Alter Rathsherr' H; Mlade² Rodnik 'Junger Rathsherr' H, Rôdnik C; Rodsiek³ 'Rath (Senatus)' H, Rôdnec B₁, Ródenek C, Rodsiek B₂; Rôdnik, Rodenik 'Regierer' H, Ródenik BB₂, Ródenik C; Gleipe⁴ Rodenik 'Junger Hauß-Wirth' H; Store¹ Rodenik 'Ein alter Haußwirth' H.

navoisně rodněk 'burmistrz' (dosłownie 'najwyższy radny'): Naweissne Rodenek 'Bürgermeister, d. i. der Obriste vom Rathe' H, Rodenec B₁.

Derywat od *rod* (zob. s. v.) utworzony za pomocą sufiksu *-něk* \Leftarrow **-bnikō*, por. o podobnej budowie w innych językach słow.: stpol. *radnik* 'doradca; radca', pomor. *radník* 'Ratgeber', dł. *radnik* 'der Berater, der Ratsmann; der Rathsherr, der Rat (als Titel); der Konsul', gł. *radnik* 'doradca; radny', cz. *rádník* 'radny'. — Znaczenie wyjściowe 'radny, członek rady', podstawą zaś dla pozostałych znaczeń było 'posiadający władzę', a z tego 'posiadający władzę w okolicy, rządcą, władca' bądź 'posiadający władzę w domu, gospodarz'. Nie jest jednak wykluczone, że mamy tu do czynienia z homonimami *rodněk* I i *rodněk* II, przy czym *rodněk* II. byłby utworzony od czasownika *rodě* (zob. s. v.). W ten sposób łatwiej by się tłumaczyło znaczenie agentywne 'rządcą, władca itp.'

¹ *storě* \Leftarrow **starōjь*. ² *mlādě* \Leftarrow **moldōjь*. ³ Błąd zam. Rodnek, por. zapisy w pozostałych redakcjach. ⁴ *glaipe* \Leftarrow **glupōjь*.

rodojě — 3. sg. praes. 'radzi; rządzi' lub może *rodoj* — s. sg. imperat. 'radź; rządź': rodey 'Raten' H; Rodey 'Regieren' H, Rodéy B₁, ródey B₂.

Pożyczka z niem., por. śrdn. *raden* 'beraten; raten; erraten'. — Zakończenie połab.: *-ojě* \Leftarrow *-aje(tō)* względnie *-oj* \Leftarrow *-aji*. Większość pożyczek czasownikowych została podciągnięta pod rodzime tematy na **-ati*, **-ajo*, zob. Lehr, Zapoż., s. 309, Polański, MZ, s. 73—76. — Co do sposobu

zapisania por. też Prossey = *prosojě* lub *prosoj*, Reibay = *rāiboj* itp. — Obok tego istniała w połab. także forma na **-iti*, zob. s. v. *rodě*.

Polański, Polabica II, s. 188—190. — Inaczej Lorentz, ZfslPh, I, s. 57. (zob. s. v. *rod*).

rok — s. nom. sg. m. 'surdut, tużurek': Rock 'Un justaucorps' Pf; Rock 'Ein Rock' Vand.

Pożyczka, por. niem. *Rock* 'surdut', śrdn. *rok* m. 'Oberkleid', lünebur. *Rock* 'Rock, bei den Männern der lange Rock, auch der Frack, bei den Frauen das den Unterkörper bedeckende Kleidungsstück'.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 162—163.

rotšara (może także *ročara* lub *ročara*) — s. gen. sg. m. 'sztokfisz, wąłusz': Rothschara 'Stockfisch' Bauc; Rothschara 'Stockfisch' H, Rotczara B, Rotzschara B₂C, Rothzschara B₁.

Pożyczka z śrdn. *rôt-scher* m. 'sztokfisz, wąłusz'. — Końcówka połab. *-a* \Leftarrow **-a*. Rzeczowniki materiałowe często w źródłach połab. przytaczane są w formie gen. sg. w funkcji partytywnej, zob. Polański, MZ, s. 12—13.

Rost, s. 158, przyp. 12.

rotte — s. nom. sg. (f.?) 'szczur' Rotte 'Die Ratze' Vand.

Pożyczka z dn., por. śrdn. *rotte* f. 'ts.', lünebur. *Rott* f. 'ts.' Wyraz morfologicznie niezasymilowany, zob. Polański, MZ, s. 20 i 136.

rovân — s. nom. sg. m. 'kruk': Rowau¹ 'Rabe' Bauc; Rowân 'Rabe' H, Rowân B₁.

rovni — nom. pl. 'kruki': Rowení 'Rabe, plur.' H, Rowení B₁.

Pożyczka z śrdn. *raven* m. 'kruk'. Niem. sufiks *-en* skojarzono z rodzimym *-ân* \Leftarrow **-bnō* || **-bnō*, por. *bōbân*, *vistân* \Leftarrow **bōbznō*, **ostbnō* (Polański, MZ, s. 51—55), stąd w plur. regularne *-ni* \Leftarrow **-ōne*.

Rost, s. 144, przyp. 3, Lehr, Zapoż., s. 275, 280, 296, 301 (nieco inaczej).

¹ Błąd zam. Rowan.

rovna — s. nom. sg. n. 'wrona, wronię': Rofnang 'Krähe' An.

Derywat deminutywny od *rovān* (zob. s. v.) utworzony za pomocą sufiksu *-a* = **-e*, por. o podobnej budowie rodzime formy *svaiṇa* = **svine*, *vorna* = **vorne*, *tairā* = **kure*.

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 157, nieprzekonująco wyprowadza wprost z dn. *rave* i dopatruje się sufiksu **-vne*, zob. Polański, MZ, s. 54, 60, 133.

Schleicher, s. 186.

rovol (*rovolě* pl.?) — praet. 'łupił, grabił' lub może dokonane 'złupił, ograbił (złupili, ograbili)': Rowāle 'Plündern' H, Rowāle B₁, Rowale C.

rovalai-jěg — praet. pl. 'złupili go, ograbili go': Rowalayik 'Einen plündern' H, Rowaláyik B₁B₂, Rowayálik C.

Pożyczka, por. śrdn. *roven* 'rauben; plündern'. — Zakończenia połab.: *-ol* = **-alō* (względnie *-olě* = **-ali*), *-alaj-jěg* = **-ali jęgo*.

Rost, s. 143, przyp. 16, Lehr, Zapoż., s. 278, Polański, MZ, s. 83, 151.

rozě — 3. sg. praes. 'tnie (bije?)': Rose 'schneident' PS.

**razi(tō)* do **raziti*: pol. *razić*, *rażę* 'porażać, niemile uderzać; bić, zadawać razy; kaleczyć, ciąć', kasz. *razęc* 'sprawiać przykre wrażenie; porażać', pomor. *razæc* 'stoßen, schlagen, verwunden', dł. *razyś*, *razy* 'schlagen', stdł. 'verwunden', gł. *razyć*, *razy* 'bić; wytłaczać', cz. *raziti*, *razím* 'wytłaczać, wybijać; torować (drogę)', śla. *razit'*, *razi* 'ts.', śle. *ráziti*, *râzim* 'ritzen, aufritzen; das Getreide beim Messen streichen', ros. *пазі́ть*, *пазі́ть*, *пазі́ть* 'uderzać, bić', ukr. *пазі́ти*, *пазі́ти*, *пазі́ти* 'ts.' — Pierwotny derywat denominatywny od **razō*, zob. Vaillant, GC, III, s. 428—429.

Lorentz, ZfslPh, III, s. 319. — Inaczej, błędnie, Rost, s. 416.

rozint'ai — s. nom.-acc. pl. f. 'rodzynki': Rosingkeiy 'Des Corintes' Pf; Rosingay 'Rosine' H, Rosinggáy B₁, Rosingáy C.

Pożyczka, por. niem. *Rosine* 'rodzynka', śrdn. *rosîne* f. 'ts.' Wyraz zaopatrzone w sufiks rodzimego pochodzenia **-ka*, w plur. **-ky* = połab. *-tai*. Wyraz ten zapożyczyły także inne języki słow., por. pol. *rodzynki*, starsze *rozyunki*, cz. *rozinky*, gł. *rózynki*, dł. *rozyinka* (deminutivum od *rozyina*).

Polański, MZ, s. 135.

rozot — inf. 'bawić się; szaleć, hałasować': Rosât 'spielen, lauffen und sich herum jagen, wie die Kinder auf der Straße pflegen' H, Rosôt B₁; Rosôt 'spielen (Kinder)' HB₁.

rozojě — 3. sg. praes. 'bawi się; szaleje, hałasuje': Rósoy 'Toben, Wüten' H, Rósay C; Rósoy 'Wüten' HB₁.

rozoją — 3. pl. praes. 'bawią się': Rósóyang 'Spielen' H, Rosójang B, Rosoyang B₂C.

Pożyczka, por. niem. *rasen* 'szaleć, wściekać się; pędzić, gnać', śrdn. *rasen* 'ts.' — Zakończenia połab.: *-ot* = **-ati*, *-ojě* = **-aje(tō)*, *-oją* = **-ajo(tō)*.

Rost, s. 132, przyp. 4, Lehr, Zapoż., s. 275, 297, 302, Polański, MZ, s. 75, 151—152.

röder — s. nom. sg. m. 'wiosło sterowe, ster': Röder 'Steuer- Stange' H.

Pożyczka, por. śrdn. *roder* n. 'Ruder, bes. Steurruder'.

Rost, s. 159, przyp. 7, Polański, MZ, s. 115.

rōsa — s. nom. sg. f. 'rosa': Rōsa 'La rosée' Pf; Rēssa 'Thau' H.

**rosa*: pol. *rosa* 'kropelki wody gromadzące się na powierzchni roślin, gruntu', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *rosa*, dł. *rosa*, gł. *rosa*, cz. *rosa*, śla. *rosa*, śle. *rōsa*, sch. *rōsa*, scs. *rosa*, bg. *pocá*, maced. *poca*, strus.

rosa, ros. *pocá*, ukr. *pocá*, br. *pacá*. — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *rasà* 'ts.', lot. *rasa* 'ts.', stind. *rasá* 'Feuchtigkeit', łac. *rōs*, *rōris* 'rosa', zob. Trautmann, BSW, s. 237, Meillet, SC, s. 30, Vasmer, REW, II, s. 537 (z dalszą bibliografią).

röstaidēl — praet. sg. m. (pte. praet. act.) 'rozrzuty, rozpadnięty, rozpadły'; zaświadczone w wyrażeniu:

pāknē röstaidēl 'odpadł, rozpadł się': Poakene reesteidel 'Von einand fallen' HB₁.

**orzskydlō*, **pākne(tō) orzskydlō* do **orzskydnōti*, por. dł. *rozkidnuš* 'rozsytać', gł. *rozkiadać*, *rozkidnyć* 'rozlać; poróżnić się', sło. *razkīdati* 'rozrzucić', sch. *rāskinuti* 'rozerwać; porwać; zerwać', ros. *pacudámь*, *pacúnymь* 'rozrzucić'. — Z przedrostkiem **orzō* do **kydnōti* (por. *pūtainē*).

Lorentz, ZfslPh, I, s. 61—62. — Inaczej, nieprzekonująco, Rost (s. 418 s. v. *rüözéidal*).

röz- zob. *rüz-*

rözga || *rözgo* — s. nom. sg. f. 'gałąź; pręt do bicia, różga; krzak; tyczka (w płocie); tyka do podpierania pnących roślin': Röseka 'Une branche' Pf; Réseka 'Spieß-Ruthe' H, Rêseka B₁; Réseka 'Strauch' H, Röseka BB₁B₂C; Résika 'Zaun-Ruthe' H, Resika BB₁; Réseka 'Zweig' H, Röseka BB₁B₂C;

rözgo: grōna¹ *resékó* 'Grüner Zweig' H, *resékô* B₁.

rözgō — acc. sg. 'różgę, pręt': Plötüs Wasang drenü Wottong² *rösgung* 'Pilatus nahm eine Dornen ruthe' Mit.

rözgvoj — nom.-acc. pl. 'pręty, gałęzie, tyczki itd.': Resikawáy 'Zaun-Ruthe, plur' H; Rêskewóy '(Staken) Die mann aber zum Erbsen, türckschen Bonen, Hopffen u. dergl. braucht' H, Réskewoy B₂, Reskewóy C.

**rozga*, **rozgo*, **rozgavy* (wtórne zamiast **rozgy*): pol. *różga* 'cienka gałązka bez liści', stpol. *różga* 'gałąź, kij', kasz. *rözga* 'gałązka', dł. *rozga* 'ts.', stcz. *rozha* 'młoda ga-

łązka, latorośl', sła. *rázga* 'sucha gałąź', sło. *rözga* 'winna latorośl; gałązka winnej latorośli', sch. *rözga* 'ts.; tyczka do podpierania winnej latorośli', scs. *rozga* 'Rebe, Schössling, Reis', strus. *rozga* 'gałązka', ros. *pózga* 'różga', ukr. *pízka* 'ts.', br. *pózga*, dial. *pózka* (Nosovič) 'ts.' — Co do dalszej etymologii zob. Vasmer, REW, II, s. 530—531 (z dalszą bibliografią).

¹ *grōnō* (pożyczka z niem.). ² *Plötüs. vāzā drenüvotō* = *...*vāzē dernovatōjō*.

rözznat — inf. 'rozeznać, rozpoznać': Rese natt 'Von ein ander kennen' H, Rêse natt B₁.

**orzznati*: pol. 'rozeznać, rozpoznać, rozróżnić, dostrzec', dł. *rozeznaš* 'ts.', gł. *rozeznać* 'ts.', cz. *rozeznati* 'ts.', sła. *rozoznat'* 'ts.', sło. *razznāti* 'ts.', sch. *razāznati* 'ts.', ros. *razozhámb* 'ts.' — Z przedrostkiem **orzō* do **znati* (zob. s. v. *znat*).

rōb — s. nom. sg. m. 'szew; brzeg (materiału, ubrania)': Rûmp 'Naht' H, Rump B₂; Rûmb ey sima¹ 'Saum, d. i. eine Naht niederwärts' H, Rumb C.

rōboj — nom.-acc. pl. 'szwy': Rumpáy 'Naht, plur.' H, Rûmpáy B₁, Rûmpay C.

**rōbō*, **rōby*: pol. deminutivum *rābek* 'brzeg, skraj (np. chusty); krawędź, kant', przestarz. 'kawałek, płat cienkiego płótna; rodzaj chustki', stpol. *na rēby* 'na nice', kasz. *rōb* 'szew', dł. *rub* 'das leinene Tuch, insb. Leichentuch; das leinene Gewand', gł. *rub* 'ts.', cz. *rub* 'lewa, odwrotna strona (zwłaszcza materiału)', sła. *rub* 'ts.', sło. *rōb* 'Saum; Rand, Kante; der Rücken (z. B. eines Messers)', sch. *rūb* 'brzeg, skraj; obwódka; szew; chustka na głowę', bg. *pōb* 'krawędź, kant, skraj; szew', strus. *rubō* 'kawałek tkaniny; podła odzież', ros. dial. *pyb* || *pýba* 'самая грубая, телстая одежда, будничная, рабочая; грубая и ветхая, драная одежда' (Dal), ukr. dial. *pyb* 'szew; rābek' (Hrinčenko). — Trubačev, RT, s. 149, wiąże z niem. *Rumpf* 'tułów'; o in-

ných etymologiach zob. Vasmer, REW, II, s. 541—542 (z dalszą bibliografią).

¹ *aī zimə* = **u země*.

rōbēt — inf. 'obrzebiać': Rumbit 'Säumen' H, Rûmbit B₂, Rumbit B, Rumpit B; Rumbit wakoarst¹ 'Umsäumen' H, Rumpit B.

**rōbiti*: cz. przestarz. *roubit* 'obrzebiać, lamować', sła. *rúbit* 'ts.', sła. *rōbiti* 'ts.', także 'Kanten machen, ecken', sch. *rúbiti* 'obrzebiać, lamować', bg. *рѡбя, рѡбуу* 'ts.', maced. *рѡбу* 'ts.', ros. dial. *pybúmb* 'ts.', ukr. *pybúmu* 'ts.' — Pierwotne denominativum od **rōbə* (zob. s. v. *rōb*).

¹ *vākorst* = **okrstə*.

rōcně — adi. nom. sg. m. 'ręczny': Runzene tgützerak¹ 'Hand-Korb' H, Runzne B₂C.

**rōčьnъ*: pol. *ręczny*, kasz. *račni*, dł. *rucny*, gł. *ručny*, cz. *ruční*, sła. *ručný*, sła. *rōčen*, sch. *rùčnī*, scs. *rōčьnъ*, bg. *рѡчен*, maced. *рачен*, strus. *ručьnyjъ*, ros. *ручной*, ukr. *ручний*, br. *ручні*. — Derywat od **rōka* (zob. s. v. *rōkə*) utworzony za pomocą sufiksu *-ьn-.

¹ *tēcerač* (zob. s. v.).

rōcněk — s. nom. sg. m. 'ręcznik': Runtznik 'Hand-Tuch' H, Ruńtznik B₁.

**rōčьnikъ*: pol. *ręcznik* 'obrzebiony płat płótna służący do wycierania ciała po umyciu', kasz. *račnik* 'ts.', cz. *ručník* 'ts.', sła. *ručník* 'ts.; chusteczka do nosa', sła. *ročnik* 'ręcznik', sch. *rùčnīk* 'ts.', maced. *рачник* 'ts.', por. też bg. *рѡчнѡк* 'rodzaj chustki na głowę', dial. także *рѡчнѡк* 'ts.; ręcznik' (Weigand). — Derywat od **rōčьnъ* (zob. s. v. *rōcně*) utworzony za pomocą sufiksu -ěk = *-ikъ.

rōkə — s. nom. sg. f. 'reka': rúnca 'La main' Pf; Réchtia¹ runca 'La main droite' Pf; Léwa² runca 'La main gauche' Pf;

Rúnca 'Un bras' Pf, Runca Ec; Ronka 'Handt' An; Runca 'Der Arm' Vand, Runka Do; Runka 'Die Hand' Vand; Lewa² runka 'Die linke Hand' Vand; Runkah 'Hand' PS; Runcka 'Handt' Bauc; Runka 'Arm' HB₁; Dillan³ Runka 'Flache Hand' H; Runka 'Hand' H, Rúnke B₁; lewa Runka 'Linke Hand' HB₁;

rōtě — gen. sg. 'reki', zaświadczone w wyrażeniu *priz rōtě* 'bez reki': Prise Rûntge 'Ohne Hand' H, Runtge B₁B₂C.

rōkə — acc. sg. 'rekę': gegen lewa⁴ Runkung 'Gegen die linke Hand' HB₁C; Gegen prowe⁵ Runkung 'Gegen die rechte Hand' H; Runkung 'Hand, Accus.' HB₁.

rōce — nom.-acc. dual. 'reče': Runzéi mojd⁶ 'Laver les mains' Pf; Runzé 'Hand, plur.' H, Runtzê, Runtce B₁; Sausse⁷ runzé 'Hände trocken' H, runzê B₁.

rōkomə — instr. dual. 'recoma': Dirse ssa Wibbema⁸ Runkóma 'Halten mit beyden Händen' H; Ssa wibbéma⁹ Runkoma 'mit beyden Händen' HB₁.

rōka*, **rōky* (perzə rōky*), **rōkə*, **rōčě*, **rōkoma*: pol. *reka*, kasz. *raka*, dł. *ruka*, gł. *ruka*, cz. *ruka*, sła. *ruka*, sła. *róka*, sch. *rúka*, scs. *rōka*, bg. *рѡká*, maced. *рака*, ros. *рукá*, ukr. *рукá*, br. *рукá*. — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *rankà*, acc. *rañkà* 'reka', lot. *rùoka* 'ts.', stprus. *rancko*. O dalszych nawiązaniach etymologicznych zob. Meillet, Ét., s. 255, Trautmann, BSW, s. 237, Vasmer, REW, II, s. 545 (z bibliografią).

¹ *rextə* z niem. ² *levə* = **lěvaja*. ³ *dlān* = **dolnъ*. Wyrażenie utworzone zapewne sztucznie pod wpływem niem. *flache Hand* 'dłoń'. ⁴ *gegen* (z niem.) *levə* = **lěvaja* (składnia zniekształcona). ⁵ *gegen* (z niem.) *provə* = **pravaja* (składnia zniekształcona). ⁶ *mojt* = **myti*. ⁷ *saušě* = **suši(tə)*. ⁸ *dirzě* *sā vibemə* = **dŕži(tə) sə oběma*.

rōkəv — s. nom. sg. m. 'rękaw': Runkaw 'Ermel' H, Rúnkaw B₁B₂C.

rōkovə — nom.-acc. dual. 'rękawy', też 'rodzaj koszuli wierzchniej': Runkówa 'Ermel, plur.' H; Runkol¹ 'über Hemdt' An; Runkova 'Oberhemde' Bauc.

Zapisy z literą *-a* w wygłosie Lehr-Splawiński mniej przekonująco rekonstruuje jako plur. **rōkavy*, zob. Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 15, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 165. Pierwotne **rōkavy* rozwinęłyby się w połab. w *rōkavě*, które zgodnie ze zwyczajami autorów źródeł połab. byłoby oddane jako Runkawe czy Rúnkawe. Kategoria dualu była w połab. dość produktywna.

**rōkavā*, **rōkava*: pol. *rękaw* 'część ubrania wkładana na rękę, ramię, okrywająca rękę, ramię', w tym samym znaczeniu kasz. *rakāv*, dł. *rukaw*, gł. *rukaw*, cz. *rukáv*, sła. *rukáv*, sło. *rokáv*, sch. *rūkāv*, bg. *рѣкав*, maced. *pakas*, strus. *rukavā*, ros. *рукáв*, ukr. *рукáв*, br. *рукáв*, por. też w znaczeniu odzieży wierzchniej gł. *rukawy* pl. 'Kleidungsstück der Weiber, das aus Ärmeln und dem obern Teil der Körperbedeckung besteht', sło. *rokavi* pl. 'das kurze, bis zu den Lenden reichende Ärmelleibchen des weiblichen Geschlechtes'. — Derywat od **rōka* (zob. s. v. *rōkə*) utworzony za pomocą sufiksu **-av-ə*.

¹ Zapis zniekształcony zam. Runkova czy Runkowa.

rōkavaiēa — s. nom. sg. f. 'rękawica': Runcaweizia 'Des Gangs' Pf; Ronkaweiz 'Handschuh' An; Runcaweizia 'Handschuh' ¹ Vand; Rungeaweitz 'Handschuh' PS, Runckawicz O; Runkaweiza 'Handschuh' H; Waunéna ² runkaweiza 'Wöllene handschuh' H, runkawéitza B₁; Wausnéna ³ runkaweiza 'Lederne handschuh' H.

Zapisy Parum Schultzego i Henniga mogą reprezentować formę plur. *rōkavaiēa* = **rōkavicē*, ale może też chodzić o pominięcie w pisowni miękkości *é*.

**rōkavica*: pol. *rękawica*, pomor. *rakávica*, dł. *rukajca*, gł. *rukajca*, cz. *rukavice*, sła. *rukavica*, sło. *rokavica*, sch. *rukàvica*, bg. *рѣкавица*, maced. *pakavica*, strus. *rukavica*, ros. *рукáвица*, ukr. *рукáвица*, br. *рукáвица*. — Derywat od **rōkavā* (zob. s. v. *rōkəv*) utworzony za pomocą sufiksu **-ica*.

¹ Tak! ² *vāunənə* = **vlnenaja*. ³ *vāusnənə* = **usnenaja*.

rōp zob. *rump*.

rump — s. nom.-acc. sg. m. 'kosz, lej (w młynie)': Wa mahlneicia no rump sseipe ¹ 'In der Mühlen auf den Rumpff schütten' H.

Sposób zapisania przez Henniga pozwala także na lekcję *rōp* (tak Polański — Sehnert, PED, s. 124). — Pożyczka, por. śrdn. *rump* m. 'Rumpf, Leib; längliches, bäuchiges Gefäß', lünebur. *rump* m. 'ts.; der zur Aufnahme des Korn dienende Trichter der Wassermühle, Grütz-, Windmühle'.

Rost, s. 151, przyp. 39, Lehr, Zapoż., s. 287, Polański, MZ, s. 103.

¹ *vā malnaiēa no rump sâipē* = **və* (*mal-* z niem.)-*nica na... sype(tə)* (ze zniekształconą składnią: nom. sg. *malnaiēa* zamiast loc. sg. *malnaiēē*).

runtə — adi. nom. sg. n. 'okrągłe': Runte Sselu ¹ 'rund-angesicht' Bauc.

Pożyczka, por. śrdn. *runt* 'rund'. — Niewykluczona też lekcja *rōtə*. Zakończenie połab. *-ə* = **-oje*.

Rost, s. 81, przyp. 2, Lehr, Zapoż., s. 287, Polański, MZ, s. 71 i 140.

¹ *celü* = **čelo*.

rübə zob. *rüvə*.

rüböstə zob. *rüvöstə*.

rüdi-sə — 3. sg. praes. reflex. 'rodzi się': Ridiessa 'Gebähren' H, Ridiessa, Ridissa B₁.

rüda-sə — 3. pl. praes. reflex. 'rodzą się': Ridańgsa 'Geboren worden' HB₁.

rüdäl-sə — praet. sg. m. 'rodził się (urodził się?)': Ridoalsa 'Geboren worden' H, Ridoalsa B₁.

rüdeně — part. praet. pass., nom. sg. m. 'rodzony, urodzony': Ridéne 'Geboren seyn' H, Ridéne B₁.

**rode(tə) sě* (zamiast **roditə sě*, zob. Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 210), **rode(tə) sě*, **rodilə sě*, **rodenəjə* (zamiast **rodjenəjə*, zob. Lehr-Splawiński, op. cit., s. 228—229) do **roditi*: pol. *rodzić*, *rodzę* 'wydawać na świat; wydawać owoce, plony', *rodzić się* 'przychodzić na świat', w tych samych podstawowych znaczeniach kasz. *rožęc*, *roži*, *rožęc są*, dł. *roziś*, *rožim*, *roziś se*, gł. *rodzić*, *rodžu*, *rodzić so*, cz. *roditi*, *rodím*, *roditi se*, sła. *rodit'*, *rodí*, *rodit' sa*, sła. *roditi*, *rodím*, *roditi se*, sch. *ròditi*, *ròdīm*, *ròditi se*, ses. *roditi*, *roždō*, *roditi se*, bg. *podá*, *podíu*, *podá ce*, maced. *rodu*, *rodu ce*, ros. *rodít'ь*, *рожу́*, *rodít'ься*, ukr. *rodímu*, *rodít'ься*, br. *padziub*. — Prawdopodobnie pierwotne denominativum od **rodə* (pol. *ród*, cz. *rod*, sła. *ród* itd.), zob. Meillet, Ét., s. 221, Vasmer, REW, II, s. 527—528.

rūdo || *rūd'ə* — s. nom. sg. f. 'ruta':

rūdo: Rütù 'Raute' Vand.

rūd'ə: Rūdia 'De la ruë' Pf; Ridya 'Raute' Bauc; Rūdya 'Raute' H, Ridja B, Rīdya B₁C, Ridya C, ridya, rūdya B₂.

Z śrdn. *rude* f. '(wilde) Raute'. — Końcówka połab. -o || -ə ≡ *-a. — Zapis Rütù Vand można też transkrybować *rūto* i wyprowadzać z śrdn. *rūte* 'ts.' — Nieco inaczej Rost, s. 144, przyp. 24 i s. 418, oraz Lehr, Zapoż., s. 287 i 296.

Polanski, MZ, s. 31 i 126.

rūd'ūzə — s. nom. sg. f. 'rogoża': Rūdegisa 'Daran die Schwarze Pump-Käulen wachsen' H, Rudegisa B₂.

**rogoža*: pol. *rogoża* 'Typha, bylina z rodziny pałkowatych; mata pleciona z sitowia, łyka lub innych łodyg roślinnych', pomor. *rog'ože* pl. 'Schilf; Binsen', dł. *rogoža* (też *rogoż* f.) 'ts.', gł. *rohoža* (też *rohož*) 'ts.', cz. *rohož* f., przestarz. *rohoža* 'mata z łyka, słomy itp.', sła. *rohož* f. 'ts.', sła. *rogóža* 'die aus Rohrkolbenblättern geflochtene Wagendecke', bg. dial. *rogóžka* 'mata pleciona' ('Weigand), ros. *rogóžka* 'ts. (np. z łyka)', ukr. *rogóžka* 'ts.', br. *pagóžka*. 'ts.' — Pierwotne

znaczenie 'mata pleciona z rogoży', potem w niektórych językach przeniesione na samą roślinę 'Typha', która w prasłow. miała nazwę *rogozə*, od czego **rogoža* (≡ **rogozja*) jest derywatem, por. stpol. *rogozie* coll. 'sitowie', cz. *rákos* (wtórnie z *rohoz*, zob. Machek, ES, s. 420) 'trzcina', sła. *rákos* 'ts.', sła. *rógóz* 'Typha', sch. *rògoz* 'ts.', bg. *pozóz* 'ts.', ros. *pozóz* 'ts.', dial. też *pozozá* (Dal), ukr. *pozíz* 'ts.', br. *pozóz* 'ts.', zob. Brückner, SE, s. 461, Vasmer, REW, II, s. 527 (z dalszą bibliografią), Merkulova, Očerki, s. 48—50.

rūd'ūzněk — s. nom. sg. m. 'rogoża, pałka (lub może jakiś jej gatunek)': Ridgisenik 'Narren-Kolbe. Sind die schwartze Kolben, welche am Schilffe im Wasser gefunden werden' H; Rūdegisenik 'Die Pump-Käule' H.

**rogožbnikə* lub może **rogožbnikə*: derywat utworzony za pomocą sufiksu *-bnikə od **rogozə* lub od **rogoža* (zob. s. v. *rūd'ūzə*), por. o podobnej budowie sła. *rogožnják* 'gatunek rogoży' („neka vrsta rogoza”).

rüg — s. nom.-acc. sg. m. 'róg' (zarówno u zwierzęcia jak i instrument muzyczny): Rjk 'Horn' Bauc; Rík 'Horn' H; Kôrwerik¹ 'Kuhhorn' H, Kôrwenik² B; Nūntar trumba³ rik 'Der Hirte bläset' H, rík B₁C.

rūžaj — nom. pl. 'rogi': Rizay 'Horn' H, Rizáy B₁.

**rogə*, **rozi*: pol. *róg* 'kostno-skórna wyniosłość u wielu przeżuwaczy, wieńcząca kość czołową; rodzaj instrumentu muzycznego lub sygnałowego', kasz. *róg* 'ts.', dł. *rog* 'ts.', gł. *róh* 'ts.', cz. *roh* 'ts.', sła. *roh* 'ts.', sła. *rōg*, *rōga* || *rogā* 'ts.', sch. *rōg*, *rōga* 'ts.', ses. *rogə* 'κέρας', bg. *poz* 'róg (u zwierzęcia i instrument); ząb (u widel)', maced. *poz* 'ts.', ros. *poz*, *póza* 'róg; przyładek', ukr. *piz*, *póza* 'róg (u zwierzęcia i jako instrument)', br. *poz* 'róg (u zwierzęcia)', pl. *pazi* 'róg (instrument)'. — Z odpowiedników pozasłow. por. lit. *rāgas* 'Horn, Landspitze', łot. *rags* 'ts.', stprus. *ragis* 'ts.', zob. Trautmann, BSW, s. 235, Brückner, SE, s. 460—461, Vasmer, REW, II, s. 526—527 (z dalszą bibliografią).

¹ *korvĕ rūg* ← **korvĕjĕ rogĕ*. ² Błąd zam. Kôrwerik, zob. wyżej, przyp. 1. ³ *nŏtər trobĕ* ← **nŏtařĕ trobi(tĕ)*.

rūji-sə — 3. sg. praes. 'roi się (o pszczołach)': Ríyssa 'Schwermen' H, Ríissa B, riyssa B₂.

rūja-sə — 3. pl. praes. 'roją się': Zeláy¹ riangsa 'Die Bienen schwermen' H, riangsa B₁.

**roje-sĕ* (zamiast **rojita...*, zob. Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 210), **rojŏ(tĕ) sĕ* do **rojiti sĕ (sĕ)*: pol. *roić się* '(o pszczołach): wylatywać gromadnie z ula w poszukiwaniu nowego miejsca na założenie gniazda, roju', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *rojic są*, dł. *rojś se*, *roj se*, gł. *rojic so*, *roji so*, cz. *rojiti se*, *rojĭ se*, sła. *rojĭt' sa*, *rojĭ sa*, sła. *rojĭti*, *rojĭm*, por. też *rojĭti se* 'herumschwärmen, rasen, toben', sch. *rŏjiti se*, *rŏjĭ se*, ros. *ро́йтся*, *ро́йтся*, ukr. *ро́їтця*, br. *ро́їць*. — Denominativum od **rojĕ*: pol. *rój*, *roju* 'pszczoły zamieszkujące jeden ul lub pewna ich część opuszczająca ul i zakładająca nowe gniazdo; także osy, trzmiele itp. żyjące w jednym gnieździe', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *rŏj*, dł. *roj*, gł. *rŏj*, *roja*, cz. *roj*, sła. *roj*, sła. *rŏj*, *rŏja*, sch. *rŏj*, *rŏja*, bg. *рој*, ros. *рој*, *роя*, ukr. *ро́ї*, br. *ро́ї*, *ро́ю*. — Z odpowiedników pozasłow. por. stind. *ráya* 'Strömung, Strom, Lauf, Eile, Heftigkeit' (rdzeń ten sam, co w **rĕka*, zob. s. v. *rekə*, Trautmann, BSW, s. 243, Brückner, SE, s. 461, Vasmer, REW, II, s. 532, z dalszą bibliografią).

¹ *celāi* ← **bŏčĕly*.

rükelbuskə — s. nom. sg. f. 'bukieciak kwiatów': Rikelbuska 'Streuschen oder Buquet' Bauc; Rikelbuska 'Strauss, Ein Sträusschen' H, Rikelbüscka B₂.

Pożyczka z dn. *rükelbusk* m. 'Strauss wohlriechender Blumen'. Wyraz podciągnięto pod rodzime formacje deminutywne z sufiksem *-kə* ← **-ka*, zob. Polański, MZ, s. 56, 58, 129.

rükə — 3. sg. praes. 'pachnie, wydaje woń': Rika smuĕ¹ 'Il sent bon' Pf; Rika smuk¹ 'Es riechet woll' Vand, Rixa Do.

Pożyczka, por. śrdn. *ruken* 'pachnąć; wachać'. — Zakonczenie polab.: *-ə* ← **-aje(tĕ)*.

Lehr, Zapoż., s. 288, Polański, MZ, s. 79, 151.

¹ *smuk* (pożyczka, zob. s. v.).

rülə — s. nom. sg. f. 'pole zaorane': Rühljaa 'gehakt Land' PS.

**orlja*: pol. *rola* 'pole orne, grunt uprawny', dial. także 'ziemia zaorana' (Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 40), kasz. *rolā* 'ziemia przeznaczona pod uprawę', dł. *rola* 'ts.', gł. *rola* 'ts.', cz. *role* 'ts.', także 'pole zaorane', sła. *rola* 'pole orne', sła. *rāl*, *rali* f. m. in. 'zaorane pole', sch. *rāl* m. 'miara ziemi', ros. stare i dial. pld. *ро́ль* || *ро́лья* 'zaorane pole', ukr. *ро́ля* 'ts.' — Machek, ES, s. 421, wyprowadza z **arə-vl-iĭā*, a to z **arə-vr-iĭā*, i zestawia z grec. *ἀρουρα* 'pole orne, rola'.

rūmo — s. gen. sg. m. 'przestrzeń, obszar, plac': Rimó 'Raum' H, Rimô B₁.

Pożyczka, por. śrdn. *rūm* n. 'Raum, freies Feld', lünebur. *Rūm* 'ts.', szlez.-holszt. *ruum* m. i n. 'ts.' — Końcówka polab. *-o* ← **-a*. Forma gen. występowała tu w funkcji partytywnej, zob. Polański, MZ, s. 12—13.

Rost, s. 144, przyp. 23, Lehr, Zapoż., s. 288, 297 (ale niesłusznie uważa formę polab. za. nom. sg. f. na **-a*).

rümān — s. nom. sg. m. 'bławatek': Rimyian 'Blaue Kornbluhme' Bauc.

**romĕnĕ*: pożyczka z łac., por. łac. *anthemis rŏmāna*, *chamaemĕlum rŏmānum*; wyraz zapożyczony także do innych języków słow., por. pol. *rumian* 'Anthemis', *rumianek* 'Matricaria', stare *rumien*, *rumnek*, *romien*, dł. *rumānk* || *rymānk* 'Chrysanthemum inodorum', gł. *romānk*, *rumānk*, *rymānk* (Muka, II, s. 354), cz. *rmen* 'Anthemis', dial. także *orman*, *romen*, *romenek*, sła. *ruman* 'ts.', *rumanĕk* 'Matricaria cha-

momilla', słu. *rumének* 'ts.', *rmân* 'Achillea millefolium', sch. *râman* 'rumianek', ros. *ромáника* 'ts.', ukr. (z pol.) *ромén*, *ромнянок*, br. (z pol.) *рамóнак* (Brückner, SE, s. 468, Vasmer, REW, II, s. 534, Merkulova, Očerki, s. 102—104 z dalszą bibliografią). — W połab. albo wyraz zmienił znaczenie i oznaczał roślinę należącą do tej samej rodziny złożonych (Compositae), albo (co bradziej prawdopodobne) znaczenie podano nieściśle.

rüsi-sə — 3. sg. praes. reflex. (w funkcji biernej?) 'bieli się (jest bielone?) przez roszenie': *Rîssissa* 'Bleiche, Linnen-Bleiche' H.

risenē — ptc. praet. pass., nom. sg. m. 'roszony, bielony': *Rîssen* 'Bleichen' H.

risenə (*risonə*?) — part. praet. pass., nom. sg. n. 'roszone, bielone': *Plâtna gang*¹ *rîssona* 'Das Linnen ist gebleicht' H.

Ostatni zapis jest prawdopodobnie wynikiem pomyłki zam. *rîssena* = *risenə* = **rošenoje*. Mniej prawdopodobna jest lekcja *rûsonə* = **rošanoje* (tak Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 137).

**rose-sě* (zam. **rositě* *sě*, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 211), **rošenəjь*, **rošenoje*: do **rositi*: pol. *rosić*, *rosze* 'moczyć, zwilżać, pokrywać kroplami cieczy, podobnie jak rosa; wystawiać włókno lub tkaninę lnianą, konopną na działanie rosy i słońca w celu jej wybielenia, bielić, blichować', pomor. *rosæc*, *rošq* 'betauen, mit Tau benetzen', gł. *rosyé* 'padać, rosić (o rosie)', cz. *rositi*, *rosím* 'moczyć, zwilżać (rosą); bielić, blichować', słu. *rosit*, *rosí* 'ts.', słu. *rosíti*, *rosím* 'ts.', sch. *ròsiti*, *ròsī* 'ts.', bg. *poся*, *poсiуu* 'rosić (o deszczu), mżyc', ros. *poсiу́ться* 'pokrywać się rosą', *poсiу́ть* 'moczyć rosą, wystawiać na działanie rosy', ukr. *poсiуmu*, *poуiу* 'zraszać', br. *paсiуь* 'ts.' — Pierwotne denominativum od **rosa* (zob. s. v. *rösə*).

¹ *plâtna ja* = **poltъna* (gen. sg. w funkcji partytywnej) *je(stə)*.

rüspadenə — ptc. praet. pass., nom. sg. f. lub n. 'odpadnięte, odłączone, rozpadnięte': *Rîspadéna* 'von einander fallen' H, *Rîspadéna* C.

**orzəpadenaja* lub może **orzəpadenoje* do **orzəpasti*, **orzəpadə* || **orzəpadnə*: stpol. *rozpaść*, *rozpadnę* 'rozdzielić się; zerwać związek, odłączyć się', dł. *rozpadnuś* 'auseinanderfallen, zerfallen, verfallen', gł. *rozpadnyć*, *rozpadnje* 'rozpaść się', cz. *rozpadnouti se* 'ts.', słu. *rozpadnúť sa* 'ts.', słu. *razpásti*, *razpádem* 'ts.', sch. *ràspasti se*, *ràspadnēm se* 'ts.', bg. *paзнáдна ce* 'ts.', maced. *paспадне ce* 'ts.', ses. *raspasti se*, *raspadə se* 'ts.', ros. *paсна́ться*, *paспаде́тся* 'ts.', ukr. *poзнáстися* 'ts.', br. *paсна́чыся* 'ts.'

rüspləstaitē — 2. pl. imperat. 'rozplaszczcie, rozpostrzyjcie': *Rîsplasteite* miang Peisong, bungde wóassa Teisko¹ 'Schlagt von einander meinen Hintersten; der sey euer Tisch' H.

rüspləstenē — subst. verb. 'rozplaszczenie, rozpostarcie': *Rîsplāsten* 'Klopfen, von einander mit der Hand' H.

**orzəplašćite*, **orzəplašćenəje* (w połab. spodziewalibyśmy się *rüspləstinē*; *e* po *t* pod wpływem ptc. praet. pass.) do **orzəplašćiti* || **orzəplošćiti*: pol. *rozplaszczyc*, *rozplaszczę* 'gniotąc uczynić co płaskim, rozłożyć, rozpostrzeć', ros. dial. *paспlouи́ть* 'ts.' — Z przedrostkiem **orzə-* do **plašćiti*, a to jest pierwotnym denominativum z sufiksem **-iti* do **plaskə* || *ploskə* 'płaski', por. pol. *płaski*, cz. *ploský*, słu. *ploský*, słu. *plōsk*, ses. *ploskə*, ros. *плóский*, ukr. *плóский*, br. *плócki*.

Rost, s. 176, przyp. 16, Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 99, 220, Koblischke, AfslPh, XXVIII, s. 433—434. — Inaczej, ale mniej przekonująco, Brückner, ZfslPh, VII, s. 45 (wiąże z pol. *rozplastać*; w takim wypadku jednak w imperat. spodziewalibyśmy się *rüspləstoitē*, a w subst. verb. *rüspləstonē*).

¹ *...müjə paizə bōdē vosə daisko* = **...mojə* (*paizə* z niem.) *bōde(tə) vaša* (*daisko* z niem.).

rüsskokně — 3. sg. praes. 'pierzchnie, rozbiegnie się, rozskoczy się, rozerwie się': Rüsskôkne 'Von einander springen' H, Rüsskókne B₁B₂, Rüsskókne C.

rüsskacena — ptc. praet. pass., nom. sg. f. lub n. 'rozpierzchnięte': Risskatzéna 'Von einander gesprungen. Hat also zweyerley Bedeutung, salire und rumpere' H, Risskâtzena B₁B₂, Risskatzéna C.

**orzaskakne(tz)*, **orzaskačenaja* lub **orzaskačenoje* do **orzaskaknqti*: z przedrostkiem *rüz-* do *skokně* (zob. s. v.), por. podobne pod względem budowy i znaczenia pol. *rozskoczyć się* 'odskoczyć od siebie, rozbiec się, pierzchnąć', stpol. też 'pęknać, rozpaść się', dł. *rozskocyś* i *rozskokaś* 'rozskoczyć się, rozbiec się; rozpaść się, eksplodować', cz. *rozskočiti se* 'ts.', sła. *rozskočit sa* 'ts.', sła. *razskóčiti se* 'ts.', ros. dial. *разскочѣть* 'ts.', ukr. *розко́чумися* 'rozpaść się'.

rüst — inf. 'rosnąć': Noh tühe wungss mühse hist drehn¹ rüht 'Auf Deinem bart kann noch Dorn wachsen' PS.

rüstě — 3. sg. praes. 'rośnie': Rüste 'Wachsen' H.

rüstě vānau — 3. sg. praes. 'wyrasta': Rüste wannâf 'Heraus für Wachsen, heraus wachsen' H.

rüstě vör — 3. sg. praes. 'wyrasta': Rüste wör 'Hervor wachsen' HB₁.

Wyrażenia *rüstě vānau* i *rüstě vör* są kalkami niem. czasowników rozdzielnie złożonych, przy czym *vānau* = **vānu*, a *vör* jest pożyczką z dn.

**orsti*, **orste(tz)*: pol. *rosć*, dziś częściej *rosnąć*, *rosnąć*, *rośnie*, stpol. *roście*, kasz. *rosć*, *rosce*, dł. *rosć*, *rostu*, gł. *rosć*, *rostu*, *rosće*, cz. *růsti*, *rostu*, *roste*, sła. *rást*, *rastie*, sła. *rásti*, *rástem*, sch. *rásti*, *rástēm*, ses. *rasti*, *rastō*, bg. *pacmá*, maced. *pacme*, strus. *rosti*, *rostu*, ros. *pacmú*, *pacmý*, ukr. *pocmú*, *pocmy*, br. *pacyj*. — Co do dalszej etymologii zob. Vasmer, REW, II, s. 494 (z bibliografią).

¹ *no tüi vps muzě jist dren ... = *na tvojb vpsz može(tz) ješče dernz...*

rüstaiděl zob. *röstaiděl*.

rüto zob. *rüdo* || *rü'də*.

rütaitnə — s. nom. sg. f. 'wierzba iwa': Rührtjeitna 'Warfen, Würfelbusch'¹ PS; rüht Jeitna 'Warffen' PS.

**orkytyna*: derywat z sufiksem *-yna od **orkyta*, por. pol. *rokita* 'Salix repens', pomor. *rókita* 'Salix purpurea, Salix caprea', dł. *rokita* (też *rokit*) 'Salix aurita, Salix cinerea', cz. *rokyta* 'wierzba iwa, wierzba', sła. *rakyta* i *rokyta* 'ts.', w podobnych znaczeniach sła. *rakita*, sch. *rakita*, bg. *pakúma*, ros. *pakúma*, dial. pñ. *pokúma*, ukr. *pokúma*, br. *pakúma*. — Co do dalszej etymologii zob. Vasmer, REW, II, s. 488 (z bibliografią).

¹ Co do niem. odpowiedników znaczeniowych zob. Olesch, Fontes, s. 170, przyp. 89: *wervel* f. = Salweide, *Warfeln* = Weiden.

rüvə — adi. nom.-acc. pl. f. 'włochate, porowate'; zaświadczone w wyrażeniu:

rüvə jod'adāi 'agrest': Rüba jujadói 'Des groselles' Pf; rüba gôdgadóy 'Stachelbeeren' HB₁.

W zabytkach połab. litery *v* i *b* nieraz się mieszają, zob. s. v. *glādüvně*. Mniej prawdopodobna jest lekcja *rüvə* (tak Polański — Sehnert, PED, s. 124).

Pożyczka, por. śrdn. *rūw* (|| *rūch* || *rū*) 'rauh, zottich, haarich'. — Zakończenie połab. -ə = *-yjě.

Rost, s. 41, przyp. 21, Polański, MZ, s. 140.

Por. *jod'adāi*.

rüvosta — adi. nom. sg. f. lub n. 'włochate, porowate': Ribíōsda 'Haaricht' H.

Formacja utworzona od zapożyczonego z dn. *rüvə* (zob. s. v.) za pomocą sufiksu -ost-ə = *-ast-aja lub *-ast-oje, zob. Polański, MZ, s. 68 i 141. Rost, s. 118, przyp. 20 nieprzekonująco wiąże z pol. *grzywiasty* (niemożliwe ze względów fonetycznych).

rüz- zob. też rüs-.

rüzân zob. rüzæn.

rüzə — s. nom. sg. f. 'róža': Rûsa 'Un rosier' Pf; Rûsa 'Rosenstock' Vand; Risa 'Rose' H, Rýsa B₁.

rüze — nom.-acc. pl. 'róže': Rise 'Rose, plur.' H; Rýse B₁.

Samogłoska *ü* przed *z* dowodzi, że forma połab. rozwinęła się w wyniku mazurzenia z **roža*, w plur. **rožě*. — Pożyczka z łac. *rosa*, może poprzez niem. *rose* (tj. śrdn. lub śrwn. *rose*), por. też w innych językach słow.: pol. *róža*, dł. *roža*, gł. *róža*, cz. *růže*, śle. *rōža*, ros. dial. pld. *póжца* (poprzez pol.), ukr. *póжца* (poprzez pol.), w niektórych językach z *z*: bg. *póжа*, ros. *póжа*. — Geneza *ž* z łac. *s* niezupełnie jasna, ale por. Brückner, SE, s. 466, Machek, ES, s. 429.

rüzəc — s. nom. sg. m. 'luty': Rûsatz 'Fevrier' Pf; Risatz 'Februarius' H.

**rožьць*: derywat od **rogь* (zob. s. v. *rüg*) utworzony za pomocą sufiksu **-ьць*. Kalka niemieckiego *Hornung* 'luty'.

rüzæn (lub może rüzân) — s. nom. sg. m. 'rožen': Rûsan 'Une broche' Pf; Rûsan 'Brat-Spieß' HB₁.

**oržьnъ* (w niektórych językach słow. **oržьnъ*): pol. *rožen*, *rožna* 'pręt (metalowy, dawniej też drewniany) służący do pieczenia mięsa nad ogniem', w stpol. też 'ostrokół; szpada', dł. *rožon*, rzadziej *rožen* 'rožen', gł. *rožen* 'ts.', cz. *rožeň*, *rožně* m. 'ts.', śle. *ráženj*, *rážnja* 'ts.', sch. *rážanj*, *rážnja* 'ts.', es. *ražьnъ* 'ts.', bg. *póжєn* 'ts.; ožóg', ros. *poжєn*, *poжєnъ* 'rožen', ukr. *poжєn*, *poжєnъ* 'rožen'. — Dalsza etymologia niepewna, zob. Vasmer, REW, II, s. 529 (z bibliografią).

rüzbajənaĭtě zob. rüzvajənaĭtě.

rüzdelě — 3. sg. praes. 'rozdzieli': Riseděl 'Theilen' H, Rýseděl B₁.

rüzdəlenə || *rüzdelənə* — ptc. praet. pass., nom. sg. n. lub f. 'rozdzielone': Rýsdalléna 'Getheilt, was getheilt ist' HB₁; Risedalena, Risedelena 'Getheilt' H, Risedaléna B₂C, Risedeléna B₂.

rüzdəlenə vārdə — 3. sg. praes. pass. 'zostaje rozdzielone': Risadalena woarda 'Getheilt werden' H, Risedalene B₂, Risedalena C; Rîsdalléna woarda 'Getheilet werden' HB₁.

orzəděli(tə)*, **orzəděljenje* (orzəděljenaja?*), **orzəděljenje* (*vārdə* z niem., zob. s. v. *vārdot*) do **orzəděliti*: pol. *rozdzielić*, *rozdziele* 'dzieląc rozdrobnić jakąś całość na części; dzieląc rozdać', dł. *rozdzěliš* 'auseinanderteilen, verteilen, teilen', gł. *rozdzělić* 'ts.', cz. *rozdělití*, *rozdělím* 'rozdzielić, podzielić', śla. *rozdelit* 'ts.', śle. *razdeliti*, *razdelim* 'ts.', sch. *razděliti*, *razdělīm* 'ts.', scs. *razděliti*, *razděljo* 'ts.', bg. *разделя*, *разделю* 'ts.', maced. *разделу* 'ts.', strus. *rozdělití* 'ts.', ros. *разделю*, *разделю*, *разделю* 'ts.', ukr. *розділю* 'ts.', br. *раздзяліць* 'ts.' — Z przedrostkiem **orzə* do **děliti* (zob. s. v. *delě*).

rüzgnonə — ptc. praet. pass., nom. sg. n. lub f. 'nabrzmiałe, spuchnięte': Wenn aber etwas dicke aufgelauffen und gleichsam von einander getrieben ist, wie verrecktes Vieh oder todte Körper, heißt es Risekenóna, von dem Worte risine¹, von einander treiben H, Risekenóno C, Resekenona B₁.

**orzəgnanoje* (względnie **orzəgnanaja*) do **orzəgnati*, zob. s. v. *rüzzině*.

¹ *rüzzině* = **orzəžene(tə)*.

rüzmesət — inf. 'rozczyńnić (ciasto do pieczenia), zakwaszać': Risemésat 'Säuren, zum Backen einsäuren' H, Risemésat B₁.

**orzəměšati*: wtórne iterativum do **orzəměsiti* — z przedrostkiem **orzə* do **měsiti* (zob. s. v. *mesət*), por. pol. *roz-miesić* 'rozczyńnić (ciasto), rozgniatając urobić', dł. *roz-měsyt* 'ts.; zum Backen einsäuern', gł. *roz-měšować* 'ts.', cz. *roz-měsiti* 'roz-miesić', śla. *roz-miesit* 'ts.', ros. *размечу* 'ts. (np. ciasto)', ukr. dial. *розмічу* 'roz-mieszać, roz-miesić'.

rūzně — adi. nom. sg. m. 'rożny, rogowy, dotyczący rogu':
Risen-pulver 'Pulver-Horn' H.

Przytoczone przez Henniga wyrażenie jest sztuczne i powstało przez nieporozumienie: Połabianin zapytany o *Pulver-Horn* nie wiedział, o co chodzi i odpowiedział takim neologizmem, zob. Rost, s. 143, przyp. 25, Heydzianka, SO, III—IV, s. 235.

**rožbnǫjь*: pol. *rożny* 'położony w rogu', dł. *rožny* 'ts.', cz. *rožní* 'ts.; rogowy', śl. *rožný* 'ts.', śl. *rožěn* i *róžen* 'Horn-', ros. dial. *рожной* 'odnoszący się do rogu'. — Derywat przymiotnikowy od **rogō* (zob. s. v. *rüg*) utworzony za pomocą sufiksu *-bn-.

rūzvajənaǐtě — s. nom.-acc. pl. (pl. tantum) 'kołeczki (u krośna)': Rīsbagāneitge 'Der Stecken hinter dem Kamme der Weber in dem Aufzuge, damit im Weben das Garn sich nicht verwirre' H, Rīs Baganéitga B₁, Riesbagāneitge B₂C.

Ze względu na to, że w zabytkach połab. litery *b* i *v* nie rzadko były mieszane (zob. s. v. *rūrə*), zapis Henniga można rekonstruować bądź tak jak wyżej, bądź jako *rūzbajənaǐtě*, przy czym *rūzvajənaǐtě* = **orzəvijaniky*, zaś *rūzbajənaǐtě* = **orzəbijaniky* — tj. odpowiednio do **orzəvijati*, **orzəbijati*. Chodzi o kołeczek umieszczony za przybijaczką, zapobiegający w czasie tkania plątaniu się nici.

Polański, RS, XXI, s. 181, Szydłowska-Cegłowa, Lud, XLVIII, s. 137, Rost, s. 157, przyp. 16. — Inaczej, nieprzekonująco, Brückner, ZfslPh, VII, s. 40.

rūzzině — 3. sg. praes. 'rozpędzi, rozegna': risīne 'von einander treiben' H, resīne B₁, rīsīne B₂.

**orzəžene(tə)* do **orzəgnati*: pol. *rozegnać* 'rozpędzić', dł. *rozegnaś*, *rozeženu* 'auseinander treiben', gł. *rozehnać* 'ts.', cz. *rozehnati*, *rozeženu* 'ts.', śl. *rozohnat'*, *rozhnat'*, *rozženie* 'ts.', śl. *razgnāti*, *razžénem* 'ts.', scs. *razgnati*, *raždeno* 'ts.' — Z przedrostkiem **orzə* do **gznati* (zob. s. v. *zině*).

rūzŋnət zob. *rōzŋnət*.

R

rōttə — adi. nom. sg. n. 'rzadkie': Rgōtga 'Dünne' H, Rgōtja B, Rjōtga B.

rōttə paivo 'slabe piwo': rgōtga Peiwó 'Dünne Bier' H.

**rědžkoje*, **rědžkoje piva* (*piva* — gen. sg. w funkcji partytywnej z przydawką w nom. sg.) do **rědžkz*: pol. *rzadki* 'zawierający dużo wody; rozproszony, nie zbity', kasz. *řadki* 'ts.', dł. *rědki* 'selten, spärlich, dünn', gł. *rědki* 'ts.', cz. *řidký* 'rzadki', śl. *riedky* 'ts.', śl. *rědek* 'dünn; selten', sch. *rijèdak* 'ts.', scs. *rědžkz* 'selten, vereinzelt', bg. *рідък* 'ts.; dünn', ros. *редкий* 'ts.', ukr. *підкіу* 'ts.', br. *pódki* 'rzadki'. — Co do dalszej etymologii zob. Vasmer, REW, II, s. 503—504 (z bibliografią).

1985

1988

1992

1087

SPIS TREŚCI ZESZYTU 4

Dodatkowe skróty	III
Słownik	507

Biblioteka Zakładu
 Słownikoznawstwa PAN
 w Warszawie

90997